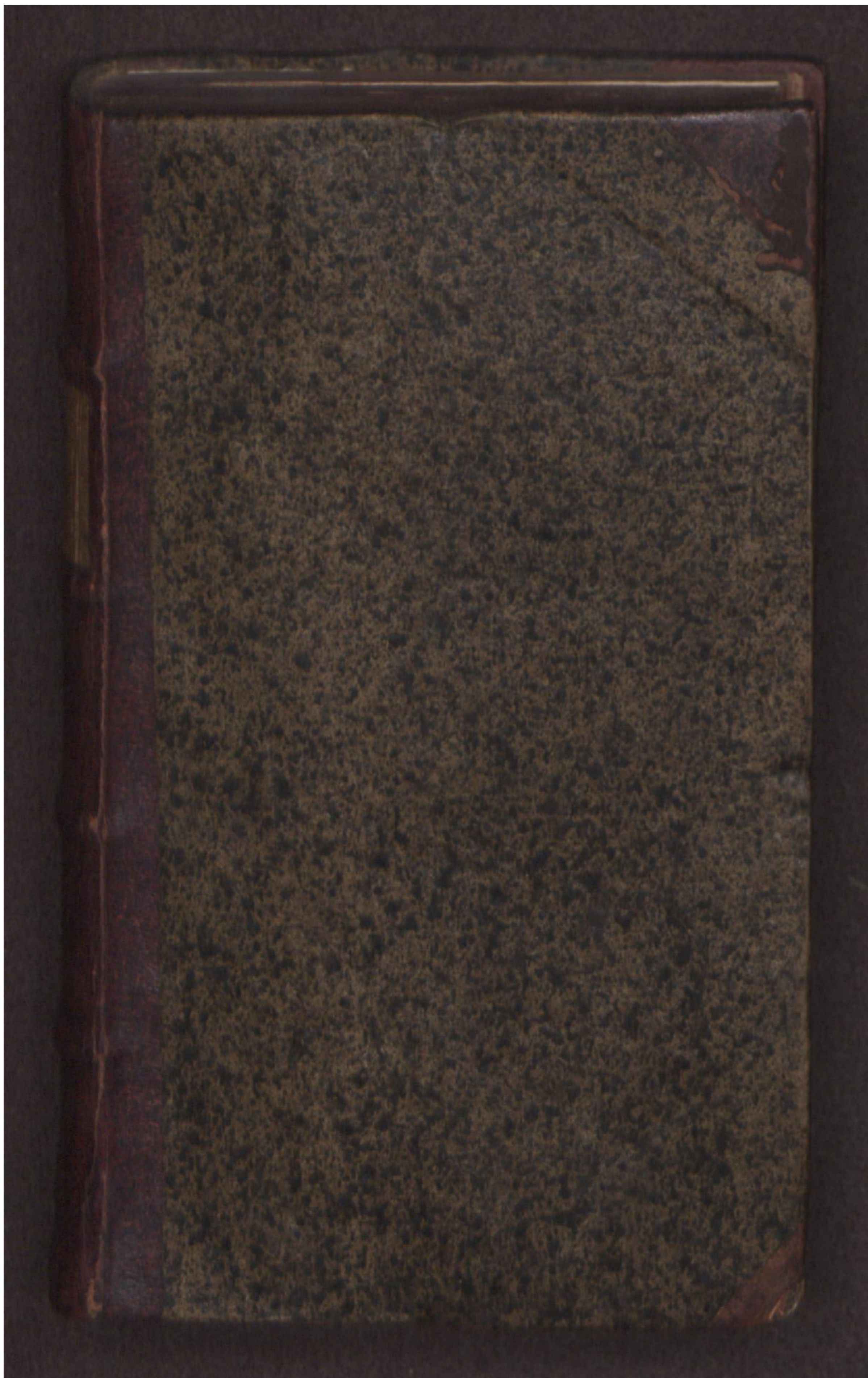
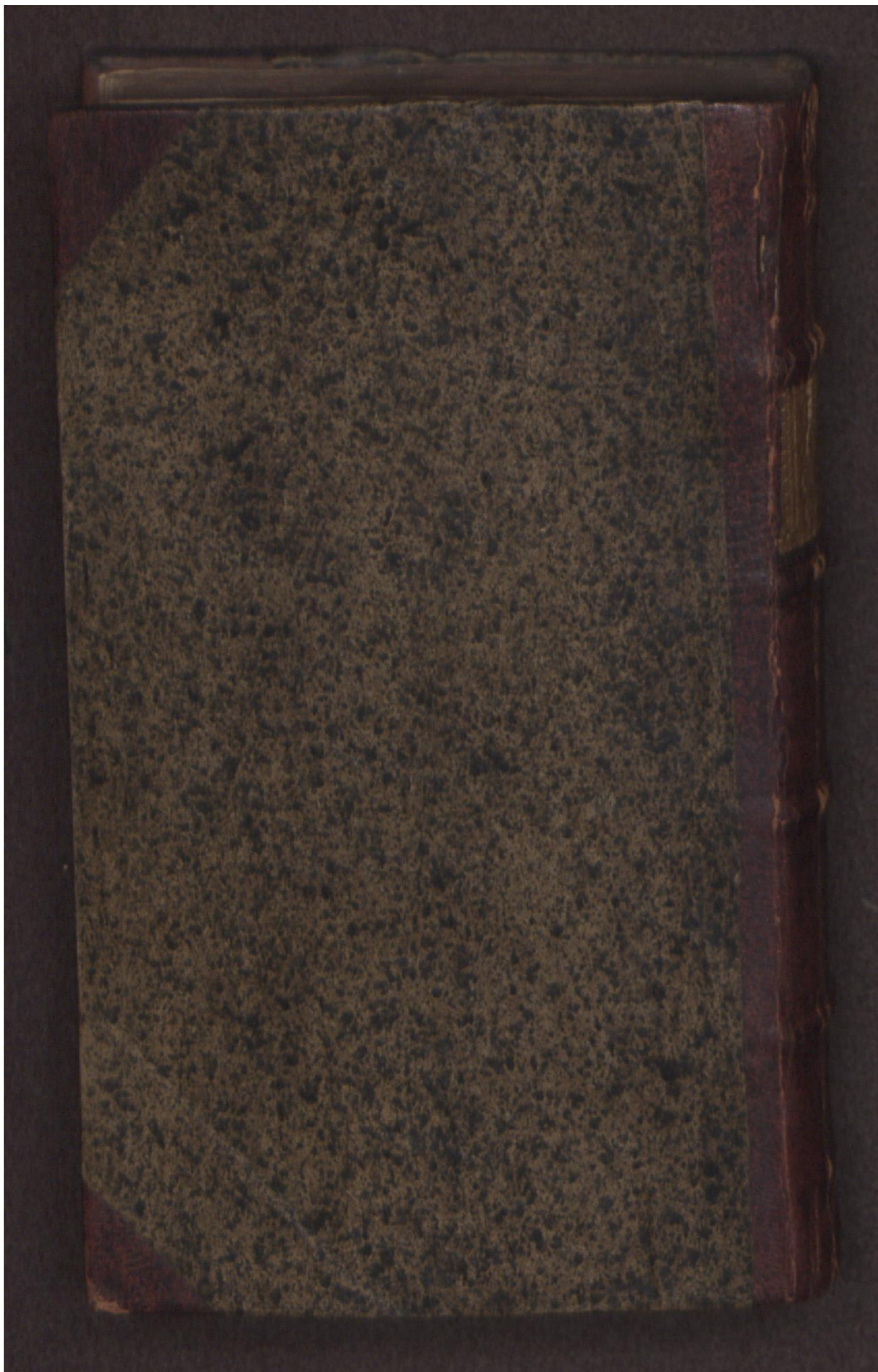
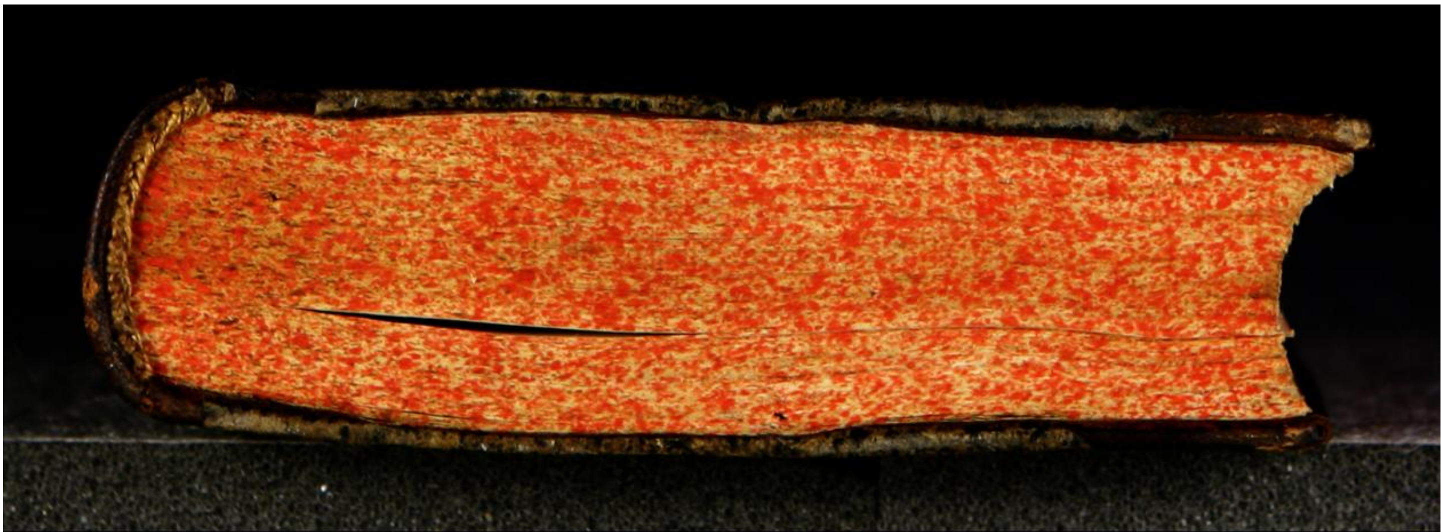
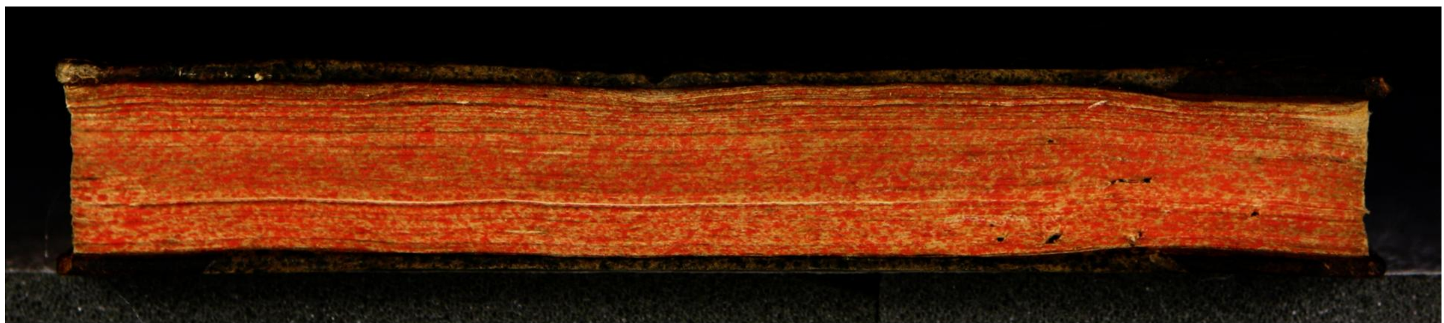

HEMMING
COMMEN
IN EPI I
IOHA

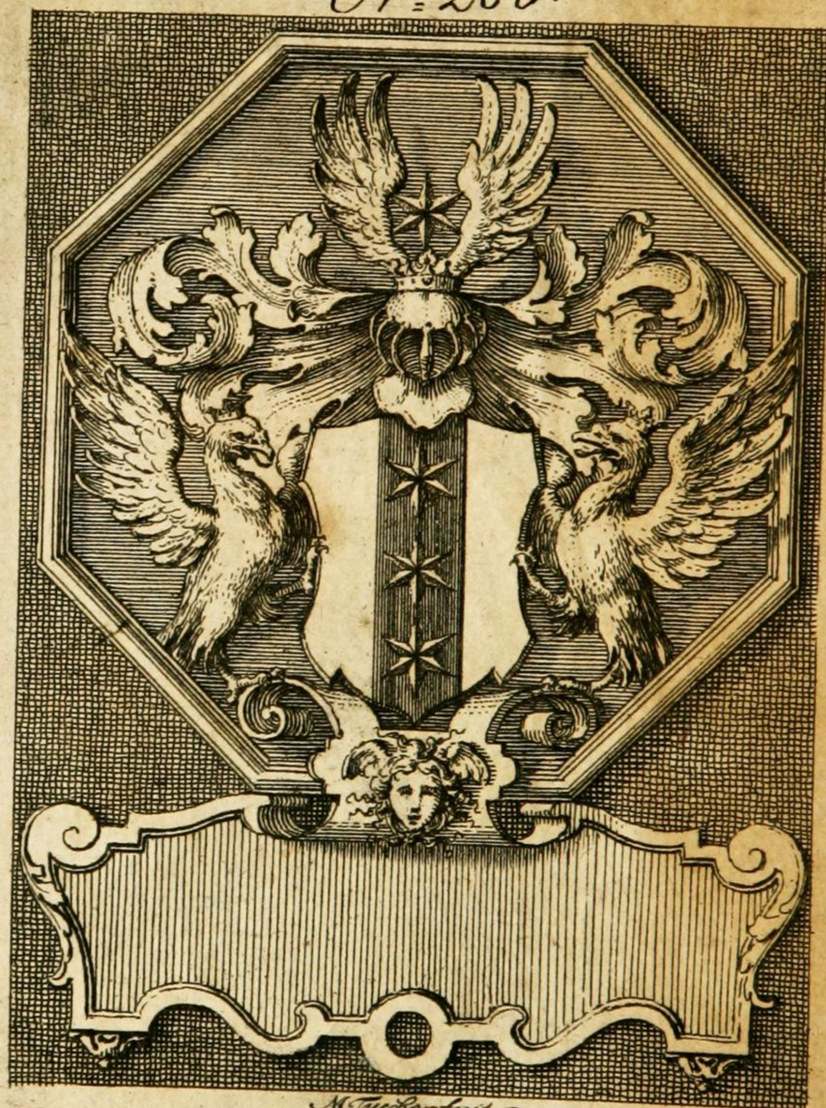

DA BOKS

№ 205.

Humanissimo viro p

virtute eruditione ac

Sapientia praestanti M.

Paulo Mathiae Stuo

Episcopo Sielandiae

vigilantissimo fratri

suo ac veteri amico

Nicolaus

Hemmingius

dd

COMM

S. IOH
APO
EP
S

Nicola

Deus ch
charitate in

VV

COMMENTARII IN S. IOHANNIS APOSTOLI EPISTOLAS, SCRIPTI

A

Nicolao Hemmingio.

I. IOHAN. 4.

Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

VVITEBERGÆ

M. D. LXIX.

NOBILI

TATE, SAPI

præstā D. Iohanni

gardt, Primario S

tißimo, ac conserua

lißimo, amic

seru

Gratiam &

Iesum

Nicol

Deum: H

semper in co

petuum quo

ad Deum a

lendum. Hi

Verißimus

Nam cum

NOBILITATE, VIRTVTE, SAPIENTIA, ET PIETATE præstāti D. Iohanni Skowgaardt, Domino de Skowgaardt, Primario Secretario Regis Daniæ, prudentißimo, ac conseruatori Academiæ Hafniensis fidelißimo, amico & patrono perpetua obseruantia uenerando,

Gratiam & pacem à Deo Patre per Iesum Christum precatur

Nicolaus Hemmingius.

NTER SEPTEM illos celebres græciæ sapientes vnus fuit, qui suis sectatoribus hoc commendauit symbolum, ἕπου θεῷ, Sequere Deum: Hoc dictum ideo sapiens ille semper in conspectu esse voluit, vt perpetuum quoddam incitamentum esset ad Deum agnoscendum, amandum, colendum. Hic etenim veræ sapientiæ & verißimus & vltimus finis existit. Nam cum absolutæ sapientiæ, iuxta

veram philosophiam duo sunt gradus, Primus, ut homo seipsum noscat. Postremus, ut homo Deum noscat, quibus ut scopus vera felicitas proposita est, haud immeritò sapiens ille finem ultimum sapientiæ hoc breui dicto suis commendatum reliquit. Siquidem ubi actionum finis certus proponitur, ea quæ ad finem spectare videbuntur, aptius, & rectius quæri, collocari, aptari, & ordinari possunt.

Hactenus quidē rectè sapiens ille, verum ubi ventum est ad actionem & imitationis modum, toto cœlo à scopo, quem ipse præfixit, aberrauit. Nam nec quis Deus sit per sapientiam suam scire potuit: Nec viam rectam tenuit: Nec ducē habuit in altißimis istis tenebris, in quas immersus erat. Quare nunc in dextram, nunc in sinistram miserè à Deo aberrauit, quem rectè sequendum

esse docuit. Sapientia siquidem huius sæculi minor est & inualidior, quàm vt nos ad ipsum bonitatis & fœlicitatis fontem, & autorem Deum, cuius fruitio vera & perfecta hominis beatitudo est, adducat. Id quod non solum experientia omnium sapientum mundi, verumetiam Pauli testimonio comprobatur, qui ait ex ore Dei: Perdam sapientiam sapientum, et prudentiam prudentum reprobabo. Etsi igitur piam legem suis sectatoribus præscripsit ille, tamen neminem sua lege beatum fecit, quod vtiq; fecisset, si veræ sapientiæ gnarus, viam rectam monstrasset. Hanc autem veram sapientiam sola Ecclesia Dei & habet & nouit. De qua idem Apostolus in hunc modum, postquam in sapientia Dei non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultam prædicationem seruare creden-

*tes. Hoc eſt poſtquam homines in hac
mundi fabrica, in qua ſingularis illa
Dei ſapientia inſculpta eſt, atq; omni-
um oculis expoſita, non cognouerunt
Deum. Deus ſua gratuita & infinita
bonitate ſapientiam incognitam mun-
do propoſuit, nempe Euangelium de fi-
lio ſuo Ieſu Chriſto, per quem ſaluare
credentes ſtatuit, vt ita conditionis ſuæ
finem per gratiam conſequantur quem
per corruptam naturam non potuerunt
aſſequi. Nam cum homo ex fine eſt cen-
ſendus vanus eſt & miſerrimus ſi
non aſſequatur finem. Perfectiſſimus
vero ac proinde fœliciſſimus ſi conſe-
quatur. Cum itaq; finis hominis ſit vt
ſequatur Deum ab Deo fide & amore
iungatur, maximæ ſunt laudes eius ſa-
pientiæ, qua rectà docemur ad hunc
noſtræ conditionis finem. Hanc ſapien-
tiam, id eſt, Euangelium Chriſti teſta-*

tur

tur Paulus à principibus sæculi huius absconditam. Quare qui Euangelium repudiant in densissimis tenebris extra viam beatitudinis aberrant. Contrà verò qui Euangelium recipiunt, habent sapientiam per quam & ipsi se norunt, et Deum cognoscunt, & rectam viam, qua Deum sequi possunt, tenent. Habent & ducem qui se eductos ex densissimis ignorantiæ tenebris rectà ad Deum ducit, vt nec ad dextram, nec ad sinistram in inuia deflectant. Euangelium proinde est sapientia illa per q̃ Deus, quem sequi oportet, cognoscitur. Via est Christus Iesus Dominus noster. Hic etiam dux est qui nos rectà dirigit, oculos mentis nostræ illuminans suo verbo & spiritu, vt à recta via non deflectamus, vel per errores perniciosos, vel per mores prauos, quibus à Deo disceditur. Ita enim ipse vt summã suo-

rum beneficiorum breui ſententia concludat, ait. Ego ſum via, veritas, & vita: Hæc breuis ſententia, illuſtrata alijs ſcripturæ dictis, ſummam ſapientiam Chriſtianorum continet. Principium enim, medium, & finem beatitudinis noſtræ Chriſto tribuit. Dicitur enim Chriſtus primum via, deinde veritas, poſtremò vita.

Via eſt doctrina, merito, exẽplo. Via doctrinæ beneficio eſt, vt in Iohanne ſcribitur: Deum nemo vidit vnquã, niſi filius vnigenitus, qui eſt in ſinu patris, ille nobis enarrauit. Et Paulus: Factus eſt nobis ſapientia à Deo. Hic enim Dei filius ſemper adfuit Eccleſiæ, & ſpiritu ſuo Prophetas, vt Petrus teſtatur, de ſeipſo inſtruxit. Via merito eſt, quia ipſe obedientia crucis à peccatis nos expiat, & obedientiam legis nobis imputat, vt iuſti cenſeamur

coram

coram Deo, ac si nos ipsi legem impleuissemus. Ideo Paulus ait: Christus est impletio legis in iusticiam omni credenti, hoc est, Omnis qui credit, habet quod lex requirit, nempe legis iusticiam à Christo quidẽ præstitam, sed sibi imputatã. Sic quoq; Augustinus perpulchrè: Delicta nostra sua delicta fecit, vt iusticiam suam nostram iusticiam faceret. Via exemplo est, vnde ait Iohan. 12. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, & vos faciatis. Et alibi: Diligite vos inuicem, sicuti ego dilexi vos. Item: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem. Doctrina proinde mentem illuminat, & Patrem monstrat, merito iustificat, exemplo normã vitæ præscribit, vt iustissimè vnica via salutis dici mereatur.

Veritas est completione prophetiarum, constantia promissorum, ducatu.

Primum.n.in ipso completa sunt omnia Prophetarum vaticinia, & figuræ veteris populi. Vnde Iohannes: Lex per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum, id est, quæ Moses figuris adumbrauit, Christus veritate compleuit. Deinde constanter suas promissiones seruat, promisit se adfuturū Ecclesiæ, et suam præsentiam testatur mirabili Ecclesiæ conseruatione in tot furoribus Diabolorum et hominum. Promisit fore vt portæ inferorum non sint præualituræ aduersus Ecclesiam, hanc promißionem constanter seruat. Præterea dux est à tenebris ad lucem Dei, Qui, inquit, me sequitur, non ambulat in tenebris. Sequitur autem Christum, qui in sinceritate doctrinæ, constantia fidei, & obedientiæ studio se illi coniungit.

Vita est regenerando, sanctificando,

do, glorificando. Regenerando quidem, quia per Spiritum suum nos regenerat in nouos homines. Nam cum credimus, nascimur filij Dei arcano quodam afflatu, & operatione spiritus Christi, iuxta illud: Dedit hunc honorem credentibus in nomen eius, quòd nascantur filij Dei. Deinde sanctificando, Nam regeniti indies magis magisq́ue virtute mortis & resurrectionis Christi mortificamur carne, & viuificamur spiritu. Sic enim docet Apostolus Rom. 6. cùm ait. An ignoratis, quòd quicunq́ue baptizati sumus in Christum Iesum in mortem eius baptizati sumus. Consepulti igitur cum eo sumus per baptisma in mortem, vt quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis in gloriam patris, sic & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quòd igitur mortificatur in nobis caro, virtute fit

mortis Christi, quòd viuificatur spiritus, efficatia efficitur resurrectionis eiusdem. Postremò dicitur vita glorificando. Nam sua potentia nos excitabit, et excitatos donabit immortalitatis gloria, atq; ideo dicit, Ego sum resurrectio et vita. Nam eius officiũ vtrumq; est, videlicet excitatio mortuorum & donatio æternæ vitæ, in qua conformes ipsi erimus in omni æternitate. Hæc conformitas hominis cum Christo, quæ est coniunctio seu vnio ipsius cum Deo, est perfecta hominis beatitudo, atq; adeò finis hominis. Nam si finis hominis est, quod perfectũ hominem & beatum reddit, & ea de causa nominatur finis, quia ad vltimum & perfectißimum pertinet, profecto status hominis perfectißimus in æterna vita erit, illa cum Christo conformitas, in qua homo acquiescet in omni æternitate beatus. Huc

ſpectat Philoſophi dictũ, ἕπου θεῷ. Huc vniuerſa ſcriptura pertinet, hãc ob cauſam filius Dei in mundum venit, huius boni vt particeps fieret homo, Deus paſſus eſt, vt ſua morte ſatisfaceret pro peccato noſtro, reſurrexit vt nobis ſuam iuſticiam impartiret & obſignaret. Porro cum ad ſcopum nemo perueniat niſi per iter intermediũ, ſacra ſcriptura monſtrat nobis iter, & contendendi ad ſcopũ præfixum, modum, nempe fidem in Chriſtum vnicum autorem, & ducem æternæ vitæ, quæ nobis propoſita eſt. Quæ autem ſit vis huius fidei, luculentè docet Iohannes in ſuis Epiſtolis, & ſumma huc redit, vt fide iungimur Chriſto, & cum Patre & Filio & Spiritu ſancto habemus ſocietatem, ita ex eadem Deum, vt ſummum bonum diligemus, & nos inuicem amabimus ſincero & pio amore. Deinde quia Diabolus

bolus conatur nos à via abducere, vel per impiam doctrinam, vel per mores prauos, commendat Iohannes nobis studium tenendi recti itineris, ne vel in dextram, vel sinistram deflectamus: In has Epistolas Iohannis Commentarios hos emitto, vt rudioribus lectoribus, hac mea opella prosim, eosq́ quasi manu ducam in rerum intelligentiam, quæ in his Epistolis proponuntur maximæ & summè necessariæ. Nam hic Iohannes castißimo sermone de fine bonorum, de quo frustra disputarũt Philosophi, agit. Et pulcherrimè ostendit modũ sequendi Deum vero cultu & amore, vt ad perfectam illam vitam & beatam tandem perueniamus, ac societatem perpetuam cum sancta trinitate habeamus, verè diuinæ naturæ participes, vt Petrus ait.

Hos autem Commentarios tibi vir clarißime ac patrone obseruande inscribere

bere placuit. Primum vt ex hac testi-
ficatione animi mei erga te intelligas,
quo in loco te habeam & quanti te faci-
am. Nam vt omnes quibus notus es, te
propter comitatem, humanitatem, gra-
uitatem singulari cãdore temperatam,
prudentiam, iusticiam, solertiam in con-
ficiendis negotijs admirantur. Ita &
ego non solum has summas in te virtu-
tes suspicio ac veneror: Verumetiam
cum meis collegis Professoribus huius
regiæ Academiæ, agnosco nos plurimũ
tibi debere, qui semper nobis adesse &
nostra negotia promouere fideliter
apud regiam Maiestatem consueuisti:
qua re declaras quo sis affectu erga Ec-
clesiam Dei, & studia pietatis, neq; du-
bito quin Deus hanc tuam erga nos bo-
nitatem sit compensaturus liberalissi-
mò. Deinde vt alij inuitentur propter
tuam autoritatem ad lectionem harum
com-

commentationum nostrarum, quas nisi me multum fallit opinio, spero pijs animum addituras ad piè pergendum in stadio pietatis, donec tandem apprehendant per Christum vitam æternam, hoc est finem bonorũ, ad quem sola pietas, quæ in his Epistolis traditur, rectissima & vnica via est: Vale optimè, corpore, spiritu & animo integer. Ex Musæo nostro quarto idus Nouembris, Anno à Christi natiuitate

M. D. LXIX.

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM IOHANNIS APOSTOLI.

CVM QVATVOR necessariò spectanda uidentur in cuiusuis sacri scripti enarratione, eadem nobis hîc breuiter proponenda & exponenda sunt. Sunt autem hæc quatuor: quis scriptionis author, quæ scribendi occasio, quis status seu principalis quæstio, & quis tractationis ordo seu methodus.

DE PRIMO.

Author huius Epistolæ est Iohannes filius Zebedæi, frater Iacobi Maioris, consobrinus Domini, qui à piscatore Apostolus & Euangelista factus est, quem Dominus singulari affectu præ cæteris Apostolis complexus est, qui & Domino sæpius affuit quàm alij. Hunc adhibuit Dominus, cum filiam Iairi mortuam reuocaret ad uitam, hunc adhibuit in monte cùm colloqueretur cum Mose & Elia in transfiguratione. Hunc comi-

tem habuit in horto Gethsemani in agone suo. Hunc astantem cruci alloquitur, eiq; matrem suam commendat. Huic apparuit aliquoties cum alijs post resurrectionem, & in die Pentecostes eundem uisibili Spiritus sancti donatione instruxit. Hic Iohannes post ascensionem Domini 68 annos Euangelium docuit, et rexit Asiaticas Ecclesias, excepto eo tempore, quo fuit in Pathmon insulam relegatus, ubi uidit Apocalypsin. Gesta huius uiri narrantur in Historia Ecclesiastica, in Irenæo, Epiphanio, Hieronymo & alijs multis scriptoribus. Moritur tandem, teste Eusebio, Ephesi, ubi à discipulis sepelitur. Hinc apparet quæ sit & quanta huius Epistolæ authoritas: Cùm enim Iohannes nullum habuit præceptorem præter Filium DEI, idq; integro triennio, & postea ipsius Spiritu regebatur, nihil potuit, nisi cœlestia & diuina spirare.

DE SECVNDO.

Occasio scribendi duplex fuit Iohanni. Vnam præbuerunt hæretici eius temporis, alteram charitatis mutuæ inter Christianos languor. Cherintus, Menander & Ebion, partim Christi diuinitatem, partim humanitatem, partim officium oppugnauerunt, quos Iohannes dum uixit & uoce & scriptis repreßit. Studium ueræ pietatis & charitatis Christianæ quotidiè langui-

dius fieri cœpit, idq; uitio eorum, qui nomine potius, quam re Christiani fuerunt. His causis motus Iohannes, hanc sanctißimam Epistolam scribit: quæ ideo Catholica inscribitur, quia non uni homini, non uni ciuitati, non certo populo, scripta est: sed omnibus hominibus promiscuè omnium temporum. Quare & nobis charior esse debet, ut quæ nobis quoq; destinata sit.

DE TERTIO.

Circa hæc tria tota uersatur Epistola, uidelicet, ut Christiani retineant & conseruent agnitionem & fidem Christi, ut fugiant Antichristos & falsos doctores, ut sincera charitate se mutuo complectantur.

DE QVARTO.

Tractationis methodus est qualis patrum esse solet, cum suos charißimos liberos instituunt, quorum affectus paternus facit, ut eadem sæpius instillent, & præcipua ueræ pietatis capita ueluti breuibus aphorismis claudant. Deducit tamen principales propositiones ex suis principijs & causis, quas propositiones subinde repetitas, alijs atq; alijs rationibus munit & confirmat, quemadmodum in exegesi ostendemus.

CAPVT PRIMVM.

Summa capitis primi.

Cum prædicatio de Christo, Deo & homine, eò pertineat, ut cum DEO, *qui lux est, societatem habeamus, decet profectò nos in lumine ambulare, quibus peccata expiantur sanguine* CHRISTI *& remittuntur, modò ea confiteamur.*

Ordo & partes capitis primi.

Primum à fine prædicationis de CHRISTO, *Deo & homine colligit propositionem, uidelicet, quòd oporteat conuersos in lumine ambulare. Deinde quia sunt quatuor genera hominum in externo Ecclesiæ cœtu, uidelicet, impœnitentes, uerè pij, hypocritæ, & infirmitate lapsi, ut impœnitentes frustra gloriari de societate cum Deo, & uerè pios, sanguine* CHRISTI *ablutos, societatem inter se & cum Deo habere pronunciat: ita hypocritas falli, cum se peccatores non agnoscunt, testatur. Atq; ita peritis-*

ritißimus animarum curator pro morborum uarietate medicinam applicat.

Exegesis primi capitis cum obseruatione doctrinarum.

Quod erat ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectauimus & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, (& vita manifestata est, & vidimus & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & manifestata est vobis) quod (inquam) vidimus & audiuimus, id annunciamus vobis.

Summa horum uerborum est hæc: Annunciamus uobis CHRISTVM, *seu prædicamus uobis Euangelium de* CHRISTO. *Verum hac longa periphrasi usus est Apostolus, ut suum testimonium de naturis, diuina & humana in Christo, de unione naturarum in una hypostasi, & de officio Domini, contra Hæreticos sui seculi, extaret. In his, cum summa sapientia Christianorum sita sit, particulatim textum excutiamus.*

Quod erat â principio.

Huius dicti interpretatio petatur ex principio Euangelij Iohannis, *ubi ſic ait* Euangeliſta: *In principio erat* Verbum, & Verbum *erat apud* Deum, & Deus *erat* Verbum, &c. *hoc eſt,* Verbum *non cœpit exiſtere, cum* Deus *initium fecit creandi quicquid conditum eſt: ſed iam tum exiſtebat, ſeu potius ſubſiſtebat, ut* ἦν *ſit idem quod* ὑφίστατο, *id eſt, ſubſiſtebat.* Hæc contra Cherintum & Ebionem *faciunt, qui diuinam* CHRISTI *naturam oppugnarunt, quorum inſaniam his breuibus uerbis refutat* Apoſtolus. Deinde, & *quid,* & *quomodo erat* Verbum, *exponit, uidelicet quòd erat* Deus *uerus cum* Patre. Erat (*inquit*) *apud* Deum (*ergo diſtincta à* Patre *eſt perſona*) Et Deus *erat* Verbum, *id eſt,* Verbum *erat* Deus: *ergo unum cum* Patre *in ueritate diuinæ eſſentiæ.* Obſeruanda *eſt hîc, in uerbo* Erat, *temporis ratio.* Non *dixit* Euangeliſta *nec hic nec in* Euangelio *ſuo,* Fuit, *ſed* Erat, *quod indefinite, ut ait* Ambroſius, *tenditur.* Significatur *enim hoc uerbo æterna* Filij *à* Patre *natiuitas.* Hinc *ergo confirmetur fides noſtra de* Chriſto *domino, uidelicet quòd ſit ab omni æternitate ante creationem rerum, quod ſit uerus* Deus, *quod ſit diſtincta perſona à* Patre, *quod ſit eiuſdem diuinæ eſſentiæ cum* Patre & Spiri-

tu

tu ſancto: uide Ambroſium de fide ad Gratianum, Auguſtinum lib. 1. cap. 5.

Quod audiuimus.

Hoc ad uocem Patris, qui teſtimonium præbuit Filio ſuo in monte Tabor hiſce uerbis: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt, IPSVM AVDITE, *referendum eſt. Hæc concio, quam Apoſtoli audiuerunt, conſtat duabus partibus, uidelicet teſtimonio Dei patris de Filio, & mandato, quo obligatur mundus ad audiendum hunc Filium. Teſtimonium ipſum quatuor illa habet, quæ pios de Chriſto Domino tenere oportet, in quorum fide, noſtra ſalus conſiſtit.*

PRIMVM *enim teſtatur Pater de diuinitate Filij, cum Ieſum ſtantem cum Moſe & Elia, uocat filium non ſimpliciter, ſed dilectum. Nam hoc epitheto ſeparat illum à filijs adoptiuis, qui quidem dilecti ſunt, ſed in dilecto, ad Ephe: 1. cum hic Ieſus ſit dilectus in ſe, & propter ſe, quia eiuſdem eſt ſubſtantiæ cum Patre.*

DEINDE *humanitas Chriſti conſpicitur ab ipſis diſcipulis. Nam aſtat Moſi & Eliæ, & cum illis loquitur uerus & perfectus homo.*

TERTIO *unitas perſonæ pronomine,* HIC, *demonſtratur. Nam ſi duæ fuiſſent per-*

ſonæ, ut duæ ſunt naturæ, non dixiſſet hic in ſin-gulari numero, ſed hi.

QVARTO cum additur: In quo mihi complacitum eſt, ſeu in quo uel per quē ſum placatus, officiū Chriſti proponitur, quod eſt placare iram Dei & ſaluare. Hæc quatuor illuſtrari & declarari debent ex ueteri & nouo Teſtamento, nam huc tota fere ſcriptura pertinet. Mandatum uidelicet: ipſum audite, obligat omnes homines, uel ad obedientiam, uel ad pœnam. Qui obediunt huic mandato, & fidem doctori Chriſto adhibent, ſaluantur: qui uero non obediunt, nouo reatui ſe aſtringunt, & maiora ſupplicia ſuſtinebunt, ut qui & hoc Dei mandatum & filium doctorem contempſerint.

Quod vidimus oculis noſtris.

Hoc ad miracula refero, quibus manifeſtauit gloriam ſuam, huc illud: Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à Patre. Chriſtus enim cum miraculoſè ſanat leproſos, excitat mortuos &c. ſe conſpiciendum præbet. PRIMVM enim diuinam ſuam potentiam confirmat. Nam cum facit quod nulla creatura imitari poßit, oſtendit ſe creatorem eſſe, atq; adeo omnipotentem. SECVNDO, ſuam promptißimam uoluntatem ad iuuandum omnes, qui ad ſe confugiunt declarat, nam apud ipſum non eſt perſo-

perſonarum acceptio. TERTIO, officium ſuum eſſe ſanare homines & ſaluare ſignificat, quod ſymbolo ſanationis corporum adumbratur. QVARTO, obſignat ſuis miraculis certitudinem uerbi ſui, ut illi credentes ſaluemur.

Quod ſpectauimus, & manus noſtræ contrectauerunt.

Hæc ad manifeſtationem CHRISTI poſt ipſius glorioſam reſurrectionem pertinent: nam poſt reſurrectionem ſe uiuum diſcipulis exhibuit, quem & manibus contrectauerunt in euidentius reſurrectionis argumentum. Hic ergo & humanitas Chriſti uera, & unio hypoſtatica duarum naturarum in una perſona, ſignificatur. Quæ omnia eò pertinent, ut Apoſtolus ſua autoritate & teſtimonio Menandrum & Ebionem hæreticos compeſcat, qui tum temporis peruerſa doctrina Eccleſiam Dei perturbauerunt, negantes nunc diuinitatem Chriſti, nunc ueritatem naturæ humanæ, nunc unionem perſonalem.

De verbo vitæ.

Hoc proprium Euangelij obiectum eſt, in quo primum perpendendũ eſt, quod extra Chriſtum nulla ſit uita, ſed mors tantum & damnatio. Deinde, quod in ſolo Chriſto uita & ſalus quærenda ſit, & ab eo ſolo petenda. Huc appel-

lationes uariæ Filij Dei pertinent, quæ nobis exponunt, quomodo uita sit in hoc λόγῳ. Inter multas hæ sunt præcipuæ: Deus, λόγος, filius unigenitus, qui est in sinu Patris, uia, ueritas, uita, lumen, sapientia, uirtus, Dei potentia, splendor, character, signaculum, Dominus, Rex, Pastor, Episcopus, Sacerdos, omnium imperator, Sceptrum rectitudinis, sceptrum regni, qui est, qui erat, & qui uenturus est. Harum appellationum rationem uide in oratione secunda Nazianzeni de Filio.

Cæterum cũ hæc appellatio λόγος sæpius tribuatur Filio Dei in scriptura, eius appellationis rationem libet hic paucis exponere, neq; est una tantum huius appellationis ratio, sed ex uerbo Dei & sanctorum Patrum scriptis, quintuplex colligi potest.

PRIMA ratio appellationis sumi potest ex primo capite Genesis, ubi scribitur, quòd ad uerbum Dei, uel Deo dicente, factum sit, quicquid Deus fieri uoluit. Hoc Apostolus noster in suo Euangelio interpretari uidetur, cum affirmat omnia per ipsum, scilicet λόγον, facta esse. Quare non dubium est, quin Iohannes cum ait: In principio erat λόγος, respiciat ad creationem, significans Filij Dei æternitatem, potentiam & uirtutem, ut qui fuerit ante res creatas, & per quem Deus omnia condiderit: unde & alius

alius à Patre, hoc eſt, diſtincta à Patre perſona, demonſtratur. Hæc ratio eò pertinet, ut perpetuò nos admoneat, quòd Filius Dei ſit ille λόγος, per quem Deus omnia condiderit.

SECVNDA appellationis ratio petitur ex Epiſtola ad Hebræos, ubi hic λόγος character uocatur ὑποστάσεως paternæ, hoc eſt, expreſſa imago perſonæ Patris. Vt enim animi character eſt ſermo: ita Filius Dei nobis animum Patris exponit, iuxta illud: Deum nemo uidit unquam, unigenitus Filius qui eſt in ſinu Patris, ipſe nobis enarrauit. Huc & illud Domini dictum ad Philippum pertinet: Qui uidet me Philippe, uidet & Patrem.

TERTIA appellationis ratio ex promiſſionis uerbo ſumitur, quia enim promiſſionis uerbum erat de hoc Filio (quod uerbum primum ab ipſo Deo primis noſtris parentibus propoſitum eſt, uidelicet: Semen mulieris conteret caput ſerpentis: & inde ſæpius alijs atq; alijs uerborum formis repetitum, & per Prophetas inculcatum eſt) dicitur filius Dei λόγος, unde Apoſtolus: In principio erat Verbum, ac ſi dicat, ille de quo locutus eſt Deus toties, de quo facta eſt promiſſio patribus, de quo Prophetæ uaticinati ſunt, erat in principio, antequam quicquam rerum conderetur.

QVARTA ratio eorum eſt, qui dicunt

filium

filium Dei ideo λόγον dici, quia ipſe per ſuum Spiritum locutus eſt ſanctis patribus ante aſſumptam humanam naturã, unde ſæpius in Prophetis recurrit hæc ratio: Hæc dicit Dominus. Et Petrus affirmat, Chriſtum in Spiritu prædicaſſe hominibus tempore Noæ, quorum Spiritus, hoc eſt, animæ, nunc ſunt in carcere.

QVINTA ratio eſt eorum, qui dicunt Chriſtum λόγον dici duplici reſpectu, Primum reſpectu Patris, à quo ab æterno perfectus Deus naſcitur, ſine ullo natiuitatis initio & fine. Huc aſcribam memorabile dictum Nazianzeni: θεοῦ γέννησις σιωπῇ τιμάσθω. μέγα σοι τὸ μαθεῖν ὅτι γεγέννηται. hoc eſt, Dei generatio ſilentio honoretur, magnum eſt tibi didiciſſe quod genitus ſit. Et Iuſtinus: σαφὴς ἔλεγχος ἀπιστίας τὸ πῶς περὶ θεοῦ λέγειν. Hoc eſt, manifeſtum argumentum infidelitatis eſt de DEO dicere, quomodo? Philippus ſecutus patrum quorundam opinionem, rationem huius appellationis ſic explicat. Vt in hominibus potentia cognoſcens format imagines: ſic λόγος eſt æterni Patris imago cogitatione genita ab æterno communicata ſubſtantia. Nazianzenus autem ſic: λόγος dicitur, quod eam rationem habet cum Patre, quam uerbum cum mente, non ſolum propter natiuitatem perpeſſionis expertem, uerumetiam propter coniunctionem & effigia-

figiationem. Deinde dicitur λόγος respectu nostri, quia profert Euangelium è sinu Patris, & annunciat nobis.

Et vita manifestata est.

Hoc est, uita quæ est λόγος æternus, æterni Patris, hominibus patefacta est per assumtionem humanæ naturæ, hoc est, ut Apostolus noster in suo Euangelio interpretatur, λόγος caro factus est, & habitauit in nobis plenus gratia & uirtute. Dicitur autem Christus uita, cùm quia ipse sit fons uitæ, tùm quia Spiritu suo & uoce in homines uitam effundat, ita enim ipse ait. Quemadmodum Pater habet uitam in seipso: ita & filio dedit uitam habere in seipso. Neq; enim Christus ideo tantum dicitur uita, quod propria uirtute & intrinseca solus uiuat, sed quia uitæ plenitudinem in se continens, omnia uiuificat etsi non eodem modo. Nam aliter uiuificat creaturas cæteras, aliter homines ad uitam æternam, de qua uita loquitur cum ait: Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam. Huc & illud: Verba quæ ego loquor uobis Spiritus & uita sunt. Hic suum uerbum Vitam uocat Dominus ab effectu, quasi uiuificũ, cum Spiritualiter percipitur. Nazianzenus in oratione secunda de filio, uita (inquit) dicitur, quia lumen & totius ratio-

tio-

tionalis naturæ σύστασις & existendi uirtus est. In ipso enim uiuimus, mouemur & sumus. Secundum duplicem afflatus uirtutem & spirationem illinc afflati omnes sumus Spiritu sancto, quotquot eius capaces sumus.

Et vidimus & testamur & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem & manifestata est vobis.

Hoc est, nos Apostoli & testes Christi annunciamus uobis Christum, qui est uita æterna, uerus Deus, qui erat apud Patrem à principio. Hic Apostolus apertè distinguit inter Personam Patris & filij.

Quod inquam vidimus & audiuimus id annunciamus vobis.

Hæc Epanalepsis ad confirmationem pertinet, nam toties hoc inculcat, ut eius testimonio confirmati hæreticorum deliria magno animo contemnamus. Atq; hactenus de doctrina, iam exemplum Apostoli omnibus pijs uerbis ministris proponatur, uidelicet, ut nihil adferant, nihil doceant, nisi quod ipsis ex uerbo Domini compertum est, non fingant noua dogmata, sed uerbo tradito à Prophetis, Christo & Apostolis sint contenti. In obscuris dictis mutuentur lucem

ex

ex clarioribus locis, & dum unum locum tracta-re instituunt, inspiciant totam doctrinam cœle-stem, & interpretatio sit analoga fidei.

Vt & vos habeatis ſocietatem nobiſcum.

Finis prædicati Euangelij *indicatur, qui est ſocietas ſanctorum, hoc est* Euangelium *de* Chri-*sto ideo prædicatur, ut cœtus aliquis hominum colligatur uoce* Euangelij, *qui ſanctificatus & ſegregatus à prophanis mundi cœtibus,* Deo *ue-rum cultum præſtet.* Hic *nobis commendatur ſocietas illa ſancta, qua inter nos ueluti unum corpus efficimur.* Huius *ſanctæ ſocietatis & unionis argumenta grauiſsima enumerat* Paulus *ad* Eph: *4. cum ait: obſecro igitur uos ego uinctus in* Domino, *ut digne ambuletis uocatione qua uocati eſtis cum omni humilitate & manſuetu-dine & patientia ſuſtimentes uos inuicem per dilectionem, ſtudentes ſeruare unitatem* Spiritus *in uinculo pacis, unum corpus & unum ſpiritus, quemadmodum uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ.* Vnus Dominus, *una fides, unum baptiſ-ma & unus* Deus *& pater omnium, qui ſuper omnia & per omnia & in omnibus uobis.* Hinc *apparet quo ſpiritu ducantur, qui uel leuibus de cauſis mouent certamina in* Eccleſia, *uel ſuis fla-gitijs ſocietatem* Eccleſiæ *perturbant, uel* Epicu-

riſmo

rismo aut hypocrisi abrepti non afficiuntur calamitatibus Ecclesiæ, nec pro eius ædificatione & conseruatione soliciti sunt.

Et societas nostra sit cum Patre, & cum Filio eius Iesu Christo.

Quam præclara illa sit sanctorum societas ostendit, inde enim initium habet, quod primum coniungamur Patri adoptionis gratia, & filio eius IESV CHRISTO fidei uinculo. Si ergo gratia adoptionis coniungimur cum Patre, certe inter nos fratres sumus, quare fraterna affectione coniunctos nos esse oportet. Si fide coniungimur cum Christo, unum profecto corpus efficimur, quare par est, ut alter alterius commodis & incommodis afficiatur. Hæc enim συμπάθεια est membrorum inter se eiusdem corporis. Porro qui hanc societatem habet cum Patre & Filio, regitur & sanctificatur à Spiritu ad uitam æternam, quare & cum illo coniungitur. Quem non mouet hæc admiranda societas ad iustè, piè, & modestè uiuendum? Habemus ergo hic definitionem ueræ Ecclesiæ, quæ est societas sanctorum, cum in Patre & in Filio uirtute Spiritus sancti, tum inter ipsos sanctos per eundem spiritum, & mutua charitatis officia. Hinc uidetur definitio Ecclesiæ, quæ in symbolo traditur, sumta esse: Credo Ecclesiam sanctam,

ctam, τῶν ἁγίων κοινωνίαν, hoc est, sanctorum societatem. Quod autem in externa hac societate Ecclesiæ sint & uiua & mortua membra, declarant quæ mox sequuntur in Iohanne de impœnitentibus hypocritis, infirmis & ueræ pijs. Impœnitentes & hypocritæ mortua sunt membra Ecclesiæ, & in eius externo cœtu tanquam uiua membra delitescunt. Hæc sciri oportet propter Anabaptistas, qui negant ueram Ecclesiam esse, ubi ulli scelerati in externo Ecclesiæ cœtu feruntur. Verum ut sagena Euangelica capit bonos & malos pisces, & ager dominicus habet & triticum & zizania, Sic in externa Ecclesiæ societate erunt sancti & non sancti, uel uiua membra et mortua, at symbolum definitionem non ab accidente, sed à ueræ Ecclesiæ nota desumpsit.

Et hæc scribimus vobis, vt gaudium vestrum sit perfectum.

Vestra cum Deo Patre, cum eius Filio & Spiritu sancto atq; inter uos ipsos societas, eò pertinet, ut uestrum gaudium sit perfectum & plenum. Vt enim societas hominis cum Diabolo, & eius membris res tristißima est, quam societatem habent profecto omnes, qui delectantur peccato, & uiuunt sine pœnitentia: Ita societas hominis cum Deo, quæ fit per adoptionis gratiam & fidem, à qua ipsius germani fructus separari

non possunt, retinetur enim tantisper donec manet fides & bona conscientia, res omnium suauißima & optima, quare et perfectum gaudium semper habet adiunctum. Dicitur autem hoc sanctorum, hoc est ueræ Christianorum gaudium perfectum triplici respectu. PRIMVM, respectu obiecti, à quo percipitur. Omnis enim affectus ab aliquo obiecto tanquam ex causa producitur. Cum igitur obiecto respondet affectus, tale profecto erit gaudium Christianorum, quale est ipsius obiectum. Quare cum obiectum gaudij Christianorum sit perfectum, uidelicet Deus ipse Pater, & Filius & Spiritus sanctus, & cum hisce tribus personis suauißima societas, non immerito ipsorum gaudium, dicitur ab Apostolo nostro perfectum. Verum hoc gaudium consideratur dupliciter, uidelicet in statu gratiæ & in statu gloriæ, utrobiq; quidem perfectum est. Nam in statu gratiæ est perfectum substantia, ut ita dicam. At in statu gloriæ erit perfectum omnibus gradibus absolutum. Iam autem cum affectus sint primum diuinitus conditi in hominibus, & deinde in renatis creati per Spiritum sanctum, ut sint stimuli ad uirtutem, par est ut gaudium hoc Christianorum, accensum in cordibus per Spiritum sanctum, sit incitamentum ad omnis generis uirtutes, & mutua pietatis officia

Chri-

Christianorum inter se. Quare non immerito Apostolus noster proponit hoc gaudium in initio, tanquam fundamentum sequentis exhortationis ad pietatem & mutuam dilectionem. SECVNDO dicitur hoc gaudium sanctorũ perfectum, respectu gaudij mundani: quod est et fucatum et momentaneum, ut quod sit de terra non de cœlo, ut gaudium sanctorum. Vt enim gaudium mundi sæpe est initium maximarum calamitatum, cum in hac uita, tum in futura: ita sanctorum gaudium initium est plenißimæ fœlicitatis, cum in hac uita tùm in futura. Vnde Augustinus illud uanitatis, hoc uero ueritatis nominat. Caueamus igitur, ne amore præsentis gaudij mũdi amittamus perfectum illud æternum gaudium, quod commune piorum est. TERTIO dicitur gaudium sanctorum perfectum, respectu usus in omnibus doloribus & ærumnis huius uitæ. Est enim uniuersalis quædam consolatio opponenda omnibus doloribus, pauoribus et ærumnis, quibus Ecclesia Christi in hac uita obiecta est. Hinc Dauid Psal. 94. Secundum multitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Quotiescunq; igitur affligimur quouis modo, opponamus hoc gaudium perfectum tanquam murum, ac ex fide & bona conscientia imploremus ipsum qui dixit: Petite & accipietis, ut gaudium uestrum sit ple-

num. Et qui dixit: Tecum ſum in tribulatione, Atq; cum Moſe dicamus: Reple nos mane miſericordia tua, & exultabimus & delectabimur omnibus diebus noſtris.

Et hæc eſt annunciatio quam audiuimus ab ipſo, & annunciamus uobis, quod Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.

Abſoluta deſcriptione Chriſti, & expoſito fine prædicati Euangelij fundamentum proponit ſuæ exhortationis. Et ſumma ſententiæ hæc eſt: Finis prædicati Euangelij eſt, ut habeamus ſocietatem cum ſanctis. Sanctorum autem ſocietas eſt cum Deo, & Deus lux eſt. Proinde qui cum Deo ſocietatem habere uolunt, in luce ambulare debent & non in tenebris. Atq; hæc principalis propoſitio eſt huius Epiſtolæ. Deus hoc loco lux dicitur, cum quia ipſe lux eſt habitans lucem inacceſſibilem: tum quia author & fons eſt lucis. Deinde cum de creaturis agitur, lux & tenebræ hoc modo opponuntur, ut per tenebras ignorantia & peccatum, & per lucem ſincera Dei noticia & ſanctitas, uitæ intelligantur: Nazanzenus hoc ipſum teſtatur hiſce uerbis: Lux eſt tanquam ſplendor animarum, quarum ratio & uita purgata eſt: ſi enim tenebræ ignorantia

rantia & peccatum, lux certe erit noticia & uita ſancta. Huc Chriſti uerba pertinent, Ioh.12. Ego lux in mundum ueni,ut omnis qui credit in me,in tenebris non maneat. Item: Ambulate dum lucem habetis,ut tenebræ uos non apprehendant. Item. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis ſitis.Et Matth.5. Sic luceat lux ueſtra, coram hominibus,ut uideant ueſtra bona opera, & glorificent patrem ueſtrum,qui in cœlis eſt. Et Paulus ad Ephe: 5. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, tanquam filij lucis ambulate probantes quid ſit acceptum Domino. His conſentit Eſaias cum inquit: Domus Iacob uenite & ambulemus in lumine Domini. Monemur igitur ne innitamur noſtræ prudentiæ,ſed in lumine Domini ambulemus,modo cum ipſo ſocietatem habere uelimus.Verbum Domini ſit lucerna pedibus noſtris, & lumen ſemitis noſtris. Non iam humanis traditionibus circumferamur, ſed uerbo Domini dirigamur, illudq; ut perpetuam uitæ normam ſequamur. Nam qui hoc uerbum ſequitur,Chriſtum ſequitur,qui ait:Qui ſequitur me,non ambulat in tenebris. Petamus igitur ſemper,ut illuceſcat in nobis per Spiritus ſancti gratiam lux & ueritas, & uileſcant apud nos tenebræ Diaboli, quæ ſunt ignorantia Dei & peccata.

Si dixerimus quod ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus ueritatem.

Ratio propoſitionis & prolepſis ſimul, ut enim a repugnantibus, probat in lumine ambulandum eſſe ijs, qui ſocietatem cum Deo *cupiunt habere, fieri enim non poteſt, ut ſimul quis & in luce ambulet, & in tenebris: ita anticipat illorum obiectionem, qui uiuunt ſine pœnitentia, & nihilominus gloriantur de ſocietate cum* Deo, *iactant* Euangelium, *in ore habent beneficia* Christi, *ſe* Christi *membra clamitant, ſed uani ſunt. Quantumuis enim quis gloriatur de* Chriſto, *cum eo tamen ſocietatem nullam habet, donec ſuis indulget cupiditatibus, & ſecundum carnem ambulat, iuxta illud* Pauli: Si *ſecundum carnem uixeritis, moriemini, at ſi* Spiritu *actiones corporis mortificaueritis, uiuetis,* Quicunq; *enim ſpiritu* Dei *aguntur, hi ſunt filij* Dei. Hic *proinde locus docet, confutat, & monet.* Docet, *cum ſocietate* Dei *non poſſe ſtare impuram uitam, quæ ſine pœnitentia tranſigitur:* Nam *cũ* Deus *ſit lux, tenebras, hoc eſt, impietatem ferre nequit.* Huc *illud* Syrac: *cap.15.* Omne *nefas odit* Dominus, *nec probatur ijs qui eum timent.* Plato *ad demonſtrandam hanc coniunctionem, communionemq; natu-*

ræ atq; ingenij Dei & hominis, allegat illud celebre prouerbium ueterum: Simile ſimili amicum. Ex quo oſtendit impios improbosq; homines, propter diſsimilitudinem naturæ & ingenij, nihil facere quod Deo gratum eſſe poſsit: ſed eorum munera etiam magnificentiſsima ab eo ut abominanda repudiari. Hoc & Paulus docet cum ait: Contaminatis & infidelibus nihil mundum eſt, ſed contaminata eſt eorum & mens & cõſcientia, Deum profitentur ſe nouiſſe, ſed operibus negant, cum ſint abominabiles & contumaces, & ad bonum opus omne reprobi. Confutat Libertinos ueteres & nouos, qui de Chriſtiana libertate uanè gloriantur, ac ſi omnium legum repagula ſoluta eſſent, quorum furorem & hìc Iohannes confutat, & Chriſtus, cum ait: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Monet de obedientiæ præſtandæ à regeneratis neceſsitate: nam qui malè agit in tenebras priores relabitur, gratia excidit, & à ſocietate ſanctorum excluditur.

Quod ſi in luce ambulamus, ſicut ipſe eſt in luce, ſocietatem . habemus cum illo mutuam.

Antitheſis ſiue argumentum à contrarijs. Vt enim nulla eſt luci cum tenebris coniunctio: ita luci cum luce optimè conuenit. Quicunq; igi-

tur tenebras ignorantiæ, & peccati amant, ijsq; inuoluuntur extra lucem sunt. Nam Deus lux est. Et contra quorum mentes luce cœlestis uerbi irradiantur, & corda fide purificantur, atq; actiones cum utrisq; consentiunt, extra omne dubium in luce sunt, atq; adeo cum Deo, qui lux est, societatem habent.

Similis exhortatio Pauli est, 2 Corinth: 6. ubi ita ait: Ne impari iugo copulemini cum infidelibus, quod enim consortium iusticiæ cum iniusticia, & quæ communio luci cum tenebris? quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? & quæ consentio templi Dei cum simulachris? nam uos templum Dei estis uiuentis. Sensus propositionis Paulinæ hic est. Quandoquidem pij & impij diuersæ sint conditionis, non debent in eodem opere mutuam præstare operam. Cum igitur pij sunt iusticiæ participes, sunt consortes lucis cœlestis, sunt Christi membra, sunt hæredes bonorum cœlestium, sunt templum Dei uiuentis, non debent profecto impiorum opera sectari, qui iniusticiæ student, qui in tenebris ambulant, qui Belial, hoc est, Diabolo adhærent, quibus regnum tenebrarum ob sua scelera debetur, qui simulachra colunt, & omnis generis Idololatriæ & superstitionis sunt amantes. Hæc cum ex diametro pugnant cum luce Dei, & cum societate sanctorum inter se, fugienda sunt

omni-

omnibus ijs, qui de Christo haud mendaciter gloriari uolunt. Porro quia iam aliquoties dictum est Christianos habere inter se societatem, quæ sane societas fundata est in societate nostri cum Deo. Tenendum est, quod hæc societas seu communio tria complectatur: uidelicet arctißimam coniunctionem, benignißimam communicationem, & amplißimam rerum communium poßeßionem.

Arctißima hæc coniunctio duplex est, Prior, cum Patre & Filio, Posterior, quæ à priori pendet, sanctorum inter se. De priori supra dictum est, uidelicet quod coniungamur cum Patre per adoptionis gratiam, cum Filio per fidem, quam operatur in nobis Spiritus sanctificator. Posterior, quæ est sanctorum inter se coniunctio, explicatur pulcerrimè ab Apostolo Paulo ad Ephes: 4. ubi definitur Ecclesia esse concio eorum hominum, qui in Christo Domino renati, & de carne & oßibus eius facti, Domino ipsi capiti suo sic adhærent, & inuicem ita sunt coniuncti, coaptati & coagmentati, pro cuiusq; fidei mensura, pro donorum Spiritus sancti uarietate, pro uocationum coaptione & ueluti connexione, ut unum corpus constituant, ut eodem omnes spiritu uiuant & agantur, ut singuli suũ proprium munus habeant et donũ, quo commoda & incrementa uniuersi corporis pro se quisq; efficiat

& promoueat. Breuiter, hæc coniunctio sanctorum inter se, constat Spiritu Christi, consensu doctrinæ, profeßione, similitudine cultus & mutua dilectione.

Secundum quod dixi spectandum esse in sanctorum societate seu communione, est benignißima communicatio, quæ pendet ab arctißima coniunctione & eam consequitur. Nam ut Deus liberalißime effundit suum spiritum in sanctos, & multa spiritualia & corporalia dona illis confert: ita ueri Christiani mutua sibi inuicem ex dilectione officia præstant. Nullum in hoc corpore membrum esse potest otiosum, ut non aliquid commodi corpori adferat, cum animata sint omnia & uiuant spiritu Christi, & in hoc ipsum uaria secundum datam gratiam, dona spiritus habeant. Viget ergo inter hæc membra Christi admiranda charitas & in omnibus συμπάθεια, consensio & eadem affectio, unde fit ut alij aliorum onera leuent, ut mutuis erratis condonent, ut consilio & opera se inuicem iuuent.

Tertium quod est spectandum in sanctorum societate, est amplißima rerum communium posseßio, quæ sane posseßio duplex est, una durat in hac uita, altera in omnem mansura est æternitatem. Posseßio rerum communium sanctorum in hac uita, in primis quidem earum rerum est, quæ ad nouam uitam in Christo peragendam per se

per-

pertinent. Deindectiam earum rerum, quæ huic nouæ uitæ in hoc seculo subseruiunt. Sic adeo fit, ut ubicunq; datur oportunitas pariter congregentur, & certis temporibus conuentus habeant, in quibus uaria dona spiritus, ad communem omnium salutem, & instaurationem nouæ uitæ inter se communicent, cum per doctrinam, exhortationem, admonitionem, correctionem, tum etiam per preces & laudes Dei, & sacramentorum administrationem & participationem. Possessio bonorum communium Ecclesiæ in futura uita, quā ideò obtinere dicitur Ecclesia, quia eius arrabonem percepit: ita enim Paulus loquitur ad Ephe. 1. Obsignati estis Spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ. Est autem Arrabo pacti symbolum seu pignus datum in certitudinem rei promissæ. Ergo cum dicitur Spiritus sanctus arrabo hæreditatis, significatur quod sit ueluti pignus quoddam datum in certitudinem promissæ hæreditatis. Etsi autem hæc possessio reuera est incomprehensibilis & inæstimabilis, ita enim Paulus ait: Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis descendit, quæ parauit Deus ijs qui ipsum diligunt: Tamen Spiritus sanctus in Psalmo 16. gustum quendam præbet eorum bonorum, quæ sanctis in futuro seculo proposita sunt. Notas (inquit) mihi fecistis uias uitæ adimplens lęticia uultum tuum, delectationes

nes in dextera tua in perpetuum. Hîc tria coniungit Spiritus ſanctus, uidelicet æternam uitam, lætißimam fruitionem præſentiæ Dei, & delectationem in dextera maieſtatis Dei perpetuam. Quanta autem hæc ſint, ne quidem cogitare poſſumus. Atq; ita uidemus in hac ſancta ſocietate ſiue coniunctione, illa tria concurrere, quæ in omni ſocietate in genere ſpectantur, uidelicet, perſonarum coniunctionem, mutuam officiorum laborumq; operam, & commodorum iuſtam participationem. Hæc ideo de ſocietate ſanctorum adieci, ut & definitio Eccleſiæ, quæ in ſymbolo traditur, à rudioribus intelligatur, & nos excitemur ad amandam & fouendam hanc ſocietatem, cui tot bona & commoda ſunt propoſita in hac uita & in futura, præſertim cum extra hanc ſocietatem nihil eſt præter tenebras & damnationem. Hic obiter monendum duxi, quòd uocabulum κοινωνία accipitur pro parte ſignificationis, uidelicet pro termino relationis, ut in illo Pauli: Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne κοινωνία ſanguinis Chriſti eſt, hoc eſt, participatio qua utentes fiunt eiuſdem ſanguinis Domini participes, atq; adeo inter ſeſe coniunguntur.

Et ſanguis Ieſu Chriſti Filij eius purgat nos ab omni peccato.

Quo

Quo hæc pertineant, facilè intelligunt, qui sentiunt suas tenebras & mala quibus inuoluuntur. Nam cum omnes sentiunt sua peccata, etiam sanctißimi, quæ per tenebras significantur, opportunè ostendit Apostolus, quo uinculo coalescat sanctorum communio, uidelicet quod in Christo simus, qui nos suo sanguine GRATIS purgatos etiam sanctificauit. Ex quo fit, ut in Christum credentes, sint in conspectu Dei emersi è tenebris, hoc est, puri à peccatis, idq; partim imputatione, partim inchoatione nouæ & beatæ uitæ. Donec igitur credentes retinent fidem & bonam conscientiam, tenebrarum quas non patitur illa sancta societas, expertes sunt, etiamsi multa incidunt in uita errata, quæ sancti mox corrigunt. Porrò, quia hoc dictum Apostoli continet summam illam sapientiam, quæ apud solam Dei Ecclesiam deposita est, de qua Paulus loquitur, cum ait: Non iudicaui me scire quidquam inter uos, nisi IESVM CHRISTVM & hunc crucifixum. Iudico operæ precium me facturum, si, priusquam uerba Apostoli accedam, paucis explicauero summam doctrinæ Ecclesiæ, de obedientia filij Dei, qui factus est (ut ait Paulus) obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Paulus ad Roman: 5. pulcherrimam collationem instituit inter Adam & Christum, inter inobedientiam Adæ & obedientiam Christi.

Quem=

Quemadmodum (inquit) per inobedientiam unius hominis, ſcilicet Adami, peccatoris conſtituti ſunt multi: Sic etiam per obedientiam unius, ſcilicet Chriſti, iuſti conſtituentur multi. Hoc eſt, quemadmodum unius Adami peccato, totus mundus eſt reus factus: ita unius Chriſti obedientia, multi conſtituentur iuſti, hoc eſt omnes qui in ipſum crediderint.

Hic cogitanda ſunt, iuſticia & miſericordia Dei, atq; adeo amor filij, qui noſtram cauſam in ſe recepit, ut iuſto Dei iudicio non damnaremur. Valde ſiquidem congruebat iuſticiæ Dei, ut ſicut unus in genere humano accerſiuit alijs calamitatem per ſuam inobedientiam: ita unus in genere humano per ſuam obedientiam ſatisfaceret iuſticiæ Dei, & lueret peccata aliorum. Verum quia infinitum bonum erat offenſum, et peccatum fuit infinitum malum, ex mera miſericordia Deus dedit Filium, & amor in filio fecit, ut ſe humiliaret, & aſſumeret naturam humanam in ſe, & fieret patri obediens, & ſua obedientia quæ eſt infiniti precij, placaret iram Patris. In hac igitur filij obedientia, conſpicitur iuſticia & miſericordia Dei, quæ ipſius ſapientiam & omnipotentiam etiam commendant. Deus condidit hominem ad ſuam imaginem, hoc eſt, ad fœlicitatem, hac imagine amiſſa per peccatum quid reli-

quum fuit, niſi ut homo miſer æternum p[illegible]
ſapientia igitur ſua inuenit Deus conſilium & modum quo lapſum hominem erigeret, & imaginem ſuam in ipſo repararet, & ſimul omnipotentiam ſuam aduerſus Sathanæ regnum uindicaret, qui Sathanas captiuum tenebat hominem. Si miſericordia motus ſua potentia erexiſſet hominem ſine ſatisfactione, actum fuiſſet de ipſius iuſticia, quæ non ſinet peccatum inultum. Proinde ut fieret compenſatio, & iuſta ſatisfactio, filium dedit Deus, ut fieret peccatum pro nobis, hoc eſt, & reus & luens peccati pœnas noſtro nomine.

Stant igitur firmiſsimè & immotæ ſimul in ſummis gradibus ſapientia, iuſticia, miſericordia & omnipotentia Dei, adeo ut nihil ſit de ulla earum imminutum. Atq; ita ueluti τετράγωνος eſt noſtra ſalus, ut euerti nullo modo poſsit. Cæterum quia duplex eſt filij Dei in humana natura aſſumpta, obedientia, uidelicet obedientia crucis, & obedientia legis, de utraq; ordine dicam: ut appareat quid quæq; earum nobis conferat, & quid efficiat in redemptionis noſtræ myſterio. Obedientia itaq; crucis, hoc eſt, tota CHRISTI paſsio, eſt ſacrificium propitiatorium, in quo æternus filius homo factus ſeipſum per æternum ſpiritum

obtu-

obtulit Patri æterno, ut iſta ſua obedientia atq; uictima, & expiaret peccata mundi, & placaret iram Dei, quo omnes qui in ipſum crediderunt, credūt, & credituri ſunt, per ipſum ſanctificentur ad uitam æternam, iuxta illud Iohan: 17. Ego pro ijs ſanctifico me ipſum, ut & ipſi ſint ſanctificati in æternum. Hæc definitio collecta eſt ex Epiſtola ad Hebræos, quam ſi retexueris habes ſacerdotē offerentem, uidelicet Deum & hominem IESVM CHRISTVM, habes rem oblatam, nempe illum ipſum filium Dei, ipſe enim ſemetipſum obtulit in hoſtiam pro nobis. Habes modum oblationis, uidelicet, quod obtulerit ſe per æternum Spiritum, quo ſignificatur uis huius ſacrificij, uidelicet quod ſit infinita. Habes pactū reſpectu hominum, uidelicet fidem, eſt enim hoc ſacrificium ſolis credentibus ſalutare. Habes finem & ſcopum, uidelicet ut credentes habeant uitam æternam merito huius ſacrificij. Hæc obedientia Christi in cruce, hoc eſt, ſacrificium expiatorium peccatorum, applicatur hominibus, uerbo, fide, & ſacramento.

Verbo enim in quo eſt efficax Spiritus ſanctus, quaſi manu Dei offertur: fide ueluti manu hominis accipitur. Sacramento tanquam ſigillo Dei obſignatur, uſusq; eius ueluti in tabula pingitur. Effectus ergo ſeu fructus proprius paßionis

Domini

Domini, hoc est, obedientia eius sub cruce, est remißio seu expiatio peccatorum. Dedit enim seipsum pro peccatis nostris. Cæterum, quia non satis est remissum seu expiatum esse peccatum, nisi conferatur iusticia: ideo obedientia legis in Christo requiritur, ut nobis imputetur, quo appareamus plenè iusti in conspectu Dei. Nam ut ad plenam rationem iusticiæ legis requiritur, ut abstineamus à malo & faciamus bonum: ita ad plenam rationem iusticiæ Euangelij requiritur & peccatorum expiatio, & iusticiæ Christi, quæ est obedientia erga legem, imputatio. Hæc obedientia legis in Christo est perfectio, seu impletio legis, qua Christus plenißimè satisfecit legi perfectißime diligendo Deum ac proximum, Hæc ipsa Christi obedientia imputatur credentibus, qua & iusti reputantur coram Deo, ita enim ait Paulus: Quemadmodum unius hominis inobediētia peccatores constituti sunt multi: sic etiam per obedientiam unius, scilicet Christi iusti constituētur multi. Atq; hoc est, quod idem Apostolus in 10. ad Roma. docet, cum inquit. Christus est finis legis in iusticiam omni credenti. Hoc est, finis legis est, eos iustificare, qui eam obseruant, quo iustificati uitam ingrediantur. Verum quo minus hoc aßequitur lex, non impedit ulla legis impotentia, sed nostræ carnis uitiositas, cui ita demum medetur Christus, ut eius

iusticia, id est, obedientia legis gratis nobis imputata, finem legis, hoc est, iusticiam consequamur: qui Christus quoniam pro nobis legem impleuit, factus est nobis iusticia. Tametsi autem sæpe remißio peccatorum definitur iusticia nostra, similiter & obedientia Christi, qua satisfactum est legi, dicitur iusticia nostra: Tamen proprijßimè & distincte loquendo, ut obedientia crucis est expiatio peccati, ita obedientia legis in Christo nobis imputata, est nostra iusticia, semper enim coniuncta sunt hæc duo Christi beneficia, uidelicet remißio peccati seu absolutio à peccato, & collatio iusticiæ Christi. Quare rectè definitur iustificatio esse absolutio credentis personæ à peccato & imputatio iusticiæ Christi, cum qua coniuncta est acceptatio ad uitam æternam. Sed quid dicemus ad dictum Pauli Roman. 4. Christus mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostri, an non hic uidetur Apostolus tribuere resurrectioni Christi iusticiam? dicit enim illum mortuum pro peccatis, sed excitatum in iusticiam. Dictum Pauli recte explicatum confirmat nostram sententiam.

PRIMVM membrum nihil habet obscuri: dicit enim, Christus est mortuus pro nostris peccatis, hoc plane est, quod nos dicimus: Obedientia Christi in cruce, est expiatio peccati nostri.

SECVN-

SECVDVM membrum: Resurrexit propter iustificationem nostri, hoc est, ut & ipse ostenderet se iustum esse, & nobis suam iusticiam imputaret, ideo dicit apud Iohannem: Spiritus sanctus arguet mūdum de peccato, quia uado ad Patrem, scilicet per meam resurrectionem.

Huc etiam illud Dauidis pertinet: Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, id est, quia sanctus est, non manebit in sepulchro corrumpendus. Hæc sanctitas, fuit innocentia, quæ in perfectione legis posita est. Tribuitur igitur iusticia resurrectioni Christi, quia ea est firmissima demonstratio, quod Christus legem perfectißimè impleuit, in iustitiam omni credenti. Hæc uolebam præfari in hunc locum Iohannis, ut cognita doctrina de obedientia Christi in genere, facilius pulcherrima et aurea sententia Iohannis intelligatur.

Vt autem planior sit sententia huius dicti Iohannis, retexamus illud in suas partes, atq; eas ordine explicemus. Sunt itaq; hîc partes sex. PRIMVM enim fit mentio sanguinis. SECVNDO personæ effundentis sanguinem. TERTIO purgationis. QVARTO eorum, quorum fit purgatio. QVINTO maculæ à qua fit purgatio. SEXTO efficaciæ purgationis, uidelicet quod ab omni peccati macula purget.

DE PRIMA PARTE.

Etſi autem ſolius ſanguinis mentio fit, quo ſynecdochicôs intelligenda eſt paßio & mors Chriſti, atq; adeo uictima tota, quā Chriſtus peregit pro peccatoribus in ara crucis: Tamen ſingulariter ſanguinis meminit, ut cogitemus & inter ſeſe conferamus plura, quæ uidebuntur ad illuſtrationem huius myſterij pertinere. Nam rerum, quæ inter ſeſe quandam analogiam habent, ut typorum & ueritatis collatio, non ſolum rei intelligentiæ confert, uerum etiam fidem noſtram confirmat, dum uidemus ad eundem ſcopum collimaſſe Patres ueteris teſtamenti nobiſcum. Hic proinde quatuor ordine perpendātur & conferantur, uidelicet reatus peccati, pœna, typus & λύτρον: Hæc enim ideo per ſanguinem in ſcriptura ſignificantur, ut inter ſeſe collata illuſtrent redemptionis noſtræ myſterium.

Primum itaq; reatus peccati ſignificatur per ſanguinem, ut in Pſal: 51. Libera me de ſanguinibus, hoc eſt, à reatu cœdis. Rationem cur ſanguinis appellatio tribuatur reatui, explicat Auguſtinus cum ait: Vt lingua locutio dicitur, quæ fit per linguam: ſic dicitur & ſanguis iniquitas ſeu reatus, quia fit per ſanguinem. Deinde ſanguis admonet de pœna peccati, quia

ſanguinis effuſionem mors comitatur, quæ eſt peccati pœna, iuxta cõminationis uerbum: quocunq; die comederis de arbore iſta, morte morieris. Et apud Matth: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros, id eſt, ultio ſeu pœna. Nam quia anima, id eſt, uita animalis eſt in ſanguine, ideo & pœna ſanguinis ſymbolo ſignificatur, & mors ſanguinis effuſione, ut in illo: Quicunq; effuderit humanum ſanguinem, ſanguis eius effundetur per hominem. Sãguis typicus fuit ſanguis hoſtiarum, quæ offerebantur ſecundum legem Moſis, ſtante republica Moſaica. Hoc ſanguine cũ reatus ipſe indicabatur, tum adumbrabatur λύτρον, hoc eſt, effuſio ſanguinis Chriſti innocentis in precium redemptionis. Abel mactans de grege ſuo uictimam, non hæſit in pecuini ſanguinis cogitatione: ſed altius conſcendit mẽte. Cogitauit enim de lapſu ſuorum parentum & proprio peccato, cogitauit ſe reum eſſe mortis, propter peccatum, cogitauit innocentis ouiculæ ſanguine & morte adumbrari innocentis CHRISTI ſanguinem & mortem, quo uere expiatur peccatum, iuxta promiſsionis uerbum: Semen mulieris contret caput ſerpentis. His cogitationibus, ut peccati agnitio & odium extiterunt in Abele: ita eius fides in promiſſum ſemen creuit, qua fide iuſtificatus eſt, & iuſtificatus, Deo gloriam dedit, cui placuit hoc admirando

consilio, lapsum genus humanum erigere. Recte igitur intellexit Abel pecuino sanguine non deleri peccatũ, sed tantum adumbrari typo ueram expiationem, quæ suo tempore fieret per sanguinem Christi. Verum Cain oblitus promißionis, in facto externo hæsit sine fide, et putabat se isto suo opere mereri peccati deletionem. Hunc igitur ut hypocritæ omnium temporũ imitantur: ita patres sancti, atq; adeo omnes pij omnibus temporibus, Abel sibi proponunt imitandum: cui Deus ipse testimonium perhibuit pietatis & iusticiæ, cum cœlitus igne emisso accenderet eius uictimam. In lege Mosis præceptum fuit, ut sanguine testamenti aspergeretur populus, ara, & liber.

Populus quidem aspergebatur sanguine, ut significaretur, tum demum purgari conscientias hominum à mortuis operibus (ut loquitur Epistola ad Hebræos) quando in CHRISTVM credunt, cuius solius sanguis est expiatio peccati. Vt enim nulla fiebat remißio in ueteri testamento, sine effusione sanguinis: ita plane nullum peccatum unquam deletum est, sine uictima sanguinis IESV CHRISTI, cuius non solum participes sunt, qui fuerunt & sunt post peractam hostiam Christi in cruce: Verum etiam omnes Patres, qui in promissum Christum crediderunt, sicuti supra dictum est de Abele. De hac

uirtu-

uirtute sanguinis Christi extendentis se ad omnia tempora, loquitur Apostolus in Apocalypsi cum ait: agnus occisus est ab origine mundi. Sanguis quo tingebatur ara, habuit etiam suam mysticam significationem. Nam docebat orationem hominis nihil ualere, nisi in peccante peccatum sanguine Christi expiatum sit, & omnem precationem, propter sanguinem sacræ aræ, hoc est, Iesu Christi, gratam esse Deo. Hunc typum explicat Paulus, cum inquit: Volo uiros precari in omni loco tollentes puras manus. Puritate manum significatur puritas conscientiarum, quæ fit per sanguinem Christi. Esaias reiectas fuisse preces populi sui testatur, ob manus sanguine contaminatas: ita enim ait cap: 1. cum multiplicaueritis orationem, nõ exaudiam, manus enim uestræ sanguine plenæ sunt, hoc est, rei estis multorum peccatorum, quæ merentur mortem. Sanguis ergo quo ara erat tincta, significat tum demum preces nostras ualere, quando purgata sunt corda sanguine Christi. Liber ideo aspergebatur sanguine, ut sciamus doctrinam Mosis habuisse scopum Christi sanguinem, & ut nos in sola doctrina, quæ hunc sanguinem prædicat acquiescamus, atq; ut sciamus lectionem sacrorum librorum esse nobis salutarem, quando conscientiæ nostræ sanguine Christi asperguntur. Quod autem Noæ mandatum sit, ut non uesceretur sanguine,

& postea per Mosen idem filijs Israel sit præceptum, pædagogicum fuit, utpote symbolum nouæ uitæ post conuersionem transigendæ. Ita enim Augustinus ait: Eiecto sanguine iubentur manducare, ne uita pristina quasi suffocata, in conscientia teneatur, sed habeat tanquam effusionem per confeßionem. Alius quidem sic: Abstinentia pecuini sanguinis uoluit Dominus homines ad mansuetudinem assuefacere.

Iam ad λύτρον, hoc est, ad immaculati agni Iesu Christi sanguinem, ueniamus. Hic Iesu Christi sanguis opponitur triplici sanguini, uidelicet, reatui, pœnæ, & figuræ, quæ tria per sanguinem significari supra docuimus. Cum reatui sanguis Christi opponitur, est reconciliatio & iustificatio. Rom: 3. Iustificamur gratis ipsius gratia per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in ipsius sanguine. Ad Ephe: 2. Nunc autem in Christo Iesu, qui olim eratis procul, propè facti estis in sanguine Christi. Apocal: 1. Lauerunt stolas suas in sanguine agni, id est, liberati sunt & obsoluti à reatu peccatorum suorum per sanguinem agni. His testimonijs ostenditur, quod Christi sanguis tanquam iustificatio & reconciliatio opponatur reatui, qui per sanguinem significatur. Cum pœnæ opponitur sanguis Christi, dicitur satisfactio. Ad Ephe: 1. In quo habemus

habemus redemptionem per ſanguinem ipſius. Ad Roma:5. Iuſtificati igitur in ſanguine ipſius, ſeruabimur per ipſum ab ira, id eſt, à pœna. Hæc teſtimonia oſtendunt pœnam peccati tolli merito ſanguinis Chriſti. Cum figuræ opponitur ſanguis Chriſti, ueritas eſt, ſeu completio omnium figurarum ueteris teſtamenti. Ad Hebræos 9. Per proprium ſanguinem intrauit ſemel in ſancta, æternam redemptionem nactus. Ibidem: Si ſanguis taurorum & hircorum & cinis uaccæ, aſperſa ſuper inquinatos, ſanctificat ad carnis mũdiciem, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum æternum ſe ipſum obtulit immaculatum Deo, purgabit conſcientiam noſtram à mortuis operibus. Hæc dicta oſtendunt, quod Chriſtus compleuit per ſuum ſanguinem, quod ſacrificia uetera tantum adumbrauerunt. Porro de plena redemptione per Chriſti ſanguinem parta, teſtantur hæc dicta Col:1. Pater nos tranſtulit in regnum filij dilecti, in quo habemus redemptionem, per ſanguinem eius remiſsionem peccatorum. Ibidem: Complacuit patri, ut omnis plenitudo in eo habitet, & per eum reconciliaret omnia ſibi, pacificatis per ſanguinem cruoris eius, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis ſunt. 2 Corinth: 5. Deus erat in Chriſto mundum ſibi reconcilians, non imputans ijs peccata eorum. Acto. 20. Paſcite Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit proprio ſanguine.

Hæc dicta in genere docent, quod pleniſsimè redemtio & ſalus nobis per ſanguinem Chriſti contingat. Huc pauca ex Patrum dictis adijciamus. Bernbardus de remiſsione peccatorum. Validiſsimum habeo argumentum dominicam paſsionem, uox ſiquidem ſanguinis eius inualuit multo plus, quam uox ſanguis Abel, clamans in cordibus electorum remiſsionem peccatorum. Idem: Non dubium quin potentior & efficatior ſit mors Chriſti in bonum, quam peccata noſtra in malum. Auguſtinus: Quid tam congruenter ab hominibus ſumeretur, quod pro ijs offerretur, quam caro humana & quid tam aptum huic immolationi, quam caro mortalis, quid tam mundum pro mundanis uitijs, quam caro nata in utero uirginali? & quid tam gratum offerri & ſuſcipi poſsit, quam caro ſacrificij noſtri, corpus ſacerdotis noſtri. Idem: Chriſtus liber à mortis debito, & ſolus absq; peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus eſt. Sanguis enim Chriſti redemtio totius mundi. Idem: Singulari & ſolo uero ſacrificio pro nobis Chriſti ſanguis effuſus eſt. Idem: Magnam ſecuritatem dedit Deus, merito paſcha celebramus, ubi fuſus eſt ſanguis Domini, quo purgemur ab omni delicto, ſimus ſecuri, cautionē cōtra nos Diabolus ſeruitutis tenebat, ſed ſanguine Chriſti deleta eſt. Ambroſius: Sanguis Chriſti purpura eſt, qui inficit ſancto-

rum

rum animos, non ſolum colore reſplendens, ſed etiam poteſtate, qua reges facit & meliores reges, quibus regnum donet æternum.

DE SECVN-DA PARTE.

Secundo loco in dicto Iohannis mentio fit personæ effundentis ſanguinem, uidelicet Ieſu Chriſti filij Dei, qui Sacerdos à Deo conſtitutus, hoc eſt, Mediator inter Deum et homines, tradidit ſeipſum pro nobis oblationem & hoſtiam in odorem ſuauitatis. Hic ſacerdos, quia filius Dei dicitur, uere Deus eſt. Non enim adoptione filius eſt, ſicut nos, quia Ieſus filius Mariæ uerus homo eſt, & quia Chriſtus, & non Chriſti, una profecto perſona eſt, non duæ, ut ſunt duæ naturæ. Quod autem oportuerit hunc ſacerdotem talem eſſe, hoc eſt, uerum Deum & uerum hominem, atq; unam perſonam, hîc explicandum eſt. Vt & mens de hoc myſterio plenius erudiatur, & fides habeat, quo ſe ſuſtentet aduerſus inſultus Diaboli & omnis generis tentationes. Quod igitur noſtrum Sacerdotem oportuerit eſſe uerum Deum, ex ſequentibus rationibus concluditur. PRIMA. Peccati infinita malitia eſt & infinitus reatus. Infinitum enim & ſummum bonum offendit, atq; eius gloriam obſcurat. Hoc proinde

pecca-

peccatum aut infinitis pœnis erat puniendum (sic enim iusticia Dei efflagitabat) aut expiandum erat satisfactione iusta. Verum quia hæc satisfactio debuit esse precium infinitæ bonitatis, & æquiualens, non potuit ab ulla, imo nec ab omnibus creaturis fieri. Quare necesse fuit expiatorem peccati Deum esse. SECVNDA. Nulla creata potentia sola potuit sustinere iram Dei, & in tanta magnitudine dolorum Deo uere tribuere laudem iusticiæ. Quare necesse fuit Mediatorem præditum esse diuina potentia, quæ solius Dei est. Huius causæ consideratio admonet nos iusticiæ Dei. Nam in pœna, quæ debet esse placatio, oportuit punienti tribuere laudem iusticiæ. TERTIA. Nulla creata potentia potuit uincere mortem, & reddere nobis iusticiam & uitam æternam. Hoc itaq; cum sit proprium Mediatoris, necesse fuit Mediatorem esse Deum. Nam omnipotentis naturæ est uincere mortem, et reddere uitam & iusticiam æternam. QVARTA. Necesse est Mediatorem esse perpetuum custodem Ecclesiæ omnibus temporibus, eam exaudientem, & præsentem sanctis ubiq;, sicut uerè adfuit Mosi & populo in deserto, ut testatur Paulus, & deinde semper ecclesiæ adest & protegit immediate, iuxta dictum: Nemo rapiet oues meas de manibus meis. Hæc esse diuinæ naturæ propria manifestum est. QVINTA. Mediator

diator

diator debuit eſſe καρδιογνώστης, ut uidere poſſit gemitus cordium & intima ſanctorum ſuſpiria, hoc cum tantum congruat diuinæ naturæ, neceſſe fuit ut Mediator eſſet Deus. Mente in hunc modum inſtructa de diuinitate mediatoris, fides ita concludit. Meus Mediator eſt Deus, ergo potentior eſt Diabolo, ergo fortior eſt peccato, ergo ſuperior eſt mundo, ergo ualidior eſt inferno, ſi igitur hic Mediator mecum eſt, à quo trepidabo? Hinc illa fidei gloriatio ad Roma. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui proprio filio non peperſit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo et non cum illo omnia nobis donaret, quis accuſabit electos Dei? Deus eſt qui iuſtificat, quis eſt qui condemnat? Chriſtus eſt, qui mortuus eſt, imo qui & excitatus eſt, qui & eſt in dextra Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

Iam uideamus cur oportuerit noſtrum Mediatorem uerum hominem eſſe. Rationes autem hæ ſunt præcipuæ. PRIMA, Neceſſarium erat, ut inobedientia commiſſa in carne noſtra, in eadem ſarciretur. Nam hoc congruebat ordini iuſticiæ diuinæ, ut cum genus humanum primum peccaſſet in uno Adamo, aliquis in humano genere à peccato immunis, pœnam ſolueret, quæ eſſet precium pro cæteris. Ideo enim uenit Dominus noſter reuera homo, ueluti perſonam ipſius Adæ referens, cuius etiam nomen illi tribuitur, ut

pœnam

pœnam peccati in carne, in qua admiſſum fuerat, perſolueret.

SECVNDA eſt authoris Epiſtolæ ad Hebræos capite 2. Quoniam, inquit, pueri participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoq; conſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, Diabolum.

TERTIA. Neceſſarium fuit, ut eſſet in Mediatore συμπάθεια quædam, qua afficeretur noſtris calamitatibus, unde author Epiſtolæ ad Hebræos: Congruum (inquit) fuit, eum fratribus per omnia aßimilari, ut miſericors eſſet & fidelis pontifex in his, quæ apud Deum forent agenda, ad expiandum peccata populi.

QVARTA. Neceſſe fuit Mediatorem humana natura nobis ſociari atq; coniungi. Nam niſi ille frater noſter eſſet uerus homo, non fieremus per illius communicationem filij Dei.

QVINTA. Reſurrectionis noſtræ uirtus & efficacia in ſocietate noſtra cum Chriſto, in eadem humana natura conſpicitur. Vnica enim ſpes, quam de reſurrectione corporum habemus, eſt, quod Mediator noſter carnem noſtram aſſumpſerit. Nam caro, quam nunc corruptioni obnoxiam circumferimus, iam ſuſcitata eſt in Chriſto, & in poſſeßionem regni cœlorum ingreſſa.

ibiq;

ibiq; immortalis est facta. Virtute igitur societatis naturæ, quam habemus cum Christo, excitabimur in extremo die, & donabimur etiam secundum carnem immortalitate. Fides ex hac noticia societatis naturæ nostræ, & Christi Mediatoris, colligit uberrimum fructum. Vnde author Epistolæ ad Ebræos affirmat, nos nō habere aduocatum, qui infirmitates nostras sustinere nō poßit, cum ipse eodem modo fuerit tentatus, per omnia nobis similis factus, dempto peccato. Et quia assumptio humanæ naturæ testimonium est summi amoris filij Dei erga nos, fides in omni tentatione, adeoq; in articulo mortis, se fiducia amoris huius filij Dei erga nos, sustentat.

Quod autem oportuerit Mediatorem esse unam personam in duabus naturis, ex subiectis rationibus patet.

PRIMA, Vnus Mediator Dei & hominum, homo IESVS CHRISTVS. Hæc uox, VNVS, ad personæ unitatem, & non ad naturas referenda est.

SECVNDA, Hic unus Mediator coniunctus & Deo & homini esse debuit. Deo ergo, qui offensus erat nostro peccato, uera diuinitate coniunctus est: homini uero, uera humanitate sociatus, ut unus hic Mediator poßit coniungere aduersas partes societate, quam habuit cum utrisq;. Athanasius: Congruebat filium assumere huma-

nam

nam naturam, ut hæc persona, quæ est substantialis imago Dei Patris, restitueret imaginem Dei in nobis.

TERTIA, si non esset Mediator una persona, opera redemtionis in humana natura peracta, nequaquam esset sufficiens precium pro peccato, quo infinitum bonum est offensum. Assumsit ergo æternus Dei Filius humanam naturam in unionem personalem, ut opera in humana natura peracta, infinitæ fierent uirtutis. Ex hac itaq; indiuidua unione naturæ diuinæ & humanæ in una persona, colligit fides dignitatem infinitam, perfectionem absolutissimam, & inæstimabile precium esse, sanguinis, mortis, atq; adeo omnium actionum & passionum CHRISTI, in sanctissima eius humanitate. Inde enim est potentia & uirtus delendæ iniquitatis, destruendæ mortis, imputandæ iusticiæ & donandæ salutis æternæ. Etsi autem CHRISTVS in carne, ut Petrus loquitur, hoc est, in humana natura, uidelicet in anima & corpore passus est: tamen passio ipsa personæ tribuitur, propter illam arctissimam duarum naturarum unionem in una persona. Ex quo fit, ut omnia in Christo habeantur diuina, immensa, inæstimabilia, & saluifica opera redemtionis. Huc propter antiquitatem unam Cyrilli sententiam adijciam: Nisi (inquit) Deus uerus esset Christus, quæ utilitas per sanguinem

guinem eius: uel quomodo mundabit nostram conscientiam à mortuis operibus? sanguis enim communis hominis quid magis habet, quam sanguis hircorum? nisi certe quam quod ille est rationalis animalis, hic uero bruti. Quoniam autem qui ex Deo est carne assumpta, posuit pro nobis suum sanguinem, hac ratione & purgare potest credentes in ipsum, & à mortuis operibus liberare, & abducere in obsequium Deo. Hæc Cyrillus.

DE TERTIA PARTE.

Tertio loco fit mentio purgationis, uidelicet quod CHRISTVS nos purget suo sanguine à peccatis. In eandem sententiam Apostolus noster in Apocalypsi ait: Christus dilexit nos, & lauat nos à peccatis nostris sanguine suo. Vt autem appareat consensus Ecclesiæ omnium temporum, de hac purgatione utile fuerit mente circumspicere & perpendere hæc quatuor, uidelicet typicam purgationem, ueram purgationem, huius necessitatem, atq; certitudinem seu diuinam obsignationem.

Typica purgatio est antegressa figura, quæ lege Mosis describitur. Omnes enim lotiones & legales purgationes admonebant populum Iudaicum, cum sordium ipsorum, id est, peccatorum,

tum purgationis quæ olim erat futura per sanguinem CHRISTI. Huc pertinebant sex istæ Hydriæ in Cana Galileæ positæ, quarum meminit Iohannes. Hoc Dauid intellexit cum diceret Psal. 51. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Externa enim & legalis purgatio admonebat ipsum de conscientiæ purgatione, quæ non aqua, non bruti sanguine, sed sanguine immaculati agni IESV CHRISTI peragitur. Hypocritæ putabant legi satisfactum esse, cum corpora externè aspergebant aqua, nihil de ueritate figuræ respondenti soliciti. Ita enim Dominus eis obijcit: Væ uobis Scribæ & Pharisæi & Hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæq; partem, intus autem omnia sunt plena rapina & intemperantia. Pharisæe purga prius quod est intra poculum et patinam, ut id quoq; quod extra est, purum fiat. His uerbis docet Christus, quo nam illæ externæ purgationes pertinebant, uidelicet ut essent symbola internæ purgationis, quæ fieret per sanguinem Agni, qui occisus est ab origine mundi. Nam sine cogitatione significationis & fide, istæ hypocriticæ purgationes, quas Augustinus laruatas uocat, pernitiosæ fuerunt, sicut Ethnicæ & Papisticæ, quæ fiebant per aspersionem aquæ lustralis, sine mandato Dei & fide. Nam & Ethnici & Papistæ cacozilia quadam purgationes

Iudai-

Iudaicas imitati sunt. Cicero pro Roscio Amarino dicit: Ea quæ uiolata sunt, mari expiari. Eurypides, θάλασσα κλύσει πάντα τ᾽ ἀνθρώπων κακά. id est, Mare abolet omnia hominum mala. Telemachus Palladi supplicaturus in æquore manus lauat. Sophocles quoq; mentionem facit expiationis per aquam.

Hæ purgationes Ethnicæ tantum laruales fuerunt, quia fuerunt ceremoniæ à sanctis quidem Patribus acceptæ, sed sine doctrina & uero significationis intellectu. Attamen ideo prodest illas obseruare, quia à populo Dei sumptæ, testantuur de alia uera purificatione. Papisticæ purgationes nihilo meliores fuere, qui non solum uiuos, uerumetiam mortuos aspergine aquæ expiari credunt. Sed de his satis.

Antegressa igitur figura fuit in purgationibus uarijs Iudæorum. Vera autem purgatio completa est in CHRISTO IESV, qui in se credentes suo sanguine efficaciter & solus abluit. Augustinus: Hæc est uera pax, & cum creatore nostro nobis firma connexio, purgatis & reconciliatis per Mediatorem uitæ, sicut maculati & alienati ab eo recessimus per mediatorem mortis. Sicut enim Diabolus superbus hominem superbientem perduxit ad mortem: ita

Christus humilis hominem obedientem reduxit ad uitam, Quia sicut ille elatus cecidit & deiecit consentientem: sic iste humilis surrexit & erexit credentem.

Necessitas huius purgationis per Christum, Iohan. 13. indicatur hisce uerbis Domini: Nisi lauero te, non habebis partem mecum. Item: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lauentur, sed est mundus totus. Hæc duo dicta Domini, duplicem lotionem fieri per Christum indicant. Prius beneficium Christi proprium commendat, quod est abluere, nisi enim ipse sua sanguine nos totos abluat, hoc est, redimat, & nisi credamus nos redemtos sanguine Christi, non erimus hæredes uitæ æternæ, in quam non nisi puri intrabunt. Alterum dictum loquitur de quotidiana aspersione & lotione pedum, qua opus habent, qui iam toti per Christum loti sunt. Sententia enim dicti est: Qui iustus est fide, & lotus sanguine Christi, est totus mundus, id est, placet Deo totus, sed tamen in hac uita pedes aßiduè lauandi sunt. Vt enim pedibus euntium semper aliquid puluueris adhæret: ita affectibus hominum semper aliquid uitij inest, quod est eluendum fide in Christum, et sanctificatione uitæ. Quod autem & hæc purgatio pedum, id est, affectuum, fiat uirtute sanguinis Christi docet Paulus Roman. 6.

Postremo consideranda est certitudo seu

diuina huius purgationis obſignatio, in hac concurrunt etiam illa tria, quorum ſupra memini, uidelicet Verbum, quo offertur hæc purgatio: Fides qua recipitur, & Baptiſmus, quo conſignatur & applicatur. Vt enim Verbum uniuerſaliter omnibus offert beneficium purgationis: ita Fides, qua purificantur corda, accipit quod offertur, quia conſcientiæ credentium aſperguntur ſanguine CHRISTI, quo mundantur à peccatis. Et Baptiſmus externus obſignat hanc internam purgationem, & admonet de noua uita in poſterum tranſigenda in ſanctificatione. Cum igitur homo baptizatur, accipit promißionem gratiæ, ueluti ſigillo Dei obſignatam, quo interna purgatio, quæ per ſanguinem CHRISTI fit, ratificatur & obſignatur ei, qui baptizatur. In huius rei argumentum miniſtri baptiſmi ex maiorum traditione baptizatis candidam ueſtem imponunt, qua admoneantur, & internæ ablotionis factæ per ſanguinem CHRISTI, & ſanctificationis, quæ à baptizatis requiritur. Vehementer errant, qui externo baptiſmo per ſe tribuunt purgandi uirtutem, quæ ſolius Chriſti eſt, qui apparuit, ut deſtruat opera Diaboli. Quare firmiter tenendum eſt dictum Pauli, qui affirmat, Chriſtum dilexiſſe Eccleſiam, & tradidiſſe ſe pro ea, ut eam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo, ut ſiſteret eam ſibi glorio-

ſam Eccleſiam, non habentem maculam aut ru-gam, aut quidquam tale, ſed ut eſſet ſancta & ir-reprehenſibilis. In hoc Pauli dicto Primum ob-ſeruetur, quod CHRISTO ſoli tribuatur mun-dandi uirtus, ſicut & noſter Apoſtolus hîc af-firmat, dicens: Sanguis IESV CHRISTI mundat nos ab omni peccato. Deinde lauacrum aquæ ponitur, quod eſt externum ſymbolum gra-tiæ, & interioris purgationis ſigillum. Hic ter-tio loco ueritas ſigno reſpondens cogitanda eſt, quæ eſt occulta mundatio animæ, ac interna à peccati maculis ablutio. Quarto loco addi-tur in uerbo, ut intelligatur Baptiſmi uis, & ef-ficatia eſſe ex promiſsionis uerbo, quod obſigna-tur baptiſmo. Quinto loco cogitetur analogia ſigni ad rem ſignatam. Signum eſt lauacrum aquæ, analogia ſigni ad rem hæc eſt. Quemad-modum aqua foris abluit corpus: ita ſanguis CHRISTI intus animam à peccatorum ſordi-bus purgat, niſi diffidentia in adultis fuerit im-pedimento. Huc etiam accedit altera obſignatio, uidelicet uſus Cœnæ Dominicæ, de qua aliàs.

DE QVARTA PARTE.

Cum dicit Apoſtolus: PVRGAT NOS, intelligamus totam naturam humanam ſignifica-ri, &

ri, & non restringi dictum ad paucos aliquos. Ita enim ipse Apostolus nos docet, cum ait: Ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed pro totius mundi. Huc & illud pertinet in Euangelio: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Huc omnia dicta quæ gratiam uniuersalem nobis commendant, referenda sunt. Quod autem multi (proh dolor) non fiunt participes gratiæ huius, & purgationis per sanguinem Christi, non extenuat uirtutem sanguinis Christi, nec consilium Dei de salute omnibus hominibus promiscuè oblata euertit: sed tantum indicat hominum deflendam ingratitudinem & peruicatiam, quorum culpa fit, quod bonum omnibus oblatum, pauci accipiant. Huc pertinet tristißima illa querela Domini: Multi sunt uocati, pauci uero electi.

DE QVINTA PARTE.

Quinto loco fit mentio maculæ, à qua purgamur sanguine CHRISTI. Hanc maculam uocat Apostolus noster peccatum, hoc est, legis diuinæ uiolationem, quæ est res omnium tristißima & fœdißima, & extremè abominabilis, cui Deus horribiliter irascitur: Nam in peccato plurima mala concurrunt, uidelicet contemtus maiestatis Dei, superba contumacia aduersus legem

Dei, nefanda imaginis Dei, ad quam conditus est homo, conspurcatio et destructio, imitatio Satanæ hostis Dei, improba proditio & defectio à castris Dei, atq; intolerabilis ingratitudo creaturæ aduersus creatorem. Hæc mala singula & omnia simul ostendunt, quam horribile sit peccatum & abominabile in conspectu Dei, & castorum spirituum. Quidam ex Patribus ostensurus malitiam peccati, quinq; in eo concurrere mala affirmat. Primum, quòd peccatum sit offensio, qua Deus grauißimè offenditur. Est enim uiolatio legis Dei, defectio à Deo, & prouocatio iræ Dei iustißimæ. Secundum, quòd peccatum summè placeat Satanæ, qui est aduersarius Dei, & hostis humani generis ἄσπονδος. Tertium, quòd committentem grauißime lædat, ut quod ipsum conijciat in temporales & æternas pœnas, nisi per pœnitentiam ante mortem ei occurratur, & abluatur sanguine Christi: Quartum, quod etiam alios contagione inficiat, nam multi aliorum exemplis deteriores fiunt. Quintum, quod in se turpe & abominabile sit. Est enim imago Satanæ, quam gestare hominem ad imaginem Dei conditum nihil indignius est.

Præter hæc mala, quæ insunt peccato, exitialis fraus in eo latitat, quam cum non multi animaduertunt, ferūtur præcipites in proprium exitium. Ista autem exitialis fraus hæc est: pecca-

ta, quantumuis magna & horrenda, cum in consuetudinem uenerint, aut parua aut nulla esse uidentur, adeo uirus illud Satanæ sensus hominis occupat, ut plane malum, quod inuoluitur, non sentiat. Vnde fit, ut non solum non occultanda, uerumetiam prædicanda uideantur, iuxta illud Psalmi: Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniquam gerit, benedicitur. Atq; hoc est quod Sapiens monet, cum ait: Impius cum in fundum peccatorum uenerit, contemnit, sed sequitur eum ignominia & opprobrium, nisi scilicet fiat remißio. Caueamus igitur nobis, ne consuetudine peccandi hanc horribilem ἀπαλγεσίαν accersamus, atq; ita exitiali peccati fraude circumuenti pereamus.

Atq; hæc de macula, à qua purgamur sanguine CHRISTI, uidelicet quando nos prosternimus coram ipso in uera pœnitentia, cum proposito, quòd in posterum nolimus scientes & uolentes Deum offendere. Nam ubi manet propositum peccandi, ficta est omnino pœnitentia, quantumuis uel maximæ lachrymæ erumpant de oculis. Nam neq; tunc macula tollitur, sed duplicatur potius, neq; absolutio per ministrum Euangelij fit, sed maius uinculũ texitur, quo rea conscientia ligatur, & nouo reatu astringitur.

Quicunq; igitur ab hac macula liberari cupit, is studeat, iuxta consilium Pauli, honestæ mi-

litiæ, retinens fidem & bonam conſcientiam, & cogitet non ideo filium Dei effudiſſe ſanguinem in ara Crucis, ut iam ſe proſtituat omni turpitudini, ſicut ſpiritus Satanæ perſuaſerat Libertinis noſtri ſeculi, qui nihil peccatum eſſe mendaciter ſtatuunt, niſi quis ſe peccare putet. Comittens adulterium apud illos, non peccat eorum iudicio, niſi putet ſe peccare, atq; tunc dicitur de nouo guſtaſſe pomũ cum Eua. Hæc eſt horrenda contumelia ſanguinis filij Dei, qui effuſus eſt nõ ut peccemus, ſed ut à peccatis liberemur, quẽadmodum baptiſmus noſter docet, quo monemur, ut intueamur & mortem & ſepulturam, & reſurrectionem CHRISTI. Mors enim Chriſti eſt abolitio peccati. Sepultura monet, ut frenemus peccatum, & mortificatum coerceamus. Vnde illud Apoſtoli: Ne igitur regnet peccatum in mortali ueſtro corpore. Reſurrectio monet, ut ambulemus in nouitate uitæ, uide Paulum ad Romanos 6.

DE SEXTA PARTE.

Sexto loco fit mentio efficaciæ purgationis, quæ fit per ſanguinem CHRISTI, uidelicet quod non ſolum à peccati hac uel illa macula pur-

purget, uerumetiam ab omni macula omnium peccatorum. Hæc ergo particula OMNIS opponenda est particularitati Stoicæ, enormitati peccatorum, purgationibus & satisfactionibus, iustificationibus humanis & crudelitati Donatistarum, negantium lapsis pœnitentibus ad gratiam reditum. Primum itaq; euertit hæc particula OMNIS, particularitatem Stoicorum, qui fingunt fatalia decreta, quibus intercludere hominibus salutis uiam moliuntur. Mentiuntur.n. gratiam uniuersalem nõ esse ex consilio creatoris & redemtoris nostri IESV CHRISTI, dicunt enim quosdam æterno consilio Dei destinatos esse damnationi ineuitabili, quosdam uero æternæ saluti, exclusis omnibus conditionibus. Cum hoc Satanico furore, pugnat hoc dictum Iohannis, & præcipuè particula OMNIS: nam si purgat sanguis CHRISTI ab omni peccato, certe nullus erit in humano genere, cuius peccatum purgari non poßit, modo ad Mediatorem confugerit. Quare muniamus mentes nostras firmis testimonijs scripturæ, de promissione uniuersali, de mandato Dei iubentis omnes audire Filium, de λύτρῳ persoluto pro peccatis totius mundi, de uniuersali obsignatione, quæ fit per baptismum. Etsi autem hostes gratiæ uniuersalis proferunt nonnulla scripturæ dicta, quæ uidentur illorum sententiæ patrocinari:

tamen

tamen nos sciamus Spiritum sanctum optimè secum consentire, & ἀντιλογίας tantum esse in animis hominum, qui non sunt rectè edocti de uoluntate Dei, qui reuera uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire, quo saluentur per IESVM CHRISTVM, qui clamat se uenisse in mundum, ut saluet τὸ ἀπολωλὸς, id est, humanum genus, quod in Adamo perditum erat. Vide quæ annotauimus in caput 2. ad Ephes. & in 9. 10. & 11. ad Romanos. Deinde opponitur hæc particula OMNIS enormitati peccatorum. Nam si purgat sanguis Christi ab omni peccato, profecto nullum peccatum excipiendum erit, à quo non purgat sanguis Christi, modo per fidem adhibeatur. Nam iuxta Paulum, Gratia exuperat supra peccatum. Cain madens sanguine fraterno, ex desperatione clamat: Maior est iniquitas mea, quàm propiciatio. Augustinus respondens ait: Mentiris Cain, maior est enim misericordia Dei, quam omnium peccatorum miseria. Nota est historia Dauidis, Manaßis, Magdalenæ, Latronis & aliorum, quorum exempla docent, recipi in gratiam OMNES confugientes ad misericordiam propter Christum. Neq; quisquam contra hæc peccatum in Spiritum sanctum exceperit, quod Dominus pronunciat nec remitti in hoc seculo, nec in futuro. Et Apostolus pronunciat, impoßibile esse istud pec-

peccatum remitti. Nam illa impoßibilitas non est ex parte gratiæ, quæ reuera superat omne peccatum: sed ex parte peruicatiæ et obstinatæ malitiæ hominis contemnentis filium Dei & eius Euangelium. Præterea opponitur hæc particula OMNIS, omnibus purgationibus, satisfactionibus & iustificationibus hominum. Nam si ita satisfit pro nobis per Christum, ut eius sanguine purgemur ab omni peccato, certe nullum peccatum reliquum erit, quod erit eluendum humanis lotionibus. Quare hæc particula uniuersalis destruit omne humanum meritum, & uendicat Christo solidum iustificationis & redemtionis honorem, adeo ut immotum sit dictum Pauli: Christus nobis factus est à Deo Sapientia, Iusticia, Sanctificatio & Redemtio, quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Postremò Donatistarum crudelitati opponitur hæc particula OMNIS. Nam si sanguis Christi purgat ab omni peccato, profecto ab eo etiam purgat, quod committitur post conuersionem. Huius rei sunt multa testimonia, & exempla, inter quæ unum tantum adducam, quod scribitur de quodam Apostoli nostri discipulo, qui cum absente Iohanne defecisset à fide, & latrocinium exercuisset, reuocatur tamen ad pœnitentiam per Iohannem. Hoc exemplum cla-

rißi

rißime docet, Deum paratum esse ad recipiendum in gratiam omnes peccatores, quantumuis sæpe peccarent. Verum hîc caueat unusquisq;, ne sibi peccandi consuetudine accersat necessitatem quandam, qua ita inuoluitur cœno peccatorum, ut inde eluctari non poßit: & cogitet multos indulgentes peccatis, traditos esse in reprobam mentem iusto Dei iudicio, ac tandem oppressos esse æterna Dei ira & æternis pœnis, ut Cain, Saul, Achitophel, Iudas & multi alij.

Hæc placuit in hanc auream sententiam Apostoli nostri, annotare, ut eius nobis usus fieret magis perspicuus: Non enim satis est scire rem quampiam, ut sæpe moneo, nisi eius rei quam scimus, sensum quendam in corde habeamus. Quare Paulus wult nos abundare magis magisq; in omni cognitione & sensu.

Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

Quia in externo Ecclesiæ cœtu omnibus temporibus solent esse Hypocritæ, qui sua freti sanctitate præsumunt, & alios tanquam ex alto despiciunt: hos quoq; in ordinem peccantium redigit Apostolus, eosq; pronunciat seipsos seduce-

duce-

ducere, dum à propitiatorio & uera salutis uia ad suam propriam sanctitatem deflectunt. Qui enim peccatum suum non agnoscit, non precatur ueniam, non nititur Mediatoris gratia, non tendit rectà ad uitam, sed ad mortem properat. Non enim est uita, nisi in uita æterna IESV CHRISTO, atq; ideo dicit: Et ueritas non est in nobis, quæ sola, ut Bernhardus ait, liberat, sola saluat, sola lauat. Et Augustinus: Dicere se sine peccato esse, iustum non potest exhibere, sed fingere. Vnus est enim solus, qui & carnem hominis habuit, & peccatum potuit non habere.

Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittet nobis peccata, & purget nos ab omni iniusticia.

Consolatur infirmos, qui sentiẽtes corruptam suam naturam, peccatorum mole premuntur. Hos monet Apostolus, ut confugiant ad eum, qui promisit se condonaturum pœnitentibus peccata sua, quod absq; omni dubio faciet, cum & sit fidelis in promißis, & iustus, ut qui reipsa præstet quod uerbis promisit. Cæterum ne hîc in errorem Papistarum, qui tribuunt confeßioni, hoc est, iuxta illos enumerationi peccatorum

coram

coram ſacerdote, meritum ſatisfactionis, abripia-
mur, obſeruandum eſt, quod hic locus de duplici
confeßione intelligendus ſit, uidelicet de confeſ-
ſione peccatorum coram Deo in uera contritio-
ne, & de confeßione Mediatoris Ieſu Chriſti,
quod ex eo intelligitur, quod dicat: Vt remittat
nobis peccata &c. Confeßio peccatorum co-
ram Deo, ut ſit ſeria, requiritur noticia peccato-
rum, & agnitio, quare tenendum eſt, unde hæc
noticia petenda ſit. Sunt autem quatuor, quæ &
monſtrant homini ſuum peccatum, & eius graui-
tatem indicant, uidelicet, Lex Dei, pœna pecca-
ti, conſcientia cuiuſq;, & mors Filij Dei. Lex
Dei oſtendit peccatum, & Spiritus ſanctus legis
opera, peccatum arguit per miniſtros uerbi: ita
enim Paulus ait: Per legem eſt agnitio peccati.
Nam cum lex iubet aliquid fieri, & non fit, &
cum lex fieri aliquid prohibet, & fit, peccatur.
Lex igitur duplex peccatum monſtrat, uidelicet
commißionem, & omißionem. Grauitatem pec-
cati monſtrat lex, cum uiolatores legis pronun-
ciat maledictos, & comminatur eis ſupplicia
æterna: Maledictus (inquit) qui non perman-
ſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis.
Cum igitur nihil ſit triſtius, quàm maledici à
Deo, & ſubijci æternis ſupplicijs, grauißimum
eſſe peccatum manifeſtum eſt. Pœna ſimiliter,
uel ſine lege & peccatum eſſe in omni homine,
& gra-

& grauißimum ostendit. Homines cum in lucem primum eduntur, pœnis subiacent, quæ cùm iusto iudicio Dei infliguntur, & crebræ & graues, cogimur fateri omnes homines reos esse: Est enim iudicium Dei, ut Paulus loquitur, secundum ueritatem. Præterea sicut publicæ calamitates, totum societatis corpus reum esse conuincunt: ita priuatæ singulis sua peccata ponunt ob oculos. Conscientia cuiusq; etiam testatur de utroq;, hoc est, de peccato & eius grauitate. Est enim conscientia hominis testis Dei, quæ instar mille est. Hæc non solum hominem sistit coram tribunali Dei, uerumetiam est testimonium futuri iudicij, & quod post hanc uitam restat alia uita, in qua impij suorum scelerum pœnas luent. Est etenim mala conscientia, tristis quædam & crucians actæ malè uitæ recordatio, coniuncta cum metu pœnæ impendentis. Sed de conscientia plura legantur in Enchiridio, & in libello de Lege Naturæ, & infra quædam ascribemus.

Mors Filij Dei, & reum esse totum genus humanum testatur, & grauitatem peccati ostendit. Nam cum non potuerit ulla creatura potentia placare iram Dei: sed necesse fuerit, ut filius Dei assumta humana natura in unionem personalem nostra peccata lueret & satisfaceret iusticiæ Dei; oportet fuisse grauißimam offensam.

His quator modis, uidelicet lege, pœna, conscientia, & morte filij Dei agnoscitur peccatum, & eius grauitas indicatur. Quod autem per Euangelium dicatur ostendi peccatum, id non directè fit, sed per accidens, ut cum tenebræ arguuntur à luce, sicut Paulus loquitur. Confessio Mediatoris est, de qua loquitur author ad Hebræos cap. 3. Considerate Apostolum & Pontificem confeßionis nostræ. Hæc confeßio est mentis, cordis, oris, & uitæ totius. Mentis rectè sentientis de Mediatoris diuinitate, humanitate, persona, & officio. Cordis recumbentis firma fiducia in Mediatorem. Oris profitentis palam coram Deo, angelis, hominibus et Diabolis, hunc IESVM CHRISTVM crucifixum esse suum Mediatorem & Saluatorem. Vitæ noua obedientia testantis fidem in hunc Mediatorem & gratitudinem erga Deum.

Si dixerimus, non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis.

Exaggeratio est sceleris Hypocritarum, qui sua peccata non agnoscunt, hi non solum seipsos seducunt, & Christi merita contemnunt, uerumetiam mendacij Deum arguunt, qui omnes homines sine discrimine, sua uoce reos esse peccati, conuincit.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

Summa capitis ſecundi.

VT peccatores pœnitentes Aduocatum habent Chriſtum propiciatorem: ita noticia Dei obedientiam erga ipſum requirit, & erga proximum dilectionem. Fugiendus proinde eſt amor mundi, cauendi ſunt Antichriſti, ac in ſola Chriſti doctrina acquieſcendum.

Ordo & partes capitis ſecundi.

PRIMVM, compellat pios dulciſsima compellatione, quos lapſos erigit, propoſito propiciatore CHRISTO. DEINDE, quænam ſit ſalutaris Dei noticia ab effectibus demonſtrat. TERTIO, de charitate fraterna agit. QVARTO, rurſus compellat pios filiorum nomine, quibus peccata remiſſa eſſe pronunciat propter nomen CHRISTI. QVINTO, addit diſtributionem iuxta ætatis gradus, & ordine ſingulos gradus conſolatur. SEXTO, dehortatur à mundi, & eorum quæ in mundo

ſunt, amore. SEPTIMO, de Antichriſtis agit. OCTAVO, hortatur pios, ut maneant conſtantes in doctrina, quam acceperant.

Exegeſis ſecundi capitis cum obſeruatione doctrinarum.

Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis.

Quod de Deo, qui lux eſt, & de ſocietate noſtra cum luce ſcribo, eò pertinet, ut uos à peccandi conſuetudine reuocem. Quo enim quis magis peccat, eò magis tenebris inuoluitur, & à luce recedit. Compellatio hæc blanda & paterna: Filioli mei, docet quomodo miniſtri Euangelij erga Eccleſiam Chriſti affecti eſſe debeant. Porrò, ut miniſtri Euangelij ſuorum auditorum patres: ita auditores miniſtrorum uerbi filij in ſcriptura dicuntur. Debent autem miniſtri Euangelij patres eſſe, doctrina, exemplo, & affectu. De doctrina habetur 1. Cor. 4. In Chriſto Ieſu per Euangeliũ uos genui. Eſt. n. uerbũ Dei ſemẽ illud incorruptibile, ex quo naſcuntur filij Dei, qui & miniſtrorum uerbi filij dicuntur ratione miniſterij: nam ipſi ſemen illud in corda hominum

tan

tanquam in agros mittunt. De exemplo 1. Corinth: 11. Imitatores mei eſtote, ſicut ego Chriſti. De affectu 1.Corinth. 4. Non ut pudore uos ſuffundam hæc ſcribo, ſed tanquam filios dilectos uos admoneo. Ex his ſequitur, quod auditores Euangelij debent eſſe filij ſuorum paſtorum, obedientia, imitatione & charitatis affectu. Vbi autem hæc mutua affectio non ſit in miniſtris Euangelij & auditoribus, muri Eccleſiæ inclinant, & ruinam minantur.

Et ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum.

Prolepſis eſt, anteuertit enim eorum obiectionem, qui perpetuo ſentiunt in ſe peccatum, & magnam infirmitatem, quos coſolatur aduerſus ſenſum peccatorum & infirmitatis, ac iubet eos aſpicere ad Aduocatum noſtrum IESVM CHRISTVM, qui ſtat ante Patrem, & interpellat pro nobis. Hîc locus diligentiſſimè obſeruandus eſt, & tanquam præcipuus theſaurus Eccleſiæ Chriſti in animo recondendus eſt. Primum enim docet, ſanctos non ita eſſe puros ab omni peccato, quin quotidiè opus habeant remiſſione peccatorum. Deinde confutat eos, qui Chriſtum perfunctum fuiſſe Mediatoris officio

F 3 in

in horto, & in ara Crucis mentiuntur, ut non amplius ſit ipſe Mediator, ideoq; nunc alijs opus ſit Mediatoribus, ut Maria, Apoſtolis, Martyribus, Virginibus, Confeßionibus &c. uerum Apoſtolus clarißimè eos confutat, cum ait: Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iuſtum. Apoſtolus hoc loco non nouit niſi unicum refugium, cum à peccatis moleſtamur, eo & nos contenti ſimus, modo reipſa Chriſtiani eſſe uelimus. Cum nominat Aduocatum, uult ut eum fide accedamus, precemurq; ipſum, ut pro nobis interpellat apud Patrem. Sciendum eſt ergo, utroq; modo filium Dei inuocandum eſſe. Primum, ut Deum datorem bonorum cum Patre & Spiritu ſancto, & rurſus, ut Mediatorem & Interceſſorem, ut propter ipſum exaudiamur, ac ut ipſe pro nobis ſit deprecator apud æternum Patrem, & ut ipſe proferat noſtros gemitus & preces ad æternum Patrem, iuxta hanc Apoſtoli ſententiam: Habemus Aduocatum apud Patrem. Et Pſal. 110. Tu es Sacerdos in æternum. Ad Rom. 8. Qui eſt ad dexteram Dei, & interpellat pro nobis. Ad Hebræ. 9. Semper uiuens ut interpellet pro nobis. Præterea monet hic locus, ut perpetuo mente in cœlum eleuata, à Chriſto Mediatore, remißionem peccatorum petamus. Adhæc conſolatur Apoſtolus peccatores duplici nomine. Primo,

quod

quod Patrem in cœlo habeant, qui non ita facilè filios suos, propter infirmitates præsentis uitæ abijciat, modo fidem retineant. Deinde, quòd peccatis hominum pœnitentiam agentium, opponat Christi iusticiam, qua tanquam aurea lamina legis maledictio tegitur & absconditur. Cum hic Christum IVSTVM nominat, sciendum est, quod quatuor modis dicatur iustus, uidelicet, ut Deus ab æterno, ut Deus & homo, ut Mediator, ut Iudex. Vt Deus dicitur iustus ab æterno, idq; essentialiter, quia essentialis quædam iusticia est, æterna & increata, una cum Patre & Spiritu sancto. Secundò Christus dicitur iustus in assumta humana natura, idq; paßiuè, quia plenißimam obedientiam in sua sanctißima humanitate, legi Dei præstitit, ut haberet, quo nos iustificaret. Tertiò Christus dicitur iustus, ut Mediator, idq; actiuè, quia iustificat impiũ, imputans ei suam obedientiam, quæ est formalis iusticia legis in ipso Christo, qua nobis imputata iusti efficimur. Quartò Christus dicitur iustus ut iudex, idq; δικανικῶς, nam sine acceptione personarum, in extremo die reddet unicuiq; iuxta opera sua, seruato æterno decreto suæ iusticiæ de pœnitentibus & impœnitentibus. Nam ut illos recipiet in æternam fœlicitatem secum: ita hos in tenebras exteriores abijciet æternum puniendos.

Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.

Prolepsis est, qua anticipat obiectionem infirmorum dubitantium, an beneficia Christi extendant se ad omnes homines, & ad omnium peccatorum abolitionem. Docet ergo hoc loco Apostolus, Primum, quòd Mediatoris beneficia citra discrimen ad totum mundum pertineant. Deinde, quòd Christus non sit propiciatio pro uno peccati genere tantum, sed pro peccatis totius mundi, originalibus & actualibus, quantumuis enormibus. Verum hoc interea obseruandum est, quod tametsi expiatio facta per Christum, extendat se sua efficacia ad peccata omnium hominum expianda, quantum quidem ad eius uirtutem, & consilium, & finem attinet: tamē soli participes fiunt redemtionis per Christum, qui ad Euangelij prædicationem conuertuntur, reliqui sua culpa pereunt. Porro non est nobis prætereundum, quod Christum uocet Propiciationem. Vult enim nos retro cogitare & respicere ad typum, uidelicet arcam fœderis, & laminam auream, quæ dicebatur Propiciatorium, qua lamina arca ipsa tegebatur. Arca repræsentat Ecclesiam. Aurea lamina, hoc est, Propiciatorium, adumbrat Christum Propiciatorem.

Pro-

Proinde quod hæc arca tegebatur lamina aurea, significat quod Ecclesia tegatur aduersus iram Dei Mediatore Christo, qui est uerus Propiciator. Ita etiam hunc typum Christo accommodat Paulus ad Rom.3.ubi ita ait: Iustificamur GRATIS ipsius gratia, per redemtionem, quæ est in CHRISTO IESV, quem proposuit Deus Propiciatorium per fidem in ipsius sanguine. Huc & Dauid respexit, cum diceret: Beati quorum tecta sunt peccata.

In hoc scimus quod cognouimus eum, si mandata ipsius obseruamus, Qui dicit: noui eum, & mandata ipsius non seruat, mendax est, & in eo veritas non est.

Argumentum ab effectu, qui suæ causæ certißimum est inditium. Est enim obedientia erga Deum, cum noticiæ (id est, fidei) effectus (hic enim de fidei cognitione loquitur) tum eiusdem infallibile iudicium, Sicuti contra, qui Deo obtemperare non studet, uacat fide, & Deum plane non nouit. Nam cum fides est ueluti flammula Spiritus sancti, habet proprietates suo congruentes principio, quæ sunt duo in genere, uidelicet, repugnare uitijs, & studere uirtutibus. Seruare mandata Dei, est ex noticia & fide obedi-

entiam bona conscientia præstare, quantum quidem fieri potest in hac naturæ imbecillitate. Requiruntur autem ad boni operis rationem quinq;, uidelicet præceptum, spiritus Christi, finis uidelicet gloria Dei, & gratia, qua boni consulitur conatus, & defectui ignoscitur.

Obseruetur ratio, qua quilibet de suæ fidei constantia & ueritate certificari debet. Etsi enim nemo plenam obedientiam Deo iuxta legem præstare potest: tamen animi conatus, propositum & inchoata obedientia, certißima fidei sunt testimonia, & gratißimus Deo cultus. Proinde qui de fide gloriantur sine hoc conatu & proposito, uani sunt & hypocritæ: nam hæc duo pugnantia, actio, qua uiolat homo legem Dei sciens & uolens, & illa fides, quæ est fiducia misericordiæ, accipiens remißionem peccatorum, nequaquam simul subsistere possunt in eodem subiecto, quia Iusiurandum dicit: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Huius copulæ, scilicet fidei & obedientiæ, illustre exemplum nobis proponitur in Abrahamo, Genes. 22. Hic enim Abraham, cum iussus esset unigenitum filium mactare, didicit ex promptißimo obediendi conatu, quæ fidei (qua præditus erat) uis esset & efficacia. In hoc nostro patre uidemus conatum pium pro facto reputari.

Qui

Qui autem seruat sermonem eius, verè in eo charitas Dei perfecta est.

Quia à fidei cognitione charitas erga Deũ separari non potest, ut quæ simul cum fide concipiatur, rectè ab obedientia ad charitatem ascendit Apostolus. Sunt ergo hæc tria ordine coniuncta, uidelicet, uera noticia seu fides, charitas, & noua obedientia. Hinc satis sciri potest, quæ sit neceßitas bonorum operum, sunt enim necessarius fructus fidei, & minimè fallacia charitatis hominum erga Deum testimonia.

Charitas Dei hoc loco paßiue accipitur, pro charitate, qua Deus diligitur: hanc charitatem dicit perfectam esse, id est, ueram & sinceram. Perfectum enim cum opponitur mendacio & simulato, significat absq; dubio uerum & sincerum, etsi omnibus suis partibus & numeris non sit absolutum.

In hoc nouimus, quod in eo simus.

Argumentum est ab effectu insitionis spiritualis, qua credentes Christo inseruntur. Vt enim surculi uiti insiti, uirtute uitis, & uiuunt & fructificant: ita qui uerè sunt Christi membra, eius spiritu uiuunt, aguntur, fructificant.

Qui dicit se in eo manere, debet, quemadmodum ille ambulauit, ita & ipse ambulare.

Argumentum ab effectu societatis piorum cum Christo. Alludere autem uidetur Apostolus ad CHRISTI dictum: Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, sic & uos faciatis. Hîc commendatur nobis imitatio Christi. Est autem imitatio Christi duplex, uidelicet in moribus & in cruce, utraq; uel laudabilis, uel superstitiosa. In imitatione morali laudabili, hæc spectanda uidentur, noua natiuitas, imitationis regula, necessitas, fructus, & finis, de quibus ordine dicemus.

Noua natiuitas ante omnia requiritur, sine qua nemo potest Christum Dominum salutariter imitari: ita enim ipsa ueritas apud Iohannem ait: Quod de carne natum est, caro est, hoc est, immundum, uitiosum & reum. Nunc autem cum Christi imitatio debeat esse pura, sancta, necesse est ut de nouo nascamur, priusquam Christi ueri imitatores fieri poterimus. Hæc autem nouitas arcana quædam est hominis regeneratio, quæ fit per Spiritum sanctum, cum Euangelio credimus, & fide in CHRISTVM IESVM recumbimus. Hoc pacto regeniti Christo insiti sumus. Huc illud Iohannis pertinet: Potestatem dedit, ut filij Dei fierent, quotquot credunt in nomen ipsius. Et Iohan.15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, id est, nisi manserit in uitæ: ita nec uos nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos

uos palmites, is qui manet in me, & in quo ego maneo, hic fert fructum multum, nam absq; me nihil potestis facere. Sit ergo prima cura hominis, qui cupit cum fructu exemplum Christi imitari, ut ei inseratur per fidem, fiat palmes, ut ex succo uitis, uitam, motum & incrementum acquirat & fructificet. Breuiter, In Christo fiat noua creatura: nam qui in Christo est, noua est creatura, 2. Corinth. 5.

Secundo loco tenenda est imitationis regula, Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Hæc regula ad animum pertinet, eumq; informat: : nam quicunq; Christum, iam fide regenitus, cupit imitari, debet ueram humilitatem & mansuetudinem animi sectari, unde postea reliquæ cogitationes & actiones manare debent. Vt enim Dominus humilibus dat gratiam: ita in ipsis auget fidem & spiritum quotidianis incrementis. Hoc pacto in uera humilitate confirmati, debemus CHRISTVM imitari in uero cultu Deo præstando, per ueram inuocationem & gratiarum actionem ex fide Iesu.

Tertio loco, proximos ipsius Christi exemplo diligere oportet, Qui cum adhuc inimici essemus, tradidit semetipsum pro nobis. Huc pertinet exhortatio illa, quæ est Iohan. 15. Hoc est præceptum meum, ut diligatis alij alios, sicut ego dilexi uos. Hæc charitas, qualis esse debeat, copio-

ſe à noſtro Apoſtolo explicatur, quæ complectitur & animi affectum ſincerum, & omnis generis beneficentiam & abſtinentiam ab omni iniuria proximi. Præter hæc tria, fortitudo animi, conſtantia, ueritas, induſtria commendatur cuiq; in ſua uocatione exemplo Chriſti.

Neceßitas imitationis CHRISTI in uera animi humilitate, cultu, dilectione & uocatione, maxima eſt. Nam ſine hac imitatione, nemo iure de Chriſto gloriari poteſt. In hoc (inquit) cognoſcent quod diſcipuli mei ſitis, ſi dilexeritis uos inuicem. Proinde qui non diligunt, nequaquam Chriſti diſcipuli ſunt, nec ipſius imitatores, ut & de Chriſto ſuperbe glorientur. Fieri enim non poteſt, quin membra Chriſti, ſpiritu Chriſti agantur. Vnde Paulus: Qui aguntur ſpiritu Dei, hi ſunt eius. Præterea quia Chriſtus uenit, ut reparet imaginem Dei in homine, neceſſe eſt, ut quantum fieri poteſt, imitemur exemplum Chriſti, qui naturalis imago Patris eſt, quo imago Dei rurſus in nobis informetur. Poſtremo, euulſio de uitæ monſtrat etiam neceßitatem imitationis Chriſti. Si quis (inquit) in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, quem colligent & in ignem mittent.

Fructus huius imitationis dulcißimus eſt, uidelicet, tranquillitas animi, bona conſcientia, gaudium ſpiritus, quod eſt ueluti dulcißimum balſa-

balsamum Spiritus sancti, quo rigantur, perfunduntur & exhilerantur corda filiorum Dei. Taceo incrementa donorum, taceo consolationes in ærumnis, taceo spem lætißimam, cum sit discedendũ ex hac uita: Sed quid dico? nemo hunc fructum imitationis Christi uerbis explicare potest.

Finis deniq; huius imitationis moralis triplex est. PRIMVS, neceßitas conuersionis & fidei retinendæ, ne miserè gratia excidamus, & fructu sanguinis Christi, quo aspersi fuerimus, priuemur. Vt enim, qui uitam ad hoc Christi exemplum non componit, amittit fidem, expellit Spiritum sanctum, excidit gratia atq; adeo salute & uita æterna: Ita qui CHRISTVM uerè imitatur, retinet fidem, Spiritum sanctum, & bonam conscientiam, atq; adeo Christum ipsum, uitam & salutem.

SECVNDVS finis est ædificatio aliorum. Si enim filij Dei censeri uolumus, decet profectò, ut nos inuicẽ exemplis pijs ædificemus, quo domus Dei compleatur multis uiuis lapidibus, super fundamentum congestis, & ut destruatur in nobis & inter nos regnum peccati et mortis, hoc est, Diaboli.

TERTIVS finis est, finis finium, uidelicet gloria Dei, ita enim Dominus ipse ait: In hoc glorificatus est Pater meus, ut fructum multum adferatis, ut palmites uiti insiti. Huc igitur

nos

nos respicere oportet in tota uita, ut ita Christi uestigijs insistamus, ut retineatur thesaurus gratiæ, ut ædificemur mutuo, ut destruatur regnum Satanæ, ac Deus per nos glorificetur, primum in hac uita, deinde in omni æternitate. Superstitiosa Christi in moribus imitatio est, cum homines superstitiosi externos gestus Christi imitantur, ut cum Monachi humilitatem, paupertatem & castitatem simulant, cum preces nocturnas fundunt, cum ieiunia imitantur. Verum hæc imitatio non fit sine contumelia sanguinis filij Dei. Nam ista κακοζηλία fingunt se mereri remißionem peccatorum, et supra modum obscurant, imo abolent beneficium redemtionis. Hactenus de imitatione Christi morali: nunc de imitatione eiusdem in cruce, quæ nobis magis dulcescet, si eius neceßitas, utilitas, & dignitas & modus spectentur.

Neceßitas imitationis CHRISTI in cruce indicatur Matth. 6. ubi Dominus ita ait: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, & sequatur me: Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet illam. Et Lucæ 14. Qui non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Hæc dicta testantur, quam sit necessaria imitatio crucis Christi: nam & mandatum Christi urget, & conuersionis conditio postulat,

& ſimilitudo membrorum & capitis conformitatem ſanctorum in cruce Chriſti requirit.

Vtilitas imitationis CHRISTI in cruce duplex eſt, Vna in hac uita præcipitur, de qua Paulus Rom. 6. Hoc ſcientes, quod uetus noſter homo, unà crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, et ultra non ſeruiamus peccato, 2. Cor. 4. Semper mortificationem IESV CHRISTI in corpore noſtro circumferentes, ut et uita IESV manifeſtetur in corporibus noſtris. Altera in futura uita, de qua idem Apoſtolus Roman. 8. Si una cum eo patimur, ſimul etiam cum eo regnabimus. 2. Timoth. 2. Nam ſi commortui ſumus, etiam una uiuemus.

Dignitas imitationis crucis CHRISTI, indicatur Matth. 10. Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Ad Galat. 6. Stigmata Domini IESV in corpore meo geſto. Item: Abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini IESV CHRISTI. Rom. 6. Quos præſciuit, eoſdem etiam prædeſtinauit, conformes fieri imagini filij eius.

Modus imitationis CHRISTI in cruce, non eſt in quantitate, non in qualitate, non in fine principali ſitus, ſed in hiſce quinq; conſiſtit, in fiducia in Deum, in obedientia ſpontanea, in patientia, in inuocatione & gratiarum actione, atq; in ſpe glorioſæ liberationis. Vox fiduciæ eſt

in Pſalm. 16. Poſui Dominum in conſpectu meo, quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.

De obedientia ſpontanea Philip. 3. Humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortem crucis. De Patientia Eſai. 53. Oblatus eſt, quia uoluit, & non aperuit os ſuum. De Inuocatione & gratiarum actione Pſal. 16. Conſerua me Domine, quoniam ſperaui in te. Item: Benedicam Dominum, quia conſuluit mihi. Pſal. 22. Tu Domine ne elongeris fortitudo mea, ad defenſionem meam feſtina. Item: Salua me ex ore leonis. Item: De te laus mea in Eccleſia magna, Vota mea reddam in conſpectu timentium eum. Vide Matthæi 26. & Iohan. 18. De ſpe liberationis glorioſæ concionatur Pſalm. 16. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcit in ſpe. Proinde ſi nos imitari uolumus Dominum in cruce, fiducia firma promiſſionibus diuinis nitamur, obediamus Deo in cruce, ſimus patientes, inuocemus Deum ſub cruce, atq; illi gratias agamus, prædicantes nomen eius, concipiamus ſpem lætiſſimi exitus ex hac uita, & glorioſæ liberationis. Quod ſi fecerimus, uerè præſentiam Domini in cruce ſentiemus, iuxta ipſius promiſſionem: Ego ſum tecum in tribulatione.

Superſtitioſa imitatio crucis CHRISTI & hypocritica eſt, cum ſine uera fide et manda-

to Dei,

to Dei, homines superstitiosi sibijpsis uel crucem accersunt, ut cum Monachi & Moniales diebus ueneris, & potissimum in sacra septimana se flagellant, & durioribus lectis utuntur, cum ieiunijs, præsertim quadragesimali se macerant, uel cum superstitiosè signa crucis Christi gestant, cũ Monachi pro corona spinea circumcidũt comam capitis ut spineam coronam referant, Cum crucis figuram in uestibus gestant, cum fune nodoso se cingunt, ita tamen cautè ne corpus premant, & cum omnes sacrificuli in sua theatrica Missa se suis gesticulationibus & uestibus Missaticis, repræsentare passionem CHRISTI, non secus atq; in fabula gloriantur. Vnde & se denuo offerre Christum, & passionem Domini applicare uiuis & mortuis mentiuntur, quo sacrilegio nullum fuit unquam in mundo abominabilius. Nam summum fuit gloriosæ passionis Domini nostri Iesu Christi ludibrium.

Fratres non mandatum nouum scribo vobis: Sed mandatum vetus, quod habuistis à principio.

Argumentum ab antiquitate, quasi dicat: Non aliam uiuendi legem uobis impono, quam quæ iam olim apud omnes pios inde usq; ab initio

inualuit. Semper enim eadem colendi Deum ratio fuit. Mandatum more Hebraico dicitur doctrina continens id quod ab aliquo iustè exigitur, ut fides & obedientia.

Rursus, mandatum nouum scribo vobis, quod est verum in ipso & in vobis.

Quod uetus dixit, nunc nouum appellat, sed diuerso respectu. Est uetus, si materiam, hoc est, ipsam doctrinam spectes. Est nouum, si formam intuearis, quam exprimit cum ait: Quod est uerum in ipso & in uobis. Hoc est, quod scribam uobis nouum mandatum, est uerum cum Christi respectu, tum respectu ad uos ipsos. Nam ut Christus noua forma uiuendi est, & uiuum omnis uirtutis exemplar, ita enim dicit ipse: Hoc est mandatum meum, ut diligatis uos inuicem, sicut ego dilexi uos, ita uos spiritu ipsius iam noui homines facti, regi debemus. Nam si spiritu eius renati sumus, decet ut eodem uiuamus & agitemur. Atq; hoc est legem non inscribi in tabulas lapideas, sed in corda hominum

Quia tenebræ præterierunt, & lux vera iam lucet.

Ratio est nouitatis mandati. Tenebras uocat tempus ante Christum exhibitum in carne, tum

tum enim obſcurior erat Chriſti noticia & minus familiaris: iam autem Chriſtus ipſe olim promiſſus apparuit, uera Lux uiæ & uitæ. Lux enim eſt Chriſtus, cum quia ſuo uerbo & ſpiritu illuminat, tum quia uiuus uirtutis canon eſt, ad quem noſtra uita & noſtri mores ſunt componendi.

Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt adhuc.

Hactenus neceſſitatem obedientiæ in genere demonſtrauit, nunc deſcendit ad hypotheſin, & ad ſecundam tabulam, ac primum ſocietatem cum luce ſtare non poſſe cum odio proximi, ex natura contrariorum probat. Qui in tenebris eſt, in luce non eſt, Qui odit proximum, in tenebris eſt, Ergo in luce non eſt. Odij uocabulum accipe & pro cauſa, & pro effectu. Nam & affectus eſt, quo quis ex inueterata ira, malè uult proximo, & eſt omnis actio inde nata, qua uel perſona proximi læditur, uel res proximi contra iuſticiam inuaditur. Quod hæc ſit uera expoſitio uocabuli hoc loco, poſtea clarius patebit ex antitheſi. Porro inter odium & iram hoc eſt ex Ariſtotile diſcrimen. Odium eſt ira inueterata & confirmata, habens propoſitum interitum exitiumq; illius, quem quis odit, & cui inimicus eſt. Itaq; odium eſt inſatiabile, in hocq; ab ira recenti

differt: quod ea nec perniciem alterius propositam habet, & tempore placari potest. Est ergo ira recēs ueluti ianua prima ad odium, quæ cum inueterata fuerit, odium dicitur. In hanc sententiam etiam Augustinus loquitur: Odium est uctus ira, ex multis causis collecta tempore diuturno perseuerans. De effectibus Odij Bernhardus in hunc modum: Odium separat hominem à regno Dei. Odium separat hominem à Paradiso. Odium subtrahit hominem à cœlo. Odium nec per paßionem deletur, nec per martyrium purgatur, nec per sanguinem effusum abluitur, non debemus odio habere homines sed uitia. Qui fratrem suum odit, homicida est, Qui fratrem suum odit in tenebris est, & in tenebris ambulat. Deum non diligit, qui hominem odit. Quantum interest inter festucam & trabem, tantum etiam distat inter iram & odium. Odium est enim ira inueterata. Per iram turbatur oculus mentis. Per odium extinguitur oculus cordis. Hæc Bernhardus.

Qui diligit fratrem suum in luce manet, & scandalum in eo non est.

Argumentum à signo & utili. Vt enim societatis hominis cum luce inditium est fraterna charitas: ita fructus eius est cauere, ne cui sit offendiculo. Sed quare in diligente fratrem non est

est scandalum? quia, ut Augustinus ait: Qui diligit fratrem, tolerat omnia propter unitatem, quia in unitate charitatis, est fraterna dilectio, seu quia ut Paulus loquitur: Charitas patiens est, comis est, charitas non inuidet, charitas non est insolens, non inflatur, nihil ut indecorum fastidit, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniusticia, gaudet autem iusticia. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Vbi autem hæc sunt ueræ charitatis effecta seu attributa, ibi planè scandalum, quo aliquis iure offenditur, esse nequit. Contra uero ubi odium est, omnia scandalis & offendiculis sunt plena. De scandalo quid sit, & quæ sunt eius formæ consulatur Enchiridion.

Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos ipsius.

Repetit superius argumentum, seu amplificat ex cõtrariorum collatione. Quemadmodum, inquit, qui in obscura nocte proficiscuntur, uiam non cernunt: ita qui odio fraterno laborat, aberrat à recta salutis uia. In hac ratione gradus obseruentur. Primus, qui odit fratrem suum, est in tenebris, hoc est, nullam societatem habet cum Deo, nullam cum Christo, nullam cum Sanctis, sed

extra societatem Sanctorum & familiam Dei *in regno tenebrarum est.*

Secundus. Qui odit fratrem suum, ambulat in tenebris, hoc est, uiuit iuxta decreta principis tenebrarum, in ignorantia & malitia, & quotidie nouis tenebris inuoluitur. Fieri.n.non potest, *quin qui lucem* CHRISTVM *reliquit, in tenebris ambulet, ita enim ipse* Dominus *dicit:* Qui *sequitur me, non ambulat in tenebris.*

Tertius, *Qui odit fratrem suum, nescit quo eat, hoc est, præceps fertur de uno peccato in aliud, donec ruat tandem in perpetuum exitium. Neq; hoc mirum est, quia tenebræ (ut ait) obcæcauerunt oculos eius, uidelicet mentis & cordis. Mentis, ut non intelligat.* Cordis, *ut non uelit, ut non credat.* Cum *tanta mala & tam horrenda sint coniuncta, cum fraterno odio, caueat sibi unusquisq;, ne se temerè hoc Satanæ laqueo inuoluat.*

Scribo vobis filioli, quòd remissa sint vobis peccata propter Nomen eius.

Iam *compellat* Apostolus *in genere totam Ecclesiam, cuius ciues, ut spiritualis pater, filiolos nominat, idq; ut suum paternum animũ erga ipsos declarans, magis eos excitet ad audiẽdum, credendum & agendum ea, quæ decent sanctos.*

Pro-

Proponit autem hic Apoſtolus, ſummum Eccleſiæ bonum, uidelicet remißionem peccatorum, quæ eſt obligationis ad mortem & damnationem ſolutio, & debitæ pœnæ condonatio, atq; adeo reconciliatio hominis cum Deo. Hæc remißio peccatorum eſt ueluti fundamentum, ſuper quod extruitur illa fraterna charitas, quam requirit. Nam cum fide remißionis peccatorum coniuncta ſunt gratia & donum. Gratia eſt iuſtificatio, qua non ſolum credens abſoluitur à peccato, ſed etiam imputata ipſi iuſticia Chriſti, acceptatur GRATIS ad uitam æternam propter Chriſtum. Donum eſt donatio Spiritus ſancti, quo & regenerantur et obſignantur, & ſanctificantur credentes ad nouam uitam dignam cœleſti uocatione, uiuant in charitate Dei & proximi, ſeu ut Paulus loquitur, in omni pietate, modeſtia & iuſticia. Porro remißionem peccatorum dicit contingere propter nomen eius, id eſt, propter ipſum uidelicet IESVM CHRISTVM, ſed agnitum ex uerbi prædicatione. Nam nomen relationem ad Euangelium notat, ex quo petitur agnitio Chriſti, uidelicet quòd ſit Deus, quòd ſit homo, quòd ſit una perſona, quòd ſit Mediator & Saluator. Quæ agnitio fidem requirit, ut in illo Eſai: Notitia ſui iuſtificabit ſeruus meus multos. Item: Hæc eſt uita æterna, ut te agnoſcant uerum Deum, & Ieſum eſſe Chri-

stum, quem misisti. Praeterea cum dicit: Propter nomen eius, quatuor causae cogitentur, uidelicet Impulsiua, quae est promißio remißionis peccatorum, & salutis uniuersalis. Efficiens, quae est bonitas & misericordia. Materia, quae est meritum CHRISTI, uidelicet paßio & mors. Et Finalis, quae est, ut liberati per Christum, ab ira Dei & morte aeterna, praedicemus ipsum & in in hac uita, & postea in omni aeternitate. Obseruetur hoc loco confirmatio articuli nostrae fidei: Credo remißionem peccatorum.

Scribo vobis Patres, quoniam nouistis eum, qui erat á principio. Scribo vobis adolescentes, quoniam malum illum vicistis. Scribo vobis pueruli, quoniam nouistis Patrem. Scribo vobis Patres, quoniam nouistis eum qui erat â principio. Scribo vobis adolescentes, quoniam fortes estis, & verbum Dei habitat in vobis, & vicistis illum malum.

Quemadmodum supra aliquoties omnes fideles compellans, filiolos eos appellauit: ita nunc distributione usus ad singulos gradus aetatis sermonem conuertit, ac singulis gradibus, quae in

primis

primis conueniunt, accommodat. Primum compellat patres, hoc est, ætate prouectos, & senes, ac eis tribuit cognitionem eius, qui erat à principio, hoc est, Christi. In quibus autem sita sit hæc Christi salutaris noticia, iam dictum est.

Deinde compellat adolescentes, & ipsis tribuit robur & uictoriam super hoste Diabolo. Quod autem hoc robur non sit naturæ sed gratiæ, non uirium corporis, sed fidei, non hominis, sed Dei, ostendit, cum inquit: Et uerbum Dei habitat in uobis. Hæc habitatio uerbi in homine, non est ociosa noticia, sed uerbi cogniti firma fiducia. Quare infra Apostolus sic ait: Hæc est uictoria quæ uicit mundum, fides uestra. Si igitur fides uincit mundum, uincit & principem mundi Diabolum, quem hic uocat non sine emphasi, τὸν πονηρὸν, ut qui malus sit, & intentione & habitu, & actu. Est enim πονηρὸς, qui innata malitia magno studio fertur in malum, & mala machinatur, & nihil aliud quærit, quam aliorum damnum & pernitiem.

Tertio compellat puerulos, quibus tribuit noticiam patris. Vt enim puerulí cum magna uoluptate & gaudio, quando primum fari incipiunt, patres compellant, & patres unice oblectantur illa compellatione: Ita decet ut Christiani pueri

suum

ſuum cœleſtem patrem in CHRISTO inuocent, quod cum faciunt, ſumma uoluptate afficitur cœleſtis Pater. Deberent ergo pij parentes ſuos pueros aſſuefacere ad inuocationem cœleſtis parentis, ut una cum lacte inbiberent initia Chriſtianiſmi. Porro repetitio adhibetur amplificationis & attentionis gratia. His enim iteratis compellationibus excitat credentes ad ſequentem exhortationem. Hic locus commendat cuiq; pro ſuæ ætatis ratione, ſtudium pietatis, ut quemadmodum accreſcit ætas: ita & cœleſtium rerum ſcientia augeatur. Deinde illorum ſtultitiam, ne dicam ſerpentinam uirulentiam retundit hic locus, qui pueros & adoleſcentes à ſtudio Theologico, malitioſè auocant, de quorum numero quoſdam nominarem, ſi non commiſeratione digniores mihi uiderentur, quàm obiurgatione, neq; enim digni ſunt, quos uel obiurgem, uel nominem, cum ipſi ſua lepra, hoc eſt, reproba mente ſatis puniantur.

Ne diligatis mundum, neq; ea quę ſunt in mundo.

Hoc plane paradoxon eſt in Philoſophia. Hæc enim rerum uniuerſitas, quæ ab eleganti ornatu & ordine creaturarum decentiſſimo mundus dicitur, hoc eſt, pulchritudo ſeu ornatus, ut Cicero interpretatur, natura inuitat homines, ut

ipſum

ipsum artificem Deum, & ipsum opus admirentur ac diligant. Neq; enim fieri potest, ut non amet opus qui amat artificem, præsertim cum bonitas, iusticia, sapientia, omnipotentia, & multæ aliæ uirtutes Dei in ipsius opere, hoc est, mundo conspiciantur. Adhæc ipse Dominus ait: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium daret, qui ergo fit, quod Apostolus noster dicat: Ne diligatis mundum? Respondeo, Mundus spectatur dupliciter. Primum in se, ut est opus Dei, in quo se contemplandum proponit, ut inde eius æternam potentiam & diuinitatem ratiocinantes agnoscamus ipsum, amemus & colamus, quod nisi fecerimus, inexcusabiles sumus coram tribunali Dei. Cum hac ratione spectatur mundus, eum diligere & possumus & debemus, sed suo ordine, hoc est, infra creatorem. Nam qui diligit mundum, & eas quæ in mundo sunt, creaturas Dei, plus quàm Deum, idolatra est, & in maledictionis pœnam incurrit, ut qui amet creaturam supra creatorem, qui est laudandus in secula. Deinde spectatur mundus, non in se, ut est creatura Dei, sed ex uitio quod contraxerunt homines mundani, partim ex labe primorum parentum, partim ex peccandi consuetudine. Proinde mundus hac ratione accipitur, pro moribus malis, quibus assueuit mundus, hos enim qui diligit, non potest Deum diligere. Nam ita scriptum

est

est: Psal. 98. Qui diligitis Dominum, odite malum, hoc est, quicquid prohibitum est lege Dei, & pugnat cum charitate Dei & proximi. Vult ergo Apostolus, ut nec diligamus creaturas Dei inordinato amore, hoc est, supra creatorem, nec uitia hominum perniti oso amore. Nam uterq; hic amor, qui mundi dicitur, auocat à pietatis studio, hoc est, ab amore Dei & proximi. Tempestiuè igitur hanc infert exhortationem Apostolus, ne uidelicet amore mundi occupentur fideles, atq; ita rursus immersi in mundi tenebras, amittant salutarem lucem, suaq; culpa salute excidant.

Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

Ratio propositionis à contrarijs. Nemo potest simul mundum diligere, & patrem cœlestem, sed fideles debent patrem cœlestem diligere. Ergo mundum non diligent. Maior confirmatur, quia qui diligit Deum patrem, mandata ipsius seruare studet. Sicuti contra. Qui diligit mundum, quæ mundi sunt sectatur & facit. Cum ergo hæc duo ex diametro inter se pugnant, fieri non potest, ut simul Deum & mundum diligas. Huc pertinet illud Iacobi: An nescitis quòd amicitia mundi, inimicitia Dei est. Qui igitur uoluerit amicus mundi esse, inimicus Dei constituitur.

Nam

Nam iuxta Christi sententiam, nemo potest duobus dominis seruire, uidelicet dißidentibus & contraria imperantibus. Et est dictum Augustini memorabile: Mundi amor & Dei pariter in uno corde habitare non possunt, quemadmodum ijdem oculi cœlum pariter & terram nunquam aspiciunt. Charitas hoc loco, patris, paßiuè sumitur, pro charitate qua diligitur pater.

Quia omne quod est in mundo, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum & fastus vitæ non ex patre, sed ex mundo est.

Ætiologia est. Confirmat enim charitatem patris, non esse in eo qui diligit mundum: nam mundi & patris cœlestis contraria sunt imperia. Vt enim mundus concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & fastu uitæ delectatur: ita pater cœlestis eadem abominatur extremè, ut quæ à Diabolo hoste suo in mundum inuecta sint. Etsi autem omnis concupiscentia praua, à Paulo dicitur cōcupiscentia carnis, quæ concupiscentiæ spiritus opponitur: Tamen noster Apostolus, ut omnis mali initia monstret, à principio motiuo discrimen petit concupiscentiæ

carnis

carnis & oculorum. Concupiſcentia enim carnis eſt noſtro Apoſtolo, quæ ex corruptæ naturæ uitioſitate, quæ dicitur caro naſcitur, & habet internum principium, uidelicet concupiſcentiam originalem, ſeu corruptionem naturæ. Concupiſcentia oculorum eſt, quæ ex rerum intuitu & admiratione concipitur, & habet externum principium, uidelicet omne obiectum pulchrum oculis. Vnde Dauid: Auerte oculos tuos, ne uideant uanitatem. Et Iob adducens ſuæ innocentiæ argumenta, ſic ait: Si declinauit greſſus meus à uia, & ſi poſt oculos meos abijt cor meum, ſeminem & alius comedet, hoc eſt, ſi cor meum ſecutum eſt concupiſcentiam oculorum meorum, id eſt, ſi ego conſenſi concupiſcentiæ rerum, quas uidebam, eueniet mihi quod alijs facere uolui. Huc illud Salomonis præceptum pertinet, Prouerb. 4. Ne uagentur oculi tui. Et Dominus ipſe: Si oculus tuus dexter fuerit tibi obſtaculo, erue eum, hoc eſt, cohibe affectum irritatum obiecto. Qui igitur ſtatuit Deum ſequi, ponat ſenſibus ſuis cuſtodiam, & præſertim oculis, ne interna concupiſcentia irritetur externis obiectis. Salomoni Prouerb. 30. Duæ ſunt filiæ hirudinis ſeu ſanguiſugæ, clamantes, affer, affer, Has interpretantur quidam ex patribus eſſe concupiſcentiam carnis & concupiſcentiam oculorum, quæ propter imitationem hirudinis inexplebilis (de qua

Hora-

Horatius: Non missura uitem, nisi plena cruoris hirudo) dicuntur ipsius filiæ. Carnis enim concupiscentia clamat, affer uoluptates, quibus tamen nunquam satiatur. Oculorum concupiscentia clamat, affer diuitias, quæ quo magis creuerint, eo magis appetuntur, similes planè hydropi. Nam quo magis hydropicus abundat humore aquoso, eo magis sitit, iuxta illud: Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. Huic duplici concupiscentiæ, scilicet, carnis et oculorum, coniunctus est fastus uitæ, quo quis, alijs contemtis, se gloriosè iactat, ut Thraso ille Terentianus. Ex hoc fastu tanquam ex camerina quadam fœdißima, scaturiunt infinita scelera & flagitia, quibus familiæ, prouinciæ, regna miserè concutiuntur, cuius rei exempla uel cæcis in conspectu sunt. Hæc breuiter sint de his tribus omnium malorum fontibus dicta, qui, ut Augustinus ait, à paradyso delitiarum in hoc miserabile exilium Adam & Euam proiecerunt.

Porro mundus præterit & concupiscentia eius, qui vero facit voluntatem Dei, manet in æternum.

Argumentum ab euentu utriusq;, Diuturniora & constantiora bona, sunt præferenda minus diuturnis & inconstantibus, quare mundi studijs & desiderijs, quæ ad breue tempus du-

rant, præferenda est pietas, cuius fructus æternum durat. Sed quid est mundum præterire? & quid est facere uoluntatem Dei? Mundus contaminatus flagitijs Diabolorum & hominum igni olim conflagrabit, & purgabitur, ita ut substantia quidem maneat, sed noua forma & qualitas inducatur, omni iniquitate abolita. Voluntatem Dei facere secundum Euãgelium, est prosternere se coram Deo in uera pœnitentia, fide CHRISTI se erigere, & ex hac fide Deum sincerè colere, & proximum diligere. Qui hoc facit, habet promißionem, quòd sit mansurus in æternum. Tenete, inquit Augustinus, potius dilectionem Dei, ut quomodo Deus est æternus, sic & uos maneatis in æternum: quia talis est quisque, qualis eius dilectio est. Terram diligis, terra eris. Deum diligis, quid dicam, Deus eris? Non audeo dicere ex me, scripturas audiamus: Ego dixi Dij estis, et filij altißimi omnes. Si ergo uultis esse dij & filij altißimi, nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Porro usus huius æternitatis promissæ, hoc est, perpetuæ fœlicitatis, est triplex, uidelicet in cruce, in pugna spiritus aduersus carnem, in agone mortis. In cruce opponenda est æterna gloria, breui & temporaneæ afflictioni, 1. Pet. 5. & ad Rom. 8. In lucta spiritus aduersus carnem erigamur spe promissæ gloriæ, si in pugna perdurauerimus inuicti.

uicti. In morte opponamus uitam æternam, breui cruciatui, & cogitemus Christum resurrexisse à mortuis, cuius nos membra sumus. Ideo Paulus suo discipulo scribit: Memento Iesum Christum resurrexisse à mortuis.

Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis quòd Antichristus venturus sit, etiam nunc Antichristi multi cœperunt esse, vnde scimus nouissimam horam esse.

De pietate dißeruit & de fugiendo mundi amore: nunc addit commonefactionem de cauendis Christi aduersarijs, quos Antichristos uocat. Et diligenter obseruandum est, quod de Antichristo et de Antichristis loquatur. Per Antichristum intelligit caput regni cuiusdam CHRISTO aduersantis, de quo postea plura dicenda sunt. Per Antichristos uero omnes, qui uel profeßione, ut Turcæ, Iudæi, aliæq; prophanæ gentes: Vel uita, ut qui mentientes Christianum nomen indulgent peccatis, & uiuunt sine pœnitentia: Vel doctrina, ut Hæretici, qui Euangelium de Christo suis corruptelis inficiunt, Christo aduersantur, quales multi fuerunt omnibus ætatibus. Nouißima hora usu scripturæ dicitur, totum tempus à Christo exhibito, usq; ad consumationem seculi & resurrectionem mortuorum. Tempus

enim mundi in tres partes diuisum est, nempe in tempus, quod fuit ante legem datam per Mosen: in tempus durantis legis Mosaicæ, & in tempus Meßiæ exhibiti, quod ideo ultimum dicitur, quia destinatum fuit salutifero CHRISTI aduentui, non quidem quod illi alij non succederent dies & temporum curricula, sed quia non erat expectanda alterius doctrinæ post Euangelium Christi cœlitus patefactio. Durabit enim Euangelij prædicatio usq; ad finem mundi, siquidem Christus desponsauit sibi Ecclesiam in fide in æternum. Genes. 46. Iacob moriturus ad filios ait: Congregamini ut annunciem uobis, quæ uentura sunt in diebus nouißimis, ubi multa de Christi aduentu in mundum, texit oracula. Esai. cap. 2. Et erit in nouißimis diebus præparatus mons domus Domini, & eleuabitur super omnes colles. Hic Propheta manifestum de CHRISTI aduentu tradit uaticinium. Paulus 1. Corinth. 12. Scripta sunt hæc ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt. Ad Hebr: 1. Nouißime locutus est nobis per Filium, significans Deum postea non alio modo hominibus locuturum. Hæc dicta ostendunt, cur tempus ab aduentu Christi currens, usq; ad iudicium, dicatur extremum, & hîc à nostro Apostolo nouißima hora.

E nobis egreßi sunt, sed non erant

ex

ex nobis. Nam si fuisset ex nobis, permansissent vtiq; nobiscum: sed vt manifesti fierent, quod non sint omnes ex nobis.

De quo genere aduersariorum CHRISTI *loquatur, exponit. Quidam fuerunt aperti persecutores Christi & Euangelij, de quibus hoc loco non agit Apostolus. Quidam aliquandiu ipsos Apostolos erant secuti, ut discipuli, & in Ecclesiæ externa societate ouina pelle tecti latuerunt, cum tamen intus essent lupi rapaces. De hoc genere Antichristorum se loqui Iohannes indicat, cum ait: E nobis egreßi sunt, hoc est, de externo nostræ Ecclesiæ cœtu prodierunt, qui prius simularunt religionem nostram. Sed non erant ex nobis, id est, interno spiritus uinculo nobis non erant coniuncti, id quod Apostolus hîc probat. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum, hoc est, si interno spiritus uinculo nobiscum in Christi corpore mystico fuissent coniuncti, permansissent utiq;, raro enim contingit eos, qui plenè de Christo edocti fuerunt, fidem in totum abijcere, etsi sæpe ex infirmitate & ignorantia, ut est humana conditio, labi possunt. Quod autem interdum, licet rarius contingat fidem abijcere in totum, eos qui plenè erant edocti de Christo, testatur uox Christi, obijcientis Iu-*

dæis peccatum blasphemiæ, & dictum Apostoli ad Hebr: 6. & 10.

Et vos vnctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

Modum euadendi Antichristorum insidias ostendit. Vos (inquit) à Christo qui est Sanctus sanctorum, id est, sanctißimus, habetis gratiam Spiritus sancti, cuius symbolum, quia in ueteri testamento fuit externa unctio, unctionis uocabulo significatur. Vult enim nos respicere ad typum & spiritualem significationem, quemadmodum ipse se interpretatur in fine capitis præsentis Epistolæ. Hæc unctio (inquit) facit ut intelligatis omnia, scilicet, quæ uos munire possunt, aduersus Antichristorum imposturas. Hanc interpretationem uniuersalis particulæ requirit peristasis loci, ne quis hic Anabaptistarum Enthusiasmos confirmari existimet. Apostolus noster hoc loco alludit ad ardorem & lumen, quod inest oleo, quo ungebantur reges & sacerdotes in ueteri testamento. Vt enim oleum ardet, & ardendo gratißimum de se fundit lumen: sic Deus quorum corda oleo Sancti spiritus ungit, ea inflammat, & inflammendo lucem elicit, longe pulcherrimam & saluberrimam, quæ pro incremento fidei magis magisq; in animis sanctorum lucet.

Non

Non scripsi vobis quòd ignoretis veritatem, sed quia eam nostis quodq; nullum mendacium ex veritate est.

Prolepsis est. Poterat enim ex dictis obijci: Fateris Iohannes nos omnia scire, cur ergo scribis? Respondet Apostolus, Non scribo uobis, ut uos doceam, quæ ignoretis, sed ut uos commonefaciam de ijs, quæ prius nouistis. Nouistis enim ueritatem distinguere à mendacio, de qua autem ueritate & de quo mendacio loquatur, ipse exponit, cum subiungit:

Quis est mendax, nisi qui negat Iesum esse Christum? hic est Antichristus, negans Patrem & Filium. Quisquis enim negat esse Filium, is ne Patrem quidem habet.

Quia non de quouis mendacio loquitur Apostolus, definitionem addit, qua docetur de quo mendacij genere loquatur. Et quoniam iuxta regulam Hilarij, ex causis dicendi sumenda est intelligentia dictorum, manifestum est quòd de Antichristis loquatur, qui se CHRISTO *opponebant tempore Apostoli. Mendax igitur hoc loco erit, qui non rectè de Christo sentit, nã is Christo aduersatur, et eius hostis est. Quare*

definitionem infert interrogationis schemate, dicens: Quis est mendax, nisi qui negat IESVM esse CHRISTVM? hoc est, quisquis senserit, quòd Iesus Mariæ filius nō sit promissus Meßias, Antichristus est & mendax, ut qui ueritatem Dei malignè abijciat, atq; adeo ipsum Deum mēdacij accuset, qui hunc Iesum stupendis miraculis testatus est esse Christum, hoc est, promissum mulieris benedictum Semen & Saluatorem mundi. Vt ergo hoc loco mendacium est negatio ueritatis de Iesu Mariæ filio, quòd sit uerus Meßias: Ita ueritas est plena Iesu Christi agnitio, quæ agnitio est uita æterna, iuxta Domini dictum: Hæc est uita æterna, ut te agnoscant esse uerum Deum, & IESVM esse CHRISTVM quem misisti. Vide quam salutaris sit hæc ueritas agnitionis Christi: & contra, quam pernitiosum mendacium negantium Iesum. In qua autem re consistit ueritas hæc, sæpe dictum est. Requirit enim ut rectè iudicemus de Iesu Mariæ filio, statuamusq; eum, iuxta scripturam, uerum Deum esse, uerum hominem, unam personam in duabus naturis, non confusis, non mutatis, non permixtis, non alteratis, subsistentem, & Saluatorem mundi. Qui hac ueritate exciderit, Antichristus est, mendax est, uanus est, damnatus est. Porro exaggerationem huius loci subiungit, inquiens: Hic est Antichristus negans Patrem & Filium.

Iudæi

Iudæi tempore Apostoli, gloriabantur se Deum colere, tametsi negarunt Iesum esse filium Dei et uerum Meßiam. Horum uanitatem arguit hoc loco Apostolus, affirmans coniunctã esse utramq; negationem, uidelicet Patris & Filij, cuius rationem subiungens ait: Quisquis negat esse filium, is ne patrem quidem habet. Hic additur in quibusdam exemplaribus græcis, ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα ἔχει. hoc est, Qui confitetur filium etiam patrem habet. Atq; hoc est, quod Dominus apud Iohannem ait: Qui non honorat Filium, non honorat Patrem, qui misit eum. Nam ideo pater omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem. Vult igitur Pater agnosci & coli in filio & non extra filium. Quare docemur hic, ut Deum patrem in Christo quæramus, ut in Christo quæramus potentiam Dei, ut in Christo patrem adoremus. Deum esse colendum fatentur omnes, adeoq; hic sensus nobis à natura ingenitus, altas habet in cordibus nostris radices, ut nemo simpliciter Deo suum honorem negare audeat, interea hominum mentes Deum extra uiam quærendo euanescunt. Hinc tot fictitij Dij, hinc tot peruersi cultus. Verum proinde Deum non alibi quam in Christo reperiemus, nec rite aliter eum colemus, quam Filium osculando, ut docet regius Propheta Dauid, Psal: 2. Hinc liquet, quod in

densißimis erroribus occupentur Turcæ & Iudæi, qui tametsi pulchris & splendidis titulis ornant, quem adorant Deum: Tamen à uero Deo, qui est pater Domini nostri IESV CHRISTI, aberrant, negantes filium, hoc est, Iesum Christum: Nam cum Dei nomen à Christo separatur, nihil est aliud quàm inane figmentum. Porro quia hîc Antichristus definitur esse negator Iesu Christi, quædam hîc addenda sunt de duplici negatione Christi, ut inde intelligamus discrimina Antichristorum, quos plures esse noster Apostolus affirmat. Negatio itaq; Christi duplex est, uniuersalis una, altera particularis, Illa in totum negat Iesum esse Christum, hæc autem in parte tantum. Vniuersalis Iudaica, Mahometistica, & Turcica est, qua negatur filius Mariæ IESVS esse promissus Meßias, hoc est, CHRISTVS, Saluator in se credentium. Hæc uel eorum est, qui fidem Christi nunquam receperunt, quales sunt Mahometistæ & Iudæi pleriq;: uel eorum, qui post agnitam ueritatem, post illuminationem Spiritus sancti, post perceptum gustum boni Dei uerbi relabuntur in Ethnicismum renunciant IESV CHRITO, quem abnegatum persequuntur. Hi uocantur in Ecclesia Apostatæ, qualis fuit Iulianus & multi alij, atq; hi rei sunt blasphemiæ in Spiritum sanctum, quam Filius Dei pronunciat nec in hoc seculo nec in futuro remitti,

mitti, propterea quod sit uniuersalis prolapsus in Ethnicismũ, & finalis abnegatio Iesu Christi Mediatoris unici Dei & hominum. De hac abnegatione Christi, plura in 5 cap: dicentur, ubi agitur de peccato ad mortem, pro quo Apostolus noster dicit non orandum esse.

Alia est negatio Christi particularis, seu hæretica, qua quæ Christus habet propria, illi detrahuntur. Hac negatur aliàs diuinitas Christi, cui se Cherintus & Ebion tempore Apostoli nostri opposuerunt & postea Arius & multi alij. Aliàs Christi humanitas, quam impugnarunt Donatistæ & Eutychiani. Aliàs persona Christi, cuius distinctionem à Patre rabiosè negant Sabellius, Paulus Samosatenus, & nostro tempore Michaël Seruetus Hispanus, in scholis Mahometicis institutus. Aliàs officium, idq; dupliciter, quædam enim officij negatio in doctrina et moribus simul sita est, qualis est Pelagij & papalium omnium, qui uoce & uita negant IESVM esse CHRISTVM, cum non tribuunt illi hunc honorem, quòd solus sit iusticia nostra & salus, iuxta scripturam : sed partem iusticiæ & salutis ascribunt operibus, ijsq; non à Deo mandatis, sed ab hominibus excogitatis, præter & contra uerbum Dei. Quædam in moribus tantum est posita, eaq; est interna & externa. Interna quidem, cum iuxta uerbum uera fiducia Christi non accendi-

cenditur in animis. Externa uero, quoties factis negatur impijs, quod ore prædicatur. Hanc negationem Paulus uocat βδέλυγμα, hoc eſt, abominationem. Ex his manifeſtum eſt, Primum, quid ſit Antichriſtus in genere, uidelicet, qui quouis modo aduerſatur Chriſto. Deinde, quid ſit in ſpecie, uidelicet, qui uel in toto, uel in parte Chriſtum abnegat. Iam reliquum eſt, ut inquiramus quiſnam ſit ille magnus Antichriſtus, quem Paulus collocatum iri prædixit in templo Dei, reuelandum per uocem Euangelij ante extremum diem. Verum quia in poſteriori ad Theſſal. copioſè à nobis probatum eſt, quod Pontifex Romanus ſit ille filius perditionis & Antichriſtus, de quo loquitur Paulus, eò remitto auditores, ut iſtinc petant, quæ breuitatis gratia hîc omitto. Sed quid ex hac doctrina de Antichriſto pius animus colliget? Primum muniat nos hæc doctrina aduerſus ſcandalum defectionis tot regnorum ac populorum à fide Chriſti, ac meminerimus eundem Chriſtum, qui dixit: Prædicabitur hoc Euangelium regni in toto mundo, in teſtimonium omnibus gentibus, etiam dixiſſe: Veruntamen Filius hominis cum uenerit, num inueniet fidem ſuper terram? Quo dicto ſignificatur maximam defectionem plerorumq; regnorum fore à fide Chriſti. His duobus Chriſti dictis commendatur nobis & miſericordia & iuſticia

ſticia

ſticia Dei. Miſericordiæ quidem eſt, quod uelit Deus Euangelium regni Filij ſui prædicari in toto mundo inter omnes gentes. Iuſticiæ uero erit, quod idem Deus ſit puniturus ingratos erga ſuum Euangelium. Nam permittit eos in priſtinas tenebras ruere, adeo ut quando Chriſtus aduenturus eſt iudicatum uiuos & mortuos pauciſsimos inueniet, qui non turpiter Chriſtum abnegauerunt, & à fide eius ſacrilege defecerunt. Vtriuſq;, hoc eſt, miſericordiæ & iuſticiæ Dei cogitatione excitemur ad ſerium timorem Dei, ad ardentem inuocationem, ad perpetuam gratitudinem erga ipſum, ne ingrati ipſi quoq; aliquando abijciamur, & extinguatur lux Euangelij in ſcholis & in templis, quemadmodum factum eſt in Aphrica, Aſia, & in maxima parte Europæ, adeo ut minima pars orbis terrarum habeat Euangelium ſincerum & incorruptum.

Quod igitur vos audiſtis à principio, id in vobis maneat.

Ex deſcriptione Antichriſti, infert exhortationem ad perſeuerantiam in fide Chriſti, in qua iam inde à principio (id eſt, ex quo inſtitui ceperunt in uera religione) inſtructi erant. Veſtitur autem propoſitio argumento à conſtantia petito. Conſtantis enim animi eſt, à religione, quam iam olim amplexus eſt, non facile dimoueri. Si

ri. Similis exhortatio est in tertio capite ad Heb: Cauete (inquit) fratres, ne sit in aliquo uestrum cor malum incredulitatis ad deficiendum à Deo uiuo, Vbi gradus a felicitate summa ad miseriam sempiternam notantur: quorum primus est incredulitas eius, qui conuersus fuit, quæ hoc pacto suboritur. Fides in segnescentibus & torpentibus paulatim languescit, & succedit dubitatio, hanc mox excipit incredulitas, quam sequitur malitia, hoc est, prauæ cogitationes & actiones sceleratæ, atq; ita paulatim homo priusquam animaduertit, laqueis Satanæ inuoluitur. Hoc ipsum significat Iohannes cum ait: Quod audiuistis, id in uóbis maneat, hoc est, studere ut maneat, scilicet uerbum Euangelij de Christo in uobis. Diligentia igitur seria postulatur. Huc illud Pauli: Qui stat uideat ne cadat. Item: Spiritum nolite extinguere. Item: Excita donum, quod in te est. Hæc proinde dicta & similia admoneant nos diligentiæ in colligendis rationibus, quibus mentes nostræ confirmantur de ueritate Dei, ne ad quamuis auram doctrinæ, instar arundinis fluctuemus & circumferamur. Admoneant nos inuocationis, qua à Deo imploramus auxilium contra Diabolorum & hominum insidias, qui nobis ueritatem Dei nunc eripere, nunc obscurare conantur. Admoneant nos periculi, nullum enim periculum maius est, quàm per segnitiem à Deo

defice-

deficere. Nam paulatim Epicureiſmus, & dedolentia quædam occupat animos, donec in foueam damnationis præcipitentur. Oremus proinde cum Dauide: Doce nos Domine uiam tuam, fa: ut ingrediamur in ueritate tua, unias tu corda noſtra, ut timeamus nomen tuum.

Si in vobis manſerit quod audiſtis, & vos in Filio & in Patre manebitis.

Ratio exhortationis ab utili. Qui retinet noticiam & fidem Chriſti, is in Filio ex Patre manet, Spiritus ſancti uinculo. Præterea Pater & Filius in eo manent, iuxta Chriſti promißionem Iohannis 15. Qui manet in me, & ego in eo, is fert fructum copioſum. Per contrarium ſenſum concluditur, quod ſi non manſerit in uobis quod audiſtis, nec uos in Filio, nec in Patre manebitis. Quid ergo? extra ſocietatem Dei & ſanctorum dominio Satanæ ſubijciemini.

Et hæc eſt promiſsio quam ipſe promiſit vobis, vita æterna.

Proponit ſcopum, qui propoſitus eſt efficaci noticiæ Chriſti, ut huius cogitatione excitemur ad perſeuerantiam in pietatis curriculo, donec ad metam ipſam peruenerimus, Non enim qui bene cepit, ſed qui in bono cepto perſeuerat

ad fi-

ad finem, beatus est, nam hîc uitam æternam propositam habet. Obseruetur diligenter, quod Apostolus noster mansionis in Christo fructum affirmet esse uitam æternam, iuxta Christi magistri sui promißionem, Iohannis 6. Hæc est uoluntas eius, qui misit me Patris, ut omnis qui uidet Filium, & credit in eum, habeat uitam æternam. Hic ex aduerso cogitetur antithesis, uidelicet, quod mors æterna sit proposita omnibus incredulis & deficientibus à uerbo Euangelij.

Hæc scripsi uobis, de his, qui seducunt uos. Attingit causam cur de Antichristis scripserit, uidelicet, quod iam Ecclesiã inuadere tentarent, quam sua impostura funditus euertere moliebantur. Exemplum Apostoli omnibus pijs uerbi ministris imitandum est, ut præmoneant suos auditores aduersus Antichristorum insidias, ne incauti opinione citius opprimantur, & salute excidant.

Et vnctio quam vos accepistis ab eo, in vobis manet.

Bene ominantis oratio est, quasi diceret, sunt multi, qui uos in errorem abducere moliuntur, sed melius de uobis spero, cum habeatis unctionem, hoc est, Spiritum sanctum, quem à Christo accepistis, quiq; uos in omnem ueritatem induxit, quam diu hæc unctio in uobis manserit, cauebi-

caucbitis Antichristi insidias. Hic locus monet, ut primitias spiritus foueamus, ac indies studeamus in pietatis stadio progredi ulterius, donec ad metam uentum fuerit. Spiritus sancti enim donatio, testimonium est euidens, quòd Deus nostri curam habeat. Hoc solum requiritur, ut caueamus ne nostra socordia amittamus tantum bonum.

Nec necesse habetis vt quisquam doceat vos.

Hæc ad commendationem eorum faciunt, à quibus erant instituti, & habent tacitam conditionem, ut sit sensus: Vos à uestris doctoribus fideliter edocti estis, de CHRISTO IESV uero Meßia, in hac doctrina si manseritis, non opus habetis alijs magistris, nam sincere instituti estis. Atq; ita Apostolus hoc loco & suam doctrinam de Christo commendat, & illorum diligentiam laudat, à quibus instituti erant, quo magis magisq; confirmentur. Non ergo hic locus patrocinatur Anabaptistis, qui tollunt ministerium uerbi de Ecclesia, & iubent suos auditores expectare reuelationes cœlestes, quæ nihil sunt aliud quàm illusiones Diabolicæ. Nã uel summi doctores possunt & debent in Christi schola quotidiè per lectionem, meditationem uerbi & precationem proficere, cum omnes, (ut Paulus testatur)

ex parte cognoſcamus, ne dũ ut hi quos Apoſtolus alloquitur, nullo præceptore indigerent. Quare opponamus Anabaptiſtis mandatum Dei de prædicando & audiendo Euangelio, in cuius cognitione indies magis magisq; uult nos abundare Paulus, quo & hæc ſcriptio Apoſtolica pertinet, Cur enim ſcriberet Apoſtolus, ſi eius ſcriptionis nullus uſus foret in Eccleſia?

Verum ſicut eadem vnctio docet de omnibus, quæ & verax eſt & non mendax, & ſicut docuit vos manete in ea.

Hæc exhortatio confirmat noſtram interpretationem: hortatur enim ut perſiſtant in doctrina de Chriſto, quæ in ipſis confirmata eſt per unctionem, hoc eſt, per Spiritum ſanctum. Huius exhortationis cauſam addit, cum inquit: Quæ uerax eſt, & non mendax. Hæc repetitio à contrarijs ſumpta, ad commendationem certitudinis facit. Hîc rurſus commendat Apoſtolus ijs, quibus ſcribit, doctorum ſuorum fidem, ſinceritatem & diligentiam. Cum ueteri interprete & Eraſmo μενεῖτε uerti manete, ut hebraiſmum redderem: nam Hebræi ſæpe futura indicatiui, pro imperatiuis uſurpant. Hanc interpretationem periſtaſis loci manifeſtè poſtulat.

Nunc autem filioli manete in eo,

vt

vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus coram eo in ipsius aduentu.

Repetitio est exhortationis, cui additur duplex ratio, prior à commodo, posterior à damno, nam præmijs & pœnis imprimis mouentur homines. Qui manent (inquit) in Christo, (hoc est, qui retinent fidem & bonam conscientiam) fiduciam habent in ipsius aduentu, qui uero non manent in CHRISTO, *in ipsius aduentu pudefient. Ergo in Christo manendum est, quo fiduciæ fructus percipiatur, qui fructus est uita æterna, & caueatur diffidentiæ & defectionis pœna, quæ est sempiterna ignominia. Hic locus nos admoneat, ut perpetuo cogitemus de aduentu Domini, in quo apparebit gloria piorum, qui perpetua felicitate exultabunt, & ignominia impiorũ, qui perpetua ignominia obruentur, eo quòd Iesum Christum datum toti mundo in salutem, non agnouerint, cuius solius fiducia persistent omnes qui in ipsum crediderunt, iuxta illud: Qui credit in ipsum, non pudefiet.*

Si scitis quod iustus est, nostis quòd omnis qui facit iusticiã, ex eo natus sit.

Repetitio est uniuersalis exhortationis, qua in principio usus est, dum hortatus est ad innocentiam uitæ. Addit autem propositioni ratio-

nem à connexis, Qualis Pater talis & filius esse debet: Deus Pater Ecclesiæ est iustus. Ergo & filios eius, qui sunt Ecclesiæ domestici, iustos esse decet. Sed quomodo fieri potest, ut similes patri cœlesti in iusticia simus? cū ille perfectè et natura iustus sit, & nos natura peccatores? Nemo profecto potest patri cœlesti similis esse, si perfectionem iusticiæ spectemus. Verum iusticia illa, quam hîc requirit Apostolus, posita est in imputatione & imitatione in hac uita. Imputatio iusticiæ fit per solam fidē, qui.n. credit, fides eius imputatur illi ad iusticiā, hoc est, Christi iusticia credēti ita imputatur, ut ea uestitus appareat iustus in conspectu Dei. Christus.n. finis est legis, in iusticiam omni credēti. Imitatio iusticiæ Dei est tenuis quædam imaginis Dei in homine, per fidem iustificato, repræsentatio, quæ paulatim pro fidei mēsura crescit & fit illustrior. Nam iustificati per fidem, donati sunt Spiritu sancto, quo ut regenerantur fideles: ita etiam inchoant nouam uitam, et iustis actionibus occupantur, quæ actiones iuxta fidei mensuram, in alijs magis, in alijs minus conspiciuntur. Hæc imitationis iusticia constat partibus hisce, uidelicet, pietate erga Deum, innocentia uitæ priuatæ, dilectione proximi, & in officio uocationis fideliter præstando. Hinc apparet quanta sit uanitas eorum, qui negant nouæ obedientiæ seu operum iusticiæ necessitatem, cum

hic Iohannes coniungat patris & filiorum conformitatem in iusticia. Porrò, post iudiciũ in uita æterna erimus iusti non imputatione, sed perfectione iusticiæ, seu ut loquũtur, formaliter et plenißimè. Hæc iusticia erit reparatio iusticiæ originalis, in qua rursus fulgebit imago Dei in sanctis, qua nulla potest maior cogitari aut esse gloria. De hac iusticia loquitur Paulus ad Galat. 5. cum inquit: Nos Spiritu ex fide spem iusticiæ, hoc est, speratam iusticiam, expectamus. Et Apostolus noster in sequenti capite: Similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est.

CAPVT TERTIVM.

Summa capitis tertij.

VT grauißimis argumentis, ad sanctimoniam uitæ, & dilectionem proximi hortatur: ita ab odio proximi, proposito Caini exemplo, dehortatur.

Ordo & partes capitis terij.

IN fine secundi capitis reuersus est Apostolus ad generalem exhortationem, quam in primo

 posuit,

proposuit, uidelicet, ut Christiani colant iusticiam & sectentur innocentiam. Hanc generalem propositionem confirmat in hoc capite, à qua mox descendit ad hypothesin, uidelicet ad dilectionem proximi, ad quam per contentionem seu collationem contrariorum, exhortatur, summam mandatorum Christi ad fidem & dilectionem reuocans.

Exegesis capitis tertij, cũ obseruatione doctrinarum.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei vocemur.

EXhortaturus ad sanctimoniam uitæ, alium ordinem quàm in primo capite instituit. Vt enim illic ab effectis ad causas ascendit: ita hîc à causis ad effecta descẽdit. Est enim primus fons bonorum operum, adeoq; omnis pietatis & uirtutis ueræ regeneratio, qua in filios Dei renascimur, & filij Dei uocamur, et reuera sumus. Charitatis uocabulum Metonymice accipiendum est pro dono, quod nobis ex charitate largitus est Deus, uidelicet ut uocemur et simus filij Dei. Hoc donum magnificum Apostolus noster in principio sui Euangelij appellat ἐξουσίαν, hoc est, ut Nonnus reddit, οὐρανίην τιμήν, id est, cœlestem honorem, ita enim ait: Quicũq; receperunt eum,

dedit

dedit eis ἐξουσίαν filios Dei fieri, ijs, qui credunt in nomen eius. Hunc honorem, & hoc donum augustum ideo hic charitatem uocat, quia ex charitate Dei prouectum est. Porro quia hic locus cōtinet summam beneficiorum Euangelij, operæpretium est, ut ipsum altius expendamus, & circumstātias, quæ huc faciunt, excutiamus, quo magis in cognitione et sensu huius mysterij abundemus. Sunt aūt hæ præcipuæ circūstantiæ, Prima, causa efficiens. Secunda, obiectū. Tertia, medium. Quarta, modus. Quinta, effectus. Sexta, finis. Septima, usus. Hæ circūstantiæ ferè oēs continentur in hac Euāgelica γνώμη: Sic Deus dilexit mūdū, ut Filium unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam.

PRIMA circūstantia est causa efficiens, uidelicet Deus, seu charitas Dei, quam noster Apostolus non sine admiratione exprimit, cum inquit: Videte ποταπὴν ἀγάπην, est enim plus quam si dixisset, ποῖαν ἀγάπην. Nam etsi ποιος & ποταπὸς synonima sunt, tamen hoc posterius emphasin quandam, et admiratione habet, q. d. Apostolus noster, non est uulgaris charitas quam declarat erga uos Deus: sed uerè maxima et inprimis admiranda, cuius magnitudinem ne Angeli quidem satis admirari possunt. Hanc Paulus prædicat Roman. 5. cum inquit: Commendat suam charitatem erga nos DEVS, quod cum adhuc

eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Hæc charitas non oritur à nobis, nec excitatur meritis noſtris, quæ nulla habemus niſi mortis, ſed à beneplacito, bonitate et humanitate Dei. Vnde Paulus ad Epheſ. 1. cauſam noſtræ adoptionis ſtatuit εὐδοκίαν Dei, ex qua nos diligit in dilecto. Et ad Titum: χρηστότητα & φιλανθρωπείαν, bonitatem & humanitatem Dei. Bonitas eſt, qua Deus benignus eſt & liberalis erga genus humanum. Humanitas eſt ſtorge illa à Deo, qua paternè affectus eſt erga genus humanum.

SECVNDA circumſtantia eſt obiectum, uidelicet mundus, hoc eſt, homines qui in mundo ſunt. Hic inſtituatur antitheſis inter Deum diligentem, & mundum qui diligitur, ut magis nobis dulceſcat charitas illa Dei, qua nos complectitur. Deus ſummè felix eſt ſine homine: homo extremè miſer ſine Deo. Deus creatum hominem maximis ornauit dotibus, homo ingratus Deo proditoriè ab eo defecit in caſtra Satanæ. Deus impreßit homini ſuam imaginem, homo, imagine Dei abolita, imaginem hoſtis Dei geſtat tanquam σύνθημα quoddam quod ſub ipſo militet. Deus condidit hominem ad ſuam gloriam, ſed homo omnia conuertit in contumeliam Dei. Ecce quantum dißidium eſt inter Deum & hominem. Quid eſt ergo quod Deum mouet, ut hominem tam ingratum

gratum

gratum & contumacem diligat? Duo ſunt in homine, quorum unum eſt à Deo, alterum à Diabolo. Quod à ſe eſt, Deus amat, amat igitur hominem quatenus eſt ſua creatura, ſed opus Diaboli odit, quod eſt peccatum. An non iuſticia Dei poſtulat, ut Deus hominem æternis pœnis ſubijciat propter tantam contumaciam? Poſtulat quidem hoc iuſticia Dei, niſi fiat reconciliatio, quam charitas Dei erga ſuam creaturam, uidelicet hominem, proponit in Filio, Mediatore Dei et hominum.

TERTIA circumſtantia eſt de medio, quo Deus offenſus & homines qui offenderunt, reconciliantur et coniunguntur, ita ut Deus agnoſcat homines ſuos filios, & homines uiciſsim Deum ut patrem honorent. Hoc medium participare debuit cum utroq;, hoc eſt, cum Deo uera diuinitate, & cum homine uera humanitate, ut Deum & hominem coniungeret. Ideo dicitur Iohan. 3. Sic Deus Dilexit mundum, ut Filium ſuum daret, ſcilicet ut eſſet Mediator Dei & hominum, ſatisfaceret pro homine, iuſtificaret hominem, atq; ſuo merito & interceſsione placaret offenſum Deum, ſatisfaciendo iuſticiæ Dei, quo locus eſſet miſericordiæ.

QVARTA circumſtantia eſt de modo applicationis beneficij Chriſti Mediatoris. De hoc modo loquitur Dominus, cum ait: Prædicate

Euangelium omni creaturæ, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Qui uero non crediderit, condemnabitur. Hic Dominus omnibus promiscuè & sine discrimine sua merita offert, fide accipienda, & baptismo obsignanda. Applicatur igitur beneficium Christi uerbo & sacramento, utrumq; requirit fidem, est enim omnis promißio fide accipienda.

QVINTA circumstantia est de effectu misericordiæ, qui est adoptio in filios Dei. Videte (inquit) qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei uocemur. Roman. 8. Non accepistis spiritum seruitutis rursus ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba Pater. Ad Gal. 3. Omnes filij Dei estis per fidem in Christo Iesu. Nam quicunq; in Christo baptizati estis, Christũ induistis. Ad Gal. 4. Postquam uenit plenitudo temporis, emisit Deus Filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum acciperemus. Quoniam autem estis filij, emisit Deus spiritum Filij sui in corda uestra, clamantem, Abba Pater. Ad Ephes. 1. Sicut elegit nos in ipso antequam iacerentur fundamenta mundi, per charitatem, & prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per IESVM CHRISTVM in sese, secundum beneplacitum uoluntatis suæ.

SE-

SEXTA circumſtantia eſt finis adoptionis, ſeu fructus, uidelicet ut non pereamus ſed habeamus uitam æternam. Hic finis diſcernit inter duo genera hominum, uidelicet incredulos & fideles: illi deſtinati ſunt ob ſuam incredulitatē æternis pœnis, ſeu morti æternæ: hi uero ut filij Dei, hæredes erunt uitæ æternæ & gloriæ beatitudinis: quam gloriam Paulus uocat, libertatem filiorum Dei, cui opponitur miſerrima illa ſeruitus impiorum, qui oblatam gratuitam ſalutem contumaciter reſpuerunt.

SEPTIMA circumſtantia eſt de uſu huius tantæ charitatis Dei erga nos, ut ſimus & uocemur filij Dei quotquot credimus in nomen IESV CHRISTI. Hic uſus amplißimus eſſe debet in tota uita, uidelicet in conſcientia, in mundi contemptu, in cruce & in articulo mortis, in his enim maximè ſe prodit adoptionis ſenſus.

In conſcientia omnium primum ſuum fructum profert adoptionis fides. Nam cum cogitatio commißi peccati animum noſtrum uulnerat cum damnatoria legis ſententia nos turbat: Cum Diabolus & infernus nobis minantur, fides adoptionis iſtis omnibus efficacißimè ſe opponit, & perfundit conſcientiam nobilißimo balſamo SPIRITVS SANCTI, ex quo naſcitur in corde

gaudium spiritus inenarrabile, quo exultamus in gloria libertatis filiorum Dei per Spiritum sanctum, quo credentes obsignati sumus, tanquam Arrabone hæreditatis nostræ: ita ut neq; uita neque mors, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; præsentia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profunditas, neq; ulla alia creatura poßit nos separare à dilectione Dei, quæ est in CHRISTO IESV Domino nostro. Porro hoc conscientiæ gaudium conceptum ex fide adoptionis, ut indies magis magisq; crescat, debet quotidiè per omnem uitam foueri pijs meditationibus, ardenti inuocatione, usu Cœnæ Dominicæ, seria gratiarum actione, atq; adeo omni pietatis exercitio.

In mundi contemptu similiter fides adoptionis se prodit, quando enim pij à prophanis mundi hominibus, tanquam stulti excrementa mundi, et ueluti καθάρματα reputantur, opponant isti prophanorum hominum maligno iudicio, iudicium Dei, qui, ut omnes credentes tanquam filios complectitur: ita omnes impios terræ, extremè abominatur, utut sibi magnifici & gloriosi uideantur. Non ergo pius frangatur animo, si quando exponatur ludibrijs huius peruersi mundi: sed potius doleat uicem furentium ministrorum Satanæ, qui lætali ueneno Diaboli intoxicati, feruntur tanquam frenetici contra

Deum

Deum, & ipſius Eccleſiam, qui tandem præcipitabuntur in exteriores tenebras, unde nunquam eluctabuntur, ſed perpetuo cum Diabolis cruciabuntur.

In cruce fides adoptionis intuetur mandatum Chriſti, exemplum, regulam Pauli & decretum Dei immotum.

Mandatum Chriſti eſt: Si quis uult me ſequi, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequatur me. Exemplum Chriſti monet crucem præcedere gloriam, ut Paulus teſtatur, cum inquit: Si una cum Chriſto morimur, una etiam cum eo regnabimus. 1. Pet. 4. Cum Chriſtus paſſus ſit pro nobis in carne, uos eadem cogitatione armemini. Regula Pauli eſt: Quicunq; uolunt piè in Chriſto uiuere, perſecutionem patientur. Decretum Dei immotum eſt, quod omnes quos adoptet in filios Pater, debeant conformes fieri imagini Filij eius. Cum hæc quatuor fides adoptionis cogitat, ſe in cruce erigit, & concipit ſpem promiſſæ liberationis & libertatis gloriæ filiorum Dei. Hæc ſpes certiſſima eſt, & nequaquam confundit, unde Paulus dicit: Credentes gloriari etiam in afflictionibus, Rom. 5. In agone deniq; mortis fides adoptionis intuetur reſurrectionem eius, per quem facta eſt adoptio, ac ſtatuit mortem tranſitum eſſe ab omnibus miſerijs huius mundi ad beatam & immortalem uitam,

tam, iuxta hoc Domini dictum, Iohan. 5. Amen, amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in iudiciũ non ueniet, sed transiuit de morte ad uitam. Hæc placuit ascribere ad declarandam sententiam Apostoli nostri, ut & beneficium, quod hîc prædicat Apostolus, particulatim explicatum, magis nobis dulcesceret, & fructus in omni uita, & uera praxis huius dicti fieret nobis conspectior, iam reliqua prosequamur.

Propter hoc mundus non nouit vos, quia non nouit eum.

Prolepsis est. Occurrit enim tacitæ piorum obiectioni, qui in hunc modum obijcere poterant, Nos Christiani habemur pro reiectamẽtis mundi, tantum abest ut filiorum Dei dignitas nobis competat. Respondet Apostolus: Mundus non nouit Deum, quomodo ergo filios Dei nosceret? Non ergo mundi iudicio acquiescendum est, quod est stultum & cæcum in mysterio salutis, sed iudicio Dei, quod fallere non potest, standum est, et in eo firmiter acquiescendum. Mundus tãtum uidet externam Ecclesiæ speciem, quæ est ut plurimum lamentabilis, & ex ea stulte iudicat de Ecclesia. Non autem cernit spiritualia ornamenta, quibus intus fulget Ecclesia Christi sponsa: Mundus uidet Ecclesiam affligi, atq; ideo

Deo non curæ esse ratiocinatur, sed non intelligit consilium æterni Patris, qui omnem filium quem recipit, flagellat. Ier: 12. ait Dominus: Dedi dilectã animam meam in manus inimicorũ eius. Ecce hîc Deus Ecclesiam animam suam dilectam uocat, quomodo ergo eam negligeret? & tamen tradit eam in manus inimicorũ eius. Ioseph dilecta anima Dei fuit, attamẽ traditus est Pharaoni, qui uidit externum Ioseph, sed internũ animæ splendorem non agnouit. Diues Epulo pannos Lazari cũ contemptu uidit, animæ aũt ornatum splendidissimũ non agnouit, atq; hanc ob causam, ut duplex species Ecclesiæ, externa & interna agnoscatur, eadem Ecclesia sæpe in scriptura & Iacob & Israel nominatur. Iacob quidem, quia uilis est et cõtemta iudicio mundi, talis est enim eius externa species secundum quam mundus iudicat. Israel uero dicitur, quia uictrix & preciosa est in conspectu Dei, qui iudicat secundum ueritatem, non tam externam quam internam & Ecclesiæ speciem intuens. Sed cur mundus non nouit Ecclesiam? quia non nouit Deum, qui est pater ciuium Ecclesiæ. Noticia proinde filiorum Dei pendet ab ipsius Dei patris noticia, quæ nõ est ociosa persuasio de articulis fidei, sed efficax fiducia in Deum, quæ facit ut & ipsum Deum patrem diligamus, et sanctos qui Dei filij sunt, propter Deũ & propter societatem quã habemus cũ illis, amemus.

Hinc duæ firmißimæ demonstrationes colliguntur. Nero & Iulianus persequuntur Ecclesiam Dei: Igitur Deum non norunt, sed horrendis ignorantiæ tenebris inuoluuntur. Dauid & Theodosius Ecclesiam Dei fouent, ornant, prædicant, Igitur Deum norunt, & sunt filij Dei. Vis harum demonstrationum pendet ex regula Domini, quæ non fallit: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Bona enim arbor, bonos fructus, mala autem malos, producit.

Charißimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit id, quod futuri sumus.

Anteuertit piorum trepidantium obiectionem, qui suas sordes agnoscentes, procul se abesse ab ista puritate, quæ decet filios Dei sentiunt. Nam si corpus spectant, quid immundius? quid imbecillius? quid pluribus obnixium ærumnis? si animam considerant, quibus malis non est subiecta? Breuiter, quocunq; se uertunt, omnia miseriarum sunt plena. Hos ergo consolatur & dicit, nihilominus esse filios Dei, etsi nondum apparuit filiorum Dei plena gloria & perfectio uirtutis. Etsi enim sancti omnes, donec in hac uita sunt, circumferunt peccatum: tamen, quia sunt in Filio per fidem, teguntur aurea lamina seu propiciatorio, id est, merito CHRISTI, eorum peccata,

ut eis nequaquam imputentur, donec retinent fidem & bonam conscientiam. Habemus, inquit Paulus, *thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut eius uirtutis excellentia sit* Dei, *& non ex nobis.* Item: Mortui estis cum Christo, *& uestra uita abscondita est cum* Christo in Deo. Monet proinde hic locus, ut fideles non ex præsenti rerum statu iudicent, sed altius aspiceant, ac retineant fiduciam promissæ gloriæ, quæ suo tempore reuelabitur. Discernant tempus crucis & fœlicitatis, ignominiæ & gloriæ, infirmitatis & uirtutis. Neq; abijciant spem propter præsentem rerum aspectum, sed intueantur & sequantur suum ducem IESVM CHRISTVM.

Scimus autem, quod cum ipse apparuerit, similes ipsi erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est.

Expectata sanctorum gloria, qualis sit olim futura, exponit. Nimirum quòd sancti Christo filio Dei sint futuri similes, atq; unde ista similitudo emanabit, docet, cum inquit: Quoniam uidebimus eum sicuti est. Transformabimur enim per Christi spiritum, ex illa uisione in eius imaginem. Porro duplex notanda est transformatio nostri in imaginem Christi, una imperfecta, altera perfecta. Imperfecta illa locum habet in hac uita, & suos gradus iuxta fidei mensuram

habet. De hac transformatione agit Paulus 2. Corinth. 3. hisce uerbis: Nos autem omnes retecta facie, gloriam Dei in speculo uidentes, in eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à Domini spiritu. Hîc Paulus pulcherrimè proponit gratiæ Dei in credentibus progressus. Primum uult amoueri uelamen cordis, quod est impedimentum gloriæ, hoc uelamen tollitur, ut idem Paulus docet, per conuersionem ad Deum. Deinde monet, quod istud uelamen non nostra uirtute, sed gratia Dei tollatur, ne quis suæ salutis principium proprijs tribuat operibus, tum ostendit quod conuersi intueantur gloriam Domini, sed in speculo limpidißimo, scilicet Christo Deo in carne manifestato. Præterea quid is intuitus efficiat, exponit, uidelicet, ut paulatim transformemur in eandem imaginem, ita ut sanctitas Christi in nobis quodammodo refulgeat. Adhæc ostendit, quod transformemur à gloria in gloriam, hoc est, ut gloriæ CHRISTI participes facti, efficiamur & nos gloriosi. Deniq; causam huius transformationis ponit spiritum Domini, hoc est, efficaciam Christi in nobis, qui suo spiritu paulatim nos transformat. Debemus igitur quotidiè progredi, cùm in noticia CHRISTI, tùm in conformitate cum illo, quotquot de fide eius gloriari uolumus.

Per-

Perfecta transformatio nostri in imaginem Christi Domini, est totius hominis, & est animæ & corporis perfectißima regeneratio, quæ locum habebit in futura uita, ubi apparebit illustrißima imago Dei in electis. Nam & corpora nostra erunt conformia corpori CHRISTI glorioso, & in animis nostris fulgebit perfecta lux, in affectibus plena puritas, in uoluntate summa promptitudo & alacritas, atq; adeo in omnibus uiribus perfectißimum obediendi DEO studium. Breuiter, Quo ad animos, & quo ad corpora, CHRISTO Domino similes erimus in omni æternitate. De his plura uide in tractatulo nostro de regeneratione.

Et omnis qui habet spē hanc in eo, purificat seipsum sicuti ille purus est.

Hæc huius capitis principalis propositio est, collecta ex suis causis, quid enim efficere in pijs debeat adoptio filiorum Dei, & promissa similitudinis cum CHRISTO gloria, exponit. Siquidem omnem, qui hanc spem in CHRISTO habet, pronunciat purgare seipsum, sicuti ille purus est, decet enim ut filij Dei omnes sint sibi in puritate conformes. Præsenti tempore utitur PVRIFICAT, ut significetur puritatis studiū, non perfectio. Si.n.ullus perfectè purus esset, is profecto non rectè diceretur se amplius

purificare. Quid? An non Deus solus purificat? Verum quidem hoc est, attamen Deus te nolentem non purificat. Deus uerbo te uocat, Spiritu sancto cor tuum mouet, uult ut uerbo credas, & Spiritui sancto mouenti obtemperes, ne audias cum incredulis Iudæis, Cur Spiritui sancto resistis? Atq; ita uoluntas docta & mota à Spiritu sancto, potest & debet obedire, atq; etiam rogare perpetuo, ut quod Deus incepit in nobis opus perficeat, nam is facit ut uelimus & agamus, & perficiamus. Et Augustinus ait: Castificat (ita enim reddit uocem ἁγνίζειν) te non de te, sed de illo qui uenit, ut habitet in te: tamen quia agis ibi aliquid uoluntate, ideo & tibi aliquid tributum est. Deinde cùm dicit: Sicuti ille purus est, non paritas significatur, sed similitudo, & de similitudine tenenda est regula Epiphanij: Non omnis similitudo tota accipitur. Item Augustini dictum: Similitudines in quocunq; sunt, circumstantia sui exponuntur. Non ergo ualet consequentia: Christus est purus essentia, origine, effectione & perfectione, qui igitur non est sic purus, non est Christianus. Nam hìc tantum requiritur similitudo imitationis pro modulo nostro, & pro mensura fidei. Sic accipitur illa similitudo: Regnum Dei est simile grano sinapis. Melchisedech est similis Christo. Vult proinde Apostolus noster, ut in tota uita nostra proponamus nobis Christi exemplum

emplum

emplum tanquam metam ad quam contendamus. Docet proinde hic locus quale ſtudium, qualis conatus in hac uita eſſe debeat, uidelicet, ut totis uiribus ad puritatem contendamus, quam tum demum plenam adipiſcemur, quando Deus erit omnia in omnibus. Nam in hac uita etiam ſanctiſsimi opus habent, ut precentur quotidie: Remitte nobis debita noſtra. Hanc interpretationem confirmat etiam quod ſupra dictum eſt: Si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus.

Quicunq; facit peccatum, etiam iniquitatem facit, & peccatum eſt iniquitas.

Antitheſis eſt ſuperioris dicti, unde & hæc ſententia interpretationem mutuabitur. Vt igitur is purificare ſe dicitur, qui ſtudet puritati: ita facere peccatum dicitur, qui ſtudet peccato, hoc eſt, qui ſinit peccatum in ſe regnare per concupiſcentias corporis. Qui autem hoc facit, legis tranſgreſſor eſt, & fit reus coram Deo, iuxta legis ſententiam: Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis. Quod autem additur: Et peccatum eſt iniquitas. Probatio eſt eius quod præcidit, à peccati definitione ſumta, & ponitur, Et, pro enim, more Hebraico. Peccatum, inquit, eſt ἀνομία, id eſt,

legis transgreßio, nam quicquid est uel fit contra legem Dei, ἀνομία, id est, aliquid aberrans à lege Dei dicitur. Obseruetur igitur hoc loco peccati definitio in genere, uidelicet quod sit ἀνομία, id est, aberratio à lege, seu uiolatio legis diuinæ seu uoluntatis diuinæ, Nam legis uocabulum hîc, pro omni eo quod à nobis requiritur, siue in Lege, siue in Euangelio, ponitur.

Et scitis quòd ille apparuerit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in illo non est.

Alia ratio à fine manifestati Christi in carne. Christus apparuit, id est, Filius Dei homo factus est, ut peccata tolleret, iuxta primam promißionem: Semen mulieris conteret caput serpentis. Igitur qui indulget peccatis, non rectè æstimat cur Christus in mundum uenerit. Quare cum filij Dei per ipsum facti sumus, decet profecto, ut abstineamus à peccato, & exemplum Christi imitemur in uitæ innocentia. Hoc ipsum argumentum 1. Petri 2. his uerbis proponitur: Christus peccata nostra pertulit in corpore suo super lignũ, ut peccatis mortui, iusticiæ uiueremus. Nam esse mortuum peccatis, & uiuere in eis, ita repugnant, ut simul stare non poßint. Vnde Paulus: Quicunq; mortui sumus peccato, quomodo uiuemus in eo? præsertim cum quicunq; baptizati

sunt

sunt in IESVM CHRISTVM, in mortem eius baptizati sint, ut quemadmodum ipse excitatus est à mortuis, in gloriam Patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Huius argumenti uide iustam tractationem ad Roman. 6. Et cogitetur quanta contumelia afficiant filium Dei, qui ideo indulgent peccatis, quia ipse nostra peccata pertulit, & in gratiam nos recepit, quasi ideo uenisset filius Dei, ideo assumsisset humanam naturam, ideo deniq; passus esset, ut prostituamus nos omni turpitudini. Quare notetur hoc Apostoli argumentum, & imis cordibus infigatur: Christus apparuit ut peccata tolleret, Igitur qui Christi sunt, peccata fugiant, ne excidat mortis Christi saluifico fructu.

Omnis qui in eo manet non peccat: Omnis qui peccat, non vidit eum, neq; nouit eum.

Alia ratio à societatis cū CHRISTO conditione: Omnis qui in Christo manet non peccat, Credentes in Christo manere debent, Igitur credentes non debent peccare. Maiorem illustrat per antithesin, & conuersionem per contrapositionem. Omnis qui in CHRISTO manet, non peccat: Ergo quicunq; peccat, in CHRISTO non manet. Manere in Christo est spiritu fidei Christo insitum esse, ac retinere bonam con-

scientiam. Nam qui contra conscientiam peccat, naufragium facit fidei, quemadmodum Paulus docet ad Timoth: Amissa fide, amittitur Christus, amittitur salus & uita. Peccare hoc loco significat peccatum facere, id est, peccato indulgere, & peccatum permittere ut regnet per concupiscentias corporis. Nam purgare se, & peccare, opponuntur, ut supra quoq; dictum est. Proinde is dicitur hîc peccare, qui non studet puritati & sanctitati. Longè igitur aliud est hoc loco peccare, quàm labi. Omnes sancti subinde labuntur, sed non peccant, hoc est, in ijs non regnat peccatum. Quid sit uidisse Christum, atq; eum nouisse, manifestum est ex Euangelio Iohannis, cui synonima sunt, uidere, nouisse & credere in Christum.

Filioli, nemo vos seducat, qui facit iusticiam, iustus est, sicut ille iustus est, qui facit peccatum, ex Diabolo est, quoniam à principio Diabolus peccat.

Ex hoc loco & ex Epistolis Pauli, Petri, Iacobi & Iudæ apparet, tempore Apostolorum fuisse quosdam Pseudoprophetas, qui habenas omni nequitiæ et turpitudini laxarunt prætextu Christianæ libertatis, quales sunt hodiè Anabaptistæ & Libertini. Contra horum insaniam præmonet pios,

pios, Apoſtolus noſter, ne quis uidelicet ſinat ſe iſtorum mendacijs decipi. Iſti clamarunt, ut ex Iacobo patet, ſufficere fidem, hoc eſt, fidei inanem iactantiam, etiamſi uita ſit perditiſsima. Clamarunt ex fide eſſe iuſticiam, quod quidem uerum eſt, ſi germana ſit. At contra falſiſsimum, ſi fuerit tantum inanis profeſsio ſine emendatione uitæ. Fieri enim non poteſt, ut ſpiritus Chriſti ſeparetur à fide uera & ſalutari. Ne ergo ſinant ſe fideles talibus impoſturis decipi, inſtituit Apoſtolus collationem Chriſti & Satanæ, filiorum Dei & filiorum Satanæ, ex quorum diuerſis ſtudijs concludit, quinam ſint Chriſti, & qui Diaboli. Chriſtus eſt iuſtus, Igitur qui Chriſti ſunt, iuſticiæ ſtudent. Sathan eſt ſceleratus & malus, Igitur qui ſcelerate & malè agunt, à Diabolo ſunt. Sic Chriſtus Iohannis 8. concludit contra Iudæos: Vos ex patre Diabolo eſtis, & concupiſcentias patris ueſtris uultis facere. Hinc ſequitur eum ſolum fide iuſtum eſſe, qui facit iuſticiam, hoc eſt, qui ſtudet puritati & innocentiæ. Eſt enim puritas & innocentia, germanus fidei fructus. Contra, qui facit peccatum, hoc eſt, qui imperio peccati ſe ſubijcit, atq; illud in ſe regnare permittit, ex Diabolo eſt, cuius ſtudium eſt perpetuò peccare, nam inde uſq; à conditi mundi initio peccat. Dicitur autem ex Diabolo eſſe, qui peccando imitatur Diabolum, & qui Diaboli

ſpiritu agitatur, Vt enim qui aguntur ſpiritu Dei, hi ſunt eius: ita qui aguntur ſpiritu Satanæ, à Satana ſunt. Particula, SICVT, hîc non paritatem, ſed ſimilitudinem, quæ in ſtudio & conatu eſt poſita, notat. Porro hoc dictum Apoſtoli, ſatis declarat quanta ſit bonorum operum neceßitas, quod ſanè dictum omnibus furoribus & impoſturis Diabolorum & hominum opponendum eſt. Commonefactio hæc: Nemo uos ſeducat (id eſt, cauete ne quis uos in errorem inducat) ſignificat, neminem excuſari coram Deo, errore uel ignorantia, quin iure ſit damnabilis, ſi Deo ex fide obedientiam non præſtiterit. Faceſſat igitur omnium tùm ueterum, tùm recentium impoſtorum dogma, qui Chriſtianæ libertatis prætextu laxant habenas omni turpitudini & nequitiæ. Cæterum Papiſtæ, qui hoc loco abutuntur ad ſtabiliendam operum iuſticiam, non ſolum euertunt totius ſcripturæ perpetuum conſenſum, uerumetiam perperam ex effectis cauſas faciunt, nec diſcernunt inter iuſtificationem perſonæ & qualitatem ſeu nouam obedientiam, quæ à iuſtificatis requiritur. Paulus Philippenſibus ſcribens, Bona opera, fructus iuſticiæ fidei nominat, Ergo iuſticia fidei, quæ eſt gratuita ſine noſtris operibus & meritis, opera iuſta, quæ hîc Apoſtolus iuſticiam uocat, præ-

cedit

cedit necessario. Necesse est ut arbor sit ante fructum, ut causa præcedat suum effectum, sicuti & ipse Dominus ait: Arbor bona facit fructus bonos. Nunc autem nemo habet rationem bonæ arboris, nisi qui CHRISTO per fidem insitus est, ita enim ipse Dominus ait Iohannis decimo quinto. Quemadmodum ramus non potest fructum ferre à seipso, nisi manserit in uite: Sic nec uos, nisi in me manseritis. Adhæc, opera non possunt rectè dici bona aut iusta, nisi quæ Deo placent. Iam autem impoßibile est quicquam DEO placere sine fine. Proinde fides qua iustificamur, opera præcedat necesse est. Porro, cum homo fide iustificatus est, & adoptatus in filium DEI, Spirituq; sancto regenitus, decet profectò ut huius eximiæ nobilitatis memor, nouam & cœlestem uiuendi rationem instituat, quæ digna sit adoptione cœlesti. Debet ergo huius nouæ natiuitatis fructus ædere in omni pietate, modestia & iusticia. Non enim fieri potest, ut Spiritus CHRISTI, quo donati sunt credentes, sit ociosus. Hæc noua obedientia, etsi per se imperfecta est, tamen placet Deo propter fidem, & habet promißiones remunerationis, cùm in hac uita, tùm in futura.

In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera Diaboli.

Hanc asseuerationem opponit Apostolus impostorum uanitati, qui prætextu Christianæ libertatis peccandi licentiam permittunt, imò promittunt uanè de fide gloriantibus, securitatem, et prætextu Christianæ libertatis omni petulātiæ et nequitiæ uiā sternūt. Apparuit (inquit) filius Dei, hoc est, homo factus est, ut dissoluat opera Diaboli, id est, peccatū et mortem. Ergo frustra prætenditur Christiana libertas peccandi licentiæ, imo eò potius pertinet nostra libertas, ne amplius simus peccati serui, nam qui facit peccatum, est seruus peccati. Pugnat igitur fides remißionis peccatorum, & finis manifestati Christi, cum proposito peccandi. Peccatum & mors hîc comparantur grauißimo oneri imposito generi humano, quo omnes homines adeo premuntur, ut sub illo concidant, & collapsi æternum pereant, nisi quis succurrat, & sarcinam impositam dissoluat, uinculo quo ligabatur rupto, uidelicet reatu totius generis humani. Iā aūt, quia nemo potuit hanc sarcinam soluere inter omnes homines, apparuit Filius Dei, id est, homo est factus, ut solueret uinculum, quo peccatum & mors colligata erant, atq; ita hominem soluto onere, hoc est, expiato peccato, & uicta morte, restitueret pristi-

næ

næ libertati. En quàm appositè Apostolus noster interpretatur primam promißionem: Semen mulieris conteret caput serpentis. Porro Christus opera Diaboli dissoluit, uincendo, expiando, gratiam infundendo, & consumando. Vicit dum uictor è morte surrexit. Expiat dum suæ mortis merito nos à peccato purgat & iustificat. Nam ut ait Augustinus: Per hominem peccatores sumus, per hominem Deum iustificamur. Item, ut soluat peccatum uenit ille, qui non habet peccatum. Infundit gratiam, dum nos suo Spiritu donat, & efficacia suæ mortis, opera Diaboli, hoc est, peccata reprimit, mortificat, et paulatim abolet. Consumabit, quando extrema hostium mors superabitur, & pij donabuntur beata immortalitate. Hæc proinde Apostolica gnome semper sit infixa mentibus nostris, ut & agnoscamus beneficium Christi Mediatoris dissoluentis opera Diaboli, & caueamus ne nostra culpa rursus ligemus, quod ille ligatum soluit, & à nobis deposuit & destruxit, hoc est, Ne nouo reatu nostro rursus colligamus sarcinam peccati & mortis, & tandem sub ea collapsi pereamus ingrati iusto Dei iudicio.

Quisquis natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quia ex Deo natus est.

A regenerationis uirtute, seu à causa ad effectum hoc argumentum sumitur. Concluditur autem hoc modo. Quicunq; habet semen Dei in se, non peccat. Omnis qui natus est ex Deo, habet semẽ Dei in se. Ergo omnis qui natus est ex Deo, non peccat. Et rursus ab effectu ad causam. Qui natus est ex Deo non peccat. Qui habet semen Dei in se natus est ex Deo. Ergo qui habet semen Dei in se, non peccat. Peccandi uocabulum, ut supra, habitum & studium cum contumamacia significat, qualis fuit in Diabolo & in Cain. Septies enim in die cadit iustus & resurgit. Et in Ecclesiaste cap. 7. Non est iustus in terra, qui quanquam facit bona, non etiam peccet. Etsi igitur in sanctis est constans uoluntas, & προαίρεσις rectè faciendi, tamẽ affectiones subinde oriuntur, quas uarias uarius rerum & temporum adfert euentus, ex quo fit, ut sæpe labantur sancti, qui tamen peccatis se opponunt, & carnis suæ infirmitatem deplorant, ut Paulus cum in hunc modum exclamat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratias ago Deo per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum. Item: Mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati. Et rursus: Non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. Qui ergo odit potius peccatum, quod ex uitio carnis sæpe committitur, quàm approbat, is non dici-

dicitur peccatum facere. Vnde Bernhardus: Notanda est (inquit) uis uerborum, non peccatum facit quod patitur potius, quàm facit, qui natus est ex Deo, & non potest peccare, perseuerando scilicet in peccato, dum legi Dei cum mente seruit, etiam carnem festinat subigere: quæ tentatione & peccato incurrente legi peccati uidebatur seruire. Semen Dei & ipsum Euangelij uerbum notat, unde Apostolus: Per Euangelium ego uos genui, & ipsum Spiritum sanctum significat. Nam huius uirtute, tanquam ex semine quodam noui homines gignimur, dum corruptæ naturæ qualitates instaurantur per CHRISTVM, cui per fidem sumus coniuncti, ut peccato mortui, DEO uiuamus. Hoc ipsum argumentum, licet alijs uerbis, tractat Paulus ad Roman. 8. Quicunq; (inquit) aguntur spiritu Dei, hi sunt filij Dei. Item: Si secundum carnem uixeritis, moriemini, At si spiritu actiones carnis mortificaueritis, uiuetis. Libertinis igitur, qui hoc loco Apostoli abutuntur, respondeatur hoc modo per distinctionem: Vt peccati, ita & regenerationis duplex est ratio, Aliud est enim contumaciæ peccatum seu regnans, Aliud infirmitatis. Illud imitatione Diaboli perpetratur, hoc spiritus imperio subiugatur, & domatur, ut non regnet. Quare ut non imputatur credentibus: ita nec peccati

ratio-

rationem habet coram Deo. De priori genere loquitur Apoſtolus noſter, non de poſteriori. Eſt etiam regeneratio duplex, inchoata uidelicet & conſumata, Illa in hac uita, hæc in futura locum habebit. Nemo enim unquam fuit in hac uita plenè regeneratus, ſed quilibet pius quatenus regeneratus eſt, non peccat, quia autem id tantum ex parte eſt, quam diu uitam trahimus in hoc mundo, non poſſumus eſſe prorſus immunes à peccato. Hæc noſtra interpretatio etiam confirmatur dicto illo: Si dicimus quod peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Si igitur ſtabit hoc dictum, neceſſe eſt ut præſens locus Apoſtoli reſtringatur ad certum genus peccati, uidelicet regnantis ſeu contumaciæ, quo uaſtatur conſcientia, & amittitur fides, & Spiritus ſanctus excutitur.

In hoc manifeſti ſunt filij Dei & filij Diaboli.

Quia hîc plenam diſtinctionem habent Græca exemplaria, & interpretes Græci nouum κεφάλαιον, poſt hanc diſtinctionem incipiunt. Hæc Apoſtoli uerba ad præcedentia refero, hoc modo: In hoc ſcilicet quod natus à Deo non faciat peccatum, & quòd peccatum faciens ex Diabolo ſit, manifeſti ſunt filij Dei & filij Diaboli. Vt enim certißima nota filiorum Dei eſt

pia

pia & sancta uita ita inditium minimè fallax filiorum Satanæ est, uita scelerata & peccatis immersa.

Porro manifestatio filiorum Dei & filiorum Satanæ est duplex, Vna interna, quæ ipsis solis est nota. Altera externa, quæ in aliorum oculos incurrit. Interna nota filiorum Dei est fides, dilectio, & spes. Externa est internæ fructus, uidelicet opera fidei, charitatis & spei, quæ incurrunt in hominum oculos. Has notas coniungit Paulus ad Thessal. 1. ubi fidei ἔργον, dilectioni κόπον & spei ὑπομονὴν, tribuit. Interna nota filiorum Satanæ est uacuitas fidei, dilectionis & spei, diffidentia, odium fraternum, & alij affectus, qui cum his coniuncti sunt. Externa est diffidentiæ fructus, atq; adeo regnum peccati, quod conspicitur in scelerata uita & actionibus pugnantibus cum lege Dei, quales actiones recitat Paulus ad Roman. 1. & ad Galat. capite 5. ubi inter sese confert fructus spiritus & opera carnis.

Quisquis non facit iusticiam, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

Hîc Græci interpretes, ut dixi, nouum κεφάλαιον faciunt, uidelicet de charitate fraterna. Descendit enim hoc loco Apostolus à thesi ad

hypothesin, & conclusionem demonstratam, ut principium proponit, unde hypothesin de dilectione fraterna, hoc modo infert: Quisquis non facit iusticiã, non est ex Deo, (hæc propositio supra demonstrata est) Qui non diligit fratrem suum, non facit iusticiam. Ergo qui non diligit fratrem suum, non est ex Deo. Proinde ut fratres diligamus necesse est, modo uelimus censeri inter filios Dei: atq; hæc conclusio, propositio est præsentis loci. Monemur igitur dilectionem fraternam esse præcipuam notam filiorum Dei, unde Augustinus in hunc modum scribit: Dilectio sola discernit inter filios Dei & filios Diaboli, signent se omnes signo crucis Christi, respondeant omnes Amen, cantent omnes halleluia, baptizentur omnes, farciant parietes basilicarum, Non discernuntur filij Dei à filijs Diaboli nisi charitate. Loquitur autem hîc Augustinus de nota filiorum Dei incurrente in oculos aliorum, cum qua coniuncta sunt ea, quæ supra annotauimus, de externa & interna nota filiorum Dei.

Quia hæc est annunciatio quam audistis ab initio, vt diligamus nos inuicem.

Probat minorem à contrario. Mandatum Dei est, ut diligamus fratres, Ergo qui non diligit

git fratrem, mandatum Dei uiolat. Quare cum mandati Dei transgressor sit, iniustus omnino censendus est, atq; adeo non est inter filios Dei reputandus. Filiorum enim est mandatis paternis obsequi, quare cùm Deus mandat dilectionem, ipsius filios se esse profitentur, qui se mutuo diligunt. Annunciationem uocat prædicationem, qua hoc Dei mandatum promulgatur, de quo mandato supra copiosè dictum est, ubi exposuimus, cur idem & uetus & nouum mandatum dicatur.

Non sicut Cain qui ex illo malo erat, & occidit fratrem suum, cuius autem gratia occidit eum? quia opera eius mala erant, fratris autem iusta.

Exemplum proponit illustre, in quo notam filiorum Satanæ ponit ob oculus, uidelicet odium fraternum, quod homicidium secutum est, Occidit enim ex odio Cain Abelem, homo hominem, frater fratrem, sceleratus hypocrita pium Dei cultorem. Vnde hoc odium? Vnde hoc fratricidium? Tres causas recenset Apostolus noster, quarum prima est, quod ex illo malo, hoc est, Satana fuerit Cain fratricida. Nam concupiscentiæ originali indulgens, ferebatur ferox in obsequium Satanæ contra Deum, ob quam imitatio-

nem Apostolus noster pronunciat ipsum à Satana fuisse.

Secunda, quod opera ipsius Cain fuerint mala, hoc est, cultus superstitiosus. Etsi enim ipsius sacrificium absq; dubio, habebat mandatum diuinum, tamen quia nec à fide profectum est, nec in gloriam Dei tendebat, sed potius in gloriam miseri hypocritæ, superstitiosum fuit & hypocriticum. Est autem natura hypocritarum, omnes eos persequi, qui suas superstitiones non sequuntur.

Tertia, quòd opera Abel fuerint bona, id est, cultus Dei purus ex sincera fide profectus in gloriam Dei. Porro, quia hîc habemus imaginem Ecclesiæ hypocritarum omnium temporum depictam, & conditionem ueræ Ecclesiæ in hac uita præmonstratam, uolo breuiter de his duobus fratribus quædam adijcere.

Etsi autem multa occurrunt consideranda in historia Cain & Abelis, tamen quò certa methodo nos expediamus, quatuor præcipuè examinanda proponam, ex quibus perspicuum discrimen falsæ & ueræ Ecclesiæ colligemus. Sunt autem hæc quatuor: Nomina personarum, fortuna, studium seu conatus, & exitus.

Nomina quæ arcano consilio Dei (nihil de mysterio cogitantibus parentibus) his duobus fra-

fratribus sunt imposita, adumbrabant externam speciem utriusq; Ecclesiæ, uidelicet falsæ & ueræ. Cain enim falsam, Abel autem ueram Ecclesiam repræsentat nomine. Vt enim appellatio Cain à dominio & possessione sumta est: ita falsa Ecclesia semper tumet superbo titulo, & sibi dominium in ueram Ecclesiam uendicat. Et ut Abel à uanitate & contemtu nomen sortitur: ita uera Ecclesia in mundo uilis & contemta delitescit, & uidetur sapientibus mundi umbra uanæ spei delectari. Non est dubium quin Cain (ut primogenitus) multis modis sit prælatus Abeli tanquam posterius nato, etiam apud ipsos parentes Adam & Euam. Nam homines sæpißimè decipiuntur externa rerum forma, & iudicant iuxta ea, quæ incurrũt in oculos, ex quo fit ut sæpißimè fallantur. Abraham duos habuit filios, quorum unus quasi impetratus à Deo Ismaël dictus est, alter uero quasi ridiculus & contemtus, Isaac est nominatus. Hi duo fratres adumbrauerunt ueram & falsam Ecclesiam, & ipse pater Abraham multum prætulit Ismaëlem Isaaco, & mater Ismaëlis non parum superbiebat de filij sui Ismaelis prærogatiua, donec Abraham diuinitus admonitus est, ut eijceret matrem Agar cum suo filio Ismaele, atq; eum ab hæreditate excluderet. Isaac similiter duos filios habuit, quorum unus tanquam supplantator, dictus est Iacob, alter tan-

quam præclarus & potens ab efficiendo dictus est Esau. Hic Esau à patre propter uenationem est in pretio habitus, sed Iacob à matre propter promißionem amatur. Atq; ita planè totius mundi historia, de uera & falsa Ecclesia congruit ad hæc tria exempla à nobis proposita.

Fortuna ueræ & falsæ Ecclesiæ etiam in Caino & Abele cernitur. Nam ut Cain ad tempus dominium habuit & prærogatiuam in domo paterna. Sic hypocritæ se anteponunt uerè pijs, gloriantes de dominio & authoritate. Huius dominij & authoritatis gratia, supra modum superbit hypocritarum Ecclesia, & acerbißimis sarcasmis deridet ueram Ecclesiam, tanquam prostratam & uictam. Splendorem dominatus iactat, grauitate nominis, quòd dicatur Catholica, Romana, fundata super fundamento Apostolorum, se effert. Maiorum instituta prædicat. De uictorijs suis aduersus ueram Ecclesiam superbè triumphat, & ex cruce clamitat ueram Ecclesiam à Deo contemtam & desertam esse. Hinc illa superbißima oratio Ciceronis aduersus Iudæorum religionem, cùm adhuc sedes Ecclesiæ esset Hierosolymis. Sua cuiq; ciuitati religio Læli est, nostra nobis, stantibus Hierosolymis, pacatisq; Iudæis, tamen istorum religio sacrorum, à splendore huius imperij, grauitate nominis nostri, maiorum institutis abhorrebat. Nunc uerò hoc

magis,

magis, quod illa gens, quid de Imperio nostro sentiret, ostendit armis, quàm chara dijs immortalibus esset, docuit, quod est uicta, quod elocata, quod seruata. Hactenus Cicero. Sed quam fallitur puluis & cinis suo iudicio. Vere pijs constat, qui non istis fallacibus conclusionibus se permittunt à recta sententia dimoueri. Norunt enim aliud iudicium Dei esse, quam sapientum huius mundi, norunt non sine causa eandem Dei Ecclesiam, nunc Iacob, nunc Israel appellari. Iacob quidē ob externam speciem, Israel uero propter inuisibilem gloriam. Synagoga igitur Satanæ etsi se oblectat eminentiæ & fœlicitatis spectro, tamen splendor ueræ Ecclesiæ in infinitum & maior & uerior est. Non enim eminentia ueræ Ecclesiæ sita est in imperijs mundi, non in auro & argento, non in pompa & honoribus, non in luxu & delitijs huius mundi, cum Ecclesia Dei semper sit in mundo exosa, ubiq; ei contradicatur, affligatur, expellatur, tanquam ouis occisionis trucidetur. Sed in fide, patientia, charitate, uirtute operationum in uirtutibus, donis & gratia, cum interea Ecclesia malignantium insanabilibus conscientiæ uulneribus sauciata, ad mentionem futuri iudicij horribiliter exhorrescit.

Tertio, studium & conatus utriusq; Ecclesiæ, ueræ scilicet & falsæ, etiam cernuntur in

hiſce fratribus. Vt enim in Cain eſt contemtus uerbi Dei, hypocriſis, odium ueræ Eccleſiæ, tyrannis, perſecutio, oppreßio innocentis fratris, mendacium & excuſatio nefarij facti: Sic Eccleſia hypocritarum omnium temporum uerbum Dei contemnit, ſuas traditiones extollit, perſequitur innocentes, iudicat ſe Deo cultum præſtare, ſi ſanguine ſanctorum curſum Euangelij impediuerit. Contra uero, ut in Abele fuit amor uerbi Dei, uera pietas, fraterna charitas, patientia, & alia pietatis exercitia, unde & Deo charus fuit: ita uera Eccleſia ſe Deo ſubijcit, eius ſolum uerbum lumen uitæ prætendit, atq; adeo in ſtadio ueræ pietatis ad finem uſq; perſeuerat.

Quarto exitus utriuſq; ſpectandus eſt. Vt enim Cain ſuo ſtudio & conatu tandem peruenit ad illud θρηνῶδες ἐπίφθεγμα, Maior eſt iniquitas mea quàm propiciatio. Nam ira Dei oppreſſus, & conſcientia ſcelerum, æternum eſt damnatus. Conſimili modo omnes hypocritæ ſuis tandem factis conſequentur digna præmia. Et ut Abel diuinitus in hac uita ſub cruce accepit conſolationes, & tandem donatus eſt æterna uita propter Semen promiſſum: Ita omnes timentes Deum, hoc eſt, ciues & domeſtici Dei, hîc ſub cruce conſolationes percipiunt, & poſt hanc uitam cum Chriſto gloriæ & immortalitatis erunt participes. Atq; ita diligenter obſeruãdum eſt ꝗ

Deus

Deus statim in initio post conditos homines proposuit duo exempla, quæ perpetuo nos de uera et falsa Ecclesia, de æterno Dei decreto, & regula iusticiæ diuinæ commonefaciant. Nam ut in exemplo Abelis Deus ostendit, quòd uelit omnes pœnitentes & sibi obedientes tueri, & tandem ipsos æterna uita donare propter CHRISTVM: Ita exemplo Caini docet, se abominari omnem hypocrisin & tyrannidem, & uelle tandem contumaces æternis pœnis subijcere. Hæc exempla semper sint nobis in conspectu, ut nos commonefaciant de regula iusticiæ diuinæ, quam semper in iudicando intuetur absq; omni personarum respectu.

Ne miremini fratres quod odit vos mundus.

Applicat exemplum Cain & Abelis ad statum Ecclesiæ sui temporis. Ac si dicat: Turbamini quidem non sine magna admiratione, quòd uos mundus odio habeat, Sed in hoc exemplo Cain & Abelis spectate Ecclesiæ in hoc mundo conditionem. Nam hoc exemplum docet, non nouum esse, quòd Cain Abelem, hoc est, impij filios Dei persequantur. Vt enim Abel imaginem gerit piorum: ita Cain impiorum typus existit. Qui Cain Abelem fratrem ex malitia propria, non ob iniustitiam fratris, odit: impietas enim

non habet ullam cum pietate consensionem, neq; spiritus Dei & spiritus Satanæ unquam inter se conuenire possunt. Verißima.n.manebit prophetia illa: Serpens mordebit calcaneum seminis mulieris. Et Paulus: Omnes qui uolunt piè uiuere in Christo, persecutionem patientur. Et Petrus in quarto prioris: Ne peregrinemini ea quæ in uobis est exploratione per ignem, hoc est, Ne perinde sitis attoniti, ut qui in rem peregrinã & nouam incidunt, de qua nunquam antea cogitarũt. Nam inde usq; ab initio crux comes Ecclesiæ semper fuit, & erit usq; ad extremum diem, tunc.n. sanctorum lachrymæ abstergentur, et perpetuum sabbathum celebrabunt in omni æternitate conspectu Dei læti fruentes.

Nos scimus quòd transiuimus ex morte ad vitam, quia diligimus fratres.

Consolatur pios, qui ab impijs hostiliter opprimuntur, & quotidie ad mortis supplicia rapiuntur. Sicuti enim impij sunt destinati damnationi & morti cum impio Caino: ita pij cum sancto Abele, à morte gehennæ ad uitam salutis & gloriæ translati sunt, idq; per hoc signum sciunt, quòd diligant fratres. Non enim hìc Apostolus dilectionem fratrum causam transitus à morte ad uitam facit, sed signum tantum & testimonium,

imitatus magiſtrum ſuum, qui lotis diſcipulorum pedibus ait: In hoc cognoſcent omnes quod diſcipuli mei ſitis, ſi dilectionem erga uos mutuam habueritis. Sicut & Auguſtinus hoc loco rectè monet, charitatem non cauſam ſed ſignum eſſe. Cauſam tranſitus à morte ad uitam expreßit Dominus Iohan. 5. dicens: Amen amen dico uobis, quod qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam, & in iudicium non ueniet, ſed tranſiuit à morte ad uitam. Vtitur autem uterq;, hoc eſt, Chriſtus & Iohannes, in his dictis, præterito perfecto, ut quod nondum niſi ſpe poßidemus, tam certo ſciamus futurum, ac iam nobis reipſa præſtitum eſſet. Hæc temporis Enallage etiam obſeruetur in Prophetarum lectione, qui ob certitudinem infallibilem, euentus prophetiarum, ſæpe præteritis pro futuris utuntur. Docet & hic locus Apoſtoli, quanta ſit nouæ obedientiæ, cuius caput eſt fraterna dilectio, neceßitas: Niſi enim nos mutuo dilexerimus, excutitur fides, amittitur Spiritus ſanctus, atq; nouo reatu mortis obſtringimur. Vnde Auguſtinus in hunc locum: Nemo interroget hominem, redeat unuſquiſq; ad cor ſuum, ſi ibi inuenerit charitatem fraternam, ſecurus ſit, quia tranſijt à morte ad uitam, non attendat, quia modo gloria eius occulta eſt, cùm uenerit Dominus, tunc apparebit gloria eius. Viget enim, ſed ut in

hyeme,

hyeme, uiget radix, sed quasi aridi sunt rami, intus est medulla quæ uiget, intus sunt folia arborum, intus fructus, sed æstatem expectant.

Qui non diligit fratrem, manet in morte.

Antithesis est superioris dicti, quæ per contrarium sensum infertur hoc modo: Qui diligit fratrem, transijt à morte ad uitam. Ergo qui non diligit fratrem, non transijt à morte ad uitam. Manet igitur in morte, hoc est, adhuc mortis reatu obstringitur. Hæc asseueratio copiosè explicatur 1. Corinth. 13. ubi charitatis insignia recitat Apostolus. Porro ut hæc regula, quæ est maior in syllogismo, practico rectè accommodari poßit, tenendum est discrimen, Primum inter fratres & hostes, Deinde inter personas, et personarum errata. Fratres sunt, Apostolica phrasi, qui eandem fidem & eundem Mediatorem CHRISTVM nobiscum profitentur, siue nostræ personæ inimici sunt, siue amici. Hostes autem sunt, qui à nostra fide alieni sunt, & persequuntur CHRISTVM, & eius sanctum Euangelium odio habent. Personæ, cùm fratres tùm hostes creatura Dei sunt, & eiusdem nobiscum naturæ participes, quare simpliciter omnes homines diligendi sunt. Errata aliunde ueniunt, quæ sunt uel corrigibilia, uel pertinaci

contu-

contumacia firmata, ut corrigi non poßint. Regula proinde Apostolica sic applicanda est: Qui non diligit fratrem siue amicum sibi, siue inimicum, manet in morte, id est, Qui Christianum quemlibet odit, morte reus est, Attamen qui erratis fratrum irascitur, imò qui flagitiosos mores odit, rectè facit. Nemo enim amare debet, quod Deus odit. Ita enim Salomon ait, Prouerb. 8. Timor Domini odit malum, arrogantiam & superbiam, & uiam prauam, & os peruersum. Et Syracides: Inuisa est Deo & hominibus superbia. Verum ne teipsum fallas, cor tuum examina hoc modo: Si doles ex animo de lapsu fraterno, & si delinquentem fratrem cupis meliorem fieri, & redire à uijs suis malis & saluari, Odium scelerum ipsius iustum est & sanctum. Verùm si illum unà cum flagitijs suis cupis perditum, charitate fraterna excidisti, fidem amisisti, & iuxta hanc Apostolicam regulam manes in morte. Porro, si hostes sunt, hoc est, alieni à fide Christiana, tunc uel emendabiles sunt, uel contumaces omnino. Si sunt emendabiles, consilio, precibus, & omni pietatis officio subleuandi sunt, ut tandem conuertantur & saluentur. Si igitur in aliqua fuerint neceßitate constituti, porrige illis manum & subleua illos exemplo Samaritani Euangelici, qui Iudæum incidentem in latrones, etsi hostem, contumeliosè suam totam nationem abo-

minan-

minantem, & extreme contemnentem, atq; adeo infra canes reijcientem, Memor quod & proximus tuus sit, & CHRISTVS te iacentem & prostratum sub Diabolo erexerit, non parens proprio sanguini, ut te à morte & inferno uendicaret. Si te persequuntur hostes, exemplum filij Dei imitare, qui orauit pro ijs, qui eum cruci affixerunt. Exemplum imitare Stephani, qui pro lapidãtibus eum in genua prouolutus intercedebat. Exemplum imitare Apostoli Iacobi filij Alphei, qui supplex intercessit pro ijs, qui cum de pinna templi præcipitauerunt, & pro fulone qui eum fuste occidit. Fateor hoc graue & arduum esse carni & sanguini, sed omnia possibilia sunt credenti. Orandum est igitur, ut Deus nobis ex gratia largiatur, quod negatum est nobis natura. Quid? an non Dauid precatur contra hostes, ut confundantur & pereant? An non in Psalmo 139. in hunc modum precatur, imo quodammodo gloriatur de iusto facto: Qui loquuntur (inquit) contra te scelerata, extolluntur hostes tui frustra. Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & insurgentes contra te, abominabar? Perfecto odio oderam illos, ideo inimici facti sunt mihi. Dauid hic discernit inter hostes suæ personæ & hostes Dei, item inter emendabiles, & pertinaci contumacia perditos. Quãntum ad hos attinet, poteris cum Dauide contra illos, cum conditione

tamen,

tamen, precari, ut confundantur & pereant potius, quam Deum contumelia diutius afficiant, & multorum impediant salutem. Sic precamur contra Turcam hostem Christiani nominis. Sic precamur contra Papam & alios Tyrannos. At David dicit: Perfecto odio oderam illos. Hoc odium quamlibet sit uehemens & perfectum, haud tamen arcet sanctorum beneficentiam in impios, quam diu hîc à Domino feruntur, quæ scilicet imitantur Patrem suum cœlestem, ut sicut ipse Solem & pluuiam suam deploratis etiam impartit: ita & ipsi, quæ possunt illis corporis dum egent beneficia præstant, fouentes scilicet quod in illis Dei est, nempe corpusculum, quod dum uita adhuc fruitur Dei beneuolentia, nondum penitus exclusum est. Animum autem & mores illorum, qui toti Satanam referunt, oderunt & peius nihil. Hanc nostram distinctionem confirmat Apostolus noster, in secunda Epistola, ubi de hostibus fidei in hunc modum scribit: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit ei, Aue, communicat operibus eius malignis. Hoc est, si quis absq; confeßione fidei & doctrinæ Christi ad uos ueniat, non solum protectionem à uobis non consequatur, sed neq; salutis precationem à uobis accipiat. Merito & caute hæc dicit Apostolus, quasi hæc

ſalutis precatio ſolum illis debeatur, qui conueniunt moribus & fide nobiſcum. Quibus enim precamur ſalutem? niſi his, qui ſimilium ſunt morum ac fidei. Nemo tamen hoc dicto Iohannis tolli putet dilectionem, qua fouere debemus etiam hoſtes Chriſti, ſi eorum neceßitatem conſpexerimus, ſed tantum uult ut eos ita fugiamus, ne uel corrumpamur eorum conſuetudine, uel uideamur illorum erroribus conſentire. Cæterum, ut paucis me expediam Pſalmus 15. diſertè quomodo agendum ſit cum omnibus, docet hiſce uerbis: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? inter alia in hoc Pſalmo ſubijcit: Qui non ſtruxit inſidias lingua ſua, nec fecit malum proximo ſuo, nec probrum leuauit aduerſus proximum ſuum, in cuius conſpectu malignus contemtus eſt, Timentes autem Dominum glorificat. Ex hiſce puto conſtare, quomodo hæc Apoſtolica regula applicari poßit ſine errore. Bene ſis affectus erga proximum, & candidè de eo ſentias, Malignorum ſtudia improbes & auerſeris, timentes Deum omni honore proſequaris. Deinde & hoc obſeruetur, quod non diligere hoc loco, ſit exemplo Satanæ & Cain, hominem odiſſe, perſequi & perdere uelle ſine omni erga ipſum humanitatis affectione. Alioquin pius poteſt eidem iraſci quem diligit, ut pater erranti filio iraſcitur, quem tamen ex dilectione corripit. Proinde

iraſci

irasci & diligere non opponuntur semper, sed odisse & diligere eodem respectu, nemo simul poterit. Habet pius aduersarium eiusdem religionis consortem, cuius insidias & calumnias odit, personæ ipsius irascitur: at si cupit illum meliorem fieri, & resipiscere ex dilectione Christiana, non excidit gratia, nec odisse fratrem censendus est. Cum autem sic loquimur, nequaquam omnem iram approbamus, sed tantum iustam, hoc est, eam, quæ procedit ex bona causa, & tendit moderatè ad bonum finem, qualis fuit in Mose, Christo, Paulo & multis alijs, & quia in hac carnis nostræ infirmitate sæpius modum excedimus, precamur quotidiè: Remitte nobis debita nostra, & confugimus ad Aduocatum nostrum, quem habemus in cœlo, IESVM CHRISTVM iustum, qui est propiciatio pro peccatis nostris.

Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scimus quôd omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.

A contrariorum consequentibus colligit argumentum hoc modo: Omnis homicida in morte manet, seu quod idem est, nõ habet uitam in se manentem. Qui non diligit fratrem, seu qui odit fratrem, est homicida: Proinde omnis qui non

diligit fratrem, seu qui odit fratrem, in morte manet, seu non habet uitam æternam in se manentem. Homicidium enim non tantum occidentis manu, sed etiam odientis animo perpetratur. Sicut ergo dilectio fraterna uitæ testimonium est: ita odium fratris mortis est inditium. Vocabulum Odij tribus modis uidetur in scripturis accipi, cum homini tribuitur.

Primum enim significat ipsum affectum, quo quis proximo suo male uult, ita ut cuperet eum perditum, & definitur ab Augustino hoc modo: Odium est uetus ira, ex multis causis collecta, diuturno tempore perseuerans. Aristoteles autem in hunc modum: Odium est ira inueterata & confirmata, habens propositum interitum exitiūq; illius quē quis odit, & cui inimicus est, itaq; odium est insatiabile, in hocq; ab ira recenti differt, quod ea nec pernitiem alterius habeat propositam, & tempore placari potest. Hoc odium uariat obiectis, ut aliud sit bonum, aliud malum. Bonum quidem, quo res à Deo damnatas prosequimur, iuxta illud: Odio habentes malum. Malum uero, quod uerbo Dei damnatur, quale est odium proximi, & aliarum rerum bonarum.

Secundo, Odium cum ipsa causa, id est, cum affectu, ipsum effectum seu actionem significat, ut cum Cain ex odio occidit fratrem, cum tyranni &

ni & hypocritæ ex odio effundunt sanctorum sanguinem. De utroq; scribit Bernhardus in hunc modum: Honesta uirgo audi quæ dico. Odium separat hominem à regno Dei. Odium separat hominem à Paradiso. Odium subtrahit hominem à cœlo. Odium nec per paßionem deletur nec per martyrium purgatur, nec per sanguinem effusum abluitur. Non debemus odio habere homines, sed uitia, qui fratrem suum odit, homicida est, in tenebris est, in tenebris ambulat, Deum non diligit qui hominem odit, quantum interest inter festucam & trabem, tantum etiam distat inter iram & odium. Odium est enim ira inueterata. Per iram turbatur oculus mentis: per odium extinguitur oculus cordis. Et Gregorius: Quamuis per omne uitium quod perpetratur humano corde, antiqui hostis uirus infunditur, in hac tamen nequitia tota uiscera sua serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem uomit.

Tertio, Odium nec causam nec affectum significat, sed per metalepsin declinare & effugere hominum consilia, & auersari studia, ut in illo Lucæ decimo quarto, Si quis uenit ad me, nec odit patrem suum & matrem, & uxorem & liberos, & fratres & sorores, amplius autem etiam animam suam, non potest meus esse discipulus. Hoc non simpliciter intelligendum est:

ſed cum conditione, uidelicet, ſi te à fide & confeßione Christi auocare conantur, declina & fuge illorum conſilia. Quantum autem ad animam propriam attinet, quam Chriſtus uult nos odiſſe, ſciendum eſt, quòd tum demum dicimur odiſſe animam noſtram, quando eius carnalibus deſiderijs non acquieſcimus, quando eius appetitum frangimus, & uoluptatibus reluctamur.

Per hoc cognouimus charitatem, quòd ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere.

Duo hîc facit Iohannes. *Nam & abſolutißimum dilectionis exemplar proponit, & quæ ſit ueræ dilectionis indoles ſeu proprietas oſtendit. Abſolutißimum exemplar charitatis eſt* CHRISTVS, *qui animam ſuam pro nobis redimendis poſuit.* Vnde Paulus: Commendat *ſuam charitatem erga nos* Deus, *quòd cùm adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus ſit. Multo igitur magis iuſtificati nunc in ſanguine ipſius, ſeruabimur per ipſum ab ira. Veræ dilectionis indoles in nobis erit, ſi ita fuerimus erga fratres affecti, quòd malimus pro ipſis uitam ponere, quàm ſinamus ipſos perire, idq; exemplo Chriſti, qui nobis hanc Charitatis legem impoſuit:* Diligite(*inquit*) *uos inuicem, ſicut ego*

dilexi

dilexi uos. Hinc ergo colligamus ueram dilectionis proximi definitionem, uidelicet, quod sit affectus cordis intimus, quo ita proximum diligimus, ut salutem ipsius nostræ proponamus uitæ.

Quicunq; habuerit victum mundi, & viderit fratrem egentem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

A remotione effectus ad remotionem causæ argumentatur. Est enim charitas qua Deus diligitur, causa charitatis proximi. Vbi ergo non est charitas proximi, illic neq; charitas Dei esse potest. Hoc itaq; modo concludamus argumentum. Quicunq; non diligit proximum, neq; Deum diligit, Qui non afficitur misericordia erga egentem proximum, is sanè nequaquam proximum diligit. Ergo qui non afficitur misericordia erga proximum, nequaquam Deum diligit. Minor est manifesta, nam fieri non potest, ut misericordia à dilectione separetur. Claudere uiscera dicitur, qui non aperit indigenti suum pectus, nec promto animo illi sucurrit, ita claudere ponitur pro contrario negato. Aperit igitur pectus suum seu uiscera, qui non simulata misericordia mouetur ad succurrendum necessitatibus proximorum, & motus misericordia manum simul porrigit. Porro σπλάγχνα intimam in ipsis

uiſceribus hærentem ſtorgam, pietatem & miſericordiam notat, qualis eſt matrum erga ſuas proles, quas tenerrime complectuntur & diligunt. Hic locus perſpicuè monſtrat uanam eſſe iactantiam eorum, qui de fide ſine operibus miſericordiæ gloriantur. Vbi enim eſt uera fides, illic & charitas Dei eſt, à qua tanquam ex fonte manat charitas erga proximum & miſericordia.

Quoniam autem hoc loco commendatur nobis beneficentia ſeu miſericordia erga egenos, libet primum cauſas recitare, quibus pij excitari debeant ad beneficentiam erga egenos. Deinde oſtendere, qualis affectus dantis eleemoſynam eſſe debeat. Tertio modum eleemoſynæ præſcribere. Quarto fines & fructus adijcere.

Cauſæ quibus pij ad beneficentiam erga egenos excitari debeant, ſunt plurimæ, inter quas hæ ſunt præcipuæ. PRIMA Chriſtianiſmus ipſe, ſeu profeßio Chriſtianæ religionis, hæc enim requirit, ut in omni opere bono abundemus, & ut nos inuicem tanquam membra eiuſdem corporis, cuius caput eſt CHRISTVS, complectamur ac foueamus. Hoc cum ex fide Chriſti fit, in timore Dei uerum meditamur Chriſtianiſmum, hoc eſt, uerè diuinam naturam imitari conamur. Nam cum Deus, quem imitari nos uult Chriſtianiſmus, diues eſt miſericordia, atq; adeo pater miſericordiarum, nos ipſius miſericordiam imitando

tãdo, diuinæ quodammodo naturæ imitatores dicimur. Qui autem in hac imitatione non occupantur, falſò ſibi arrogant Chriſtianum nomen, falſò gloriantur ſe eſſe filios Dei, cum ſint ſpurij potius, nullum enim inter filios ſuos agnoſcit Dominus, niſi quem conari uiderit ſaltem paternas imitari uirtutes. Huc pertinet illud dictum Domini apud Prophetam: Si ego pater ueſter, ubi honor meus? Eſt autem præcipua honoris pars, qua filij ſuos parentes proſequi poſſunt, eorum uirtutes imitari. Hanc cauſam miſericordiæ egenis præſtandæ proponat ſibi, quiſquis Chriſtianiſmi gloriam ſerio expectat, nec ſinat ſe exemplis prauis ab hoc neceſſario ac debito cultu Dei adduci.

SECVNDA, Mandatũ Dei, cui omnes creaturas parere æquũ eſt. Huius cauſæ meminit Syrac: ca:29. cũ inquit: Propter mandatum Dei ſubueni pauperi, atq; in eius egeſtate ne auerſeris ipſum. Et paulò pòſt: Theſaurum tuum ſecundum mandatum altiſsimi colloca, & tibi magis quàm aurũ proderit. Theſaurus quidem noſter qui nunquam deficit deponendus atq; aſſeruandus nobis eſt in cœlo: ſed tamẽ in hac uita apud pauperes collocatur, in quos beneficia collata ita accipit Dominus quaſi in ipſum contuliſſemus. Omnia teſtimonia ſcripturæ, quæ nobis dilectionem proximi commendant, requirũt præcipuè beneficentiam erga egenos. Nam hæc dilectionis ueræ præcipua pars

 eſt, unde

unde Dominus Deuter: 25. Præcipio tibi ut aperias fratri egenti manum. Hoc præceptum Dei qui contemnit, quomodo Deum diligere potest? quomodo timere? Qui tollit misericordiam (inquit Iob) à proximo, timorem Domini abiecit. Quicunq; igitur constituit Deum diligere, Deum ex animo timere, cogitet serio se Deo præcipienti obedientiam debere.

TERTIA, exemplorum imitatio, Christi Domini primum, ac deinde membrorum ipsius. Christus pro nobis factus est pauper, ut nos ditaret, quid ergo uicißim Christi membris debemus? Nonnè omnem beneficentiam? præsertim cum Christus sibi factum testatur, quicquid ipsius minimis membris fecerimus, Matth. 25. & 10. Sanctis Patribus nihil fuit magis in uotis quàm pauperes refocillare. Abraham peregrinos obseruat, ut ipsis inuitatis beneficentiam præstat. Loth inuitat angelos, quos peregrinos pauperes esse putabat. Cornelius aulicus uacasse perpetuò orationi & eleemosynæ scribitur, quas ascendisse coram Deo testatur scriptura.

QVARTA, dignitas & æstimatio eleemosynæ piè præstitæ coram Deo, Prouerb. 21. Facere misericordiam & iudicium gratius est Domino quàm uictima. Matth. 9. Misericordiam uolo, & non sacrificium. Hebr. 13. Beneficentiæ uero &

ro & communicationis ne obliuiſcemini, talibus enim uictimis delectatur Deus.

QVINTA, proximus ipſe nobis naturæ ſocietate, & gratiæ communione coniunctus, eorundem bonorum cœleſtium hæres nobiſcum, cuius egeſtate qui non afficitur, nec naturæ communis, nec participationis gratiæ rationem habet.

SEXTA, pœna non præſtitæ beneficentiæ proximo indigenti, eaq; multiplex. Prima, ira Dei. Syracides: Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram. Secunda, maledictio, idem: Maledicentis tibi in amaritudine animæ, exauditur deprecatio eius, exaudiet autem cum qui fecit illum. Tertia, repulſa precationis noſtræ, in noſtris neceßitatibus. Prouerb. 21. Qui obdurat aures ſuas ad deprecationem pauperis, ipſe clamabit & non exaudietur. Quarta. Spoliatio donorum, uel certe uirtutis facultatum ſurreptio, ſicut ſcriptum eſt: Non habenti auferetur ab eo quod habet. Is enim non habere dicitur, qui donis ſuis & facultatibus, in gloriam Dei & ſubleuationem miſerorum non recte utitur. Sexta, Mendicitas liberorum aut flagitioſißima eorum uita, quæ omni egeſtate & miſeria quauis alia multo grauior eſt.

Affectus eius, qui eleemoſynam conſtituit elargiri, rectè compoſitus eſſe debet. Hoc autem fiet hac ratione. Primum, Si uitauit quæ uitanda

ſunt. Deinde, ſi iuxta dilectionis normam liberalis fuerit. Chriſtus duo uitia ab eleemoſyna uult abeſſe, uidelicet hypocriſin, et inanem gloriam, Matth. 6. Hæc enim duo uitia tanquam peſtifera uenena inficiunt opera hominũ quantumuis diuinitus præcepta. Nam ubi hypocriſis eſt, ibi nulla fides eſſe poteſt, ubi inanis gloria, ibi nullus timor Dei, nulla proximi & Dei dilectio. Vitentur itaq; in eleemoſynis noſtris Phariſaica hypocriſis, & ſtulta gloriatio. Et econtrà, concipiatur uerus amor Dei, uera dilectio proximi, ſimplex candor cum hilaritate quadam. His enim affectibus tanquam ſale quodam diuino aſpergi debet eleemoſyna, quo gratum Deo ſacrificium eſſe poßit.

Modus eleemoſynæ etiam ſpectandus eſt, idque Primum ſecundum quantitatem, iuxta conſilium Thobiæ, qui ait: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, Si parum, libenter impartiri ſtude.

Secundo iuxta ἰσότητα, hoc eſt, æqualitatem, ut tu ex debito officio conferas egenti eleemoſynam, & ille uicißim grato animo accipiat, quod offers, ac tibi bene precetur.

Tertio, diſcernendum eſt inter hoſtes & domeſticos fidei, iuxta conſilium Pauli, Gal. 6. Dum tempus habemus, ſimus benefici erga omnes, & maximè erga domeſticos fidei, hoc eſt, eos qui

qui per fidem sunt in eadem familia Domini atque nos.

Postremò, habeatur ratio facultatum, ut non uno tempore effundas omnia, sed ita agas, ut ipse Dominus sis facultatum tuarum, iuxta dictum Salomonis: Fontes tui deriuentur foras, sed tu dominus eorum esto.

Fines erogandæ eleemosynæ, quatuor præcipui enumerari possunt, quorum Primus est subleuatio proximi indigentis, & refocillatio membrorum Christi.

Secundus, prouocatio aliorum ad beneficentiam erga pauperes, iuxta illud 2. Cor. 9. Et ex uobis ortus zelus prouocauit complures.

Tertius, testificatio fidei nostræ & timoris Dei, eo enim destinantur charitatis officia, ut illis testemur nos timere Deum, cuius mandato obsequimur.

Quartus, gloria Dei. Cum his finibus uarij fructus & multiplices coniuncti sunt. Paulus testatur fore, ut qui liberales fuerint & benefici erga pauperes, abundent in omni opere bono. Nam ita Deus unum officium, iuxta suam legem præstitum, multis donis spiritualibus et corporalibus compensat, ideo Dominus dicit Matth. 6. Pater cœlestis dabit mercedem in propatulo. Et in Psalmo: Beatus qui intelligit super egenum & pau-

& pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Et Salomon: Fœneratur Domino qui miseretur pauperis. Esai. 28. Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, Orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt ut meridies, & requiem tibi dabit Dominus Deus tuus semper. Huiusmodi dicta, quæ multa occurrunt in scripturis, diligenter cogitanda sunt, ut nos excitent ad hunc necessarium & debitum cultum, hoc est, ad beneficentiam egenis præstandam.

Filioli mei ne diligamus verbo, neq; lingua, sed opere & veritate.

Blandißima compellatione excitat pios, ut seriò cogitent, quæ nam sit indoles ueræ charitatis, & quomodo à fucata & ficta charitate distinguenda sit. Nam ut hic hypocrisin & fucum à ueræ dilectione alienam esse ostendit: ita quæ sit uera dilectionis natura indicat. Hypocritæ siquidem uerbis & lingua solummodo charitatem iactant, absq; sincero dilectionis affectu, & absq; ueris officijs charitatis. Vera enim dilectio ex uero cordis affectu ad opera etiam & officia progreditur, sicut paulò antea in exemplari Christo ostensum est. Notetur igitur hoc loco duplex dilectionis genus. Vnum otiosum, quod in uerbis tantum situm est, & est hypocritarum

rum & assentatorum proprium. Alterum actuosum, quod in affectu & opere cernitur, quod est uerè piorum. Plenissima igitur dilectionis ratio consistit in affectu cordis fide purificati, in linguæ testificatione, & in operis exhibitione, iuxta hunc uersiculum: Tu fer opem miseris, affectu, munere, uerbis.

Et per hoc cognoscimus, quod ex veritate sumus, & coram ipso persuadebimus corda nostra.

Duo commoda ueræ charitatis hîc ponit. Vnum, quod inde cognoscimus nos ex ueritate esse, hoc est, cognoscimus nos non esse fucatos Christianos, sed uerum Christianismum meditari. Alterum, quòd inde persuadebimus corda nostra, id est, secura reddemus corda nostra de adoptione nostri per fidem. Est autem hebraismus in uerbo πείσομεν, nam ponitur pro hiphil scilicet nabthia, id est, confidere faciemus, seu secura reddemus. Huc illud Petri: Fratres magis studete uocationem & electionem uestram firmam facere. Studium enim pietatis & opera charitatis sunt ueluti sensus quidam externus internæ pietatis & fidei, Nam quod intus in animo latet, apparet in externis actionibus.

Quod si condemnet nos cor nostrum,

ſtrum, maior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia.

Argumentum à iudicio proprij cordis, hoc eſt, conſcientiæ. Clauditur autem argumentum per locum à minori ad maius hoc modo: Quicunque ſibi malè conſcius condemnatur à propria conſcientia, is multo magis à Deo condemnatur, (nam et potentior eſt corde noſtro, & omnia nouit, adeò ut ipſum nihil fugiat.) Sed qui non diligit fratrem opere & ueritate, is ſibi malè conſcius condemnatur à propria conſcientia. Ergo multo magis in iudicium Dei incidet, qui melius nouit corda noſtra quam nos ipſi. Obſeruemus proinde uaſtari conſcientiam hominis, qui ſincera dilectione proximum non complectitur. Hic merito rapi deberemus in admirationem opificij Dei, qui adeo ſapienter condidit hominem, ut ſemper ſecum circumferat teſtem ſuorum factorum, uidelicet conſcientiam, id quod etiam Ethnici agnouerunt. ut Paulus teſtatur ad Rom. ca. 2. Huc illud Poëtæ: Conſcientia mens ut cuiq; ſua eſt, ita concipit intra Pectora pro meritis ſpemq; metumq; ſuis. Et Cicero: Magna uis eſt conſcientiæ in utramq; partem, ut nihil timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos uerſari putent, qui peccarunt. Et Plato: Qui deprehendit in ſua uita magnam iniuſticiam, is non ſecus

atq;

atq; pueri crebro excitatus metuit, & uiuit cum mala spe, at ille qui nullius iniusticiæ sibi conscius est, semper dulcis spes adest, & bona senectutis nutrix, quemadmodum et Pindarus ait: Hæc conscientia est diuinum testimonium, quod testatur de rectè & secus factis, & admonet de pœnis & iudicio Dei. Seu conscientia est iudicium diuinitus homini impressum, quo quisq; conscius actæ uitæ suæ, seipsum aut damnat aut excusat, iuxta uersiculum: Nūc damnat, nunc excusat mens conscia facti. Et Salomon Prouer. 10. Via Domini est innocenti robur, qui autem iniuste agunt sunt pauidi. Nam ut innocentes conscientia actæ uitæ spem concipiunt læti exitus: ita iniusti consternantur metu pœnarum, quas illis eminere testatur conscientia.

Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus accipimus ab eo, quoniam præcepta eius custodimus, & ea quæ sunt placida coram eo, facimus.

Vt damnum malæ conscientiæ attigit: ita fructum dulcissimum bonæ conscientiæ breuiter adiungit. Hæc primum alit fiduciam erga Deum, deinde

deinde impetrat quæ à Deo postulamus, rationem addit: Quoniam præcepta eius custodimus, & quæ illi placita sunt facimus. Exemplum utriusq;, hoc est, fiduciæ & impetrationis, habemus aptissimum in Dauide: Iudica (inquit) me Domine, hoc est, defende me, quoniam ego in innocentia mea ingredior, & in Domino sperans non infirmabor. Proba me Domine & tenta me, examina renes meos & cor meum, quoniam misericordia tua ante oculos meos est, & ambulaui in ueritate tua. Hic Dauid inter precandum se erigit fiducia in Deum, & bona conscientia, uidelicet, quod non habeat propositum offendendi Deum, Sed potius ambulandi in innocentia & integritate. Obseruetur hoc loco dulcißima ἐπιείκεια diuinæ legis, tametsi enim semper donec hanc massam circumferimus, multas sordes peccatorum sentimus, atq; omni momento, partim omittendo, partim committendo, nunc per infirmitatem, nunc per ignorantiam, nunc per incogitantiam delinquimus: tamen Deus clementißimus pater obedientiam nostram qualem [illegible]q; acceptat, donec retinemus iusticiam bonæ conscientiæ. Hinc Paulus: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam, Qua repulsa quidam circa fidem naufragium fecerunt. Vt igitur in portum perueniamus, regendus est bona conscientia nauigationis nostræ cursus. Sed quomodo

modo

modo haberi potest bona conscientia, cum peccatores simus omnes, & sententia legis damnati? Certißimo certius est, Omnes homines natura esse filios iræ, & lege Dei damnari uel minimam legis transgreßionem, Quare nec natura nec lex hîc potest succurrere, & uulneri conscientiæ mederi, sed solus ille cœlestis medicus, qui dixit: Confide filia, remissa sunt tibi peccata tua. Opus est igitur remißione peccatorum, quæ fide sola obtinetur, ut purgetur conscientia, iuxta illud Actor. 15. Fide purificans corda eorum. Loquitur autem Petrus de Ethnicis horrenda idololatria & infinitis flagitijs contaminatis. Cum horum corda fide purificet Deus, non est alia ratio obtinendi bonam conscientiam, quam per fidem. Nam dum credimus asperguntur corda sanguine IESV CHRISTI, quo mundantur etiam. Ita enim author Epistolæ ad Hebræos ait: Sanguis Christi purgat conscientiam uestram ab operibus mortuis, ut seruiatis Deo uiuenti. Porro conscientia ad hunc modum purgata, ut est tenerrima: ita summo studio conseruanda est ut munda maneat, id quod tum demum fiet, si exemplo Apostoli ad Hebr. 13. studeamus in omnibus honeste uersari, ita enim ait: Confidimus quòd bonam habeamus conscientiam, in omnibus cupientes honestè conuersari. Simile est exemplum Dauidis, dicentis Psalmo 119. Inclinaui cor meum

ad facienda ſtatuta tua in æternum. Retinetur igitur bona conſcientia, donec ex fide cupimus quæ honeſta et recta ſunt facere, nec ſcientes ruimus contra uoluntatem Dei. Seu ut diſtinctius dicamus, conſcientia retinetur bona & munda, Primum, ſi uerè ſtatuimus peccata noſtra ſanguine Ieſu Chriſti expiata eſſe, iuxta ſymboli uerba. Credo remißionem peccatorum. Secundo, ſi ſerio & non ſimulatè abijcimus propoſitum peccandi, ubi enim propoſitũ peccandi in animo recidet, ibi ſimulata fides eſt et mera hypocriſis. Tertio, ſi ardẽti ſtudio incũbimus, ut quotidiè magis magisq; proficiamus in omni cognitione & ſenſu, cupientes totam uitam noſtram Deo approbare, per ueram inuocationem, gratiarum actionem, prædicationem beneficiorum Dei, & per ſinceram charitatem erga proximos, quæ in beneficentia & operibus miſericordiæ cernitur, quemadmodum noſter Apoſtolus docet. Quarto, ſi piam & diligentem curam in noſtra uocatione habeamus, gloriam Dei, ædificationem Eccleſiæ, utilitatem reipub: in qua uiuimus, ſpectantes, excluſa omni fraude, auaritia & ſuperbia.

Et hoc eſt mandatum eius, vt credamus nomini Filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos mutuo, ſicut dedit mandatum nobis.

Ad

Ad duo capita reuocat mandatum Dei, uidelicet, ut credamus nomini Iesu Christi, & diligamus nos mutuo. Cum iubet nos credere nomini Iesu Christi, ad uerbũ quod de Christo prædicatur nos mittit, habet .n. nomẽ relationẽ ad uerbũ. Talẽ itaq; oportet nos ipsum credere, qualis nominatur, id est, prædicatur in Euãgelio. Nominatur autem et prædicatur in Euangelio uerus Deus & uerus homo, Saluator, propiciator, rex, pontifex, Mediator, pastor bonus, uia, ueritas & uita &c. Quare qui uero corde talem Christum apprehendit, uerè credit, & sua fide iustificatus est, quæ fides in prima quidem tabula obedientiam erga Deum, in secunda uero tabula dilectionem erga homines operatur, & quotidiè nititur proficere & maiora incrementa assumere. Nam ad plenam & perfectam obedientiam erga legem in hac uita nequaquam peruenire poterimus. Sed inchoata obedientia, modo seria & sincera sit, placet propter fidem.

Et qui seruat mandata eius, in eo manet, & ipse in eo.

Ratio à fructu obedientiæ dulcißimo, Deus manet in suo cultore tanquam in templo, in quo coli uult, unde Paulus 1. Cor. 6. An nescitis quod corpus uestrum sit templum habitantis in uobis Spiritus sancti, quem habetis à Deo. Cauendum

est igitur, ne hoc templum Dei *ulla turpitudine polluamus, & expulso* Deo, *officinam* Diaboli *extruamus.* Deinde *qui* Deum *colit manet in* Deo *tanquam surculus in uite.* Respicit *autem* Apostolus *ad uerbum* Domini Iohan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &* Pater *meus diligit eum, & ad eum ueniemus & mansionem apud ipsum faciemus.*

In hoc nouimus quod manet in nobis, nempe ex spiritu quem dedit nobis.

Spiritus sanctificationis quo regenerati sumus, testatur de præsentia & habitatione Dei *in nobis.* Quicunq; *ergo sentiunt in se motus* Spiritus *sancti, quibus incitantur ad obedientiam præstandam* Deo, *habent suæ sanctificationis & præsentiæ diuinæ testimonium.* Contra *uero, qui huiusmodi motus non sentiunt, nec fidem habent, nec sunt regenerati, imo adhuc in suis peccatis mortui iacent.* Huc *illud ad* Roman.*cap.* 8. Qui *spiritu* Dei *aguntur, hi sunt filij* Dei, Quare *qui non aguntur spiritu* Dei, *nequaquam filij* Dei *censentur, sed* Diaboli *potius, nam necesse est horum alterutro spiritu agi homines.* Sed *de hoc dicto copiosius agemus in quarto.*

CAPVT QVARTVM.

Summa capitis quarti.

Vt probari spiritus monet, ita charitatem fraternam fidelibus commendat.

Ordo & partes capitis quarti.

DVÆ sunt huius capitis partes, quarum Prior est de fugiendis falsis Prophetis, *& de discrimine inter ueros doctores & falsos. Posterior est exhortatio ad charitatem mutuam, quæ multis confirmatur rationibus, & illustratur amplificationibus. Quia autem pleraq; quæ sunt in hoc capite, supra explicata sunt, nos erimus in huius capitis enarratione breuiores.*

Exegesis quarti capitis, cum obseruatione doctrinarum.

Dilecti ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus an ex Deo sint.

PRopositio est prioris partis huius capitis, estq; bimembris. Primum.n.uetat, ne cuiuis

spiritui credamus. Deinde præcipit ut probemus, id est, exploremus Spiritus, utrum ex Deo sint. Spiritus hic metonymicè ponitur pro subiecto, nempe pro eo qui Spiritum se habere dicit. Cum hoc præcepto conuenit illud Domini dictum: Cauete à falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium. Omnium proinde Christianorum est cauere, ne Prophetarum erroribus sinant se inuolui, & à ueritatis uia abduci. Perperam igitur facit Romanus Pontifex, qui dicit ad se pertinere iudicia dogmatum, & Laicos obligari ad obedientiam præstandam Romano Pontifici, siue uera, siue falsa doceat.

Nam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

Ratio propositionis à periculo. Multi pseudoprophetæ exierunt in mundum, qui conantur sibi discipulos adiungere, quare magnum periculum imminet Ecclesiæ ab illis, ideoq; maiori diligentia cauendi, ne in suam nassam simplices pertrahant.

Per hoc cognoscite Spiritum Dei, Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse ex Deo est, & omnis Spiritus qui non confitetur IesumChristũ in carne venisse, ex Deo non est. Sed hic est ille spiritus Antichri-

christi, de quo audistis, quòd venturus sit, & iam nunc in mundo est.

Notas proponit, quibus & Spiritus Dei & spiritus Antichristi agnoscitur. Spiritus (inquit) qui cõfitetur Iesum Mariæ filium esse Christum, hoc est, uerum Meßiam & redemptorem unicum omnium in se credentium, qui uenit in carne, hoc est, in humana natura, quam in unionem personalem assumsit, apparuit, ita ut Deus & homo unus sit Christus, is spiritus est ex Deo, hoc est, qui ita docet, Spiritu Dei agitur. Sicuti contra qui hoc uel in toto, uel in parte saltem negat, spiritus est Antichristi, qui uenturus erat in mundum. Apostolus noster breui admodum oratione, & quis sit Meßias, & quæ sint eius conditiones, explicat. Si quæris quis sit, respondet, Iesus Mariæ filius. Si quæris cõditiones, respondet, quod uenerit in carne, hoc est, quòd uerus æterni Patris filius, idemq; uerus Deus, homo sit factus, non mutatione diuinitatis, sed assumtione humanitatis, ut in humana natura fieret uictima, expiaret peccatum, & placaret iram Dei. Proinde Iesus Mariæ filius, est uerus Deus, uerus homo, non duo Christi, sed unus Christus, unicus mundi Mediator & Saluator. Quicunq; ergo uel negat diuinitatem Christi, ut Ebion & Cherintus: uel inficiatur ueram humanitatem ut Manichæi: uel unionẽ personalem impugnãt, ut Fotiniani: uel officiũ

redemtionis soli Christo non attribuunt, ut Pelagiani & Papistæ, spiritum Antichristi habet.

Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eos, quia maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.

Consolatur fideles, eosq; cõfirmat, ac si dicat: Sint tam potentes, tam multi atq; uelint hæretici, nullum tamen uobis ab illis damnum est metuendum, donec eum firma fide retinueritis, qui est in uobis Spiritus Christi, Is enim fortior & potentior est, quàm spiritus mundi. Non ergo propter potentiam & splendorem externum hostium abijcienda est confeßio, sed firma fide adhærendum est simplicitati doctrinæ, etiamsi totus orbis collabi uideatur. Nam fides mundi uictrix olim apparebit.

Ipsi è mundo sunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit: Nos ex Deo sumus, qui nouit Deum audit nos, Qui non est ex Deo, non audit nos. Ex hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

Supra differentiam seu notam uerorum Prophetarum & falsorum ex materia seu doctrina sumpsit, nunc discrimen eorundem ex collatione contrariarum causarum & contrario-

rum

rum effectuum petit. Qui è mundo ſunt, id eſt, qui rationem ſequuntur, & non amußim uerbi Dei, loquuntur mundana, ut quæ ratio humana percipere poßit, & mundus eos audit, quia tantum quæ rationis ſunt percipit mundus. Contra, Nos qui à Deo ſumus, hoc eſt, qui Dei uerbum ſequimur, captiuata ratione ſub imperio uerbi Dei, loquimur diuina, & qui nouerunt Deum, per eius ſcilicet Spiritum noui homines effecti, audiunt nos, quia quæ Dei ſunt loquimur. Huc addit clauſulam: Ex hoc cognoſcimus ſpiritum ueritatis, & ſpiritum erroris, hoc eſt, per hanc docendi rationem diſcernimus inter ueros & falſos Prophetas. Hîc in primis notetur uera nota filiorum Dei, cùm docentium in Eccleſia, tùm aliorum, uidelicet acquieſcere in uerbo diuinitus patefacto. Non enim diſputant filij Dei quomodo fieri poßit, quod uerbum promittit: Sed dant Deo gloriam ueritatis, perſuaſi quòd is qui promiſit, poßit etiam præſtare, non eſt impoßibile apud Deum ullum uerbum. Quod autem ſancti acquieſcunt in uerbo ſine hæſitatione, non habent profecto à natura, ſed à gratia, per quã acceperunt ſpiritum arrabonis promiſſæ hæreditatis. Contra uero nota mũdi, hoc eſt, hominum qui mundana ſapiunt, eſt ſequi rationem magiſtram, etiam in ijs, quæ ſupra rationis captum ſunt poſita, ut Arius fecit, cuius diſcipuli architecti fue-

runt Mahometicorum furorum, quibus magna pars mundi hodie miserè inuoluitur. Simus igitur circumspecti, ne à simplicitate uerbi reuelati deficiamus, retineamus fundamentum Apostolorum & Prophetarum, quod est Christus Iesus. Retineamus articulos fidei in sua simplicitate, sine aliqua sophistica additione aut exceptione, nec sinamus nos ullius consequentiæ necessitate ab illis abduci, qui enim hoc faciunt, naufragium fidei incurrunt, & salute excidunt.

Dilecti diligamus nos inuicem.

Posterior capitis pars, in qua hortatur ad mutuam dilectionem, sicuti supra in tertio. Propositioni præponit compellationem tanquam exordiolum, quo & attentos & benignos reddit lectores. Græca uox ἀγαπητοὶ plus significat quam latina, Dilecti, quare uetus interpres uertit, Charissimi, tametsi nec ipse uim uocis expressit. Hieronymus diligibiles uertit. Sunt.n. ἀγαπητοὶ qui nobis periucundi sunt, chari, suaues, et exoptabiles, quorum uel mentio nobis longe est iucundissima & gratissima. Hac compellatione ideo utitur, ut cogitatione amoris Apostoli erga se libentius audiant quæ proponit, & firmius teneat, et maiori cum alacritate obediant. Proponit autem breuissime: Diligamus (inquit) nos inuicem, ubi & uerbo ἀγαπᾶν utitur Apostolus,

quod

quod significat quidem diligere: sed singulari quodam studio, ut & boni consulamus errata, & tegamus offensa ab charitate mutua, iuxta illud Salomonis: Charitas tegit multitudinem peccatorum.

Nam charitas ex Deo est.

Ratio propositionis à causa ad effectum. Qui sunt ex Deo, se mutuo diligent. Fideles sunt ex Deo: Ergo fideles se mutuo diligent. Loci totius argumenti ponitur probatio maioris. Porro hæc ratio propositionis breuißima quidem si uerba spectes, sed ualde copiosa est, si eam explices. Vult enim nos & naturam Dei cogitare, & quid ab eo proficiscatur perpendere, & quid sit illi gratum & acceptum intelligere. Deus cum natura bonus sit, nihil ab eo proficisci potest nisi bonum, nihil ei gratum & acceptum esse potest, nisi bonum. Nunc autem, cum Deus sit charitas, & charitas ab eo proficiscatur, & charitas ei accepta & grata sit, decet profectò eos qui de illo gloriantur, ut de patre, patris ingenium referre, charitate erga ipsum & erga proximos suos.

Quisquis diligit, ex Deo natus est, & cognouit Deum. Qui non diligit, non nouit Deum, quia Deus charitas est.

Ex

Ex collatione contrariorum effectuum ad contrarias causas ascendit. Quisquis diligit ex Deo natus est. Ergo qui non diligit, ex Deo non est natus, Quare frustra de adoptione gloriatur. Item: Qui diligit nouit Deum, Quare qui non diligit non nouit Deum. Nam cum uera noticia Dei, charitas naturaliter coniuncta est, tanquam riuulus ex uberrimo fonte Spiritus sancti manans. Est enim Deus Charitas, id est, fons charitatis, unde affectus dilectionis manat & diffunditur in eos, qui Dei Spiritum habent, & Deum uerè cognoscunt. Frustra igitur de noticia Dei gloriantur, in quos radius dilectionis diuinæ non diffunditur. Supra docuimus ex Augustino & ex uerbis Domini, dilectionem nostram non esse causam, sed inditium tantum adoptionis nostri. Præterea dictum est supra, quid sit nasci à Deo, & quæ salutaris Dei noticia.

In hoc manifestata est charitas Dei erga nos, quod Filium suum vnigenitum miserit Deus in mundum, vt viuamus per eum.

Dixit Deum charitatem esse, hoc est, fontem charitatis, propterea quod nos intimè & infinitè amet, nunc eius certißimum inditium ab effectu profert: Dedit (inquit) nobis unigenitum Filium, ut nos qui per peccatum mortui eramus, per ipsum

sum uiuamus. Ergo Deus intimè & infinitè nos diligit, atq; adeo ipsa charitas est. Christus hoc ipsum testimonium tribuit Patri Iohan. 3. cum inquit: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Tria sunt maxima obstacula, quæ homines impediunt, quo minus se à Deo diligi statuant. Primum, ærũnæ & calamitates, quibus opprimitur humana natura. Cum enim hæ ærũnæ & calamitates sunt pœnæ iustißimæ, quibus Deus humanum genus punit, testantur Deum horribiliter irasci generi humano. Secundum, uox legis, quæ iram Dei denunciat humano generi, hac damnatoria sentẽtia: Maledictus omnis, qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis. Tertium, iudicium conscientiæ propriæ, quod est ueluti chyrographum Dei scriptum in cordibus nostris, cùm de impijs nostris factis, tùm de pœnis imminentibus propter peccata. Hæc tria cum cogitantur seriò, ratio non potest statuere, quòd Deus nos diligat. Vnde ergo sciemus nos à Deo diligi? Æternus Filius Dei uenit in mundum, assumsit humanam naturam in unionem personalem, hic sui aduentus causam exponens, ait: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Hic perpende utrumq;, hoc est, et quanta fue-

ta fuerit ira Dei aduersus homines propter peccatum, & quam immensa sit eiusdem misericordia in Filio proposita. Ira in hoc conspicitur, quod fuerit tanta, quod non potuerit placari ullius meræ creaturæ satisfactione, imo nec omnibus calamitatibus humanæ naturæ impositis: sed oportuerit Filium Dei assumta carne expiatorem fieri. Misericordia autem in hoc cernitur (quantam nullæ creaturæ possunt satis admirari) quòd dederit Filium, ut uiuamus per illum, ut hic Apostolus noster loquitur: Mors æterna erat stipendium peccati iustißimum, sed Deus ex dilectione mittit Filium, qui nostra causa in se recepta, satisfecit iusticiæ Dei, liberauit nos à peccato & à iure peccati, ut uiuamus per ipsum, modo in ipsum crediderimus. Nam beneficium Filij, & suam misericordiam Deus uult fide accipi, & exercere iustißimam suam iram æternis pœnis in eos, qui hunc Filium contemnunt. Atq; hæc est quod ait: Vt OMNIS qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Hinc iam concludit Apostolus noster: Cum tanta sit charitas Dei erga nos, quod dederit Filium pro nobis redimendis, profecto par est, ut ipsi grati simus, omni obedientiæ studio, & eius dilectionem imitemur in fouendis proximis.

In hoc est charitas, non quod nos dile-

dilexerimus Deum: ſed quod ipſe dilexerit nos, & miſerit filium ſuum propiciatorem pro peccatis noſtris.

Amplificat magnitudinem dilectionis Dei erga nos, ex eo quod in nobis nulla præceſſerit uel dignitas uel uirtus quare nos diligeret: ſed potius horribilia peccata, & merita iuſtæ damnationis. Nam ſi Deus fuiſſet prouocatus noſtra dilectione ad nos redamandos, mirum non fuiſſet, eum cum ſit optimus, amore nos uiciſsim complexum fuiſſe. At nunc ipſe prior dilexit nos, idq; non iuſtos, ſed peccatores & reos æternarum pœnarum. Atq; ita dilexit nos, quòd Filium propiciationem pro peccatis noſtris dederit. Neceſſe eſt igitur ingentem, imo infinitam charitatem eſſe, qua Deus nos complectitur. Ponitur autem hîc abſtractum pro concreto, hoc eſt, propiciatio pro Propiciatore, ut intelligamus pleniſsimam propiciationem nobis proponi in Chriſti ſacerdotio. Nam ideo nobis conſtitutus eſt Sacerdos à Deo, ut ſua uictima, propitium nobis Patrem reddat, ac ſanguine ſuo tegat & aboleat reatum omnium, qui ad ipſum firma fide confugerint.

Dilecti, ſi nos ita Deus dilexit, & nos alij alios diligere debemus.

Accom-

Accommodat exemplum & concludit quod proposuit. Deus nos dilexit, ergo nos inuicem debemus diligere. Hîc spectentur duo, uidelicet debitum officium dilectionis, & ipse diligendi modus. Primum enim dicit: Debemus diligere, ut significet nos obligatos esse ad hoc officiū. Quod enim quis debet, hoc ut soluat necesse est. Obseruetur proinde hîc necessitas debiti contra eos, qui tollunt necessitatem nouæ obedientiæ. De hoc debito loquitur & Paulus Rom. 10. cum ait: Nemini quicquam debeatis, nisi hoc ut alij alios diligatis. Huius autem debiti singularis quædam ratio est, nam tametsi pij perpetuo hoc debitum soluunt, nunquam tamen ita persoluunt, quin debitores adhuc maneant. Debetur siquidem dilectio omnibus naturali & diuina obligatione, Natura enim & mandato Dei obligamur ad perpetuam dilectionem. De duplici debito uide quæ annotauimus in 13. ad Romanos. Modus dilectionis in exemplo Dei proponitur, qui non nostris uirtutibus & meritis est prouocatus ad diligendum nos. Quare si non propter aliquas utilitates nostras, si non propter sperata beneficia, si non propter affinitates & consanguinitates, sed propter ordinem diuinum in natura humana, nos inuicem dilexerimus, exemplum Patris imitamur.

Deum nemo vidit vnquam, Si diligi-

ligimus nos inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius perfecta est in nobis.

Quoniam eorum, quæ sunt optima, fruitio iucundißima est & gratißima, Apostolus noster summum bonum nobis proponit, nempe Deum ipsum, cuius contemplatione tum demum iucundißimè fruemur, quando ex fide sincerè nos mutuò dilexerimus. Nam Deus qui corporis oculis non est expositus, fide & dilectione à nobis comprehenditur. Nam si diligimus nos mutuò, in nobis habitat Deus, iuxta promißionem Dei, & charitas Dei in nobis est perfecta, id est, uerè & reipsa in nobis comprobata. Sed quomodo hoc congruit cum scriptura, quod ait: Nemo Deum uidit unquam? an non Abrahamo, Mosi, Heliæ, Esaiæ, Ezechieli apparuit Dominus? An non Esaias ait: Regem Dominum Sabeoth uidi oculis meis? Irenæus lib:4.cap.13.respondet his uerbis: Neq; Moses uidit Deum nec Helias, nec Ezechiel, qui multa de cœlestibus uiderunt, quæ autem ab his uidebantur erant similitudines claritatis Domini & prophetiæ futurorum.

In hoc cognoscimus quod in eo manemus, & ipse in nobis, quòd de spiritu suo dedit nobis.

Dixit Deum manere in nobis, si diligimus

nos inuicem, id nunc illustri argumento ostendit, quod, ut intelligatur clarius, similitudine declarandum est. Quemadmodum animalem spiritum cognoscimus nos per uitam & motum habere, ita Spiritus sanctus cognoscitur in nobis esse per uitam, qua uiuimus spiritualiter coram Deo ex fide, & per motus spirituales, quibus excitamur ad facienda opera spiritus, inter quæ merito summum locum obtinet charitas. Propter hos motus dicitur S. sanctus Zachar. 12. Spiritus Gratiæ & Precum. Effundam (inquit) super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem, Spiritum Gratiæ & Precum. Spiritus Gratiæ dicitur, quia Spiritus sanctus ad prædicationem Euangelij penetrat in animos auditorum, et instillat ipsis sensum gratiæ, unde & fides uiua concipitur, & arcana operatione spiritus regeneramur. Hæc fides infallibile inditium est habitantis Spiritus sancti in corde credentis.

Deinde dicitur spiritus Precum, quia postquam Spiritus sanctus persuasit cordibus nostris de gratia Dei, & fidem in nobis accendit, excitat etiam animos non solum ad expetendam oblatam gratiam, uerumetiam ad gratiarum actionem & prædicationem bonitatis Dei ex misericordia recipientis nos in gratiam, & remittentis peccata. Hæc ergo duplex spiratio Spiritus sancti, uidelicet gratiæ et precum, testatur de S. sancti in nobis habita-

habitatione, unde Paulus ad Roman. 8. Non accepistis rursus spiritum seruitutis ad timorem, sed accepistis Spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater. Idem Spiritus unà testatur cum spiritu nostro, quòd simus filij Dei & hæredes. Huc & illud 2. Cor. 1. pertinet: Qui confirmat nos uobiscum in Christo, & unxit nos, Deus est, qui obsignauit nos, & dedit arrabonem spiritus in corda nostra. Et ad Ephes. 1. Obsignati estis Spiritu promißionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemtionem acquisitionis, in laudem gloriæ eius.

Tertia spiratio Spiritus sancti, est charitatis fraternæ, cum qua plurimæ uirtutes coniunctæ sunt. Vnde Paulus ad Galat. 5. Fructus uero Spiritus est charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia.

Quarta spiratio Spiritus sancti, est mortificationis carnis & uiuificationis spiritus: Vnde Paulus ad Rom. 8. Si Spiritus eius qui excitauit IESVM à mortuis, habitat in uobis, qui excitauit CHRISTVM ex mortuis, uiuificabit etiam mortalia uestra corpora per inhabitantem eius Spiritum in uobis. Item: Si Spiritu actiones carnis mortificaueritis, uiuetis. Vel ut breuius omnia complectar cum Paulo: Quicunq; Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei, & templum Spiritus sancti in se habitantis. Ex his iam liquido

constat, quæ sit sententia Apostoli nostri, cum inquit: In hoc cognoscimus quòd in eo manemus, & ipse in nobis, quòd de Spiritu suo dedit nobis. Nam hic spiritus est actuosus, & tales ciet motus in corde qualis ipse est. Antithesis hic cogitetur, quam ponit Apostolus ad Rom. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius, hoc est, Qui sensum gratiæ seu adoptionis, precandi impetum, charitatis studium, mortificationis carnis & uiuificationis spiritus initium non sentit, is planè spiritum Christi non habet, sed adhuc sub peccato captiuus detinetur.

Et nos vidimus & testamur, quod Pater misit Filium Saluatorem mundi.

Dixit supra, Deum misisse Filium suum in mundum, nunc idem asseuerat, cùm ut fidem in nobis excitet, tùm ut paterno exemplo charitatem nobis commendet: de hoc testimonio Apostolorum in primo capite copiosius diximus. Mundus hîc pro omnibus hominibus, qui in mundo sunt, accipitur, Sicuti in illo dicto: Sic Deus dilexit mundus. Item in illo: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Non est enim personarum acceptio apud Deum, iuxta illud: Deus uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Quod autem multi, proh dolor, damnantur,

tur, hoc non ad consilium Dei uel creantis mundum, uel mittentis Filium, nec ad uictimæ Christi pretium & ualorem referendum est: sed ad hominum ingratitudinem & contumaciam, qui sacrilegè oblatam gratiam reijciunt.

Quisquis confessus fuerit, quòd Iesus est filius Dei, Deus in eo habitat, & ipse in eo.

Vt supra à motu interno: ita hîc ab actione spiritus propria, præsentiam Dei in fidelibus colligit. Confeßio enim ex fide profecta, habens coniunctum uitæ et fortunarum periculum, probri & cruciatus expectationem, quam & fraterna charitas consequitur, actio est Spiritus sancti habitantis in fidelibus. Secus autem est de confeßione, quæ ex fide non manat, & sine periculo fit, et cum charitas non comitatur, hæc enim multis impijs & hypocritis cum Diabolis communis est. Multi enim uerbis profitentur se nouisse Deum, sed factis sacrilege negant, quorum conscientia cum sit contaminata, abominabiles & contumaces à Paulo pronunciantur. Porrò, scriptura meminit triplicis confeßionis, uidelicet laudis, ut in illo: Confitemini Domino quoniam bonus. Fidei iuxta illud: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego ipsum coram Patre meo qui est in cœlis. Hæc fidei con-

feßio, & noticiam & profeßionem, & fiduciam Christi complectitur. Culpæ, idq; uel coram Deo, ut in illo: Si confiteamur peccata nostra &c. uel coram ministro Ecclesiæ: uel coram offenso fratre. Quid autem sit sentiendum de auriculari confeßione, qualis in Papatu obseruatur, aliâs dictum est.

Et nos cognouimus & credimus charitatem quam habet Deus in nobis.

Causas noticiæ charitatis Dei erga nos indicat, & sunt duæ, uidelicet, noticia & fiducia. Noticia qua nouimus, edocti uerbo Dei, Deum ex charitate nobis dedisse Filium. Fiducia, qua in bonitatem Dei recumbimus, certi de salute per CHRISTVM parta. Vtraq;, hoc est, noticia & fiducia acquiritur per uerbum, in quo est efficax Spiritus sanctus. Confirmatur stupendis operibus Dei, hoc est, miraculis & arrabone spiritus, conseruatur & augescit usu Sacramentorum & alijs pietatis exercitijs. Super hac charitate Dei fundatur spes nostra, iuxta illud: Spes non confundit, quia charitas Dei effusa est in cordibus nostris per SPIRITVM SANCTVM, qui datus est nobis, hoc est, spes nos

non

non fallit, quia Deus nos diligit, id quod testatur Spiritus sanctus, qui datus est nobis.

Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo.

Cum ex similitudine studiorum societas & mutua animorum coniunctio intelligatur, & cum Deus sit ipsa Charitas, id est, fons omnis ueræ charitatis, necesse est & eos in Deo manere, qui uere diligunt, & ipsum Deum in iisdem habitare. Nam iste affectus, modo purus sit, aliunde proficisci nequit, quam ex diuino spiritu. Obseruetur quàm inæstimabilis sit fructus ueræ dilectionis, quæ ut certissimum indicium indicat societatem Dei & hominis, & mutuam inhabitationem, ut qui credit, sit templum Dei, & ipse Deus sit in suo templo, in quo uult coli, inuocari & prædicari. Quàm autem hæc gloria Christianorum sit magna, ostendit Bernhardus hisce uerbis: Deus charitas est, quid preciosius? Et qui manet in charitate, in Deo manet, quid securius? Et Deus in eo, quid iucundius? Idem Bernhardus charitatis distinctionem hanc facit: Et Deus ipse, & Dei donum rectè dicitur charitas, itaq; charitas dat charitatem, ubi dantem significat, nomen est substantiæ: ubi donum, nomen est qualitatis.

In hoc perfecta est charitas nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij, quod quemadmodum ille est, ita & nos sumus in hoc mundo.

Conformitatem nostri cum Deo *in hoc mundo, pronunciat certum argumentum esse, charitatis* Dei *erga nos perfectæ, hoc est, solidæ & reipsa comprobatæ, cuius charitatis notitia facit, ut fiduciam habeamus in die iudicij, hoc est, ut læti & alacres diem iudicij expectemus, & exoptemus, non expauescentes ad mentionem diei iudicij, sicuti illi faciunt, qui cōscientia turpiter actæ uitæ damnati,* Deum *uindicem metuunt suorum scelerum.* Verba *hæc* Apostoli: Quod *quemadmodum ille est, ita & nos sumus in hoc mundo, hunc habent sensum:* Quòd *qualis ille est, tales et nos sumus in hoc mundo.* Huius *dicti interpretatio petatur ex tertio capite, ubi ait:* Quisquis *habet hanc spem in eo, purificat seipsum, sicuti ille purus est.* Loquitur *ergo hîc de conformitate in puritate & innocentia uitæ.* Porro, *hæc conformitas nostri cum* Deo *in imitatione & conatu, & non in puritate & perfectione posita est.* Nec *est hæc conformitas, causa fiduciæ, sed inditium certum solidæ charitatis* Dei *erga nos.* Nam *ex* Spiritu Dei, *qui est arrabo nostræ hæreditatis, proficiscitur.* Hæc Dei *charitas facit, ut*

fiduci=

fiduciam habeamus in die iudicij, non nostra conformitas aut opera, quemadmodum Papistæ perperam ex hoc loco colligunt contra mentem Apostoli.

Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorẽ, quia timor cruciatum habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate.

Argumentum est à contrarijs. Charitas Dei facit ut fiduciam habeamus in die iudicij. Ergo in charitate timor non est, hoc est, ubicunq; est noticia charitatis Dei erga nos, ibi non est timor cruciatuum æternorum propter peccata, Nam ubi est timor, ibi est & cruciatus, qui sane cum fiducia pugnat. Quare qui timet non est in charitate perfectus, hoc est, non est satis de charitate Dei erga se confirmatus. Loquitur aũt hic non de quouis timore, sed de timore iudicij extremi & damnationis, quod patet ex superiori dicto. Non ergo hoc dictũ Apostoli referendum est ad timorem agentium pœnitentiam et filiorum Dei, qui est præcipuus fidei fructus, ut cum dicitur: Beati qui timent Dominum, hoc enim timore excitamur ad pœnitentiam, & cauemus ne clementißimum Patrem nostris offendamus sceleribus. Tametsi autem sæpe de timore Dei diximus, tamen quia hic locus mentionem eius facit, pauca

huc aſcribam, ut teneatur diſcrimen inter timorem Dei ſeruilem, et timorem Dei filialem, quem purum & ſanctum nominat Dauid. Hoc diſcrimen pulchre cernitur in ſeruo timente dominum ſuum, & in filio timente patrem qui ſe genuit. Seruus timet Dominum ut crudelem tyrannum, non ſine occulto odio: Filius timet patrem ut chariſſimum genitorem, ex uera ſtorga. Seruilis proinde timor Dei eſt, quo timetur Deus ut uindex ſcelerum, eſtq; ſine fiducia Mediatoris. Hunc, cũ conuertuntur homines, expellit charitas Dei, Nam qui credit ſeriò Deum ſe diligere, & ignoſcere ſibi peccata propter Chriſtum, is non amplius timet diẽ iudicij, in quo impœnitentes adiudicentur æternis pœnis. Filialis Dei timor eſt, quo timetur Deus ut dulciſſimus pater, cũ reuerentia, amore, ſinceroq; ſtudio faciendi omnia quæ Deo grata ſunt. Hic quia ex fide proficiſcitur, & eſt filiorum Dei proprius, rectè filialis dicitur. Hunc filialem timorem habet, qui ſe ex fide humiliat, qui nihil ſublime de ſe & operibus ſuis ſentit, qui omnem laudem Deo tribuit, qui paternam uirgã oſculatur. Breuiter, qui Deum glorificat uera pietate & reuerentia, cauetq; ne patrem clementiſſimum offendat. Huius timoris fructus, longe eſt gratiſſimus: nam ut initium ſuperbiæ eſt defectio hominis à Deo, atq; à creatore ſuo cordis auerſio: ita unus timor Dei eſt, qui nos in obſeruan-

uantia præceptorum Dei atq; omni sancta subiectione & humilitate, continere potest. Atq; hinc est quod Dauid ait: Timor Domini purus permanet in æternum. Huius enim perpetuum studium est declinare à malo, & facere bonum. Quare non immerito Syracides capite 25. ait: Timente Dominum nemo maior est, Timor Domini claritate superat omnia. Postquam enim Syracides nouem res proposuisset, ob quas non immeritò homines in hac uita beati prædicantur, decimo loco timorem Dei collocat supra omnia, ut in quo sit summa & præcipua hominis beatitudo.

Nos diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos.

Repetit superius dictum de ordine dilectionis, ut ostendat necessitatem consecutionis dilectionis Dei & proximi. Dixit supra: In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos: hìc eandem sententiam repetit, ut quemadmodum dixi, doceat fieri non posse ut dilectio Dei stet uera & sincera, sine dilectione proximi: nam, si Deum diligimus, fieri non potest, quin eius imaginem in proximis nostris amemus: quare officia quibus Deus non indiget, uult ut illis præstemus. Hæc igitur obseruetur ratio consecutionis: Nos Deum diligimus, Igitur & proximos diligere nos oportet, quia proxi-

mis

mis gestantibus imaginem Dei, uult Deus testari dilectionem quam illi debemus. Proinde non est tam indignitas proximi spectanda, quàm imago Dei, quæ dignißima est quæ diligatur. Nam si Deus dilexit nos prior, iniusti erimus, nisi ipsum uicißim diligamus. Verum hanc erga se dilectionem ipse testatam uult erga proximos nostros. De ordine dilectionis inter Deum & nos, supra diximus ex Paulo, qui ait: Commendat autem Deus charitatem suam erga nos, quoniam cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Non est ergo nostra dilectio, nostrum meritum, nostra dignitas, aut ulla nostra uirtus, causa cur Deus nos diligat: sed sola ipsius bonitas & misericordia in CHRISTO IESV, quæ excedit omnem angelorum et hominum captum.

Si quis dixerit diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est.

Infert per antithesin argumentum, hoc modo. Supra dixit: Qui diligit Deum, diligit proximum. Hic infert: Igitur qui non diligit proximum, non diligit Deum. Hoc autem quasi regerit in hypocritas, qui religiosi uideri uolunt, etiamsi fratribus nullam dilectionis significationem ostendunt. Horum iactationem pronunciat Apostolus uanam esse. Nam ea est ueræ dilectionis indoles,

doles,ut qui Deum diligit,diligat & proximum. Nam dilectio proximi in dilectione Dei includitur. Hinc est quod Christus secundum legis caput de dilectione proximi, dicat, simile esse primo, non qui ordine, non obiecto, non gradu dilectionis, sed affectu, obligatione & consecutione obedientiæ & debiti officij.

Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?

Probat consecutionem proximi argumenti, sumta ratione à maiori ad minus. Si quis non diligit fratrem suum quem uidet, multo minus diliget Deum, qui est inuisibilis. Nam iuxta regulam Dialecticorum, Si id quod magis uidetur inesse non est, multo minus inerit quod minus uidetur inesse. Quid? an uidetur magis uerisimile esse diligere homines, quorum multa sunt errata, multa uitia, multæ offensiones, quàm Deum, quē fide intuemur, quemq; optimum omnium bonorum fontem confitemur? Hîc cogitanda est ratio dilectionis proximi, quæ est communis adoptio in filios Dei, qui patris gerunt imaginem. In hunc ergo modum argumenti uis declaranda est: Qui non diligit fratrem suum quem uidet, hoc est, filium Dei, gestantem Patris uiuam imaginem, is sane nec Deum patrem diligit. Qui enim

fieri

fieri potest ut patrem ames, & eius imaginem, quam uult te diligere, odio habeas? Non ergo proximus spectãdus est ex uitijs quibus obnoxius est, sed ex illa imagine Dei, quæ in ipso refulget, ex adoptionis dignitate, ex Spiritus sancti inhabitatione, ex societate illa, quam habet cum sanctißima trinitate, & cum omnibus sanctis. Cum itaq; hæ dilectionis causæ concurrunt in proximo, præsertim Christiano, non est mirum, quod ex amore proximi, Deus à nobis diligi cognoscatur. Et contra, quod ex odio proximi Deus à nobis minimè diligi concludatur.

Et hoc habemus mandatum ab eo, vt qui diligit Deum, diligat & proximum.

Ætiologia est à mandantis authoritate, & mandati æquali obligatione. Est enim mandatum Dei, ut qui diligit Deum, diligat & proximum. Ergo qui alteram mandati partem negligit, mandati authorem contemnit, proinde qui non diligit proximum, nec Deum diligere censendus est. Potest & hoc modo concludi argumentum: Nemo diligit eum cuius mandatum contemnit. Qui non diligit proximum, mandatum Dei contemnit: Igitur qui proximum non diligit, nec Deum diligit. Huc Augustini uerba ascribamus: Quomodo diligis eum cuius odisti præceptum? quis

est

est qui dicat: Diligo Imperatorem, sed odi leges eius? In hoc intelligit Imperator, si diligis eum, si obseruentur leges eius per prouincias. Lex imperatoris quæ est? Mandatum nouum do uobis, ut uos inuicem diligatis. Dicis ergo te diligere Christum, serua mandatum eius & fratrem dilige. Si autem non diligis, quomodo eum diligis, cuius mandatum contemnis?

CAPVT QVINTVM.

Summa capitis quinti.

CHaritas, quæ ex fide Christi manat, testimonium est obseruatio mandatorum Dei, quæ mandata uictrix fides leuia reddit uirtute Christi, cuius testimonium qui recipit, ut uitæ æternæ hæres est: ita fiduciam habet impetrandi quicquid iuxta uoluntatem Dei petierit.

Ordo & partes capitis quinti.

PLures sunt huius capitis partes. Primum enim ex fidei & regenerationis natura, dilectionis Dei & proximi necessitatem ostendit.

Deinde

Deinde quodnam sit dilectionis Dei certißimum inditium, nempe obseruatio mandatorum Dei, indicat. Tum ne quis onere mandatorum Dei se opprimi metuat, affirmat fidelibus mandata Dei grauia nō esse, propterea quod fide Christi mundi sint uictores. Postea de Euangelio differit & eius fructu, exponitq; qualia testimonia habeat, tum in cœlo tum in terra, pronuncians fide poßideri uitam æternam. Postremò concludens Epistolam, finem scriptionis indicat, & orationem pro peccatoribus fieri postulat, quorum duo genera facit. In fine addit admonitionem de uitandis idolis, id est, idololatriæ instrumentis.

Exegesis quinti capitis, cum obseruatione doctrinarum.

Omnis qui credit quod Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit genitorem, diligit etiam genitum ex eo,

Ex uirtute fidei & regenerationis extruit necessitatem dilectionis Dei & proximi. Potest autem hoc argumentum duobus modis concludi: Primò quidem sic. Quisquis est ex Deo natus, diligit & Deum genitorem, & omnes qui

nati

nati sunt ex Deo. Quisquis credit quòd Iesus sit Christus, hoc est, promissus Meßias, natus est ex Deo. Ergo qui credit quod Iesus sit Christus, diligit & Deum genitorem, & omnes qui ex eo nati sunt. Deinde uero sic: Omnis qui credit quòd Iesus est Christus ex Deo natus est. Omnis qui ex Deo natus est, diligit Deum genitorem. Omnis qui diligit genitorem Deum, diligit etiam omnes qui ex eo nati sunt. Igitur qui credit quòd Iesus est Christus, diligit omnes natos ex Deo, id est, omnes credentes gestantes imaginem Patris. In hoc Sorita manifestius conspicitur causarum & effectuum necessaria connexio, seu consequentia.

Obserua hoc loco nasci ex Deo, & habere fidem in Iesum Christum, natura coniuncta esse, ita ut uniuersaliter conuertantur affirmatiuè & negatiuè. Quisquis enim natus est ex Deo, habet fidem in Christum. Et quisquis habet fidem in Christum, natus est ex Deo. Et contra: Quisquis non est natus ex Deo, nec fidem in Christum habet. Et qui fidem in Christum non habet, ex Deo natus non est.

Deinde obserua quæ sit fidei salutaris ratio, nempe statuere Iesum esse Christum, id est, uerum Meßiam, Deum & hominem, adeoq; suum unicum Mediatorem & Saluatorem. Nam uera

fides, noticia & fiducia constat. Sola enim noticia nequaquam salutaris est.

Per hoc cognoscimus quôd diligamus filios Dei, cum Deum diligimus, & mandata eius seruamus.

Dilectio Dei & proximi ita cohærent inter sese, ut cum una ponitur, ponatur & altera in subiecto. Qui enim diligit Deum, diligit & proximum. Et qui proximum diligit sincerè, is quoq; Deum diligit. Verum ne quis inani spectro se fallat, dilectionis proximi certißimum inditium & notam seu causam statuit dilectionem Dei, cuius effectus & certißimum inditium est obseruatio mandatorum Dei. Hæc ergo quinq; ordine cohærent: credere in IESVM CHRISTVM natum esse ex Deo, diligere Deum, amare filios Dei, & obseruare mandata eius. Horum primo posito, ponuntur & reliqua, & negato, negantur. Et ex ultimo affirmato uel negato, affirmantur uel negantur superiora.

Porro obseruatio mandatorum Dei cuius hic fit mentio, non in perfectione obedientiæ, iuxta legis rigorem: sed in uoluntate, proposito, conatu & studio approbandi Deo uitam nostram iuxta Euangelij ἐπιείκειαν est posita. Obserua-

tio

tio enim mandatorum Dei, siue quod idem est, impletio legis, nunc opponitur imperfectioni operis, nunc simulationi. Quatenus autem imperfectioni operis opponitur, nemo legem obseruat uel implet, neq; renatus, neq; non renatus, sed solus Filius Dei perfectam legi obedientiam præstitit, qui propterea est finis legis in iusticiam omni credenti. At cùm opponitur obseruatio siue impletio legis simulationi & mendacio, uerè credentes implent legem & obseruant mandata Dei, quia sincerè conantur Deo obedire, qui conatus probatur Deo propter fidem. Hoc ita esse & multa scripturæ testimonia, & plurima sanctorum exempla conuincunt. Respexit Dominus ad Abel & ad munera eius, placuit enim persona fide, & placuit obedientia ex fide præstita, non ob suam perfectionem, sed propter conatum, studium, propositum & uoluntatem alacrem. Abraham iubetur mactare filium, hic Abraham propositum, uoluntatem, conatum & studium obtemperandi Deo habuit, ex quo perfectionis laudem nactus est, etsi ad mandati executionem non peruenit.

Hæc est enim charitas Dei, vt madata eius seruemus.

Ab effectu ostendit quænam sit, & ubi sit germa-

germana charitas Dei, qua Deus ab homine diligitur. Congruit autem hoc dictum Apostoli cum uerbis Domini, qui ait: : Si diligitis me, mandata mea seruate. Et iterum: Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Et rursus: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, et mansionem apud eum faciemus. Qui igitur ita erga Deum affectus est, quòd omnibus rebus mundi, obedientiam erga Deum anteponat, & eius studeat mandata seruare, is uerè Deum diligit, etsi non perfectè iuxta rigorem legis. Contra uero, qui carnis concupiscentijs abripitur, qui carnalia sapit & sectatur, qui sciens & uolens ruit contra mandata Dei, & uastat conscientiam suam, is nec fidem, nec dilectionem Dei habet. Abraham dum paret Deo iubenti ut filium suum Isaac unigenitum in holocaustum offerat, se uera dilectione præditum fuisse testatur. Saul dum hosti parcit, sciens & uolens contra manifestam uocem Dei, se fide & dilectione Dei uacuum declarauit. Vnusquisq; ergo ad hanc regulam semetipsum examinet, uideatq; num uera dilectione sit præditus, nec ne. Deus non illuditur sophistica, non fallitur hypocrisi, non uano spectro uascinatur, nam corda & renes scrutatur & examinat.

Et mandata eius grauia non sunt,

quia

quia omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.

Prolepsis est. Nam anticipat obiectionem quæ oriri poterat ex proxima sententia. Tu dicis Iohannes Dei dilectionem in eo consistere, si quis mandata Dei seruet: At mandata Dei grauiora sunt, quàm ut ab ullo mortalium seruari poßint. Respondet Iohannes, Mandata eius grauia non sunt, & responsionis huius causam seu rationem subiungit, Quia (inquit) omnis qui natus est ex Deo, uincit mundum, hoc est, non superatur à concupiscentijs mundi. Hîc Iohannes discerni uult inter renatos & non renatos, horum enim respectu dicitur lex uel grauis, uel leuis, quæ per se considerata, nec grauis nec leuis dici potest. Vt igitur non renatis grauis est lex, seu ut hîc loquitur Iohannes, grauia sunt mandata Dei, ut quæ onere damnationis eos premant: ita renatis non sunt grauia. Vna proinde regeneratio facit, ut lex Dei homini non sit grauis. Nam in regeneratis quatuor cōcurrunt, quæ legis onus leue reddunt, horum Primum est absolutio à peccato, & Christi iusticia credenti imputata, quæ facit ut regeneratus non sit amplius sub lege damnante: nam legis maledictio, qua omnes non conuersi premuntur, illi sublata est, siquidem conuersus habet quod lex requirit, uidelicet plenam legis

iusticiam, iuxta illud: Christus est finis legis, in iusticiam omni credenti, hoc est, omnis qui credit, habet quod lex requirit, nempe iusticiam legis, eamq; non à se factam, sed à Christo sibi imputatam. Non igitur habet lex ius premendi suo onere hominem credentem in Christum, quod ius obtinet in omnes non renatos.

Secundum est donatio Spiritus sancti, quo & affectus & uoluntas reformantur, atq; adeo nouæ uires acquiruntur, ut homo iam poßit motus à Spiritu sancto aliqua Deo grata facere. Hoc confirmatur dicto Apostoli: Si Spiritu eius, qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, qui excitauit Christũ ex mortuis, uiuificabit etiã mortalia uestra corpora, per inhabitantem ipsius Spiritum in uobis. Hic ergo Spiritus facit, ut non ambulemus secundum carnem, iuxta quam qui ambulant, Deo placere non possunt: sed actiones corporis, hoc est, uitiosæ naturæ mortificemus, ac uiuamus nunc nouam uitam ex fide filij Dei.

Tertium ex secundo sequitur, uidelicet affectus in renatis, quo renati delectantur lege Dei. Huc illud Pauli ad Roman. 7. Condelector lege Dei, secundum interiorem hominem, hoc autem cum promtißimæ uoluntatis inditium sit in renatis, facit ut legis onus ipsis haud quaquam graue esse uideatur. Tametsi igitur perpetua lucta est in renatis carnis & spiritus, tamen quatenus

tenus homo regenitus est, promtißima uoluntate fertur in obsequium Dei, iuxta legis diuinæ præscriptum. Hinc est quod Paulus dicit: Ipse ego mente quidem seruio legi Dei, carne uerò legi peccati.

Quartum, quo lex Dei leuis redditur, est gratia, qua boni consulitur defectus. Clementißimus enim pater, eà qua cõplectitur fideles gratia, multas ignorantias, multas omißiones & commißiones contra legem boni consulit, donec maneamus in fundamento, ac retineamus fidem & bonam conscientiam, atq; hoc est quod Paulus ait: Nulla condemnatio est ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum. Vt igitur pater terrenus, quando uidet promtam uoluntatem in filijs suis, conniuet ad multa errata, quæ non proueniunt ex malitia: ita Pater cœlestis uenia tegit defectus nostros, idq; ea storga paterna, qua nos in Filio dilecto charos habet. Et his iam liquidò cõstat, quibus lex Dei uel grauis uel leuis sit, & quibus de causis. Quod autem Papistæ ex hoc loco Iohannis colligunt, legem Dei præstari posse perfectè à fidelibus, ab infidelibus autem minimè ex parte, falsum est. Nam Paulus ad Ro. 7. et scriptura passim testatur in sanctis semper manere peccatum, quod certe uerum non esset, si legem perfectè implerent sancti. Nam una cum perfecta iusticia

legis, non poteſt uiolatio conſiſtere. Et Apoſtolus ſupra dixit: Si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & Deum mendacem facimus. Et Salomon ait: Non eſt homo ſuper terram qui non peccet. Nam donec in hac uita uerſamur, caro nos ſolicitat, & ſæpe ſuppullulant praui affectus & actiones, quæ ſua natura peccata ſunt, etſi ſanctis non imputentur. Quod autem ſupra dictum eſt, Qui natus eſt ex Deo, non peccat, nec poteſt peccare: non ad quoduis peccatum, ſed ad certum peccati genus referendum eſt, quemadmodum ſupra declaratum eſt.

Et hæc eſt uictoria quæ uicit mundum, fides noſtra.

Dixit omnem natum ex Deo uincere mundum, id eſt, quicquid in nobis eſt, uel extra nos à Dei mandatis nos abducens: Nunc autem quo inſtrumento, & qua uirtute id fiat, exponit, nempe fide qua CHRISTVM apprehendimus, qui mundi uictor eſt. Vt enim fide Chriſtum poßidemus: ita Chriſti uirtute mundum ſuperamus. Nam cum in Chriſtum credimus, uirtute mortis Chriſti mortificantur membra ueteris hominis in nobis, hoc eſt, concupiſcentiæ prauæ. Virtute ſepulturæ premuntur, ut ſuas uires exerere non poßint. Virtute reſurrectionis noui naſcimur homines, & in nouitate uitæ ambulamus.

In his

In his sita est illa mundi uictoria, de qua hic loquitur Apostolus. Huius rei symbolum & testimonium est Baptismus noster, sicuti Paulus hisce uerbis docet: Quicunq; mortui sumus peccato, quomodo adhuc ei uiuemus? An ignoratis quòd quicunq; baptizati sumus in CHRISTVM IESVM, in mortem eius baptizati sumus? una sepulti sumus cum ipso per baptisma in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis per gloriam Patris, sic & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insititij facti sumus per similitudinem mortis eius, simul & resurrectionis participes erimus. Hîc Apostolus & mortem peccati in nobis ex uirtute mortis Christi, & uitam Spiritus ex uirtute resurrectionis Christi esse docet, in quibus, hoc est, mortificatione & uiuificatione, sita est regeneratio nostri, & sanctificatio, quæ facit ut mundi uictores simus, sed in Christo seu ex uirtute Christi. Nam metaphora sumta à plantarum cultura, qua utitur Apostolus, apertè monstrat unde sit uis uitæ & uictoria Christianorum. Vt enim surculus insitus trunco, uiuit non sua, sed aliena uita: sic natura humana non uiuit nisi inseratur CHRISTO, quod fit per fidem. Atq; hoc est quod ipse Dominus Iohan. 15. ait: Manete in me, & ego in uobis, quemadmodum ramus non potest fructum ferre à semetipso, nisi manserit in uite, Sic neq; uos nisi in

me manseritis. Ex hisce iam constat, quare uictoria super mundo tribuatur fidei seu regenerationi, uidelicet, quia fides Christum uictorem mundi habet in se manētem, et ipsius uirtute ueterem hominem exuat, & nouum induat. Vsus est autem hoc loco Apostolus præterito tempore, VICIT, propter certitudinem uictoriæ. Nam qui uerè credunt, non minus de uictoria certi sunt, quàm si nunc bellum confectum esset. Hinc præterea manifestè patet, uictricem fidem non esse tantum historiæ noticiam & assensum, sed potius uiuam in CHRISTVM fiduciam, qua statuimus Deum nobis propitium esse in Christo.

Quis est qui vincit mundum nisi qui credit, quod IESVS est filius Dei.

Quia fidei meminit, nunc quìsnam uerè credere censendus sit, definit: nempe is, qui credit quod IESVS est filius Dei. Hæc definitio à materia sumta, non de noticia tantum intelligenda est, sed etiam, idq; multò magis, de fiducia in Iesum Christum filium Dei uictorem mundi, cuius robore nos in pugna aduersus mundum persistemus, & uictores mundi, carnis & concupiscentiarum eius euademus, propterea quòd in ipsum toti recumbamus. Vincendi uocabulum admonet

net nos grauißimi certaminis, quod erit inter ſpiritum & mundum, donec in hac uita ſumus. Vincendi modus certificat nos de uictoria, ſi modo, ut inertes milites, arma non abijciamus: donec enim in fide CHRISTI *perſtiterimus, uirtute mortis Chriſti ſuperiores propria carne erimus, & uirtute reſurrectionis eiuſdem uiuificabimur magis magisq;, ut in hac pugna non ſuccumbamus.*

Hic eſt ille, qui venit per aquam & ſanguinem, Ieſus Chriſtus, non per aquam ſolum, ſed per aquam & ſanguinem, & Spiritus is eſt, qui teſtificatur, quôd ſpiritus eſt veritas.

Quia multa ſubinde de fide dicta ſunt, cuius fidei obiectum eſt Ieſus Chriſtus: Nunc ad teſtimonia tranſit, quibus Chriſti, quem offert Euangelium, dignitas, excellentia, & ueritas comprobatur. Facit autem duo teſtimoniorum genera, quorum unum in terra, alterum in cœlo exiſtit: quæ ſimul teſtantur quòd IESVS *Mariæ filius, ſit uerus Meßias ſeu* CHRISTVS, *quem fides ſanctorum reſpicit. Hic Ieſus eſt (inquit) qui uenit. à quo? à Patre miſſus. quo? in ſanctos. quomodo? per aquam & ſanguinem. Aqua ſymbolicè ſignificat ſanctificationem noſtri, & regenerationem, quam fideles in ſe fieri arcana Spiritus*

operatione ſentiunt, hanc ideo, aquæ ſymbolo notat, ut purificationes legales, quæ per aſperſionem aquæ fiebant, interpretetur: quibus interna illa regeneratio, & ſanctificatio adumbrabatur. Etſi autem baptiſmus eſt externum Chriſti exhibiti ſymbolum, & eius uirtutis in nobis teſtimonium, tamen de eo non uidetur agere hoc loco Apoſtolus, ſed tantum de interno teſtimonio, uidelicet regenerationis, quod ſoli fideles in ſe ſentiunt. Sanguis ſymbolicè iuſticiam ſignificat, quæ ſita eſt in peccati expiatione, & iuſticiæ Chriſti imputatiōe. Hæc ideo ſanguinis ſymbolo notatur, quia ſanguinis aſperſio in ueteri teſtamento, figura erat aſperſionis ſanguinis IESV CHRISTI, qua peccata credentium expiantur. Deinde addit: Et Spiritus is eſt, qui teſtificatur quòd Spiritus eſt ueritas, hoc eſt, Spiritus qui eſt in ſanctis, teſtificatur Spiritum ſanctum eſſe ueritatem, hoc eſt, teſtatur uerum eſſe quod dictet ſanctis, nempe quod ſint filij Dei, iuxta illud Rom. 8. Spiritus conteſtatur ſpiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei. Eſt proinde Andanaclaſis in uoce Spiritus, in priori enim loco effecta Spiritus ſancti, uidelicet motus congruentes legi & uoluntati Dei, excitatos in credentibus à Spiritu ſancto. In poſteriori uerò ſignificat ipſum Spiritum ſanctum effectorem. Continet igitur hic uerſus ſex teſtes, quorum Primus eſt Pater, à quo uenit

Filius.

Filius. Secundus, Filius ipse. Tertius, Spiritus sanctus. Quartus, Aqua. Quintus, sanguis. Sextus, Spiritus sanctorum, de quibus testibus Apostolus noster in sequentibus distinctius agit.

Nam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.

Quorsum ea pertineant, quæ dixit, explicat & distinctius discernit inter ea testimonia, quæ recensuit uersu superiori. In hoc enim uersu tres testes enumerat, qui de cœlo testantur de Christo, qui sunt Pater, λόγος, & Spiritus sanctus. Pater sonabat de cœlo hanc uocem: Hic est Filius meus dilectus, idq; bis, uidelicet in baptismo & in transfiguratione. Filius qui ascendit uisibiliter in cœlum, & sedit ad dexteram Patris, testatus est de Euangelio, non solum dum in terris ageret uisibiliter diuinis suis operibus, sed etiam hodie testatur, dum suam Ecclesiam mirabiliter seruat in tantis persecutionibus & furoribus Diabolorum & hominum, & cum dona dat Ecclesiæ, alios quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores & Doctores ad instaurationem sanctorum, ut ædificetur corpus Christi, ad Ephes. 4. Spiritus sanctus in baptismo Christi, in columbæ specie testatus est de Christo, & uisibiliter illapsus in Apostolos ipso

die

die Pentecoſtes à reſurrectione Domini multis miraculis Chriſti Euangelium de pœnitentia & remißione peccatorum confirmauit. Et hodiè in omnibus ſanctis arrabo eſt hæreditatis promiſſæ. Hi tres teſtes, Pater, λόγος & Spiritus ſanctus unum ſunt, id eſt, de eadem Chriſti doctrina, & ſalute per illum conſequenda, conſentiunt, non ſecus atq; unus teſtis eſſet. Quidam interpretantur: Vnum ſunt, ſcilicet eſſentia ſeu natura diuina: quæ ſententia etſi uera eſt, hoc tamen loco minimè congruit, quemadmodum ex ſequenti uerſiculo patebit, in quo iſta interpretatio locum non habet. Porrò, hæc Apoſtoli uerba ſemper ſint nobis in conſpectu, & his cœleſtibus teſtimonijs muniamus nos aduerſus omnes Satanæ & Pſeudoprophetarum technas, & corruptelas, quæ excogitantur ad euertendam Euangelij certitudinem in perniciem humani generis. Cur autem quidam expunxerint totam hanc ſententiam ex textu, præſertim, cùm optimè quadret, & inueniatur in probatißimis exemplaribus, græcis & latinis, non uideo.

Et tres ſunt qui teſtificantur in terra, Spiritus, aqua & ſanguis, & hi tres vnum ſunt.

Alterum teſtimoniorum genus, quo confirmatur & Chriſti authoritas, & Euangelij ipſius

ueritas, & est triplex, Spiritus, Aqua & Sanguis. Spiritus est credentium persuasio, quæ conuicti sunt in suis cordibus de Euangelij Christi certitudine & ueritate. Aqua est ipsa regeneratio & sanctificatio. Sanguis est iusticia, id est, expiatio peccati per sanguinem Christi, & iusticiæ Christi imputatio. Cur aũt hæ tres uoces ita accipiendæ sunt, suprà expositum est. Hi tres, inquit, in terra sunt, & in unum sunt. In terra quidem, quia hos testes in se sentiunt sancti, qui hic in terris degunt. In unum uerò sunt, quia inter sese de eadem re consentiunt. Cùm ergò tres illi in cœlo testes, & hi tres in terra consentiant in omnibus, fides nostra minimè uacillare debet, sed certißimo certius statuere, omnia euentura quæ Euangelium promittit.

Hactenus eam sententiam uerborum Iohannis adduximus, quæ maximè congruere præsenti argumento uidetur, nunc breuiter aliorum sententias attingamus.

Augustinus per spiritum, Patrem ipsum: per sanguinem, Filium: per aquam, Spiritum sanctum intelligit. Sed hæc interpretatio nequaquam congruit: nam Apostolus noster distinguit inter testes, qui in cœlo sunt, qui sunt Pater, λόγος

&

& Spiritus sanctus: & testes eos qui in terra sentiuntur, uidelicet, spiritum, aquam & sanguinem. Ergo necesse est, ut alij testes intelligantur, quàm Pater, Filius & Spiritus sanctus.

Ambrosius concinnius lib.3. de Spiritu sancto cap.11. Tres (inquit) sunt testes (scilicet in baptismate) Spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt in Christo Iesu. Audi, quomodo testes: Spiritus mentem renouat: Aqua proficit ad lauacrum: Sanguis spectat ad precium. Spiritus enim nos per adoptionem filios Dei fecit: sacri fontis unda nos abluit: Sanguis Domini uos redemit.

Idem lib.1.cap.6.de Spiritu sancto: In aqua est imago mortis, in Spiritu pignus est uitæ, ut per aquam moriatur corpus peccati, quæ quasi quodam tumulo corpus includit, & per uirtutem spiritus renouemur à morte peccati. Et ideo hi tres unum sunt, sicut Iohannes dixit, aqua, sanguis & spiritus, unum in mysterio, non in natura. Aqua igitur testis est sepulturæ, Sanguis testis est mortis, Spiritus testis est uitæ. Si qua ergò in aqua gratia, non ex natura aquæ, sed ex præsentia est Spiritus sancti.

Idem in libello de his qui mysterijs initiantur, cap.3. Legistis, quòd tres testes in baptismate unum sint, aqua, sanguis, & spiritus. Quia, si unum horum detrahas, non stabit baptismatis sacramen-

cramentum. Quid enim est aqua sine cruce Christi? Elementum commune sine ullo sacramenti effectu. Nec iterum sine aqua regenerationis mysterium est, Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Hinc cognosce, quòd aqua non mundat sine spiritu.

Alij per spiritum intelligunt ministerium Euangelij, in quo efficax est Spiritus sanctus: per aquam Baptismum: & per sanguinem Cœnam Dominicam.

In hac uarietate opinionum sequendum est quod maximè uidetur quadrare, quodq; congruit cum analogia fidei. Quare ego sententiam quam primo loco proposui, præferendam iudico, etiamsi alias, quas recitaui, non omnes repudio.

Si testimonia hominum accipimus, testimonium Dei maius est.

Testimonium Dei duplex de Christo & eius Euangelio adduxit, nunc qualis fides isti testimonio adhibenda sit, à comparatis colligit. Si testimonium hominum accipimus, multò magis testimonium Dei accipere oportet: Nunc autem in ore duorum aut trium testium consentientium de re aliqua super terram, stabit omne, ut inquit scriptura, uerbum. Igitur multo magis testimonium Dei accipiendum est, Pro consequente maioris,

ſequelæ, probationem ponit: nimirum quod teſtimonium Dei maius ſit quàm hominum teſtimonium. Debent enim maiora teſtimonia præferri minoribus.

Nam hoc eſt teſtimonium Dei, quod teſtificatus eſt de Filio ſuo, Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium in ſemetipſo, qui non credit Deo, mendacem fecit ipſum, quia non credidit teſtimonio, quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.

Supra dixit teſtimonium de Chriſto in terra perhibere ſpiritum, aquam et ſanguinem: nunc ubi nam hoc teſtimoniorum genus quærendum ſit docet, nempe in conſcientia fidelium. Qui (inquit) credit in Filium, habet teſtimonium in ſeipſo, nempe ſpiritum, ſanguinem, & aquam, id eſt, mentem perſuaſam de Chriſto & ueritate Euangelij per Spiritum ſanctum, iuſticiam Chriſti, hoc eſt, obedientiam crucis & legis ſibi imputatam. Et ſanctificationem, hoc eſt, mortificationem & uiuificationem, ſeu inchoationem nouæ obedientiæ. Hæc enim fidelis anima in ſe ita ſentit, ut prorſus aduerſus omnes carnis rationes triumphet, certa de ueritate Euangelij & ſalute per Chriſtum conſequenda. Amplificationem à contrarijs ſuo more addit Apoſtolus, ut oſten-

ostendat grauitatem peccati illorum, qui in filium Dei non credunt, hos enim dicit Deum mendacij arguere, ac si falsum testimonium de suo perhiberet Filio. Quantumuis igitur magni peccatores sumus, non addamus hoc horrendum peccatum, ut Deum mendacem nostra infirmitate faciamus, qui, etsi reuera mendax non est, uitio tamen non credentis pro mendaci habetur.

Est autem hoc testimonium, quòd vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio eius est.

Quale nam sit Dei testimonium de Filio, exponit, nimirum quòd Deus dederit uitam æternam, quæ uita est in eius Filio, qui eam omnibus credentibus & meruit & impertit. Hic quatuor obseruentur. Primum, unde uita æterna sit, nempe à Deo patre. Secundum, quòd hæc uita sit donum Dei gratuitum. Tertium, quòd in Christo quærenda sit hæc uita. Quartum, quòd hæc uita contingat credentibus, nam cum dicit: Nobis dedit, credentes intelligit. Primum destruit omnia humana merita. Secundum commendat nobis Dei misericordiam. Tertium fontem uitæ monstrat IESVM CHRISTVM. Quartum fidei nos admonet, qua Christus fons uitæ apprehenditur. Quicunq; ergo uel operibus nituntur, uel mereri se putant cœlum, uel extra Chri-

ſtum uitam & ſalutem quærunt, uel uacui fide degunt, expertes uitæ æternæ ſunt donec reſipiſcant.

Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

Vita æterna, quæ eſt donum Dei gratuitum, offertur quidem promiſcuè omnibus. Verum quia non omnes eius uitæ fiunt participes, duo hominum genera ſtatuit: quorum alij uitam oblatam & donatam conſequuntur, alij ſua culpa oblatæ uitæ non fiunt participes. Qui (inquit) habet Filium, habet uitam: qui Filium non habet, uitam non habet. Nam qui Filium habet, Primum uiam ad uitam æternam habet, Filius enim uia eſt, iuxta illud: Ego ſum uia. Item: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo. Deinde, qui habet Filium, ianuam uitæ habet, iuxta illud: Ego ſum oſtium. Tum, qui habet Filium, meritum uitæ æternæ habet. Nam Filius non ſibi, cui iure debebatur uita æterna, ſed ſuis, hoc eſt, in ſe credentibus, uitam æternam meruit. Præterea, qui Filium Dei habet, omnia cum Filio habet, qui enim Filio proprio non pepercit, ſed pro omnibus tradidit ipſum, quomodo non etiam cum ipſo nobis omnia donaret? Rom. 8. Adhæc, qui Filium habet,

unum

unum est cum illo, fieri proinde non potest, quin unà cum filio, hæres uitæ æternæ sit. Postremò, qui filium habet, ipsam uitam æternam habet iuxta illud: Ego sum uita. *Quapropter siue uiam uitæ, siue ostium uitæ, siue meritum uitæ, siue fontem uitæ &* Dominum, *siue ipsam adeo uitam quæris, Christus & uia, et ostium, & meritum, &* Dominus, *atq; adeò ipsa uita æterna est. Hæc omnia hoc Christi dicto intelliguntur:* Ego sum uia, *ueritas & uita.* Hoc *dicto significat* Dominus, *se & principium, & medium & ultimum esse, per quod ueniatur ad uitam æternam. Si quæris, quisnam habet* Filium? *respondet ipse, ut est in* Euangelio Iohannis: *Qui credit in* Filium, *habet uitam æternam: cuius rationem hîc ponit* Iohannes, *uidelicet quòd* OMNIS *qui credit poßideat uitam æternam, quæ uita est ipse* Dei *filius.* Proinde *in rectißima ad uitam uia est, qui credit in* Filium, *in qua custoditur potentia* Dei *per fidem, & in eadem rectà pergit, dum magis magisq; in omni cognitione & sensu rerum spiritualium proficit.*

Hæc scripsi vobis credentibus in nomen filij Dei, vt sciatis quòd vitam habetis æternam, & vt credatis in nomen filij Dei.

Clausurus Epistolam Apostolus, & quibus

ſcripſerit, & in quem finem oſtendit. Scripſit credentibus, qui iam filij Dei per fidem effecti, hæredes ſunt uitæ æternæ. Proinde quicquid in hac tota Epiſtola diſputatur de ſanctificatione, de dilectione & alijs uirtutibus, ad fructum fidei, & non ad cauſas hæreditatis cœleſtis referendum eſt. Aliud enim eſt de rei cauſis, aliud de rei iam conſtitutæ qualitatibus & proprietatibus diſputare. Etſi enim ex adiunctis, proprietatibus & actionibus cognoſcuntur res: tamen hæ rem non conſtituunt, ſed conſtitutam ſequuntur, & dum non ſequuntur, rei interitum indicant. Diligenter igitur diſcernere oportet, quo in loco habenda ſint bona opera, ſtabilita iuſticia fidei. Proinde quoties Sophiſtæ obijciunt ex hac Epiſtola ſententias, quibus oppugnare uolunt gratuitam adoptionem, quæ eſt credentium, hunc locum Iohannis opponamus, qui teſtatur ſe non ſcripſiſſe prophanis, & nondum conuerſis, ſed credentibus tantum, quorum eſt adoptio & ſalus per unicum λύτρον IESV CHRISTI. Finem ſcriptionis addit duplicem, Vnum cum inquit: Vt ſciatis quod habetis uitam æternam: Alterum cum inquit: Vt credatis in nomen filij Dei? Primus finis monet quod fides Chriſtiana nō ſit inconſtans opinio aut fluctuans dubitatio: ſed conſtans ſcientia, quæ ex certiſſimis & immotis principijs manat. Sunt autem iſta prin-

principia, Verbum Dei multis stupendis miraculis confirmatum & demonstratum, & Spiritus sanctus, quo mentes illustrantur in uera Dei noticia, adeo ut beneficia Dei iam sensibus quodammodo percipiantur. Huc pertinent ea, quæ supra dicta sunt de triplici testimonio in cœlo, et de triplici testimonio in terra. Secundus finis monet ut quotidiè crescamus in cognitione & fide, ne simus contenti primis initijs, sed quotidiè magis magisq; proficiamus, donec ad metam peruenerimus. Quid autem sit credere in nomen filij Dei, in tertio capite dictum est. Nomen enim filij Dei, prædicationem Euangelij respicit. Vult ergo ut talem credamus nobis esse filium Dei, qualis in Euangelio nominatur & prædicatur.

Et hæc est fiducia quam habemus apud Deum, quòd si quid petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.

De spe, quæ cum fide coniuncta est, agit, quæ est certa expectatio promissorum bonorum. ut enim fides est fiducia præsentis beneficij, seu gratiæ, ut quæ in præsentia accipiat remissionem peccatorum & reconciliationem: ita spes est fiducia promissorum bonorum, inter quæ unum est cuius hoc loco meminit Apostolus. Promiserat

enim Deus se exauditurum preces nostras, & Christus ait: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. In hac generali Christi promißione obseruanda est restrictio, quam hîc exprimit Apostolus, cum inquit: Si quid petierimus secundum uoluntatem eius. Hæc ergo restrictio in promißione Christi subintelligenda est, ut sit sensus: Quicquid secundum uoluntatem Dei petieritis in nomine meo, hoc dabitur uobis. Petimus autem secundum uoluntatem Dei ea omnia, quæ gloriam Dei concernunt, & ad nostram salutem directè spectant, idq; non ex nostro iudicio, sed iuxta consilium Dei. Hæc igitur spectantia ad gloriam Dei, petenda quidem sunt sine conditione. Certi enim sumus de uoluntate Dei, sed modus conferendi petita, sapientiæ Dei relinquendus est, præsertim cùm nos ipsi à uero modò illustrandæ gloriæ Dei & æcquirendæ salutis aberramus.

Et si scimus quod audit nos quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones quas petimus ab eo.

Quod in genere dixit de oratione fidelium, id iam accommodat ad cuiusq; usum & praxin. Quilibet ergo Christianus statuere debet, se impetraturum, quicquid secundum uolũtatem Dei, & non contra uoluntatem petierit. Non enim debet

debet Christiana oratio pugnare cum præceptis Dei. Porro, si interdum Deus differt quod petitur, hoc fit & ad excitandum precandi affectum in nobis, & ad explorandam fiduciæ constantiam. Non est ergo tempus certum Domino præscribendum, quo exaudiet, id quod etiam sanctissima fœmina Iudith suos ciues docuit: sed paternæ uoluntati relinquendum est, ut is, cum tempus sibi uidetur commodissimum, manus auxiliatrices porrigat. Deinde, sciendum est, quòd duplex modus exaudiendi suos sit Deo usitatus, Aliâs enim simpliciter exaudit, iuxta orantis uoluntatem, ut cum apertum auxilium præbet coniectis in Babylonicam fornacem, & cum Danielem obiectum leonibus liberat. Aliâs exaudit non iuxta uoluntatem precantis, sed secundum id quod magis expedit in salutem orantis, iuxta illud Augustini: Sæpe non exaudit ad uoluntatem, ut exaudiat ad salutem. Stephanum & Laurentium non liberat è manibus hostium, sed sua gratia eos sub cruce confortat, ut ipsi coronam uictoriæ in cœlis magis gloriosam accipiant. Hoc pacto multos sanctos Martyres olim exaudiuit, et hodiè multos in uarijs ærumnis exaudit. Quare nõ iudicandum est de exauditione semper ex euẽtu, qui incurrit in oculos, sed sæpe ex responso quod in se sentiunt sancti per spiritualem consolationem & Spiritus sancti assistentiam. Pre-

ces Dauidis sæpe in principio sunt plenæ terroribus & dubitationibus, sed inter precandum ex cogitatione promißionum, concipitur fiducia, & lætitia quædam spiritualis excitatur in corde. Vnde hoc? Ista læticia inter precandum concepta, est testimonium Spiritus sancti, qui testatur precantis orationem à Deo exauditam esse. Ad eundem modum et nos orare oportet, & non desinere, priusquam responsum per Spiritum Dei in cordibus nostris perceperimus, quod haud dubiè semper fiet, quando orantis animus recte componitur secundum uerbum Dei, hoc est, cùm ex fide, cum pio proposito & sine hæsitatione Deum Patrem inuoces in nomine unici Mediatoris, Domini nostri IESV CHRISTI.

Si quis viderit fratrem suum peccantem peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccantibus non ad mortem.

Est & hic effectus ueræ dilectionis ex fide natæ, imo officium debitum omnium piorum, uidelicet, ut se mutuis precibus Deo commendent, & ut alij aliorum erratis medeantur, docendo, admonendo, corripiendo, comminando, atq; etiam inuocãdo Deum. Nam noster labor totus frustraneus est, nisi Deus manum adhibeat, iuxta illud: Nisi Dominus ædificauerit ciuitatem, frustra uigilat

gilat

gilat qui custodit eam. Sunt autem in hac pe= ricopa tria, mandatum, promißio & restrictio, Mandatum est, ut frater pro fratre peccante oret. Promißio, quòd orans sit impetraturus peccanti ueniam. Restrictio, quòd tantum orandum sit pro fratre peccante non ad mor= tem.

Quantum autem ad mandatum attinet, quo iubemur pro fratribus orare, non est quod mul= tis agam, præsertim cùm uniuersa scriptura, & sanctorum Patrum approbata exempla, nobis hoc officium commendent. Vocatur autem hæc precandi forma ἔντευξις, id est, postulatio, quæ est supplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua alius pro alio, uel omnes pro se inuicem pre= cantur, non sanctorum patrocinio, non proprio merito, non propria dignitate, sed unici Media= toris Iesu Christi interpellatione & merito freti. Vt autem Dominus excluderet prophanam & Ethnicam superstitionem de mediatoribus et suf= fragijs clarè dixit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Ac si dicat, Me nomi= nabitis interpellatorem, & propter me petetis, non iactantes uestra opera aut merita in conspe= ctu Dei, more Ethnico & Pharisaico, nec despe= rantes propter indignitatem uestram.

Promißio est, quòd orans sit peccanti impe= r aturus uitam, qui antea sub mortis imperio te=

neba=

nebatur propter peccatum. Petet (inquit) & dabit ei uitam. Sed quomodo dabit ei uitam? Non efficiendo, non conferendo, ſed impetrando per uitam, qui eſt Chriſtus Ieſus. Similis locutio eſt in Paulo, 1. Timoth. 4. Attende tibi ipſi & doctrinæ, hoc enim faciens & teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt. Saluos facit miniſter Dei auditores uerbi, non efficiendo, nec conferendo ſalutem, ſed prædicando & docendo ſalutis uiam.

Reſtrictio eſt, quòd orandum ſit tantum pro eo, qui non peccet ad mortem. Etſi autem omne peccatum mortis meritum infert, qualis eſt omnis actio interior & exterior pugnans cum lege Dei, ſicuti clarè ex comminationis uerbis patet: Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis: tamen ſpeciali modo peccatum ad mortem dicitur blaſphemia in Spiritum ſanctum, ſeu peccatum in Spiritum ſanctum: quod quale ſit, mox ab ipſo Apoſtolo explicabitur. Quod autem hic locus non ſit de quouis peccato intelligendus, quod mortem & damnationem ſua natura meretur, uel ex eo patet, quòd Dominus iubeat orare pro perſecutoribus & ipſe ita precatus eſt: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Et Stephanus orauit pro ijs, qui eum ſe lapidibus obruerunt. Et Paulus interpellat pro ſuis Iſraelitis ad ſalutem.

tem. Sed pro Alexandro non orat, quem ſciuit in Spiritum ſanctum peccaſſe, quod tum temporis ſcire potuit, partim ex uiſibili donatione Spiritus ſancti, quo donati erant quidam, qui poſtea defecerunt, partim ex ſingulari reuelatione & Prophetico ſpiritu. Noſtrum autem non eſt de uno homine pronunciare, quod in Spiritum ſanctum peccauerit. Cæterum quod ex hoc loco Papiſtæ diuidant peccatum in mortale, & ueniale, friuolum eſt, nam nullum peccatum natura eſt ueniale, ſed gratia tantum. Omnia enim peccata, ſi naturam eorum ſpectes meritum mortis æternæ inferunt.

Eſt peccatum ad mortem non pro illo dico, vt quis roget. Omnis iniquitas peccatum eſt, & eſt peccatum non ad mortem.

Diſcernit inter peccata, quorum alia ad mortem, alia non ad mortem eſſe pronunciat. Omnis (inquit) iniquitas, id eſt, quælibet legis diuinæ tranſgreßio eſt peccatum, ſed non ad mortem. Ergo peccatum ad mortem noſtro Apoſtolo, non eſt legis tranſgreßio, ut idololatria, periurium, homicidium, tyrannis, adulterium, furtum, mendacium &c. quia qui hæc peccarunt poſſunt reſipiſcere, & reſipiſcentibus peccata hæc remittuntur. Nam, tametſi hæc peccata, ut ſupra

dictum

dictum est, mortalia sunt, ut quæ mortem mereantur æternam sua natura, condonantur autem resipiscentibus: tamen ab Apostolo nostro, non dicuntur ad mortem, quia remittuntur confugientibus ad propitiatorium. Ex his sequitur peccatum ad mortem, peculiare peccati genus esse, quod nō sit uel uniuersalis, uel particularis legis diuinæ transgreßio, sed Euangelij potius transgreßio, etsi non quælibet, sed ea tantum, quæ ab authore Epistolæ ad Hebræos, dicitur prolapsus post illuminationem. Proinde hoc peccatum esse nequit, ubi illuminatio non præceßit, & prolapsus in abnegationem Euangelij illuminationem est secutus. Illuminatio est certa ueritatis Dei, de Christo & eius Euangelio, cognitio, per Spiritum sanctum cordibus hominum obsignata. Prolapsus est defectio ab illa agnita ueritate, & renunciatio uoluntaria Christi & eius Euangelij. Hanc esse peccati ad mortem (quod Dominus blasphæmiam in Spiritum sanctum uocat) rationem, patet ex 12. Matth. ex 3. Marci, ex 16. Lucæ, ex 6. & 10. ad Hebræos, & ex hoc loco Iohannis, nam isti loci collati suppeditant definitionem quam dedimus.

Scimus quod omnis qui natus est ex Deo non peccat.

Anticipat obiectionem, poterat enim ex dictis infer-

inferri: Si iniquitas & legis transgreßio non est peccatum ad mortem, licebit ergo peccare impunè. Hanc obiectionem diluit Apostolus, sumto argumento à natura seu conditione nouæ natiuitatis, qua credentes filij Dei nascūtur. Nam cùm liberorū sit uirtutes paternas imitari, par est profectò ut filij Dei sanctitatis paternæ sint imitatores. Supra ostendit Apostolus discrimen inter filios Dei, & filios Diaboli, ex utrorumq; studio & actionibus, id quod hoc loco repetit. Quid autem sit natum ex Deo, & quid nō peccare, supra expositum est. Cæterum, cùm uerißimum sit, quod supra dictum est: Si dixerimus quòd peccatum nō habemus, nos ipsos seducimus, et facimus Deum mendacem: necesse est ex modo peccandi distinctionem petere. Alij enim peccant studio, proposito & uoluntate, alij non ita, sed tantum infirmitate & ignorantia, qui tamen perpetuam προαίρεσιν retinent bene agendi, illi quidem coram tribunali Dei rei peraguntur, & adiudicantur æternis pœnis, nisi fiat remißio: hi uero absoluti à reatu, pronunciantur, ut quorum conscientiæ per sanguinem Christi à mortuis operibus ablutæ sint, atq; ideo dicuntur non peccare. Etsi autem pij materiale quoddam peccati habent, quod perpetuo secum circumferunt, tamen formale, quod est reatus ipse, hoc est, obligatio ad mortem & damnationem æternam, sublatum est,
iuxta

iuxta illud: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Si beati, rei utiq; non sunt, sed iusti.

Sed qui natus est ex Deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum.

Definit quid sit natos ex Deo non peccare, et eius rei fructum adiungit. Nō peccat qui conseruat seipsum, id est, qui perpetua cura cauet ne ullum peccatum sciens & uolens contra conscientiam committat. Hoc Paulus *uocat militare bonam militiam, retinendo fidem & bonam conscientiam: donec enim fides manet, salua est conscientia: Conscientia uastata, fides naufragium patitur. Porrò, conscientia retinetur salua & illæsa, hisce quatuor ueluti fulcimentis, fiducia remißionis peccatorum, proposito cauendi omne peccatum, ardenti desiderio uitam omnem* Deo *approbandi, & sancta in uocatione cura. Fructus conseruantis se à peccato est quod malus ille, ipsum non tanget, scilicet lethali uulnere, intus enim per fidem habet eum qui mundum, mortem, peccatum & Satanam uincit. Vnde supra dictum est: Hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides uestra.*

Scimus quôd ex Deo sumus, & mundus totus in malo iacet.

Discer-

Discernit inter filios Dei & mundum, filij Dei sunt, qui fide stant & sunt renati per Spiritum sanctum. Proinde mundus hoc loco significabit omnes homines incredulos & non renatos. Vt autem credentes ex Deo sunt, id est, pendent ex Deo tuti & securi præsentia & defensione diuina: ita mundus totus, in malo iacet, hoc est, ueluti prostratus & uictus sub Diabolo captiuus tenetur. Habet enim Sathanas imperiū, in filios contumaciæ, & efficax est in filijs incredulis. Quisquis ergo salutis suæ curam habet, Diabolo renunciet, ac se suauißimo Christi iugo subijciat. Nam fieri aliter non potest, quin qui Christi iugū subterfugiat, laqueis Sathanæ inuoluatur & constringatur. Hinc omnino est, quod tot præstigijs humanum genus illudat Sathan, Hinc incantationum magicarum uirtutes proficiscuntur, quæ tantum in mundum, & non in filios Dei exerceri possunt, idq; fit permittente Domino, ut intelligant homines Sathanam imperium exercere in omnes, qui regi Christo homagium præstare recusant. Et ut sciant pij, se præsentia Christi defendi aduersus hostem humani generis Diabolum.

Sed scimus quôd filius Dei venit, & dedit nobis intelligentiam, vt cognoscamus illum verum.

R Quia

Quia dixit nos ſcire quod ex Deo ſumus, iam eius noticiæ cauſam ponit, uidelicet filij Dei apparitionem ſeu præſentiam. Filius enim Dei qui ſemper adeſt ſuæ Eccleſiæ, maieſtate, prouidentia & gratia, ut loquitur Auguſtinus, dicitur uenire in uerbo Euangelij, in Spiritu, qui uerbo efficax eſt, & per gratiam qua homines credentes Euangelio adoptantur in filios Dei. Quæ adoptio & internè ſeu inuiſibiliter, & externè ſeu uiſibiliter, obſignatur. Internè quidem Spiritu ſancto, qui ideo dicitur arrabo hæreditatis noſtræ. Externè uero ſacramentorum uſu, uidelicet Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ. Hinc eſt quod Eccleſia filij Dei, non opinionibus incertis uacillet, ſed uera & infallibili ſcientia regatur. Quæ ſcientia potiſsimum ſita eſt, in remiſsione peccatorum per uiſcera miſericordiæ Dei, ut Zacharias in ſuo hymno canit. Non igitur moueant nos ſapientum huius mundi prophanæ uoces, qui extenuantes fidem noſtram, eam reijciunt in tertiam claſſem poſt ſcientiam, & cum εἰκασίᾳ procul à ueritate ſubmouent. Sed de fidei noſtræ immota certitudine ex firmiſsimis demonſtrationibus in primo capite, quædam annotauimus, & ſupra in hoc quinto, ubi dicuntur tres eſſe qui teſtificantur in terra, & tres in cœlo. Porrò, ne quis exiſtimet ſcientiam fidei rationis lumine cerni poſſe, addit Apoſtolus: Et

dedit

dedit nobis intelligentiam, scilicet uerbo & Spiritu nos instruens, & diuinis suis operibus nos confirmans. Sed qualem scientiam dedit? Vt (inquit) cognoscamus illum uerum, scilicet Deum, & non amplius cum mundo seducti à Diabolo, ficticios Deos admiremur & colamus. Nam, cum uerum Deum dicit, antithesin uult intelligi inter uerum Deum, quem Christiani colunt, & ficticios Ethnicorum deos, in quorum locum Papistæ suos sanctos substituerunt, quos loco ueri Dei uolunt adorari, non sine contumelia ueri Dei, & Mediatoris unici, Domini nostri IESV CHRISTI. Porrò hanc noticiam ueri Dei pronunciat Dominus esse uitam æternam, cum ait: Hæc est uita æterna, ut te cognoscant uerum Deum, & IESVM esse CHRISTVM quem misisti. Verum sciendum est hanc noticiam constare duabus rebus, uidelicet, uera Dei cognitione, quæ in mente est, & uiuo sensu, qui est cordis fiducia in hunc uerum Deum & Mediatorem IESVM CHRISTVM. Nam ut διάνοια apud Philosophos constat ratione & sensu, unde concluditur uniuersale de re pronunciatum: ita διάνοια cuius hic meminit Apostolus noster, constat firma noticia uerbi Dei, & uiuo sensu, seu experientia cordis, unde concluditur firmißima expectatio bonorum, quæ in Euangelio credentibus promittuntur. Quare Pau-

lus cōiungit ad Philipppenſes γνῶσιν et αἴσθησιν, id eſt, ueram noticiam & ſenſum, hoc eſt, experientiam, qua ſancti in ſe ſentiunt præſentiam Chriſti, & uiuos motus Spiritus Chriſti in ſe habitantis.

Et ſumus in vero, nempe in Filio eius Ieſu Chriſto.

Dixit nos ex Deo eſſe, hoc eſt, tutos & ſecuros aduerſus Diabolum, præſentia & defenſione diuina. Nunc unde ſit illa ſecuritas, uidelicet, quòd ſumus in uero illo qui eſt Filius Dei, quem fide induimus. Quia autem hic eſt uictor mundi, id eſt, peccati, mortis & Sathanæ, nos qui eius membra ſumus, huius uictoriæ erimus participes.

Hic eſt verus Deus & vita æterna.

Hæc clauſula duo tribuit IESV CHRISTO, filio uirginis, uidelicet quod ſit uerus Deus, & quod ſit uita æterna. De utroq; ordine dicamus.

Verus DEVS eſt IESVS CHRISTVS ab æterno à Patre uero Deo ineffabiliter natus, eiuſdem naturæ & eſſentiæ cum Patre & Spiritu ſancto. Et tametſi alius eſt Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, quia diſtinctæ ſunt perſo-

næ:

næ: tamen non aliud est Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus, quia Patris & Filij & Spiritus sancti una est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Hic æternus Dei Filius, statuto à Patre tempore, assumsit humanam naturam in unionem personalem, ut idem sit perfectus Deus & perfectus homo, æqualis Patri secundum diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem, qui licet Deus & homo, non tamen duo, sed unus est CHRISTVS, seu una persona, non quidem conuersione diuinitatis in carnem, sed assumtione humanitatis in Deum, idq; non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Quoniam autem naturæ Christi sine mixtione, sine confusione, sine alteratione, unitæ sunt, unaquæq; suam propriam differentiam retinet. Nam, quorum diuersæ sunt naturæ, eorundem & diuersæ sunt naturales proprietates. Quia ergo non rectè dicitur: natura diuina est natura humana, quæ huius sunt propria illi nequaquam attribuuntur. Verum quia secundum scripturam dicitur rectè & piè, Deus est homo, & filius Mariæ, seu homo est Deus, rectißimè quæ sunt Dei homini, & quæ sunt hominis, Deo tribuuntur. Non ergo communicantur proprietates in abstracto, sed in concreto tantum, idq; propter ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως, hoc est, identitatem personæ. Vt enim per abstracta naturæ, ita per concreta in-

telligitur persona. Falso igitur dicitur, Diuina natura est passa: sed rectè & piè, Deus est passus. Item falsum est si dicas, Humanitas condidit cœlum & terram, Verum autem, Homo filius Mariæ est creator cœli & terræ. Hanc commutationem proprietatum Græci Theologi uocant κοινωνίαν idiomatum, hoc est, communicationem seu alternationem diuinæ & humanæ naturæ in Christo, quæ communicatio seu alternatio solummodo locum habet in concretis sicut dictum est. Iustißimè proinde damnati sunt olim Eutychiani, qui unam naturam ex duabus compositam fecerunt, malè intelligentes symboli uerba: sicut anima rationalis & caro unus est homo: ita Deus & homo unus est Christus. Nam collatio hæc non ad naturæ, sed ad personæ pertinet unitatem. Nam, quemadmodum anima rationalis & caro unus est homo, id est, una humana natura specifica: ita Deus & homo, seu diuinitas & humanitas una est persona, non una natura.

Hæc breuiter adscribere placuit, ut de Christi naturis & persona, rectè secundum scripturas iudicemus, uidelicet, quod sit uerus Deus, uerus homo, & una uera & æterna persona, non duæ personæ, ut sunt duæ naturæ, nec una natura, ut est una persona.

Iam ad Apostolum nostrum redeamus, qui,

cum Christum uerum Deum pronunciat, occurrit uarijs hæreticorum erroribus, quorum alij Christum Deum dici, & non reuera esse, mentiti sunt. Alij participatione Christum Deum esse agnouerunt. Nonnulli imitatione tantum, sicuti alij pij, qui filij Dei dicuntur. Horum omnium uanitatem, una uoce euertit Apostolus, cum inquit: Hic est uerus Deus, hoc est, non nomine, non imitatione, non participatione, sed ueritate, id est, uera diuinitate. Deinde subiungit, Et uita æterna. Hæc uita æterna hic in sanctis inchoatur, per cognitionem Dei, & Mediatoris Iesu Christi, iuxta illud: Hæc est uita æterna, ut te cognoscant uerum DEVM, & IESVM esse CHRISTVM, quem misisti. Item: Qui credit in Filium, habet uitam æternam. Hæc uita plena conferetur resuscitatis mortuis, & dicitur æterna, quia nec fine clauditur, nec temporibus uoluitur, nec ætatibus uariatur, nihil ibi deest, quia totum in CHRISTO, in quo securi semperq; gloriosi erimus. Hæc uita est scopus ad quem tendimus, est finis ad quem properamus. Habetis, inquit Paulus, fructum uestrum in sanctificationem, finem autem uitam æternam.

Sed cur nam Christus dicitur uita æterna? Primum, quia est author uitæ æternæ: nam is sua morte, æternam mortem uicit, & meruit suis,

hoc est, in se credentibus æternam uitam. Deinde dicitur uita æterna, quia solus uia uitæ æternæ est. Hunc igitur cum sequimur fide, uitam æternam intramus. Præterea dicitur uita æterna, quia est obiectum illud & summum bonum, quo sancti fruentur in uita æterna, in qua ipsi Christo conformes erimus in omni æternitate. Huc illud Psalmi 16. pertinet: Notum facies mihi semitam uitæ, abundantiam delitiarum uultum tuum, et iucunditates in dextera tua in æternum. Hîc ex aduerso cogitetur antithesis de morte æterna, quæ manet omnes qui non conuertuntur uera pœnitentia, & fiunt membra Iesu Christi, qui solus merito, ius æternæ uitæ habet, quod suis ex gratia largitur.

Filioli cauete vobis ipsis ab Idolis. Amen.

Quia in hac tota Epistola actum est de uero Deo, ueroq; ipsius cultu: Nunc addit necessariam commonefactionem de cauendis simulacris. Est autem in primis obseruandum, quod non tantum cultum simulacrorum caueri uelit: uerumetiam instrumenta ipsa, ut sunt simulacra seu Idola. Nam ferè semper Sathan per simulacra simplices hominum mentes ludificare, & Dei gloriam obscurare nititur: Quod etiam

Varro,

Varro, licet Ethnicus, intellexit, cum ait: Qui inſtituerunt populis ſimulacra, & metum dempſerunt, & errorem addiderunt.

Vt autem iuuentus ſciat, quid ſit ex uerbo Dei ſtatuendum de Idolis, huc pauca adſcribam de prima ſimulacrorum inuentione, de eorundem erigendorum in Eccleſijs Chriſtianorum occaſione, de ſententijs Sanctorum, & certaminibus Patrum, de ſimulacris, quibus adijciam conſilium de imaginibus ferendis, & non ferendis in Eccleſia.

Liber Sapientiæ cap. 14. de inuentis ſimulacris ita habet: Initium ſcortandi, excogitatio ſimulacrorum eſt, atq; eorundem inuentio uitæ corruptela, neq; enim erant ab initio, neq; in æternum erunt, quippè hominum ambitione in mundum ſunt introducta, & ideo celer eis interitus deſtinatus eſt. Nam acerbo luctu filij præmaturè erepti mœrens pater, effictа imagine iam antea mortuum hominem, nunc ut Deum colere cœpit, atq; ſubditis ſacra ceremoniasq; tradidit. Deinde progreſſu temporis inualeſcens impia conſuetudo, pro lege ſeruata eſt, mandatisq; Tyrannorum effectum eſt, ut ſculptæ imagines religioſè colerentur. Hæc Sapiens de inuentione, propagatione & cultu Idolorum.

Hiſtoriam autem cuius hîc meminit Sapiens, Fulgentius recitat ex antiquiſsimo ſcriptore

Diophane, qui dicit apud Ægyptios fuisse quendam uirum, familia substantiaq; locupletem, nomine Cyrophanem, Hic unicum filium ineffabili, ultra quàm paternitas exigebat, affectu prosequebatur: quem, cùm immatura mors è uiuis abstulisset, pater ad sedandam tristitiam, imaginem filij sibi fingi curauit, ut saltem filij similitudo, tristitiam aliquo modo leniret. Cui imagini uniuersa familia in adulationem domini: nunc coronas plectere, nunc flores sternere, nunc thura accendere consueuit: & tandem ad illam imaginem, tanquam ad asylum sontes confugere, quasi ueniam petentes, cœperunt, & hos honores simulacro timore potius quàm amore, exhibuere, De quibus Petronius:

Primus in orbe Deos fecit inesse timor.

Per Deos intelligens simulacra quæ colebantur Dei loco.

Mox Ninus tyrannus Babyloniorum patris sui Beli imaginem effinxit, iußitq; ei diuinos honores exhiberi. Hinc Bel nomen Idoli apud Babylonios, Esaiæ 46. Huius Beli tanta fuit religio, ut non solum humanas hostias captiuorumq; & ignobilium, sed etiam suos liberos immolaret, ut author est Hieronymus in 46 caput Esaiæ scribens. Huius Nini exemplum postea successores eius imitati sunt, quemadmodum ex Danie-

le patet, qui narrat Nabuchodonoſor regem, ſtatuam cultus gratia erexiſſe.

Hoc imitati ſunt etiam Græci, & ſuos reges in numerum Deorum retulerunt, eorumq; ſimulacra erexerunt, quibus honores & cultum exhibere ſubditi cogebantur. Hinc multitudo Deorum apud Ethnicos initium habuit.

Verum cum Dominus ſuum populum educeret ex Ægypto, lege cauit, ne hanc Ethnicam conſuetudinem imitarentur, prohibuitq; ne ulla ſibi fingerent ſimulacra: Quæ prohibitio ſæpe in Moſe & Prophetis inculcatur, ut Exod: 20 Leuit: 16, Deut: 5, & 27. Eſaiæ 42 & 44.

Hæc ſint dicta de occaſione & progreſſu ſimulacrorum apud Ethnicos: iam de occaſione eorundem inter Chriſtianos breuißimè quædam adijciam.

Poſtq̃ Chriſtus ueritas illuxit, aliquot ſeculis idola non curârunt, imò fugerunt, & aſpernati ſunt Chriſtiani. Et Apoſtolorum proximis temporibus planè ignorata fuerunt in Eccleſijs, & uſq; ad Conſtantini Magni ætatem ſyncerior erat religio, quam ut ad idola ſe conuerterent, niſi quod Marcellina ſocia Carpocratis hæretici, circa annum Domini 200 imagines Ieſu, Pauli, Homeri, Pythagoræ & aliorum coluit adorando incenſoq; ponendo. Cæterum poſtea circa annum Domini 400. cæperunt templa Chriſtianorum

ornatiora extrui auroq; & argento ornari, Et Paulinus, qui fuit Episcopus Nolæ in Cāpania, ut scribit Augustinus in libro de ciuitate Dei, pinxit parietes templi sui picturis ex ueteri testamento desumptis, idq; hac occasione: Quotannis cum populo celebrare consueuit natalem Diui Felicis, idq; in templo. Vt autem accubantes in communi mensa, sancta quadam uoluptate reficerentur, parietes templi historicis picturis ornari curauit, ut harum inspectione admonerentur de historia Ecclesiæ. Consilium sanè hoc, non fuit impium: sed longè alius secutus est euentus. Nam huius exemplum, propter summam uiri authoritatem, & uitæ sanctimoniam, paulatim sunt secuti & alij pastores et Episcopi, donec omnia Christianorum templa, referta sunt imaginibus & simulachris, spacio fere 300 annorum, usq; ad annum Domini 718. Nam tum Imperator Leo eius nominis tertius, animaduertens abusum simulacrorum in templis, edictum proposuit ut tollerentur omnes picturæ & simulacra de templis Christianorum. Verum cum hoc Papa Gregorius secundus animaduerteret, Concilium celebrat, in quo obtinet, ut restituantur simulacra templis, & Imperator excommunicetur, quem inuidiæ conciliandæ gratia εἰκονομάχον appellauit. Voluit autem hic Gregorius hoc suo facto ostendere, se Monarcham Ecclesiæ esse, quam digni-
tatem

tatem ipsius antecessores 100.iam annos obtinuerant.

Mortuo Leone Tertio, succedit in imperio Constantinus Quintus, qui conuocatis 330. Episcopis, Synodum celebrat, in qua sancti Patres propter scandala, & Ethnicam superstitionem, decreuerunt templa Christianorum ab Idolis & imaginibus purganda esse.

Constantino Quinto mortuo, Irene uidua, iussu Therasij Constantinopolitani Patriarchæ, uocatis in Niceam urbem 350.Episcopis, imagines & idola rursus in templis erigi seuerissimè mandauit. Vt autem res abesset ab omni superstitione idololatriæ, formam cultus his duobus uersibus expressere:

Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipse,
Hanc uideas, sed mente colas quod cernis in ipsa.

Vide Polydorum de inuentione rerum lib. 6.cap.13.

Post hæc tempora Constantinus Irenæ filius melius edoctus, iterum Idola è templis amouit, quæ res, cùm displiceret Romanis Pontificibus, præbuit occasionem Schismatis Imperij, adeo, quòd non solum Græcia defecerit à Romanis, uerumetiam Imperij dignitas ad Germanos sit trans-

translata, idq; Pontificis consilio, ut ista ratione, non solum ipse potentior euaderet: Verum etiam ut propter hoc beneficium Imperatores semper sibi subiectos haberet. Ex quo factum est, quod decretum illud de retinendis idolis in templis, ratum permanserit, usq; ad nostra tempora, non sine graui ueræ religionis iactura. Nam postquam Romani Pontifices, qui iam capita Ecclesiæ esse, & supra Imperatores & Reges prædicabantur, adeo certassent pro defendendis idolis, & tandem obtinuissent quod uoluerunt, simplex plebecula ut fidei minimum habebat: ita & pietatem in simulacris declarare studuit. Nec moram fecit Sathan quin fallacibus signis illa commendaret, quo diuinitatis opinionem obtinerent simulacra. Vnde factum est, ut nunc paßim in Papatu, ab Episcopis papalibus consecrentur, priuilegijs indulgentiarum donentur, ab ijs qui cæteris religiosiores existimantur adorentur, anathematis & oblationibus cumulentur, gemmis ornentur, iugi lucernarum lumine honorentur, donis & legatis rebus donentur. Et quamuis tam manifesta idololatria excusari nequeat: habent tamen defensores potentißimos, qui & armatis exercitibus & amarulentis scriptis ipsorum gloriam tuentur.

Nunc quantum abfuerint sancti patres ab ista Ethnica prophanitate, breuiter uideamus.

Epipha-

Epiphanius in quadam Epiſtola, quam interpretatur Hieronymus, qui etiam ſententiam ipſius amplexus eſt, ſic ſcribit: Cum ueniſſem (inquit) ad uillam, quæ Anablata dicitur, uidiſſemq; ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogaſſem, quis locus eſſet, didiciſſemq; eſſe Eccleſiam, & cum intraſſem ut orarem, inueni illic uelum pendens in foribus eius Eccleſiæ, tinctũ atq; depictum, habens imaginem quaſi Chriſti uel ſancti cuiſdam, non enim ſatis memini cuius imago fuerit. Cum ergò hoc uidiſſem in Eccleſia Chriſti, contra authoritatem ſcripturarum hominis pendere imaginem, ſcidi illud & magis, dedi conſilium cuſtodibus eiuſdem loci, ut pauperem mortuum eo obuoluerent & efferrent.

Et paulo poſt: Precor ut iubeas presbyteros eiuſdem loci, deinceps præcipere in Eccleſia Chriſti, eiuſmodi uela, quæ contra religionem noſtram ueniunt, non appendi. Hæc Epiphanius Epiſcopus Conſtantiæ, uir ſanctus & doctus.

Lactantius autem hoc modo: Deus (inquit) ſupra hominem eſt, non in ima poſitus: ſed in ſumma regione quærendus eſt, quare non dubium eſt, quin religio nulla ſit ubicunq; ſimulacrum eſt. Nam ſi religio ex diuinis rebus eſt, diuini autem nihil eſt niſi in cœleſtibus rebus: carent ergò religone ſimulacra.

Athana-

Athanaſius in hunc modum, in oratione contra Gentiles, ſcribit: Dicant quæſo (ſcilicet patroni ſimulacrorum) quo pacto per ſimulacra, aut reſpondeat aut noſcatur Deus. An per circumpoſitam illius materiam? An per inductam materiæ formam? Nam ſi ob materiam, quæ iam formæ neceßitas? Cur non etiam prius quàm iſta fingeretur forma, ſcilicet per eandem prorſus materiam, apparuit Deus? fruſtra quoq; templa iſti fabricati ſunt, includentes intrinſecus uel lapidem, uel lignum, aut quamlibet auri particulam, cùm hiſce ſubſtantijs terra omnis plena ſit. At ſi ſuperinducta effigies diuinæ cognitionis cauſa eſt, quid iam auro cæteraq; materia opus eſt? An non magis per ipſa uera animalia, quorum formæ ſimulacra ſunt, Deus cognoſcitur? Nam clarius profectò Dei gloria innoteſceret, ſi per animalia rationabilia & irrationabilia, quàm per inanimata & immobilia, manifeſtaretur, ijs enim rebus maximam impietatem in pernitiem ſuam, operantur. Cùm ergo intelligendi Dei gratia, ſculpitis aut pingitis imagines, rem profectò dignam minimè facitis. Hæc Athanaſius.

Clemens autem in hanc ſententiam: Per alios (inquit) Serpens ille proferre uerba huiuſmodi ſolet: Nos ad honorem inuiſibilis Dei, imagines uiſibiles adoramus, quod certißimè fal=

ſum

ſum eſt. Si enim uerè uelitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, ueram in eo imaginem coleretis, in omni enim homine eſt imago Dei.

Hactenus ſatis oſtendimus, quodnam habuerint initium ſimulacra, cùm apud Ethnicos, tùm apud Chriſtianos, quem progreſſum, quæ fuerint de ijs in Eccleſia certamina, & quodnam de ijs ſanctorum Patrum fuerit iudicium. Nunc, quia nonnulli obijciunt diſputationem beati Lutheri & Caroloſtadij, breuiter ſententiam Lutheri recitabo.

Cùm Lutherus, exhibita Confeßione Auguſtana, coactus eſſet ad tempus abeſſe VViteberga, Caroloſtadius, ſtatuas omnes, & imagines è templo VVitebergenſi per ſeditionem ſuſtulit: quem reuerſus Lutherus, iuſtißimè reprehendit, non quòd patronus Idolorum fuerit Lutherus, ſed ob alias cauſas. Quatuor enim in Caroloſtadio iuſtè taxabat Lutherus. PRIMVM, quòd miniſter uerbi, non uerbo tantum, ut oportuit, ſed manu ſua Idola ſuſtulerit. SECVNDO, quòd iſto periculoſo tempore ſeditionem mouerit. TERTIO, quòd in Magiſtratus ciuilis officium temerè irruperit. POSTREMO, quòd omnes imagines promiſcuè & omnia ſimulacra damnauerit.

Quantum autem ad imagines ipſas, ſeu Ido-

la attinet, hoc dedit consilium Lutherus: Nos uerbo tollamus. Cuius & hoc uotum erat: Vellem nullas statui. Porrò cùm ex Paulo petito principio aggreditur Carolostadium, hoc argumento: Idolum nihil est in mundo. Si nihil est, non nocebit siue stet, siue cadat: ualdè infirmum est, id quod ex contextu Pauli patebit. Quæstio erat, Num liceret uesci idolothytis: qui affirmatiuam thesin posuerunt, hoc argumento se tuebantur, Idolum nihil est. Ergo nihil refert, siue uescamur, siue non uescamur idolothytis. Antecedens agnoscit Paulus, & ut firmum principium recipit: sed ad cōnexionem respondet per distinctionem: Sed non (inquit) in omnibus est scientia. Nam quorum conscientia est infirma, polluitur. Ea est enim uis conscientiæ, ut opus natura sua medium, si bona fuerit, bonum reddat: si mala, malum. Quicquid enim fit uel repugnante uel errante, uel dubitante conscientia, peccatum est.

Sic ergò ad argumentum respondeo. Idolum est nihil, Ergo nihil nocebit siue stet, siue cadat. Respondeo, sed non in omnibus est scientia, quare ratio infirmorum habenda est, ne nostra conscientia pereant infirmi, propter quos mortuus est Christus. Deinde ad antecedens respondeo. Idolum nihil est, scilicet efficacia: nulla enim in eo uel ad sanctificandum cibum, uel ad pollu-

polluendum uis est. Sed Idolum aliquid est, opinione infirmorum, quorum ratio à pijs habenda est.

Iam quænam imagines ferri poßint in templis Christianorum breuißimè dicam. Etsi ego cum sanctis Patribus, Hieronymo, Epiphanio, Lactantio, Athanasio, Augustino, Cyrillo, Clemente & Luthero, uellem nullas prorsus imagines in templis Christianorum poni, non quòd omnes promiscuè damnem: sed quia olim obscurata luce Euangelij, poterunt ueteris superstitionis instrumenta fieri: tamen quia uiolenta est consuetudo, hoc do consilium, ut ministri uerbi ferant historicas picturas, & simulacra, quæ superstitione carent: curent quantum possunt, ut mensa Dominica sit ab Idolis munda. Si autem omnino id efficere nequeant, exemplo VVitebergensium, permittant pingi in tabula historiam Cœnæ Dominicæ, lotionis quoq; pedum, & passionis Domini, si placet. Idq; tantisper admittant, donec uiderint rem non rapi in superstitionem. Picturas impias & simulacra, coram quibus homines procumbunt religionis causa, si non uerbo amouerint, id est, reprehenderint, & magistratus sui officij non admonuerint: pœnas neglecti officij, iusto iudici aliquando dabunt.

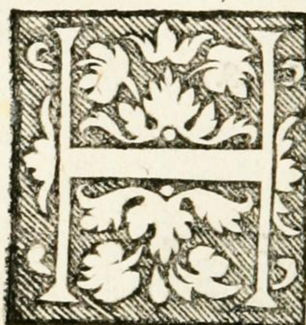
Huc libet addere quæstionem. Licetne pio homini figuram crucis sculptam uel pictam habere? Hîc imprimis cauenda est superstitio Papistica, quæ est multiplex. Papistæ enim primum in hoc errant, quòd crucem erigant, ut se coram eo prosternant oraturi, quod non solum cum primo præcepto: uerumetiam cum orationis forma à Domino præscripta, manifestè pugnat. Deinde errant, cùm figuræ crucis uirtutem aliquam, contra morbos aut Diabolum tribuunt. Præterea errant cùm cultus gratia in uestibus circumferunt figuram crucis, quod planè idololatricum est. Verum tum demum licitum iudico, sculpere, pingere, erigere, & signare crucis figuram: si ea ut symbolo, quod te de CHRISTI uictoria admoneat, utaris: si crucem illam loco synthematis Christiani militis, habeas, quo te testaris & profiteris hostem Diaboli esse, cuiq; hoc signo dato ἄσπονδον πόλεμον indicis, recipiens te strenuè sub uexillo CHRISTI pugnaturum aduersus Sathanæ regnum. Quare minimè improbo, imò laudo signum crucis erigi in templis Christianorum, in testimoniũ militiæ Christianæ. Nec improbo signũ crucis imprimi fronti ac pectori infantis dum baptizatur, modo id fiat solummodo in signum nouæ istius inaugurationis, qua, qui baptizatur CHRISTO dat nomen, & se sub ipsius uexillo

contra Sathanam militaturum promittit. Qui manè surgens & uesperi cubitum uadens, signat se cruce, in signum Christianæ militiæ contra Sathanam, non est culpandus, modo absit superstitio. His rationibus existimo usus esse signo crucis Augustinum, Epiphanium, Athanasium, qui multum signaculo crucis tribuerunt propter significationem & admonitionem.

FINIS.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM IOHANNIS SECVNDAM.

ÆC Epistola parænetica est: continet enim exhortationem ad constantiam & perseuerantiam in doctrina Euangelij, & ad charitatem fraternam. Dehortatur quoq; à corruptelis doctrinæ, & à consortio hæreticorum. Sunt autem huius Epistolæ (præter Epigrapham & salutationem) partes quinq;, quarum PRIMA est narratio. SECVNDA, exhortatio ad mutuam dilectionem, quæ suis quibusdam fulcitur rationibus. TERTIA, est dehortatio à corruptelis doctrinæ Euangelij. QVARTA, hortatur ut Pseudophetas ne in domum quidem recipiat hæc nobilis fœmina, aut Aue illis dicat. QVINTA, excusatio est breuitatis Epistolæ, cum clausula epistolari. Quod autem quidam hanc Epistolam inter catholicas numerant,

errore

errore factum est, non enim toti Ecclesiæ, sed priuatis personis est inscripta, uidelicet eximiæ quidam ac nobili matronæ, cum suis liberis, optimè de se & alijs Christianis meritæ: quæ per prædicationem Iohannis conuersa, iam constans perseuerauit in doctrina accepta, & uerum fructum Euangelij, cum uniuersa sua familia ædidit.

Exegesis cum obseruatione doctrinarum.

Senior electæ Dominæ, & filijs eius, quos ego diligo in veritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem, propter veritatem, quæ manet in nobis & nobiscum erit in æternum.

HÆc Epigrapha est, & constat tribus partibus, uidelicet, indicatione personæ scribentis, indicatione personarum, ad quas scribit, & amplificatione. Persona scribens per Antonomasian indicatur, cum inquit: Senior, seu, ut in Græco est, Presbyteros, quod nomen & dignitatis est, & ætatis. Vt enim Presbyter in genere est, qui est alijs ætate grandior: ita interdum ad ministros Euangelij relatum, significat

quemlibet Euangelij preconem, siue sit senex siue iuuenis. Ratio appellationis inde traxit originem, quòd olim non nisi prouectioribus ætate committebatur tam augustum ministerium, post longum doctrinæ & morum examen. Personæ quibus scribitur, similiter per antonomasian indicantur. Electæ (inquit) Dominæ & filijs eius. Videtur autem fuisse matrona diues & nobilis, quæ alijs pietate & charitatis officijs antecelluit. Est enim ἔκλεκτος electus hoc loco eximius, antecellens, & qui præ reliqua multitudine hominum, aliquid peculiare habet, quem latini etiam egregium uocant, quasi de grege selectum. Hac significatione accipitur etiam hæc uox, in illo Domini dicto: Multi sunt uocati, pauci uero electi, id est, pietate & alijs fidei fructibus, tam augustæ uocationi respondentes.

Hîc obseruetur exemplum quo docemur, nobilitatem, diuitias, pietatem erga Deum, charitatem erga Sanctos, & confeßionem Christi in medio hostium Ecclesiæ, posse coniungi. Cum enim hæc Iohannes scriberet, paucißimi fuerunt potentes & nobiles, qui CHRISTI Euangelium receperant. Voluit tamen hæc nobilis fœmina, potius paucorum piorum, etsi pauperum, socia esse, quàm plurimorum potentum & diuitum, praua imitari exempla, parata ad ferendum quiduis nomine Christi, elegit cum Dauide potius

tius

tius abiecta esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis impiorum. Dignum est proinde, ut huius nobilis fœminæ exemplum non solum nobilibus, uerumetiam omnibus alijs imitandum proponatur.

Amplificatio sequitur, Quos ego diligo etc. Hac amplificatione primum efficit Apostolus, ut sancta illa matrona hanc Epistolam ad se scriptam & amanter, & attentè legat. Vt enim bene uolumus ijs, quos nouimus nos syncero amore complecti: ita eosdem attentius audimus, admonentes, & tenacius quæ ab eis dicuntur, retinemus. Deinde, continet hæc amplificatio, semen argumentorum, quibus postea hortatur ad constantiam in doctrina. Non solum ego (inquit) diligo, sed omnes etiam qui cognoscunt ueritatem, id est, doctrinam Euangelij. Hinc etiam monemur, ut amplectentes communem nobiscum doctrinam, syncero charitatis affectu, prosequamur.

Quod postremo loco additur, pertinet ad fiduciam confirmandam, Quæ manet (inquit) in nobis, & erit in æternum. Vnde confutatur error eorum, qui iubent dubitare, an in gratia simus, nec ne, quæ sanè dubitatio nequaquam stare potest cum ea fiducia, quam hìc Apostolus commendat.

Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax, â Deo Patre, & á Domino Ieſu Chriſto filio Patris in veritate & charitate.

Salutatio eſt, ſummam Euangelij *continens. Optat enim matri & filijs à* Deo Patre, *per Mediatorem* Ieſum *Chriſtum, gratiam, miſericordiam & pacem.* Ex *quo ſequitur, quòd ſine Chriſto diſpliceamus* Deo, *ut qui perditi ſumus ob noſtra peccata, quibus* Deum *prouocauimus, & eius hoſtes facti ſumus.* In *ueritate & charitate, id eſt, cum ueritate, quæ eſt uera & ſalutaris cognitio Chriſti, quæ per prædicationem* Euangelij *contingit, operatione* Spiritus *ſancti, quam ueritatem charitas comitatur.* Hinc *proinde colligitur, & quòd ſine* Euangelij *prædicatione hæreamus in tenebris & ignorantia, et quòd ſit nulla in nobis ſincera charitas.*

Obſerua hîc duplicem ordinem, unum beneficiorum Dei *erga nos, alterum, partium officij noſtri.* Beneficiorum Dei *erga nos, hic eſt ordo.* Primo *loco eſt gratia, quæ eſt gratuita illa, & æterna* Dei *beneuolentia, qua nos* Pater *in dilecto complectitur.* Secundo *loco ponitur, huius gratiæ effectus, uidelicet miſericordia, hoc eſt, gratuita iuſtificatio, per quam, qui prius miſeri eramus, efficimur beati.* De *hac miſericor-*

dia Syracides pulchrè, in hunc modum: Quanta est maiestas eius, tanta eiusdem misericordia est. Illa facit ut omnia poßit: hæc ut uelit suos conseruare. Cum hac coniuncta est pax, quæ est reconciliatio hominis cum Deo, & tranquillitas conscientiæ, ne sensus iudicij diuini perturbetur. Partium officij nostri ordo est, ut primo loco habeatur salutaris Euangelij cognitio, quæ fidem parit, à qua dilectio fraterna manat.

Gauisus sum valdè, quôd inuenerim ex filijs tuis ambulantes in veritate, quemadmodum mandatum accepimus à Patre.

Hac narratiuncula indicat Apostolus occasionem scriptionis huius Epistolæ. Audiuerat enim quosdam ex sanctæ huius Matronæ liberis, ueritatem, hoc est, Euangelium recepisse, unde sibi magnum gaudium esse testatur, idq; non immerito, Quid.n. potuit charius esse Christi Apostolo, quàm uidere Christi magistri sui regnum magis magisq; dilatari, ac quotidiè plures in illud recipi? Quid potuit iucundius esse pio pastori, quàm dulcißimum sui laboris fructum percipere? Huc accedit, quòd sancta illa Matrona, quam diligebat Apostolus, suam domum, iam templum Dei esse factam, cerneret, in quo mater & liberi

dulcis-

dulcißimi, cœlestem hæreditatem meditarentur. Meritò igitur Apostolus gaudet, cum gaudentibus, & gratulatur optimæ matri, hanc in terris summam fœlicitatem, quæ est habere liberos piè in timore Domini educatos. Cum nihil tristius sit, quàm uidere suos ferri præcipites in quæuis scelera, unde fit lapsus in æternam mortem & damnationem. Debent proinde pij uerbi ministri, adeoq; omnes Christiani in primis gaudere cum angelis Dei, cùm Euangelium à multis recipi audiunt.

Obseruanda est hoc loco scripturæ Phrasis, quæ rationem institutionemq; uitæ hominis, uiæ comparat: ut ambulare in uia dicatur, qui certam uitæ rationem, institutionemq; tenet. Vt cùm Psalmus ait: Beati immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini, hoc est, qui dum hanc uiuunt uitam, ea faciunt, quæ lex Domini præcipit atq; mandat Ratio metaphoræ hæc est. Vt uia est qua itur de loco in locum: ita uitæ ratio institutumq́; est, quo itur ex hoc exilio, uel in fœlicitatis portum, uel in miseriæ perpetuos carceres, ut una sit uia uitæ, altera uia mortis. Est proinde ambulare in ueritate, totam uitam nostram ad normam ueritatis Euangelij componere, donec uenerimus ad metam propositam, quæ est uita æterna. Si uos, inquit Dominus, manseritis in

sermo-

ſermone meo, uerè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis ueritatem, & ueritas uos uindicabit. Quomodo autem hæc ueritas uindicet homines è ſeruitute peccati, ipſe Dominus docet Iohannis 17. cum ait: Sanctifica eos in ueritate, ſermo tuus ueritas eſt, hoc eſt, cùm homines credunt uerbo Euangelij, ſancti efficiuntur per Spiritum, hoc eſt, ſegregantur à prophanitate mundi, purgantur ſanguine CHRISTI, & conſecrantur Deo in hoſtiam: atq; ita uindicantur à iure peccati, donantur libertate filiorum Dei, ſtatuuntur in uia uitæ, cuius meta eſt uita æterna. Porro quod addit: Quemadmodum mandatum accepimus à Patre, ſignificat mandatum Dei eſſe, ut homines audiant & recipiant Euangelium, & in eius ueritate ambulent. Quod dictum, ut monet nos obligari ad obedientiam, niſi uelimus olim iuſtas contumaciæ pœnas ſubire: ita munit nos aduerſus duo tentationum genera, quorum unum eſt particularitatis, alterum indignitatis. Nam ſi mandatum Dei eſt, ut OMNES recipiant Euangelium, ac in eius ueritate ambulent, profecto nec cogitatio particularitatis, nec ſenſus indignitatis quemquam impedire debet, quin huic mandato Dei obtemperet. Opponamus igitur iſtis grauiſsimis tentationibus, mandatum Dei uniuerſale, quo totum mundum inuitat ad regnum Filij ſui, per uocem Euangelij.

Et nunc

Et nunc rogo te Domina, non vt mandatum nouum ſcribens tibi, ſed quod habuimus à principio, vt diligamus alij alios.

Exhortatio eſt ad charitatem mutuam, quam confirmat autiquitate præcepti, Quod, inquit, mandatum habuimus à principio. Poteſt autem hoc uerbum, à principio, uarié exponi, ut intelligatur, uel à principio conditi hominis et formati ad imaginem Dei: uel à principio ſcilicet conuerſionis per fidem in IESVM CHRISTVM. *Si de principio creationis accipiatur dictum, argumenti uis hæc erit. Deus inde uſq; ab initio conditi humani generis, requirit ab omnibus hominibus mutuam dilectionem, quam legem poſtea per Moſen iterum promulgauit. Igitur propter hanc legis diuinæ primum inſculptæ diuinitus mentibus hominum, deinde propoſitæ in monte Sinani, non ſine magnis miraculis, authoritatem, diligamus nos mutuo. Quanti autem fieri deberet hæc ratio apud pios potißimum, docere poterit primum legislatoris maieſtas & authoritas. Deinde hominis conditio. Tum cæterarum creaturarum obſequium ſpontaneum, in ijs omnibus, quæ ad natura conditæ ſunt. Taceo præmia, quibus ornantur præcepto obtemperantes. Taceo pœnas, in quas merito*

incurrunt, qui sua contumacia hoc præceptum violant. Si de principio conuersionis ad Deum per fidem in IESVM CHRISTVM dictum Apostoli accipias, hæc erit argumenti sententia: CHRISTVS Filius Dei homo factus, passus pro nobis, ex mera sua charitate erga nos, dedit nobis hoc præceptum, ut diligamus nos mutuò, sicut ipse dilexit nos. Quare par est, ut memores tantæ charitatis Christi erga nos, eius exemplum & mandatum nobis proponamus, ac diligamus nos mutuò, ac nos foueamus tanquam eiusdem corporis membra.

Hîc diligenter cogitetur huius argumenti amplitudo, quod tùm demum fieri poterit, si cogitaueris magnitudinem charitatis Christi erga te, qui ex mera charitate, iram Dei in se deriuauit, ut te à morte æterna liberaret. Si perpenderis quàm deceat sincero amore complecti eos, qui imaginem Christi circumferunt, & qui iam per fidem membra Christi in eodem corpore effecti sunt. Si noueris ea omnia charitatis officia, Christo Domino exhiberi, quæ ipsius fratribus in hoc mundo præstantur. Si recolueris apud animum, societatem quam omnes credentes inter se & cum Deo habeant. Si cogitaueris communem filiorum Dei hæreditatem. Si æstimaueris fructum ueræ dilectionis in hac uita, est enim sincera dilectio uinculum perfectionis.

Præte-

Prætereo præmia temporalia & æterna, spiritualia & corporalia. Prætereo pœnas neglecti huius debiti officij. Postremò perpendamus fieri non posse, ut absit charitas à fide conuersionis: Si enim charitatem non habemus, extra familiam Dei sumus. Fides enim uiua, qua apprehenditur misericordia Dei in CRHISTO, cogitatione quidem à charitate secerni potest, reipsa uero nunquam, quia qui credit filius Dei est: qui autem filius Dei est, agitur Christi spiritu, unde efficitur fidem iustificantem à charitate non posse magis diuelli, quàm solem à luce sua, 1. Iohan: 4. Qui dicit, noui eum, & mandata eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas non est.

Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est autem mandatum, quemadmodum audistis à principio, vt in eo ambulemus.

Ratio propositionis est, quæ hoc syllogismo clauditur. Iuxta mandatum Dei ambulandum est. Mandatum autem Dei est, ut diligamus nos inuicem. Proinde in charitate ambulemus, quemadmodum (inquit) audistis à principio, scilicet conuersionis uestræ ad fidem Christi.

Nam

Nam multi impoſtores ingreſsi ſunt in mundum, qui non confitentur IESVM CHRISTVM veniſſe in carnem.

Ratio exhortationis à periculo ſumta. Multi ſunt in mundo impoſtores, proinde accuratius laborandum eſt, ut ſinceram charitatem retineamus. Eſt enim charitas uinculum perfectionis, ſiquidem coniungit Eccleſiæ membra inter ſe in uno corpore CHRISTI, *ut coniuncta membra fortius ſe opponant impoſtoribus. Vbi enim Eccleſiæ membra odijs mutuis & rixis ſe inuicem fatigant, præbent impoſtoribus anſam calumniandi ac lacerandi Eccleſiam, quemadmodum hic dies in multis locis docet. Cæterum, de quo genere impoſtorum loquatur Apoſtolus, exponit cum ait: Qui non confitetur* IESVM CHRISTVM *ueniſſe in carnem, hoc eſt, qui negant* IESVM *Mariæ filium eſſe Meßiam olim promiſſum. Fuit autem hæc hæreſis Iudaica, quam adhuc impiè in ſui certißimam pernitiem tuentur, & multis hodiè ſimplicioribus imponunt, atque inſigni ſua uerſutia multorum animas miſerrimè perdunt.*

Qui eſt eiuſmodi, impoſtor eſt & Antichriſtus.

Hoc est, qui negat IESVM *esse* CHRISTVM, *& uenisse in carne, hoc est, assumsisse humanam naturam, impostor est & Christi aduersarius.*

Attendite vobis ipsis, ne perdamus quod operati sumus, sed vt mercedem plenam accipiamus.

Exhortatio ad constantiam in doctrina, & ut caueant sibi à corruptelis doctrinæ, idq; facit duplici argumento, quorum prius à damno amissæ sinceræ doctrinæ: posterius à mercede, id est, compensatione obedientiæ erga Euangelium sumitur.

Est præterea hic insignis locus obseruandus aduersus Stoicam prædestinationem. Nam Apostolus hoc loco testatur, quòd ut homines sua sancta cura cauere poßint, ne gratiam amittant: ita sua negligentia & ignauia sæpe efficiunt, ut gratia excidant atq; pereant. Huc illud Apostoli ad Roman. 11. Si manseritis in bonitate. Et ad Coloss. Si modo manseritis in fide fundati & stabiles &c.

Quoniam aũt hoc loco mentionem Apostolus facit Mercedis, eiusq; plenæ, libet huc quædam de ratione MERCEDIS *ascribere, ne quis existimet dictum Apostoli patrocinari Monachorũ fabulis de meritis bonorum operum, Nam cum Monachi*

urgen:

urgent usitatam uulgo significationem MERCEDIS, inde extruere moliuntur merita operum. Nam si uita æterna est merces, concedendũ uidetur, quòd & in homine sit meritum, & in Deo debitum, & quòd merces negari non possit, sine iniuria. Contra autem, si demonstratum fuerit ex uerbo Dei, nec meritum esse in homine, nec debitum in Deo: necessariò sequetur, mercedem, ubi in scriptura promittitur à Deo nostris operibus, non accipi propriè, sed pro genere suæ significationis, hoc est, pro compensatione laboris, non quidem illa debita, sed ex gratia donata.

Videamus igitur primum meriti rationem, originem operum bonorum, & promißionem mercedis. Ratio meritorum operum est, ut sic fiant opera, ut ad ea facienda nemo obligetur simpliciter. Nam si quis obligatur ex debito, nequaquam mereri censendus est. Nunc autem Dominus Lucæ 17. ait: Cum omnia feceritis, quæcunq; præcepta sunt uobis, dicite, inutiles serui sumus, quod debuimus facere, fecimus. Excludit igitur meritum debiti officij ratio: nam meritum est propriè cui iure merces rependitur & non gratia.

Deinde opera, si quo sunt bona, oriuntur à gratia, qua præparamur ad bona opera. Ad Eph. 2. Gratia saluati estis per fidem (& hoc non ex

uobis, Dei donum est) non ex operibus, ne quis glorietur, ipsius enim factura sumus, creati in CHRISTO IESV ad bona opera, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus. Præterea idem ostēdit promißio mercedis renumerationis bonorum operum, in qua non est alia obligatio, quàm promißionis gratiæ: quare pacti solummodo, & non meriti locus erit. Iam autem, quòd Deus non debeat nobis quicquam, ex ijsdem rationibus concluditur. Et Paulus apertè dicit: Quis prior dedit ei, & reddetur ei? Hinc ergò firmißimè, cùm nec meritum sit in homine, nec Deus quicquam homini debeat, sequitur mercedis uocabulum, non significare compensationem laboris redditam ex debito, sed donatam ex gratia.

Quare igitur scriptura utitur hac uoce MERCEDIS? & cur Deus promittit mercedem, cùm homo nihil mereatur? Vsitatum est scripturæ, sæpe speciem pro genere usurpare, idq; nunc ut extollat, nunc ut extenuet. Et Ecclesia habet suas peculiares phrases, quæ non, nisi ab attentis lectoribus, qui dicta scripturæ inter se conferunt, obseruari possunt. Qui ergò ea conferunt inter se, quæ adduximus, facilè uidebunt Mercedis uocabulum usurpari pro genere, alioqui sequeretur multiplex ἀντιλογία, quæ tollitur ex collatione cum alijs dictis.

Porrò

Porrò quantum ad mercedem attinet, quam Deus promittit bonis operibus, ſciendum eſt quatuor cauſas aſsignari poſſe, cur Deus Mercedis nomine dignatur remunerationem obediētiæ ſeu bonorum operum. Harum Prima eſt, ut ſciamus ſerium mandatum Dei eſſe, ut obediamus ipſius mandatis, & faciamus bona opera, ut cum pater non ſimpliciter promittit filio obedienti remunerationem, ſed mercedem, quam tamen non ex debito, ſed ex bonitate paterna tribuit. Secunda, ut Deus oſtendat obedientiam ſibi ex fide præſtitam eſſe gratiſsimum cultum, ac ueluti ſacrificium quoddam, quo unicè delectatur. Tertia, ut propoſitis præmijs inuitet nos Dominus ad præſtandum officium, quod tamen ex obligatione debemus, modo germani filij cenſeri uelimus. Quarta, ut ex cogitatione compenſationis obedientiæ, deducamur in cognitionem pœnæ contumaciæ, quæ manet omnes qui Deo obedire recuſant. Nam ſua contumacia ſatis oſtendunt, quòd nihil fidei habeant, ſed uanam potius oſtentationem fidei, quam ideo Iacobus mortuam appellat.

Omnis qui tranſgreditur, & non manet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui manet in doctrina Chriſti, hic Patrem & Filium habet.

Exhortationis ad conſtantiam in doctrina

Christi, confirmatio à fructu doctrinæ sumpta. Verum Apostolus suo more argumentum amplificat collatione contrariorum. Qui transgreditur (inquit) & non manet in doctrina Christi, Deum non habet, sed manet in sua damnatione sub imperio Sathanæ. Transgreditur autem doctrinam Christi, & in ea utpote recta ad uitam uia non manet, qui eam quouis modo uiolat, hoc est, qui uel totam reijcit, ut Apostatæ: uel in parte corrumpit ut Hæretici: uel uarietate rituum fraternitatem scindit, ut Schismatici: uel prophanitate morum offendit, ut Criminosi: uel simulatione fallit, ut Hypocritæ. Hi omnes, quoniã à recta uia deuiant, doctrinam Christi, quæ est uia uitæ æternæ παραβαίνειν dicuntur. Verum, qui manet in doctrina Christi, Patrem habet cœlestem sibi propitium, & Filium habet Mediatorem & Iustificatorem, atq; ita uitæ æternæ hæres existit. Quid autem sit manere in doctrina Christi, ex collatione contrarij notum relinquo. Hæc commendatio Euangelij obseruanda est, ut in nobis acrius studium excitet discendi & meditandi uerbum Dei.

Si quis uenit ad vos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in domum, & Aue ei ne dixeritis.

Quia magnum periculum infirmioribus est

ab

ab hostibus doctrinæ Euangelicæ, hortatur Apostolus sanctam Matronam & eius filios, ne in domum suam recipiant Christi aduersarios, ne uel ipsa cũ suis contagione inficiatur, uel pijs fratribus et sororib. fiat suspecta, ut quæ foueat Christi aduersarios. Similis exhortatio est Pauli ad Eph. 5. Ne commertium habueritis cum operibus infrugiferis tenebrarum. Et 2. Corin. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Huic exhortationi grauißimæ rationes quinq; subijciuntur, cum inquit: Quæ enim participatio iusticiæ cum iniquitate? quæ communicatio luci cum tenebris? quis consensus Christi cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli? quæ autem conuentio templo Dei cum Idolis? Et Syracides: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Qui communicat cum stulto, similis ei efficitur. Sicut enim Polypus, colorem loci, cui adhæsit, refert: ita eos mores quisq; induit, quales sunt illorum, quibus cum familiariter uiuit. Quid? an non iubemur diligere inimicos? Cur ergò non sunt à nobis fouendi hospitio? Iubemur etiam cauere à falsis Prophetis: Iubemur probare spiritus, an ex Deo sint: Iubemur odisse patrem & matrem Christi causa: Iubemur declinare à malo. Quamuis igitur omnes homines diligendi sunt, tamen fugiendi sunt illi, à quibus periculum salutis nobis imminere uidetur. Quare hîc regulam Augustini sequamur: Securi odi-

mus in malis malitiam, & diligamus naturam & creaturam, ut quod ibi fecit Deus amemus, quod ibi fecit ipse homo, oderimus. Fecit enim Deus ipsum hominem, fecit autem homo peccatum. Dilige quod fecit Deus, Odi quod fecit homo. Sic enim persequeris quod fecit homo, ut liberetur quod fecit Deus. Porrò uox Græca χαίρειν, quæ propriè gaudere significat, est & salutantis & ualedicentis, respondet enim saluere & ualere.

Qui enim dicit ei Aue, communicat eius operibus malis.

Ratio grauissima cur non uelit hostes Christi à pijs salutari. Qui hoc (inquit) facit, communicat eius operibus malis. Dupliciter enim peccat qui hoc facit, uidelicet facto & scandalo. Facto quidem, quia addit animum improbis, dum se uident alicuius pretij apud eos esse, quos nituntur subuertere. Scandalo uerò, dum alijs speciem mali præbet, quasi fauere uideatur illorum malitiæ, quorum non horret familiaritatem. Quare Paulus præcipit, ab omni specie mali abstinere.

Porrò quia latissimè patet hoc peccatum, communicare alienis delictis, huc quædam ascribemus, ut eius ratio apertior habeatur.

Est itaq; in genere, communicare alienis delictis, quouis modo participem fieri reatus alie-

ni

ni peccati. Fit autem hæc communicatio alieni delicti, multis modis, uidelicet, indulgendo, consentiendo, conuersando, oblectando, tacendo, approbando &c. Indulgendo, rei fiunt & proprij & alieni peccati, parentes, qui teneri ætati nimium indulgent, ac ex inordinato amore delinquentibus liberis, quæuis errata remittũt, & ad ea stultè conniuent, unde fit, ut cum ætate in liberis uitia crescant, & consuetudine paulatim abeant in naturam, ut postea corrigi nequeant, iuxta illud ueteris Poëtæ:

Consuetudo ualet longos mansura per annos,
Tempore naturam uires si sumpserit æquat.

Huc & illud Horatij pertinet:

Quo semel est imbuta, recens seruabit odorem
Testa diu.

Ex hac indulgentia fit, ut adulti egreßi paternis ædibus, pernitiosi fiant Reipub: & Ecclesiæ, ut qui & factis & exemplis alijs noceant. Horum scelerum sunt participes parentes, qui rectius teneram ætatem non instituerunt, ut in summo illo sacerdote Heli uidere est, qui, quamuis ipse honestæ uitæ erat, tamen cum filijs, quibus nimium indulsit, diuinitus punitus est, ut discant parentes se communicare liberorum delictis, quibus nimium indulserint.

Pontanus cap. 9. de liberalitate, huius rei illu-

ſtre exemplum recitat. Locuples (inquit) quædam mulier, cum unicum filium nimis indulgenter educaſſet, fur factus filius, & ad crucem ductus, uidit matrem, cum qua, cùm ſecretum petijſſet colloquium, os præbens matri, nares matris dentibus auulſit, atq; in humum expuens, alta uoce dixit: Sit hoc, ciues, pretium maternæ educationis.

Fiunt etiam rei alieni peccati præceptores, qui ſuæ fidei commiſſos pueros indulgentius inſtituunt. Hinc eſt quod indulgentiæ Leonidæ præceptoris Alexandri Magni, multi aſcribunt temulentiam Alexandri, quòd adulari magis, quam regem inſtituere uideretur. Seneca præceptor Neronis, eius ferè uitiorum magiſter fuiſſe dicitur: non tam quòd illum ad ea incitaret, quàm quòd ſponte currentem non refrenaret. Meritò proinde carnifex factus eſt Nero magiſtri ſuæ crudelitatis.

Magiſtratus ciuilis & iudices ſimiliter implicantur alienis peccatis, cùm nimium legum tranſgreſſoribus indulgendo, alios ſua indulgentia ad ſimilia flagitia perpetranda alliciunt. Vnde fit, ut omnia blaſphemijs, periurijs, potationibus, homicidijs, libidinibus, atq; alijs graſſantibus flagitijs plena uideantur: quæ ſcelera Deus hodiè in hoc regno peſte, fame, gladio iuſtiſſimè punit.

Ferunt

Ferunt quendam homicidam oblatum fuisse iudici, qui cum peragcretur reus homicidij septies perpetrati, iudex uehementer excanduit, & de grauitate supplicij, quo erat afficiendus reus, cogitauit. At hîc quidam surgens quasi aduocatus rei, contendebat tantum unum hominem à reo fuisse occisum, reliquos autem sex ab ipso iudice. Quod dictum cum inficiaretur iudex, respondit alter: Si primum homicidium iuxta leges tuas puniuisses, sex isti, quos postea occidit superstites etiamnũ fuissent. Significans iudicem alieno peccato inuolui, qui peccatis commißis contra legem indulget: siquidem inde inuitantur homines ad male agendum.

Peccant & ministri uerbi, & fiunt participes alieni delicti, nimium indulgendo ac conniuendo: nam qui peccantem, iuxta rationem officij, non corripit, fit reus sanguinis ipsius coram tribunali Dei. Vnde Ezechielis 3. scriptum est: Speculatorem dedi te domui Israël, & audies de ore meo uerbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium: Morte morieris, Non annunciaueris ei, neq; locutus fueris ut auertatur à uia sua impia & uiuat, Ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Viderint itaq; quanto in periculo concionatores uersentur, & quàm non liceat eis deliciari & nugas agere.

Verum

Verum hîc singularis prudentia adhibenda est, iuxta hanc Augustini regulam: Omnia salue pace facienda sunt, & quantum admittit officium confirmandæ unitatis, ne simul eradicetur & triticum. Natan Propheta & Iohannes Baptista, quomodo cum illustribus personis agendum sit, suo facto docent. Nam ut Natan seueram prudentiam ministris uerbi: ita Baptista seueritatem prudentem iisdem commendat. Vterq; docet uoce & facto, ut ministri uerbi pluris faciant gloriam Dei, quam propriam uitam, modo non uelint alienis peccatis inuolui.

SECVNDO, fit communicatio alieni delicti, consentiendo, unde Paulus Rom: 1: Quicunq; ius Dei nouerint (nempe quod qui talia faciunt, digni sint morte) non solum ea faciunt, uerum etiam assentiuntur ijs qui talia faciunt. Assentire autem seu consentire dicuntur, qui apud se & in suo animo comprobant scelera, quibus & afficiuntur & ueluti titillantur cum ea audiunt. Ita enim malitia multorum animos occupauit, ut uehementius gaudeant, quod suæ turpitudinis socios habeant. Vnde fit, quòd non solum digni sint morte proprio reatu: uerumetiam eorum peccatorum rei sunt, quæ ab alijs perpetrantur, uidelicet cum ijs afficiuntur & delectantur. Firma est enim regula: Faciens & consentiens simul puniendus est.

TER-

TERTIO communicant homines operibus aliorum malis, conuerſando: quemadmodum noſter Apoſtolus hîc indicat, cum ait: Qui dicit ei Aue, communicat eius operibus malis, idq;, ut ſupra dictum eſt, quia animum addit improbis, & illis uidetur ſimilis, quibus conuerſatur, unde fit, ut illorum quoq; uitio polluatur, ac ſi ea ipſe perpetraſſet.

Conuerſatio enim cum malis & improbis triplex incommodum in ſe habet. Primum periculum eſt contagionis: Nam ut una ſcabioſa ouis alijs ſuam ſcabiem affricat: ita unius ſcelerati nebulonis nequitia multis, qui cum eo conuerſantur, adhæret, iuxta illud Iuſtini Martyris: ψωρίᾳ ἡ γνώμη καὶ πολλῆς ἐμπέπλησαι κακοχυμίας ἀπὸ τῶν ἄλλων ὁμιλιῶν. hoc eſt, Mens ipſa ſcabie quadam infeſtatur, & multis malis humoribus impletur ex aliorum couerſatione & colloquijs. Et Agapetus: ἡ συνήθεια κακὴ τῆς πονηρίας νομή, hoc eſt, Conſuetudo cum malis nequitiæ eſt pabulum. Hæc dicta congruunt cum illo Pauli: Modicum fermentum, totam maſſam fermentat.

Secundum incommodum, quod eſt ex conuerſatione malorum, eſt iudicium aliorum de te, qui te talem eſſe iudicant, quales ſunt illi cum quibus conuerſaris. Ex quo fit ut multi exemplo inuitentur ad imitationem.

Tertium

Tertium incommodum, quod fias reus sceleris eorum, qui tuo exemplo seducti peccant. Quare haud immeritò obtestatur suos Thessalonicenses Paulus, ut fugiant conuersationem malorum, cùm ait: Denunciamus autem uobis fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni fratre qui inordinatè se gerit, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis. Est autem hæc subductio solummodo intelligenda de conuersatione familiari & priuata, ne quis putet Paulum patrocinari Anabaptistis, qui definiunt Ecclesiam esse cœtum hominum, in quo nulli sunt scelerati.

QVARTO, communicant homines operibus aliorum malis Oblectando se aliorum turpitudine. Hic modus à secundo differt: nam aliud est affici & titillari communibus uitijs, complectiq; eos, quos habent suorum scelerum socios: & aliud est odisse uitia, & tamen quasi in sinu gaudere, dum inimicos suos uident istis inuolui, aut etiam quouis alio modo affligi. Qui tales sunt, ἐπιχαιρέκακοι à Græcis dicuntur, propterea quod uoluptatem captent ex alieno modo, & lætentur inimicorum suorum calamitate & miseria. Hoc uitium non tam hominum, quàm Diabolorum dicendum est. Quare qui huius rei sunt, nō tantum communicant peccatis hominum,

quibus

quibus malè uolunt: uerum etiam Diabolorum, quos ut magiſtros imitantur.

QVINTO, fiunt homines rei peccati alieni, tacendo, uidelicet, cum conſcij ſint turpitudinis aliorum, & eos tamen nec corrigunt nec accuſant, ut ſe emendent. Vnde fit, ut ſæpe integra reſpub. unius ob noxam plectatur. Achan unus furatus eſt de Anathemate: ſed quia conſcij eius facti tacuerunt, exercitus Iſraëliticus repulſus eſt. Ita enim textus habet: Filij Iſrael præuaricati ſunt præuaricationem, & uſurpauerunt de Anathemate: Nam Achan filius Charmi tulit aliquid de Anathemate, & furor Domini accenſus eſt contra Iſrael. Ecce toti populo imputatur unius factum, quia conſcij ſceleris tacuerunt. Inceſtus apud Corinthios ſolus peccauit: ſed ſcelus imputatur tacentibus. Ad eundem modum, qui quid agendum ſit norunt, & non dant conſilia petentibus tacendo errantium peccatis implicantur. Nam charitatis legem, qua omnes tenentur, uiolant.

SEXTO communicant etiam homines alienis delictis, quando ſuis ſuffragijs, ſua authoritate, adprobant & eligunt, ad quæuis officia, ſiue Ciuilia, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue ſcholaſtica, eas perſonas, quæ uel ob imperitiam, uel propter morum improbitatem, minus ſunt idoneæ. Atq; ideo

Paulus

Paulus Timothæo scribens, ait: Manus citò ne cui imponas, neq; communices peccatis alienis. Hîc Apostolus reum fieri alienorum peccatorum, eum Episcopum affirmat, qui inepto & minus idoneo, committit docendi munus in Ecclesia. Verum hæc hypothesis genus ipsum continet, & ab ipso dependet. Nam ideo Episcopus communicat alienis peccatis, haud idoneum præficiendo Ecclesiæ Christi, quia omnis qui authoritatem habet ordinandi personas ad quæuis officia, & eas rebus gerendis præficit, quæ uel ob imperitiam, uel malitiam minus aptæ sunt, communicat alienis peccatis, hoc est, quicquid peccatur, illi tanquam authori imputatur à Deo.

Si ergo præficit Episcopus ministerio Ecclesiæ ineruditum, id est, non tenentem fundamentum, ipse reatu ignorantiæ eius inuoluitur. Si potatorem, si scortatorem ordinat, ipse potationis & scortationis reus coram Deo peragitur, & sic de alijs. Videant proinde hodiè quid agant, qui uel Rebuspub: uel Ecclesijs præficiunt personas ad res quas requirit officij ratio, parum idoneas, & caueant ne uel ob fauorem recipiant ineptos, uel ob odium reijciant aptos & idoneos: nam peßimi sunt in rebus agendis consiliarij, fauor & odium, quæ sæpe sapientum oculos perstringunt, ut uerum non cernant.

Hacte-

Hactenus de communicatione alieni delicti, iam uideamus quatenus liceat conuersari cum impijs & sinceræ religionis hostibus, neq; enim hoc dictum Iohannis: Qui dicit ei Aue, communicat operibus eius malis, sine exceptione accipiendum est. Nam cum legimus Dominum ipsum sæpe conuersatum esse cum impijs Pharisæis & Hypocritis, atq; cum eis comedisse, qui tamen non communicauit illorum delictis, necesse est fateri non omnem conuersationem, cum impijs uitiosam aut damnabilem esse. Vt autem hanc quæstionem rectius excutiamus, considerandæ sunt prohibitiones conuersationis cum impijs & earum causæ, ut ex causarum differentijs solutio quæstionis deprehendatur. Exod. uicesimo tertio, Non inibis cum eis fœdus, non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant, in me. Exodi trigesimo quarto, Caue ne unquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ tibi sint in ruinam. Item: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Item: Qui communicauerit stulto, induit superbiam. Hæc dicta & alia, quibus interdicitur conuersatio cum impijs & prophanis hominibus, causas uitãdæ conuersationis eorum adiũctas habent, ne uidelicet infirmi qui facile improborum contagione pollui possunt couersando cum alijs deteriores fiant. Quare si nec ab infirmitate est periculum, nec contagionis timetur malum, nec

offenſionis ſeu ſcandali ratio impedit, non prohibetur cum prophanis hominibus conuerſatio. Poſſunt ergò pij cum impijs contractus exercere, fœdera & amicitias inire, ut Salomon cum Hyram rege Tyri fecit: cuius factum non improbatur.

Deinde qui ſunt in miniſterio uerbi, quorum intereſt oues errantes ad CHRISTVM adducere, poſſunt, imo debent nonnunquam exemplo Prophetarum, Chriſti & Apoſtolorum, cum improbis conuerſari: ſed ſicuti Medicus conuerſatur cum ægroto: Nam ut hic conuerſatur cum ægroto, non ut eius ſcabiem ſibi affricet, ſed ut arte & conſilio ægrotum ſanitati reſtituat: ita miniſtri Dei, non modo poſſunt, uerum etiam neceßitas officij & fides in ipſis poſtulat, ut improborum malitiam retegant, eamq; ſanent, ſi modo id fieri poßit. Verum, ſi quis pertinaciter ſe opponit ſanæ doctrinæ, & ſe in rectam uiam reuocari non permittit, præceptum Pauli ſequendum eſt, qui ait: Hæreticum hominem poſt unam atq; alteram admonitionem deuita, ſciens quòd euerſus ſit qui eiuſmodi eſt & peccet, ut qui ſuo iudicio ſit condemnatus.

Huc etiam pertinent quæſtiones duæ, de quibus hodiè inter multos controuertitur, Vna, num liceat pijs firmis aut infirmis intereſſe cere-

monijs

moniis Papisticis aut aliis abhorrentibus à uera religione? Altera, num liceat pio homini connubio sibi adiungere personam diuersæ religionis? De his igitur quæstionibus quid uideatur, ordine dicam.

QVÆSTIO PRIMA.

Num liceat piis interesse ceremoniis Papisticis nec ne?

Vt ad hanc quæstionem disertè respondeamus, omnium primum discernendum est inter ritus bonos siue Adiaphoros, & manifestè impios pugnantes cum institutis diuinis.

Quantum autem ad bonos & adiaphoros attinet, Philippus præceptor noster in hunc modum loquitur. Volo pios firmos & infirmos accedere ad baptismum infantium in suis Ecclesiis ubicunq; sunt. Seruare etiam possunt ritus adiaphoros, ut interesse lectioni Psalmorum in uespertinis precibus & aliis honestis congressibus, etsi aliquid uitii aliquibus admixtum est, quia in eo cœtu sunt adhuc aliqui electi & sancti, ut pueri & aliqui adulti rectè sentientes, sed infirmi, qui tamen sunt membra Christi, & sunt paulatim prouehendi. Hactenus Philippus. Cuius sententiam approbo, quatenus nec infirmis cedat

in ſcandalum, nec obſtinatis & pertinacibus hoſtibus addat animum. Sententia præceptoris confirmatur ſanctorum exemplis. Tempore Zachariæ patris Baptiſtæ, multum erat uitioſorum cultuum & prauarum opinionum in templo Ieroſolymitano, eò tamen uera Eccleſia conueniebat, ut Zacharias & Elizabeth, Maria, & ipſe Dominus cum ſuis diſcipulis: ſed improbarunt errores, quare nec infirmis erant ſcandalo, nec obſtinatis addiderunt animum.

Quantum autem ad manifeſtè impios cultus attinet, quales ſunt prophanatio Cœnæ Domini, in Miſſa Papiſtica, circumgeſtatio & adoratio panis, inuocatio ſanctorum, proſtratio ad ſtatuas religionis, ergo &c. clarè dico & pronuncio, quod nullus pius, ſiue firmus, ſiue infirmus poßit illis intereſſe ſine iactura fidei & uaſtatione conſcientiæ. Caueat ergò quiſq; ne ſeipſum ullo fuco decipiat, fieri enim non poteſt, ut Chriſto corde ſeruias, & corpore Belial.

Rationes autem huius ſententiæ habeo grauißimas, quarum præcipuas ordine recitabo.

PRIMA. Omnes homines obligantur ad primum præceptum, ut Deum animo & corpore colant, utq; fugiant idola. Cum hac obligatione manifeſtè pugnat, impijs et idololatricis ceremonijs intereſſe. Quare nequaquam licet pijs contra

æter-

æternam obligationem idololatricis cultibus sua præsentia patrocinari.

SECVNDA. Omnibus pijs incumbit necesſitas confesſionis, cuius duæ sunt partes, uidelicet approbatio ueræ doctrinæ, & improbatio falsæ doctrinæ & falsorum cultuum. Qui aũt intersunt idololatricis ceremonijs, tacitè confirmãt idola, & necessariã confesſionem abijciũt. Quanta aũt sit huius confesſionis retinendæ necesſitas, ostendit dictum Domini: Qui me negauerit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo, qui est in cœlis. Neq; excusare te poterit, si intus te purum ab idolis conseruare dicis: Nam corde creditur ad iusticiam, Ore fit confesſio ad salutem.

TERTIA. Quicunq; interest impijs Papistarum ceremonijs, siue superstitione, siue ficta simulatione, is naufragium fidei facit, & uastat conscientiam, & gratia rursus excidit, & fit reus æternæ iræ Dei. Fieri enim non potest, ut simul & Deum & Belial colas. Vnde Elias 3. Reg. 18. Si Deus est Deus, sequimini eum. Si autem Baal, sequimini illum.

QVARTA. Disſimulationis scandalum pesſimum est, in quod incurrunt, quicunq; uel ob metum, uel ob tranquillitatem, uel ob quæuis sua

priuata commoda, prophanitati Papiſticæ ſe ſubmittunt. Primum oſtendunt ſibi in non magno precio eſſe gloriam Dei, quam ita prophanant. Deinde alios inducunt ſuo exemplo ad eandem prophanationem: Infirmos dico, qui guſtum aliquem ueritatis habent: Nam audaciores eos reddunt ad id, quod merito alioqui horrerent. Poſtremò, impios in ſua malitia obdurant, redduntq; obſtinatiores, atq; ita præter proprium reatum multis alienis peccatis communicant.

QVINTA. Exempla piæ confeßionis ſunt nobis proponenda. Prophetæ uſq; adeo non aſſenſere doctrinis falſis, & ritibus iam receptis, & uulgo approbatis, ut oppugnarent etiam uſq; ad uitæ periculum. Apoſtoli quoq; & Martyres, & Confeſſores uitæ ſuæ diſpendio teſtati ſunt, magis obediendum eſſe Deo quam hominibus. Ex his perſpicuè conſtat, homini Chriſtiano minimè licere, ut doctrinam, aut fidem, aut ceremonias inſtitutis Chriſti aduerſantes, uel per ſimulationem approbet.

Verum hîc aliud alij obtendunt, dicunt aliquid dandum eſſe infirmitati: dicunt uocationis rationem habendam eſſe: opponunt exempla, ut Naaman Syri & aliorum. Fateor aliquid dandum eſſe infirmitati, ſed uſq; ad aras tantum. Cum enim Paulus iubet nos aliquid concedere

fra-

fratrum ignorantiæ, & ruditati, ne illis simus offendiculo, non hoc requirit, ut in illorum gratiam illicitum aliquid tentemus, aut suscipiamus omnino ullum opus à Deo prohibitum, sed tantum ut in rebus medijs, quas in libertate nostra posuit Deus, & quæ per se non malæ sunt, habeatur à nobis infirmorum & rudium ratio, ne turbentur aut labefactentur.

Quamobrem hoc semper sit primum fundamentum, ut reputemus, num id, de quo agitur, nobis sit liberum, quo in utramq; partem uti liceat purè & sine offensione Dei. Cùm autem idololatria Papistica non sit eius generis, frustra scandali periculum obtenditur ad captandam eius excusationem. Fateor quoq; uocationis rationem habendam esse, sed Christianus homo suæ uocationi alligatus est, donec Deus non spoliatur debito honore. Quare nisi liceat Deo reddere quod suum est, nihil planè est quod retinere nos apud impios debeat uel poßit. Proinde nec uocationis neceßitas hìc locum ullum habere debet: siquidem aut Deus respicitur in uocatione, aut aliquid aliud. Si Deus respicitur, tunc omnium primum habenda est gloriæ Dei ratio. Proinde nos eatenus uocationi astrictos esse meminerimus, ne à uero sinceroq; Dei cultu nos impediat. At si non respicitur Deus principaliter, sed aliquid aliud in uocatione, frustra nomen uocatio-

nis ad excuſationem obijcitur. Deinde ut prior tabula legis ordine ſecundam præcedat: ita omnia ſecundæ tabulæ officia, ad illam tanquam ad normam exigenda ſunt. Neq; ſimulationi patrocinatur exemplum Naaman Syri aut aliorum: nam ex particularibus exemplis non eſt conſtituenda generalis regula ſine alia probatione.

Cæterum ſi de mercatoribus pijs & ſcholaſticis, qui interdum coguntur morari in locis illis, ubi dominantur abominationes Papiſticæ, quæris, hoc do conſilium: Vt primum omnium pij prorſus fugiant publicos conuentus, ubi eſt prophanarum ceremoniarum uſus, niſi forte placuerit illis intereſſe, ut uideas & cognoſcas quanta ſit illa abominatio Papiſtica, ut de illa teſtari poſſis interrogatus. Verum hîc cauendum, ne uel ſuperſtitione, uel callida ſimulatione uidearis impietatem approbare. Vtrumuis feceris, communicaſti operibus tenebrarũ. Nam tum demum flagitioſis & iniquis facinoribus communicamus, cum illa nobis placere quoquo modo ſignificamus. Contra uerò immunes ſumus ab illorum inquinamentis, quando ne fictam quidam imitationem in nos ſuſcipiamus. Quapropter nec aſpectu nec ingreſſu, nec uicinitate ullam culpam aut maculam contrahit ſtudioſus, ſiue quiſquis fuerit, qui ſe à ſuperſtitione & ſimulatione alie-

num

num ostenderit. Paulus illæsa pietate non modo circa omnes Atheniensium aras obambulauit, eaq; loca pedibus triuit, quæ erant mille impietatum notata uestigijs: uerumetiam oculos huc atq; illuc circumtulit, & quid in unaquaq; ara inscriptum fuit, contemplatus est. Verum quia superstitionum omnium neglectum præ se tulit, magis probauit Deo suam constantiam, quòd tot hostilibus copijs circumuallatus, se tamen expugnari nō sit passus. Ad eundem modum, si uel mercator, uel studiosus, uel quisquis alius contēplatus fuerit abominationes Papisticas, eum non damno, modo manifestè se improbare abominationem uoce uel gestu testatur. Præterea suadeo, ut non obuio cuiuis rationem fidei tuæ reddas, nec disputationes non necessarias captes cum aduersarijs: nam temeritas est sponte periculum adire, cum caueri posset. Verum si facta fuerit inquisitio doctrinæ & fidei publica authoritate, & non potest te subducere, nequaquam abijcienda est confeßio. Quare si interrogatus fueris de necessario aliquo religionis capite, illic subticere est negare Filium Dei coram hominibus, nec simulatio hîc locum habet. Quare hîc potius perdas animam, ut eandem uindices ab æterno interitu.

SECVNDA QVÆSTIO.

Num liceat pio homini connubio adiungere ſibi perſonam abhorrentem à vera religione, nec ne?

De hac quæſtione uariant ſententiæ doctorum. Sunt enim qui nullo pacto licitum eſſe Chriſtianis ducere uxorem diuerſæ religionis, contendunt. Sunt rurſus qui licitum eſſe defendunt.

Qui nullo pacto licitum eſſe uolunt, quatuor potiſsimum rationibus nituntur, quas ordine recitabo.

PRIMA *ſumitur, ut ipſi dicunt, à definitione. Matrimonium (inquiunt) eſt communicatio diuini & humani iuris, igitur inter quas perſonas non poteſt eſſe communicatio diuini iuris, hoc eſt, eiuſdem fidei & religionis, inter eas non licitè contrahitur matrimonium.*

SECVNDA *ſumitur à iure Canonico. Caue (inquit) Chriſtiane, Gentili aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue (inquit) Gentilem uel Iudæam atq; alienigenam, hoc eſt, omnem hæreticam & alienam à fide tua, accipere tibi uxorem.*

Et paulò pòst subiungit pœnam, si quis contra fecerit. Si quis (inquit) Iudaicæ prauitati coniugali societate iungitur, siue Christiana Iudæo, siue Iudæa Christiano mulier carnali consortio misceatur, quicunq; eorum tantum nefas admisisse cognoscitur, à Christiano cœtu atq; conuiuio, & à communione Ecclesiæ protinus segregetur.

TERTIA sumitur à iure diuino, Exod. 34. Nec uxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis. Deut. 7. Neq; sociabis cum eis coniugia. Hæc lex sæpius repetitur. Huc etiam dictum Pauli accommodant 2. Corinth. 6. Ne ducatis iugum cum infidelibus.

QVARTA sumitur à iure ciuili. Est enim iure ciuili prohibitum, adiecta grauissima pœna uidelicet adulterij, ne Christianæ religionis homo matrimonium contrahat cum ea quæ Iudaicæ superstitionis est. Sunt autem hæc uerba legis: Ne quis Christianam mulierẽ in uxorem Iudæus accipiat, neq; Iudææ Christianus coniugio societur. Nam si quis huiusmodi aliquid admiserit adulterij uicem commissi crimen obtinebit, libertate in accusandum, publicis quoq; uocibus relaxata. Hæc legis sunt uerba, ratio autem legis est uniuersalis, uidelicet ne quauis superstitione unius personæ, altera polluatur, nam de similibus idem est iudicium.

Hiſce rationibus quatuor præcipuè nituntur, qui contendunt non licere pio homini contrahere nuptias cum perſona aliena à religione Chriſtiana.

Verum qui his ſe opponunt, & tuentur licitum eſſe Chriſtianis, uel cum Turcis, uel Iudæis, uel quibuscunq; alijs connubia contrahere, ad ſuperiora argumenta in hanc ſententiam reſpondent. Ad PRIMVM *dicunt, quòd communicatio diuini iuris nec ſit de eſſentia coniugij, nec ſubſtantialis eius proprietas. Nam multa fuerunt olim, & hodiè ſunt coniugia, in quibus nulla, aut perexigua ratio religionis habetur. Et Paulus fatetur coniugium eſſe poſſe inter fidelem & infidelem.*

Ad SECVNDVM *reſpondent, quòd ad obedientiam iuris Canonici non obligentur pij, cum eius author Papa ſit Chriſti aduerſarius, & perſecutor ueræ Eccleſiæ. Cum igitur talis ſit, contemnendas leges eius iudicant.*

TERTIVM *infringũt hac ratione, quod quæ à Moſe præcipiuntur, ſint unius certi populi propria, atq; ideo non debeant extendi ad Eccleſiam, quæ Chriſti libertate gaudet. Dictum Pauli perperam citari in hac cauſa dicunt: Non enim Paulus loquitur (aiunt) de matrimonio, cum ait: Nolite iugum trahere cum infidelibus, ſed de*

Idolo-

Idolothytis, à quibus uult pios abstineri propter scandalum.

QVARTVM argumentum à iure ciuili sumtum, negant posse accommodari ijs, qui Christum agnoscunt, qualibuscunq; implicantur erroribus: sed Iudæis tantum, qui Christianum nomen oderunt. Deinde in hoc casu aiunt minimè obligari omnes, sed tantummodo eos, qui sunt sub imperatoris iurisdictione & legibus.

Quid ergo dicendum in hac uarietate opinionum? cui parti assurgendum? Ego quidem existimo eos, qui nullo modo licitum esse contendunt contrahere connubia cum hominibus diuersæ religionis, uoluisse cauere, ne disparitas religionis in coniugio domos paulatim euerteret, religionem extingueret, & adferret rebuspub: exitium, horum consilium laudo. Rursus autem eos qui contendunt licitum esse, uel cum Turcis uel Iudæis contrahere, uoluisse libertatem Christianam tueri, ne laquei inijcerentur piorum conscientijs. Hi autem ut ostendant simpliciter, in ueteri testamento non prohiberi contractum coniugiorum cum Ethnicis, adducunt legem, quæ est Deut. 21. Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captiuosq; duxeris, & uideris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, poteris eam sumere tibi in uxorem.

rem. Porrò in legibus adductis uidetur ἀντίλογία quædam esse: nam quod una prohibet, altera permittit. Hanc ἀντιλογίαν tollunt hoc modo: Dicunt priorẽ legem de certis populis loqui, nempe de septem illis gentibus, quarum terram Dominus promiserat suo populo, ne uidelicet propter uicinitatẽ aliquã labem contraherent superstitionis, instinctu fœminarum, quæ patrios ritus non facile essent relicturæ. Posteriorem autem de alijs gentibus bello subactis, ex quo fieret ut minus periculi esset à mulieribus, si ducerentur à Iudæis in uxores: nam quodammodo seruilis conditionis erant, ut quæ tam facilè dimitti, quam assumi possent. Sed ego simpliciter intelligo prohibitionem, & dico non pugnare cum generis prohibitione, siue dispensationem, siue permißionem, quæ fit incerto casu, ob singulares causas. Quod autem prohibitio sit generalis, non restringenda ad septem illas gentes, apparet ex 13. capite Nehemiæ. Verum si daremus, legem illam, quæ est Exod. 34. Nec uxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis, non esse uniuersalem, sed particularem tantum: tamen cum ratio legis, de non accersendis alienis à fide in consortium coniugale, sit communis, uidelicet ne polluantur aliena contagione: genus ad nos pertinebit, ne uidelicet cum hostibus Dei & populi eius ineamus coniugia. Quanquam enim fateor Mosi legibus ciuili-

bus

bus sicut & ceremonialibus datis ueteri populo, nos libertate Christi donatos, nō teneri, quantum ad externas attinet circumstantias, & mundi elementa, ut Paulus loquitur: tamen cùm nullæ possint leges magis esse honestæ, iustæ & salutares, quàm quas Deus ipse tulit, æterna sapientia & bonitas. Non uideo cur Christiani, in rebus, quæ ad ipsorum quoq; usum pertinent, qualis hæc est, de qua agimus, non debeant magis Dei, quàm ullorum hominum leges sequi. Sed demus, licitum esse per se, alienas à fide nostra in uxores ducere. Quid ergo? Audiamus Paulum qui dicit: Omnia mihi licent, at non omnia conducunt. Omnia mihi licent, at ego non redigar in ullius potestatem. Et iterum: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, at non omnia ædificant. Res sæpe in se est licita: sed usus est periculosus, scandali plenus, & haud rarò pernitiem adfert. Quare ita respondeo: Sit sanè Christiano licitum, ducere mulierem, uel Turcam, uel Iudæam, uel Papisticam in uxorem: tamen id minimè expedire contendo. Quare hîc regulam Augustini amplector, qui ait: Vbi aliquid ita licitum est, ut aliud facere omnino non sit illicitum, fiat quod expedit, & quod magis expedit.

Quòd autem non expediat Christianis cum superstitiosis contrahere coniugia, sequentibus rationibus ostendam.

PRI-

PRIMA. Nulla unquam coniunctio aut societas firma, nullus amor solidus & sincerus esse potest, nisi fundatur in uero & sancto timore Dei. Sed cum & firmissimam coniunctionem in coniugio, maximèq; sincerum amorem esse oportet, & timor Dei uerus & sanctus esse nequit, nisi ubi sit uera religio, uera fides, Sequitur maximè expedire, ut uir pius quærat talē uitæ sociam, quæ sit eiusdem religionis consors, ut animi arctiori uinculo amoris in timore Dei copulentur. Paulus uult, ut uiri diligant uxores suas, tanquam propria corpora: Sed quomodo potest uir pius diligere uxorem, quæ odit Dominum? Odisse autem Dominum censenda est, quæ eum uera religione non colit. Huc concio Prophetæ ad Iosaphat regem alioqui pium, non ineptè referri potest: Ita ne, inquit, fers auxilium impio, & diligis eos qui oderunt Dominum? Et ideò ira Dei uenit super te.

SECVNDA. Coniugium diuinitus institutum est in Paradiso, ut sanctitas loci admoneat coniuges, ut sint sancti: huius etiam rei admonebit eos tempus: Nam ante lapsum hominis institutum est coniugium. Hæc autem sanctitas inde prouenit, si in uera & sancta religione consentiant coniuges. Idem monet author coniugij qui sanctus est, cum innocentes & sanctos copu-

lat,

lat, quo facto ſatis indicat, ſe nolle ſuam ordinationem, quæ ſancta eſt, prophanari. Huc etiam pertinet conſilium Dei creantis mulierem: ita enim ait Dominus: non eſt bonum eſſe hominem ſolum, faciamus ei adiutorium, quod ſit coram ipſo, uel ut uetus interpres habet, ſimile ſibi. Vult ergò Deus ſuauiſsimam & ſanctiſsimam in coniugio exiſtere concordiam, qua, ut uir in Deum reſpiciat, ita mulier ad eam rem fida ſit illi adiutrix: ambo autem uno conſenſu, ſanctam, amicam & placidam colant ſocietatem, idq; ueluti ſub uno iugo illis diuinitus impoſito. Hinc eſt quòd maritus & uxor coniuges, quaſi compares ſub eodem iugo, dicantur. Vt qui parem conatum, parem curam, parem amorem, parq; ſtudium, cum in religione, tum in alijs rebus ad uſum uitæ ſpectantibus, habere debeant. Huc etiam referendum eſt ſymbolicum illud præceptum, quod eſt Deut: cap: 22. Non arabis cum boue & aſino pariter, hoc eſt, non ſub idem iugum mittes animalia diuerſi generis, quorum unum eſt mundum, alterum immundum: unum tractabile, alterum contumax. Non dubito Dominum his ſymbolis uelle indicare, quod aliàs clarè dicit: Ne fœdera, præſertim coniugiorum, ineamus cum infidelibus. Deus enim uult omnia ordine & æquabiliter fieri, quo ſuæ ordinationes maneant incolumis & ſaluæ. Vult igitur Dominus, ut con-

iugium ſit ſancta quædam ſocietas, hoc eſt, Eccleſia domeſtica, quæ Deum ueris cultibus, inuocatione, confeßione, gratiarum actione &c. colat. Etſi autem hæc diuina ordinatio polluta eſt per lapſum primorum parentum: tamen decet ut noui homines per regenerationis gratiam effecti, hāc ordinationem Dei ad primam formam reuocemus, quantum quidem hoc fieri poteſt: Qui autem contra facit, & ſibi uxorem accerſit abhorrentem à uera religione, parum cogitat de prima coniugij inſtitutione, conſilium Dei creantis fœminam parui pendit, oblitus eſt authoris coniugij, qui ut ſanctus eſt, ita ſanctitatem in ſuis ordinationibus requirit: non meminit, quòd coniugalis ſocietas debeat eſſe Eccleſia Dei, quæ ante omnia in puro Dei cultu occupabitur. Hanc rationem, ſi pius cogitat, abſq; omni dubio abhorrebit ab omni conſortio hoſtium Dei, nedum à coniugijs eorum. Taceo, quòd qui nuptias cum impijs ſectantur, naturali lege aduerſari uideantur: hæc enim ſimilitudinem animorum & morum quærit. Vt Plato ait: φέρεται δὲ πῶς κατὰ φύσιν πᾶς πρὸς τὸν ὁμοιότατον αὑτῷ, hoc eſt, quilibet natura appetit uerſari cum eo qui ſibi ſimilimus eſt. Nunc aūt cum pulcherrima ſimilitudo ſit, eandem Dei imaginem in pectore geſtare, & maxima dißimilitudo ſit, ſi maritus Chriſti, &

uxor

uxor Diaboli imaginem geſtat: uel econtra, quis non uidet ſtulte agere eos, qui uolentes & ſcientes fœdus ineunt coniugale cum contemptoribus Euangelij, qui animo Diabolum referunt.

TERTIA ratio. Deus ideo inſtituit coniugium, ut in eo, & ex eo ſibi procreentur liberi: Sibi inquam, hoc eſt, in ſuam gloriam: ita enim Deus apud Ezechielem teſtatur, ubi Iudæis exprobrat ſua ſacrilegia et crudelia ſacrificia: Tuliſti (inquit) filios tuos et filias tuas, quos peperiſti MIHI. Non ergo ut beſtiæ, quæ tantum in uſus hominum gignuntur: ſed ut creatura rationalis formata & condita ad imaginem Dei, formentur & inſtituantur liberi in timore Dei. Id quod etiam Paulus monet, cum ait: Educate liberos ueſtros in diſciplina (qua ſcilicet fiunt tractabiles & humani) & νȣθεσία Domini, id eſt, monitis ex uerbo Dei petitis, ſeu ſanctis & Deo acceptis. Sed quomodo quæſo hoc præſtabunt iſti coniuges, quorum animi non ſunt coniuncti in timore Domini? quomodo rectè inſtituentur pueri in monitis diuinis, cùm quod ſuadet pater, diſſuadeat mater, & cum exempla domeſtica ad contraria inuitent? Hunc finem generationis cum ipſe Plato agnouit, turpiſsimum eſt Chriſtianos ipſum, uel non agnoſcere, uel negligere. Ideo (inquit) generamus liberos, ut nos defuncti, in no-

ſtrum locum liberos relinquamus qui Deum co-lant. Sunt autem hæc eius uerba in ſexto de legi-bus: χρὴ τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι τῷ παῖδας παίδων καταλείποντα, ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτοῦ παραδιδόναι, hoc eſt, Oportet naturam retinere ſempiternam & filiorum filios relinquendo, ſemper Deo mini-ſtros pro ſe ipſo tradere. Et paulò poſt: Gi-gnentes & alentes, uitam, quam ab alijs accepe-runt, à ſe quaſi tædas ardentes, alijs tradant, ſem-per Deum ſecundum leges colentes. Hic Plato etſi cæcus, hoc eſt, ignarus ueræ religionis, uidit quòd coniugium, non ſit tantum ordinatum pro-pter commoda huius uitæ: ſed multò magis, ut homines in eo progenerentur, qui Deum ſecun-dum leges colant. Hoc autem fieri non poteſt niſi in eo coniugio, in quo maritus & uxor in ue-ra religione conſentiunt. Atq; hic eſt ille conſen-ſus quem prædicat Syracides capite 25. Tria me exhilerant, & coram Deo ſimul & hominibus condecorant, concordia fratrum, amicitia pro-pinquorum, & uir & uxor inter ſe bene conſen-tientes. Verum nunquam benè conſenſerint, qui in pietate uera non conueniunt. Ex his tribus rationibus, quarum Prima à uera cauſa ueri & ſinceri amoris in coniugio, quæ eſt timor Dei. Se-cunda à circumſtantijs inſtituti coniugij. Tertia à fine procreationis liberorum, ſumitur, rectè

con-

concludi posse arbitror, quòd coniugium iuxta ordinationem Dei esse debeat talis societas uiri & fœminæ, in qua uera communicatio sit, non solum humani iuris: uerum etiam, idq; multò magis, diuini iuris. Quare amplector & ius Canonicum, & ius ciuile, quæ consentiunt cum iure diuino, quibus simul cauetur, ne pius ducat in uxorem alienã à uera religione. Neq; obest, quòd multa fuerint olim & hodie sint coniugia inter prophanos & disparis religionis homines. Nam aliud est loqui de rebus, ut sunt ordinatæ à Deo, aliud, ut sunt pollutæ à Diabolis & hominibus. Qui ergò Deum uerè timere statuerunt, summo conatu laborent, ut ordinationes Dei puras & sanctas absq; omni pollutione retineant

QVARTA. Coniugium tale quæri debet, quod sit utile & commodum Ecclesiæ Dei & Reipub: in qua uiuimus, iuxta hanc Platonis iustißimam regulam: Vna sit communis ratio nuptiarum, ut quisq; non iucundißimum sibi, sed ciuitati utile ineat coniugium. Cùm autem optima ciuitas sit, iuxta Aristotelem, quæ beata est, uere autem beata nulla, nisi in qua uiget uera pietas erga Deum, uera inter ciues concordia, quæ habet promißionem diuinæ benedictionis. Proinde tale coniugium merito quærendum est, ex quo spes est ut prodeant pietatis cultores, & concor-

diæ amantes, quo optimus sit & beatus ciuitatis status. Etsi autem Aristoteli beata uita continetur tribus bonorũ generibus, uidelicet diuitijs, corporis dotibus, et uirtutum præstantia: tamen nos Dei uerbo edocti, eam ciuitatem dicimus uere beatam esse, quæ est Ecclesia Dei, in qua uera erga Deum pietas, & sancta fratrum concordia uiget: sine quibus nec rerum copia, nec corporum dotes, nec uirtutum decora, ciuitatem beatam efficient. Iam uero cum in impari coniugio, alij liberorum patris pietatem, alij matris superstitionem sequuntur, aut contrà, quæ spes esse poterit, ut inde ciues prodeant ueræ pietatis & concordiæ amantes? Impij proinde & erga Ecclesiam, & erga rempub. erunt, qui sibi adiungunt in coniugio, prophanæ superstitionis homines, unde sperari non potest, ut liberi inde nascantur, quibus uel pietas uel concordia cordi sit futura: uel committi possit cum fructu Ecclesiæ aut reipub: ulla functio.

QVINTA. Sunt quoq; exempla piorum hominum nobis proponenda, qui non secus abhorruerunt à prophanorum hominum nuptijs, quàm à peste nocentißima. Abraham iam senex seruum suum seniorem iuramento obstringit, ne Isaaco filio alienigenam uxorem det ex Cananæis: sed ex terra patria aliquam accersat. Sed quare hoc fecit? Ne pertinacia superstitionis

tionis Cananæorum fieret occasio distractionis animorum, & impediretur inuocatio. Rebecca mater Iacob ita ait: Si acceperit Iacob uxorem de stirpe terræ huius, nolo uiuere. Ioseph & Moses in Ægypto, etsi in maxima dignitate erant constituti apud Ægptios, & poterant sibi deligisse nobilissimas & ditissimas: tamen Sacerdotum sibi quærebant filias, quæ Ægyptiaca idolomania non ita erant contaminatæ: nam cum doctrina Ioseph & Mosis essent patres instituti, filias habuerūt haud dubiè ueræ religionis amantes. Tobias similiter iunior ex mandato patris duxit Saram, Raguelis contribulis sui & sancti uiri filiam in uxorem, ne impari coniugio implicitus à Deo paulatim deficeret, sicut multi fecerunt, qui duxerunt alienigenas. Ita Prophetæ omnes & multi reges abhorruerunt à prophanis nuptijs. Sciuerunt enim sancti Patres maximè displicere Deo societatem coniugij cum impijs, nec ignorarunt hanc prophanam societatem, non minimam præbuisse uniuersali diluuio causam.

SEXTA. Cogitandum est periculum contagionis, & communicationis alieni peccati. Propter hoc periculum Deus interdixit suo populo Israëlitico ducere alienigenas, hoc est, alienas à fide in uxores, Exod. 34. Nec uxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis, ne postquam ipsæ fu-

erint fornicatæ, fornicari faciant in Deo ſuos, fi-
lios tuos. Nehemiæ 13. Adiuraui eos in Deo, ut
non darent filias ſuas filijs eorum, & non accipe-
rent de filiabus eorum filijs ſuis, & ſibimet ipſis
dicens: Numquit non in huiuſmodi peccauit Sa-
lomon rex Iſrael? & certè in gentibus multis non
erat rex ſimilis ei, & dilectus Deo ſuo erat, &
poſuit eum Deus regem ſuper omnem Iſrael, &
ipſum tamen duxerunt ad peccatum mulieres
alienigenæ. Auguſtinus: Dominus per Eſdram
iuſsit uiros dimittere uxores alienigenas, ne &
ipſi ſeducerentur per eas, & colerent Deos alie-
nos. Meritò enim quas duxerunt Domino pro-
hibente, Domino iubente dimiſerunt. Et Ambro-
ſius: Caue ne alienam à fide tua uxorem tibi ac-
cerſas. Facillimè enim fieri poteſt, ut uxor alte-
rius religionis, & infecta ſuperſtitioſis culti-
bus, uirum etiam pijſsimum ac prudentiſsimum
amore captum blanditijs ſuis, ad impias opinio-
nes & idololatricos cultus traducat atq; ſeducat.
Eſt autem hoc periculum, contagionis omnibus
quidem, ac omnium maximè illuſtribus perſonis
cauendum, quarum uitia latius ſerpunt, & ſæpe,
non dico familias, ſed integra regna polluunt &
euertunt. Notum eſt exemplum Salomonis, quod
paulo antea attigimus. Notum eſt exemplum im-
pij Achab, qui ducta in uxorem Ieſabele, filia re-
gis Sydoniorum, auxit impietatem cultu idolo-
rum,

rum, quæ ſecum aduexit Ieſabel: unde ſecuta eſt maxima cæcitas in populo Dei, & horrenda perſecutio Prophetarum Dei, qui iſtos idololatricos cultus reprehenderunt. Dici non poteſt quàm grauiter uulnerentur piorum animi, quando audiunt pios principes adiungere ſibi in coniugio perſonas Papiſticæ religionis. Nam hanc rem facilè intelligunt uergere in pernitiem ueræ religionis, non ſine multarum animarum certiſsimo interitu. Hodie princeps quidam uiuit, qui doctus ueram religionem, quam & ipſe amplexus eſt, & ſubditis commendauit, quæ res multis pijs & ſanctis Dei angelis magno gaudio fuit. Hic poſtea ducta uxore papiſticæ ſuperſtitioni addicta, uoluit quidem conſtanter in uera religione, quam amplexus erat perſiſtere, putabat enim ſe ſuosq; ſuperſtitione uxoris minimè pollui poſſe. Sperabat fortè fore, ut uxor ſuo exemplo paulatim ſuperſtitioni ualediceret, & uerã religionem ſecum amplecteretur. Sed quid fit? Vxor papiſticæ religionis Idolum pertinaciter colit, et Miſſam ſibi celebrari quotidiè curat. Verum cum progreſſu temporis animaduerteret à ſe deficere pleroſq; eorum, qui in initio ſecum Papiſticæ religioni adhærebant, & amplecti religionem ueram, cui maritus eius addictus fuit, ægrius tulit, & tandem ex mœrore animi in μανίαν incidit. Hoc cùm maritus animaduerteret, ſperans ſe poſ-

se mutata religionis forma, uxoris animum offensum placare, ut ita tandem mens mota restitueretur, Papatum est iterum amplexus, repudiato Euangelio CRHISTI, non sine maximo scandalo & ingenti piorum omnium dolore. Huius factum mox secuti sunt pleriq; ex subditis. Quid quæso hoc facto sceleratius? repudiatur Christus Ecclesiæ sponsus: Euangelij uox aboletur: mos geritur affectibus superstitiosæ fœminæ in contumeliam Dei: contristatur Spiritus sanctus in multorum cordibus: castra Christi perfidè deseruntur: fit defectio proditoria à Christo duce ad Sathanam hostem Dei: produntur Ecclesiæ ciues, atq; ita author horum malorum fit reus multorum alienorum peccatorum: & nisi resipuerit, audiet olim Filium Dei se negaturum coram Patre cœlesti, quem hîc coram hominibus turpiter abnegauit. Quare non est ut quisquam tantum suis uiribus aut sapientiæ tribuat, ut putet se non posse mulieris aut blanditijs, uel querelis à ueritate abduci in errores.

Samsone quis fortior? At ille à fœmina alienigena est deceptus. Salomone quis sapientior? at ille in gratiam fœminarum se turpiter prostituit idolis. Non igitur suaserim ut pius, spe conuersionis eius quã cupit in uxorem, se in periculum conijciat: nam ut euentus est incertus (superstitio enim ubi altas radices egit in personis potißimum

tißimum pollentibus authoritate uix ulla arte euelli poterit) ita pericula certißima sunt: quæ, qui non cauet, Deum tentat: nam fiducia sapientiæ & constantiæ suæ, corrigit legem Dei, qua cauetur ne quis alienam à fide in uxorem ducat. Quam legem non dubito uniuersalem esse, cum eius ratio sit communis. Nam non minus interest Christianis hodiè, quã olim Iudæis fugere occasiones idololatriæ. Neq; malè dictum Pauli huc accommodatur: Ne ducatis iugum cum infidelibus, hoc est, ne commisceatis uos infidelium pollutionibus. Nam coniugia contracta cum infidelibus fiunt laquei, quibus implicantur tam uiri quàm mulieres ad impietatis consensum. Hactenus de quæstionibus propositis: nunc reuertamur ad nostrum Apostolum.

Cum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum, sed spero me venturum ad vos, & præsentem præsentibus locuturum, vt gaudium nostrum sit completum.

Clausurus Epistolam excusat breuitatem, cuius rei causam adiungit, à spe sui aduentus ad ipsos, scilicet matrem & filios, cum quibus pollicetur se coràm locuturum, ut gaudium mutuum sit plenum, id est, uerum, ut quod optimum obiectum habeat. Significat ergo quòd non de rebus

huius uitæ, ſed æternæ potius, ſit cum illis collaturus, uidelicet ut & ipſi plenius doceantur uias Domini, & ipſe Aopoſtolus conſolationem percipiat ex mutua fide. Obſeruetur locus de mutuo Chriſtianorum gaudio, quod inde proficiſcitur, quòd coràm ſe mutuò uerbo Dei confirment & conſolentur, ut Paulus loquitur ad Rom. 1. Deſidero, inquit, uidere uos, ut aliquod impartiar uobis donum ſpirituale, ad uos ſtabiliendos, hoc eſt, ut communem conſolationem percipiam apud uos per mutuam fidem ueſtram ſimul & meam. Porrò inter gaudium piorum & impiorum, hoc eſt diſcrimen. Impij uel ex alieno malo gaudent, unde ἐπιχαιρέκακοι græcis dicuntur: uel ex præſentis boni opinione, ut ille diues in Euangelio, qui de horreis deſtruendis, & nouis & amplioribus ædificandis deliberauit, quem Dominus ſtultum pronunciat. Non igitur immerito impiorum ſeu mundi gaudium ab Auguſtino dicitur, gaudium uanitatis.

Gaudium autem piorum habet cauſas Spiritum ſanctum, uerbum Dei, quo concipitur firma cognitio miſericordiæ Dei in CHRISTO IESV, uiuam promißionis fiduciam in corde, bonam conſcientiam, & certam ſpem promiſſæ liberationis ab omnibus malis, & uitæ æternæ. Per hoc gaudium pij acquieſcunt in Domino, & in omnibus, cùm proſperis, tùm aduerſis, ſpe

bona

bona se sustentant, scientes, quòd non fallere possit, qui promisit. Christus Dominus iubet suos gaudere & exultare cum uarijs premuntur afflictionibus & persecutionibus. Et Iacobus uult ut Christiani existiment OMNE, id est, plenum & solidum gaudium esse cum in uarias tentationes inciderint. Hoc, tametsi rationi uidetur paradoxon, ut quod abhorreat ab omnium sanorum communi sensu: tamen uerè pij experiuntur in se uerißimum esse. Iob in summa sua afflictione hoc spirituali gaudio exultauit, unde prorupit in hãc uocem: Scio quod Redemptor meus uiuit, & in nouißimo die resurrecturus sum. Atq; in hunc modum omnes Sancti sub cruce, & præsenti sensu, & futuro euentu gaudent. Sensu quidem, quia habent in se Spiritum sanctum consolantem & erigentem se aduersus crucis acerbitatem. Euentu uero, quia sciunt se glorificandos olim cum Domino, cui hîc in cruce sunt conformes. Dicitur autem hoc gaudium sanctorum Augustino, gaudium ueritatis.

Salutant te filij sororis tuæ electæ, Amen.

Salutatio eorum mutua, qui in diuersis locis degunt mutuum amorem ueluti silentio sopitum, excitare solet, quare eam non negligendam esse putauit Apostolus.

ARGV-

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM IOHANNIS TERTIAM.

Ost Epigrapham & salutationem, Caij pietatem & in pauperes sanctos liberalitatem prædicat. Deinde *quendam* Diotrephen *carpit, propterea, quod non solum primatum in* Eccle*sia expetierit: sed etiam durior fuerit erga fratres, adeo quòd ne hospitio quidem sanctos excipere uoluerit, cuius exemplum ne imitetur* Caius, *monet* Apostolos. *Postea, commendata* Demetrij *cuiusdam pietate, Epistolium salutationibus claudit.*

Exegesis cum obseruatione doctrinarum.

Senior Caio dilecto, quem ego diligo in veritate.

Epigrapha hæc authorem Epistolæ, *& cui sit*

sit scripta indicat. Deinde, *quo sit acceptior* Epi-*stola, suum erga Caium affectum testatur* Apo-*stolus.* In *ueritate diligere, id est, uerè & sincerè.*

Dilecte inprimis opto, vt prospere agas & valeas, quemadmodum prosperè agit anima tua.

) Optat Caio *cum animæ salute corporis inco-lumitatem, seu felicem rerum successum, quæ duo præcipua bona sunt hominis, cum eius status op-timus respiciatur.* Vocabulum *græcum, quo hîc utitur* Apostolus εὐοδοῦσθαι, *à facilitate uiæ sumtum est.* Qui *enim recta uia bona & facili procedit* εὐοδοῦσθαι *dicitur.* Deinde, *quia uia phrasi scripturæ rationem & institutum uitæ si-gnificat, transfertur uocabulum ad animi affe-ctionem bonam, & actiones hominis congruen-tes, ut* εὐοδοῦσθαι *dicatur, qui bene affectus est, qui prosperè agit, cuiq; omnia feliciter cedunt.* In *hac significatione accipitur uocabulum hoc, in* Psalmo *primo:* Omnia *quæcunq; faciet* εὐο-δωθήσονται, *id est, bene cedent: seu ut uetus interpres reddit, prosperabuntur, hoc est, felicia & fausta erunt.*

Gauisus sum valde cum venissent fratres & testimonium reddidissent veritati tuæ, quemadmodum tu in veritate ambulas.

Testatur se Apostolus gaudere inprimis de honestate & integritate uitæ Caij, quam multi fratres suo testimonio ornant. Atq; ostendit Apostolus quomodo affecti esse debeamus erga eiusdem religionis consortes.

Maius enim gaudium non habeo, quàm quod audio filios meos in veritate ambulare.

Ratio gaudij à paterno affectu doctoris erga suos discipulos, quos filios ideo uocat, quia eos per uerbum Deo genuit.

Dilecte fideliter facis quicquid operaris erga fratres & peregrinos.

Approbatio est pietatis Caij erga fratres, & peregrinos: Vt decet, inquit, pium & fidelem hominem, te humanum & beneuolum fratribus & peregrinis exhibes. Commendatur nobis hoc exemplo sancta hospitalitas & pius erga peregrinos candor.

Qui testimonium ferunt tuæ dilectioni coram Ecclesia, quos, rectè facies si prosecutus fueris vt Deo dignum est.

Sponte, ut dicitur, currenti calcar addit. Dignum est Deo, inquit, fratres & peregrinos aman=

amanter complecti, eosq; fouere, nam ita Domi-*nus ait*: Q*ui uos recipit, me recipit.* Proinde *qui filij* Dei *esse & nominari uolunt, se mutua charitate & beneuolentia complectantur.*

Nam pro nomine eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus. Nos ergo debemus accipere huiusmodi, vt cooperarij simus veritati.

Ætiologia est. Digne Deo *facit, qui eos, qui nomine* Dei *legatione funguntur, complectitur, idq; maximè, si ob ingratitudinem hominum cogantur sedes mutare, ut simus ministri seu cooperarij ueritati, hoc est, ut ipsi quoq; aliquid conferamus ad ueritatis propagationem & conseruationem.* Porrò *in* Caio, *cuius hîc pietatem & liberalitatem erga fratres prædicat* Apostolus, *duo spectentur, uidelicet præmium uirtutis, & imitatio exempli.* Præmium *uirtutis* Caij *non est minimum, quòd ornetur testimonio tanti* Aposto-*li, & commendetur ipsius pietas & dilectio toti* Ecclesiæ. Donec *enim hic mundus stabit, manebit apud* Ecclesiam Dei *huius uiri gloria, & perpetuo iusticia eius celebrabitur, iuxta regulam* Psal. 112. In *memoria æterna erit iustus.* Etsi *autem antiqua gratia, ut ait* Pindarus, *dormit apud homines*: *tamen* Deum *nulla unquam capit obliuio piorum, & apud pios semper dulcis remanebit*

recordatio benefactorum. Cùm, contra impiorum memoria uel prorſus nulla erit, uel omnino infamis & triſtis, ut alij exemplis deterreantur, ita enim Pſalmus ait: Vultus Domini ſuper facientes malum, ut ſuccidat è terra memoriam eorum. Quia autem hoc pietatis præmium non in omnibus cernitur: multi enim pij & ſancti homines mortui ſunt, quorũ ne nomina quidem ſunt apud homines reliqua, teſtimonium eſt de futuro iudicio, in quo ſpectantibus omnibus creaturis reddetur præmium uirtuti & pietati, & ſupplicium debitum malitiæ & contumaciæ. Cogitatio proinde huius præmij nos excitet ad pietatis & uirtutis ſtudium, ad diligentiam in formandis moribus, iuxta uoluntatem Dei, & laudabilium Sanctorum exempla. Non moueamur multitudine peccantium, ſed dulciſsima uirtutis imago, & eius fructus nobis perpetuo uerſetur ob oculos.

Deinde ſpectetur in Caio imitatio exempli, qua nos eius pietatem & reliquas uirtutes exprimamus. Ne quis autem erret in modo imitationis Sanctorum, tenenda eſt regula, quæ eſt uox Dei de faciendis & uitandis, & aſpiciatur archetypus IESVS CHRISTVS. Ita enim Paulus ait: Eſtote imitatores mei, ſicut & ego Ieſu Chriſti. Imitemur ergo ſanctos Patres, quatenus in ſincera doctrina & ſanctis moribus nos ad Chri-

stum ducunt, Non simus segnes, sed imitatores eorum, qui per fidem & patientiam obtinent promissam hæreditatem. Est præterea in imitatione uidendum, an factum contineatur sub uniuersali mandato, ad quos omnes ex æquo obligantur: uel ad certas personas aut populos pertineat. Si uniuersale factum est, hoc est, si obligat mandatum Dei uniuersaliter sine exceptione, imitatio est pia et laudabilis, ut cum fidem, pietatem, constantiam, liberalitatem, & alias quasuis uirtutes, quorumcunq; sanctorum imitemur. At si factum sub personali mandato continetur, imitatio non debet esse uniuersalis in specie, sed in genere tantum, ne uiolentur catholica præcepta. Abraham parat se ad iugulandum & offerendum Deo filium suum Isaac, quod factum uehementer Deo placuit. Verum cum hoc factum imitantur multæ gentes, adeoq; multi ex Iudæis, horribiliter peccant: nam personale præceptum datũ Abrahamo, pugnat cũ uniuersali præcepto, Non occides. Diues ille in Euangelio, iubetur si perfectus esse uelit, ut uadat & uendat omnia quæ poßidet, et det pauperibus. Hoc personale mandatum cum imitandum proponitur pijs patribusfamilias, sanctis regibus & alijs, pugnat cum uniuersali quod est omnibus datum, uidelicet ut patresfamilias, pij reges, sint domini suorum fontium, & prudenter eos deriuari foras permittant. Non ergo est hæc imitatio lau-

dabilis, nec præcepta in specie. Iohannes Baptista uixit solitarius in deserto, ueste non splendida usus est, cibus illi fuit minime delicatus. Hunc primum κακοζηλία quadam imitati sunt Eremitæ, qui in desertis in suis mandris habitabant, & multos secum inuitarunt ad simile uitæ genus. Inter hos maxime prædicatur Barlaam quidam, qui etiam regum filijs persuasit, ut relictis regnis & possessionibus, se in solitudinem abderent. Deinde paulatim creuit superstitio, donec omnia lustris Monachorum impleta sunt, non sine maxima ueræ pietatis iactura. Verum in hoc errarunt omnes, quòd ex speciali facto & personali fecerunt uniuersalem regulam. Atq; ita diligenter spectandum est, quando Sanctorum exempla imitanda sunt in genere facti, & quando in specie, ne implicemur erroribus Monachorum, cum certißimo animarum nostrarum periculo.

Scripsi Ecclesiæ, sed qui primatum inter eos ambit Diotrephes, non recipit nos.

Hæc secunda Epistolæ pars querela est. Conqueritur enim Apostolus de Diotrephe homine superbo, garrulo, auaro & contumaci: qui cùm primatum Ecclesiæ ambiret, ipsum etiam Apostolum in ordinem redigere uoluit. Nam cum Apostolus scriberet Ecclesiæ, in qua fuit Caius,

ius,(quam nam autem putat Ecclesiam, Babylonicam ne, an aliam, incertum est) hic Diotrephes Apostoli authoritatem non agnouit, sed ipse sibi in Ecclesiam primatum uendicauit, fortè quia penes illum fuerit summa reipub: istius gubernatio politica. Est enim ualde usitatum, ut ubi superbi πλεονέκται ueniant ad dignitatem aliquam, & sublimius munus siue in politia, siue in Ecclesia rarius se contineant intra metas: sed se superbè ingerant in aliorum quoq; officia, non contenti propriæ uocationis terminis. Sic in ciuili dignitate constituti, sæpe sibi dominium in Ecclesiam usurpant, & contra fungentes munere Ecclesiastico, se interdum in magistratus ciuilis officiũ ingerunt, quæ res sæpe fuit, est & erit occasio magnæ ruinæ, cùm in Ecclesia, tùm in republica. Hoc uitium Græcis uocatur πολυπραγμοσώνη, latinè curiositas, uitium omnium peßimum & nocentißimum, iuxta græcum illum uersiculum: τῆς πολυπραγμοσώνης οὐδὲν χερεώτερον ἄλλο. Porro, cum hoc loco superbia Diotrephis carpitur, qui primatum in Ecclesia ambiuit, diligenter discernendum est inter primatum ipsum in certa & particulari Ecclesia, & primatus ambitionem. In Ecclesia, ut in alijs statibus opus est ordine, qui sine ordinatione personarum iuxta Geometricam proportionẽnec esse, nec conseruari potest. Quare necesse est, ut in Ecclesia

alij alios dignitate ordinis præcedant: ſine tamen ſuperbo dominio in clerum Domini, hoc eſt, in Eccleſiam. Nam ubi omnes pares eſſe uolunt dignitate & ordine, ibi locum habet illud Poëtæ: τῶν νομάδων ἀκούει οὐδεὶς οὐδὲν οὐδενός, hoc eſt, ubi eſt anarchia, nemo alterū audit quicquam, ſed omnia ſurſum deorſum feruntur cæco impetu. In Eccleſia primitiua alij fuerunt Apoſtoli, alij Euangeliſtæ, alij Paſtores, alij Prophetæ: etſi autem hi omnes hoc habebant commune, quòd eiuſdem Eccleſiæ Dei fuerunt architecti: tamen præminebant alijs Apoſtoli & dignitate officij, & donis. Sic Timotheus Epheſi, & Titus in Creta, alios dignitate & ordine præcedebant. Quibus regula agendi erat non affectus animi, ſed uox Euangelij & exemplum Chriſti Domini. Nō enim quicquam putabant ſibi licere, niſi quod & uox Dei dictaret, & Chriſti exemplum confirmaret. Sciuerunt ſibi poteſtatem datam eſſe ad ædificationem, non ad deſtructionem. Super fundamentum igitur, ut periti architecti ædificauerunt, non extra fundamentum. Fundamentum autem eſt unicum, uidelicet IESVS CHRISTVS. Ædificandi ratio ex Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis petenda eſt.

Porrò, ut ordo ille, quem neceſſarium in Eccleſia eſſe iudico, ſit ſine uitio, in eo ſpectentur perſonarum ad officia electio, agendi regula, autorita-

thoritatis modus & finis administrationis. Electio personarum in Ecclesia sit libera, iuxta honestam, piam, receptam approbatamq; ordinationem. Censura morum, exploratio doctrinæ, facultatis præstandi officij examinatio, & legitima ordinatio, exemplo Apostolorum adhibeantur cum seria Dei inuocatione. Electus approbatus & ordinatus, in agendo sequatur certam regulam, hoc est, uel monstratam uerbo Dei, cum de doctrina agitur, uel graui authoritate gubernatorum Ecclesiæ præscriptam & commendatam, cum de disciplina & morum externorum gubernatione quæritur. Contra, præter & ultra regulam non extendatur authoritas ullius, quantiscunq; uirtutibus aut donis pollere uideatur: sed in rebus ambiguis, exemplo Apostolorum, & eorum piorum successorum, quærantur Synodorum & piorum Conciliorum uoces & suffragia: quibus acquiescendum est, donec à prima regula, quæ est uox Dei, non discedant. Finis administrationis Ecclesiæ semper uersetur ob oculos, qui est, ut colligatur CHRISTO æterna Ecclesia, in qua concorditer Deum celebremus, nos inuicem diligamus, ac foueamus: quo integer sit & incolumis Ecclesiæ status in gloriam et laudem Dei. Quamdiu hos limites non transgredimur, non est in uitio si quis alijs donis, laboribus, pietate & uocatione superior, etiam dignitatis locum obtineat

sublimiorem. Verum ambitio primatus in Ecclesiam, qualis huius Diotrephis fuit, semper est culpabilis et pernitiosa. Nam, ut à mala causa, nempe superbia & φιλαυτία procedit: ita tendit ad ad peßimum finem, uidelicet ruinam Ecclesiæ, opprеßionem bonorum in Ecclesia, euersionem ueræ pietatis, & extructionem regni Antichristi: quod, qui non uidet in pontificibus Romanis, planè cæcus est. Quid enim mali ambitio istorum Pontificum non pepererat? An non Ecclesijs in orbe maximam ruinam attulit? An non homines sanctos & pios innumeros perdidit? An non inde Antichristi imperium cœpit, creuit & latißimè dilatatum est? Adeo uerum est uaticinium Gregorij Magni: nam hunc scribunt dixisse, illum fore Antichristum, qui uniuersalis Episcopus haberi uellet, et omnium Ecclesiarum caput. Etsi aũt hoc rectum à Gregorio dictum est: tamen nemo unquam tot monstra superstitionum & idolorum in Ecclesiam inuexit, sicut ille. Hic author Canonis Missæ dicitur: hic ritus Missarum excogitauit pro uiuis & mortuis: hic, loco Dei, spiritibus immundis, qui finxerunt se animas defunctorum, credidit: hic imagines sanctorum circumferri præcepit: hic infinitis alijs ceremonijs Ecclesiam obruit, atq; adeo in locum uerbi Dei traditiones humanas substituit.

Propterea si venero suggerã ipsius

faci-

facinora quæ facit, verbis improbis garriens in nos, quicq; etiam his non contentus, neq; ipse recipit fratres, & qui volunt recipere prohibet, & ex Ecclesia eijcit.

Comminatio est conditionalis. Nam iuxta Græcorum dictum, τὸ μέλλον ἀόρατον. *Dicit enim: Si uenero, scilicet Deo ita disponente, suggeram ipsius facinora, hoc est, in memoriam illi reuocabo, & ponam illi ob oculos, quæ improbè facit. Et quatuor insignia eius flagitia, quæ sunt ambitionis* ἀκόλουθα *notat breuißimè.*

Primum, quod maledictorum garrulitate incessat Apostolum. Vocabulum autem quo hîc utitur Apostolus, φλυαρῶν, *uel à feruentibus ollis sumtum est, quæ cùm ebulliunt,* φλυεῖν *dicuntur: uel à uomentibus & eructantibus præ crapula, ut alludere uideatur Apostolus ad dictum Salomonis Prouerb. 15. Os stultorum eructat stulticiam. Hæc linguæ petulantia extremè damnanda est. Nam cum lingua sit data ut alij alios de Deo, de natura rerum, de uirtutum officijs. Item ut alios in quibusuis neceßitatibus & honestis rebus communicatione sermonis iuuemus: profectò summum scelus est, si contra Deum, & ad nocendum alijs quouis modo conferatur.*

Secundum, quod fratres non recipiat, quod

ſanè nihil aliud eſt, quàm ipſum Chriſtum abnegare, quo modo enim putandus eſt Chriſtum ſuſcipere, qui eius membra in neceßitate domo excludit.

Tertium, quòd prohibeat ne quis recipiat. Hæc uehemens exaggeratio eſt ſceleris Diotrephis. Crudele eſt Chriſtum in ſuis membris domo excludere: ſed omnem crudelitatem & immanitatem excedit, prohibere ne alij hoc debitum officium præſtent.

Quartum, quòd etiam ſanctos ex Eccleſia eijciat. Hoc ſuperioribus atrocius eſt. Vt enim atrocius eſt animam lædere, quam corpus affligere: ita grãdius eſt flagitium ab Eccleſia excludere inſontem, quàm ex domo. Etſi illa excluſio non nocet excluſo, modo ſit ſine crimine: qui enim mente, corde, & uitæ innocentia eſt in ſocietate Sanctorum, nihil illi nocet, quod ad ſalutem animæ, ſi corpore excludatur. Et contrà, nihil prodeſt, ſi quis in cœtu ſanctorum, ſuperbè exultat, ſi abeſt potiori ſui parte nempe anima, ſicut hic Diotrephes, Iudas & alij. Sed omnium optimum eſt, ut Dauid etiam teſtatur, eſſe & corpore & animo in cœtu ſanctorum, unanimi conſenſu inuocantium & laudantium Deum. Nos autem, ut ad certa capita omnia reuocemus, quo uſus huius loci magis ſit conſpicuus, duo ex hoc loco colligamus. Vnum, quid faciat honorum cupiditas

& ambitio. Alterum, quodnam sit ministrorum Dei officium, quando in tales, qualis hic Diotrephes fuit, incidunt. Hic Diotrephes superbus & garrulus, ordinem Ecclesiasticam seu φιλαδελφίαν uerbis & factis labefactare conatur. Nam dum consilio & exemplo alios præire deberet, ad sanctam seruandam fraternitatem & concordiam, ipse calumnijs concordiam scindit, ac pijs quantum potest detrahit, adeo ut ne quidem Apostolo parcat. Iohannes autem Apostolus istius improbi maledica garrulitate & impia prophanitate nequaquam absterretur, quo minus suum faciat officium: sed eum, etsi paucis, grauißimis tamen uerbis proprijs depingit coloribus. Hoc Iohannis factum ministris uerbi Dei sit pro regula. Quapropter ut similibus Caij dignum ferre testimonium pietatis & innocentiæ debent: ita huius Diotrephis sectatoribus, suam superbiam, ineptias, garrulitatem, & alia uitia ponent ob oculos, idq; ut illi, hoc est pij, qualis Caius fuit, excitentur magis ad perseuerantiam in sinceritate doctrinæ, ad integritatem & innocentiam morum: Crescit enim laudata uirtus: Hi uero, ut uel pudefiant & emendentur: uel si emendari nolint, alij sciant eos tanquam pestem fugiendos esse. Neq; hoc facere pugnat cum charitate, qua debemus etiam inimicos diligere: Nam inimici sunt quidem diligendi, sed

usq;

usq; ad aras tantum, & melius est ut unus si aliter fieri non potest, periat quam unitas. Vt interim taceã necessitatem officij præstandi præferendam omnibus amicitiæ & dilectionis legibus, præsertim cum gloria Dei agitur & salus animarum. Animabit præterea hoc Iohannis exemplum, ministros Euangelij cum petulantius excipiantur, uel uerbis, uel scriptis aliorum, qui calumniando & deprauando aliorum recte dicta & facta, quærunt sibi nomen et famam apud homines, cum uirtute & rectè factis nihil laudis ipsi mercantur. Hic primum pij ministri Dei se consolentur, conscientia rectè factorum, quæ uel sola tanquam murus, opponi potest omnibus malignorum hominum calumnijs & obtrectationibus. Huc illud Poetæ pertinet: Hic murus ahænus esto: Nil conscire sibi nullaq; pallescere culpa. Deinde tueantur famam suam honesta defensione, seruata unitate Ecclesiæ. Præterea euentum Deo committant, & imitentur Dauidis exemplum, qui ait: Pro eo quod ego diligo eos aduersantur mihi, ego autem orabam. Adhæc, quia ut Xenophon ait: οὐ πάνυγε ῥάδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον ἐφ᾽ ᾧ οὐκ ἄντις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν. χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσοντας μὴ ἀγνώμονι κοιτῇ περιτυχεῖν. id est: Non facile est inuenire opus sine querelo,

difficile

difficile est enim, aliquid ita facere, ut nihil aberres. Difficile etiam, ut qui sine errore aliquid fecerint, incidant in iudicem non iniquum, Decet ut singuli suos infirmitates agnoscant, & in erratis iudicijs piorum se subijciant: Præsertim cũ sibi conscij sint nihil se mali ex proposito uel dixisse, uel scripsisse: sed quæsiuisse gloriam Dei & ædificationem Ecclesiæ. Postremò reuocent in memoriam exempla piorum, ut Mosis, Prophetarum, Christi, Apostolorum & aliorum sanctorum, qui similes calumnias experti sunt, quas tamen patientia & forti animo superarunt. Ex multis unũ adijciam ex Caßiano: Quidam, inquit, senex, cum apud Alexandriam infidelium turba constipatus, maledictis impulsibusq; agitaretur, & ab eo quærerent, quid unquam miraculi fecisset Deus eius Christus: respondit, ut ijs, quas infertis atq; maioribus non mouear neq; offendar iniurijs. Hoc responso significauit, quantum sit fidei robur in quauis persecutione & calumnia, fieri enim non potest, ut qui uera fide præditus sit, succumbat in ullo, uel grauißimo persecutionum certamine. Stat siquidem immotum dictum Apostoli: Hæc est uictoria quæ uicit ßundum fides nostra. Qui hisce cogitationibus suum animum non confirmauerit, aduersus calumnias & insidias aduersariorum uix quicquam audebit in tanta hominum peruersitate &

iudiciorum

iudiciorum uarietate. Nam si Iupiter, ut Poëta ait, non potest omnibus placere, siue pluat, siue serenus sit: Non est quod nos speremus fore tutos à calumniatoribus quicquid fecerimus.

Cæterum, cum iam ostensum est, quibus modis superabimus iniustas calumnias, ne ijs fracti succumbamus: Nunc etiam nos admonendi sumus, ut & ipsi malum calumniæ fugiamus. Nam si eius, quod in alijs damnamus, nos ipsi rei deprehendimur, multiplici reatu obstringimur. Vt ergo nos frena linguæ nostræ, & calamo inijciamus, hæc ordine cogitentur: uidelicet quanta sit calumniæ & mendacij gr[illegible]itas: quam multiplex pœna calumniatoribus immineat, & seria Christianismi seu uocationis nostræ cogitatio.

Grauitas calumniæ ex eo intelligi potest, quòd in calumnijs quatuor horrenda scelera concurrant. Primum enim calumniator Deo conditori linguæ se opponit, cum eius oppificium ad nocendum confert, quod ad iuuandum erat collatum. Secundò, sibi ipsi grauißimè nocet. Nam se eximit de cœtu sanctorum hominum & angelorum, & concludit se in miserrimum Catalogum Diabolorum & prophanorum hominum. Nam & re & nomine communicat cum Diabolis. Dicuntur enim utriq; communi appellatione, Diaboli, hoc est, calumniatores. Nam ut Sathan primos nostros parentes suis calumnijs in

mortem

mortem coniecit: ita calumniatores, patris sui Diaboli uestigijs insistentes, eodem occupantur studio, uidelicet ut suis calumnijs hominibus insontibus pernitiem adferant, & si dicta & facta taxare nequeunt, mentem sibi ignotam uellicant, quasi per hypocrisin, uel collusionem cum hostibus non sincera mente omnia facta sint: ita imitātur planè genium patris sui Diaboli. Zoilus dictus κυὼν ῥητορικὸς ob calumniādi studium, interrogatur, cur sit tam effrenis linguæ & procliuis ad conuiciandum, respondet ὅτι ποιῆσαι κακῶς ἐθελόμενος οὐ δύναμαι, hoc est, quia cupiens malè facere non possum: quo dicto significat calumniatoribus propositam esse pernitiem eorum quos calumnijs petunt. Tertio is qui audit calumnias & delectatur inclementibus dictis in absentem, fit etiam reus homicidij. Quarto, calumniator lædit grauißimè eum quem calumnijs petit, atq; ita fit reus non solum defectionis à Deo: sed etiam triplicis homicidij.

SECVNDO, cogitetur pœna multiplex calumniæ, ut pœna Talionis. Iustißimum enim est iudicium Dei, iuxta regulam Sapientiæ 10. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: fit proinde sæpe, ut qui alijs struxit calumnias, ipse calumnijs oppressus tandem succumbat. Huc accedit fidei extinctio, gratiæ amißio, cōscientiæ uastatio: breuiter tristißima de regno Christi eiectio.

TERTIO, *cogitetur uocationis nostræ dignitas & excellentia. Sumus enim uocati ad sanctificationem, adoptati in filios Dei, ut Patrem cœlestem, sanctum, iustum & ueracem imitemur, & gestemus eius imaginem in uera iusticia & sanctitate, quæ non potest stare cum calumnia, quæ est propria nota filiorum Diaboli. Nam si Christianismus, ut eum rectè definit Gregorius Nyssenus, est imitatio diuinæ naturæ, & diuina natura est iusta, sancta, uerax, manifestè se produnt nihil commune cum Christianismo habere, qui se indignis Christiano nomine calumnijs maculant. Quare memores grauitatis huius peccati, multiplicis reatus, & augustæ nostræ uocationis, calumnias omnes & mendacia remittamus ad mendacij & calumniarum patrem Diabolum.*

Dilecte ne imiteris quod malum est, sed quod bonum est.

Generalem regulam tradit, quæ quid in exemplis fugiendum, & quid sequendum sit, docet. Et quia nec omnia sanctorum facta imitanda sunt, nec omnia prophanorum opera sunt fugienda, uult ut quod malum est fugiamus à quouis perpetratum: & quod bonum est imitemur in quocunq; cernitur. Siquidem & sancti sæpe labuntur, & alij interdum simulachra quædam uirtutum ostendunt. Vt igitur Dauidis adulte-

rium

rium & malum est fugiendum, & resipiscentia eiusdem, ut bona amplectenda: ita Scipionis prophanitas uitanda est & castitas imitanda. Vt constantia confeßionis Abdæ Persici in confeßione est imitatione dignißima, & temeritas eiusdem destruentis πυραῖα Persica, quæ fuit occasio persecutionis 30 annorũ, ut noxia et intempestiua fugienda est: Ita Thiresiæ sacerdotis Thebani superstitio merito est uitanda, & constantia eiusdem in asserenda ueritate, idq; coram Tyranno, omnibus pijs Euangelij ministris est imitanda. Ideo Paulus ait: Omnia probate, quod bonum est tenete. Vult ergo Paulus, non ut quiduis uel in sanctißimis imitandum nobis proponamus, sed quæ ut recto iudicio approbamus, ea etiam retineamus, imitando. Porrò quia hæc regula Apostoli latißimè patet, placet nonnulla huc ascribere quo eius usus fiat familior.

Imitatio omnis uel est consilij, uel facti seu morum, sed quia utraq; uaria est & multiplex, primum de imitatione consilij dicemus, quia autem hæc uariat pro consiliariorum differentia, illorum discrimina uideamus.

Sunt itaq; sex consiliarij mali, quorum consilia ut pernitiosa fugienda sunt: horum quatuor sunt domestici, reliqui externi. Domestici seu interni à Paulo his nominibus appellantur: Caro, concupiscentia carnis, διάνοια carnis

& uoluntas carnis: hi enim omnis mali suasores sunt, & ideo magis cauendi, quia sunt domestici & familiares, & sub melle uenena promunt. Externi, Paulo sunt duo, uidelicet seculum mundi huius, & princeps aëris Diabolus.

PRIMVS consiliarius malus & domesticus est caro, hoc est, corruptæ naturæ uitiositas, quæ dicitur peccatum originis, ut in illo Domini dicto: Quod natum est ex carne, caro est, id est, corruptum, peruersum, pollutum & inquinatum. Suggerit igitur talia consilia, qualis ipse est, quibus qui obtemperat, mortis reus efficitur, iuxta illud Pauli: Si secundum carnem uixeritis, moriemini, φρόνημα enim carnis mors est.

SECVNDVS consiliarius malus & domesticus est concupiscentia carnis, qua scilicet caro seu peccatum originis efficax est ad producendos fructus, indolem carnis referentes, hoc est, pessimos. Huius concupiscentiæ uires, consilia pessima, omnes mortales in se experiuntur, quando autem huic obtemperat homo, dicitur peccatum in eo regnare, ut in illo Apostoli dicto: Ne regnet peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis ipsi in concupiscentijs eius.

TERTIVS consiliarius malus & domesticus est διάνοια carnis, uidelicet cum cogitatio excitata à concupiscentia carnis, ratiocinari ac disputare incipit. Hæc, quia cæca est, non potest nisi

nisi de tenebris consilia dare, unde Paulus: Vani facti sunt, & obtenebratum desipiens cor eorum, cum se profitentur sapientes esse, stulti facti sunt.

QVARTVS *consiliarius malus & domesticus est uoluntas carnis, quæ obtemperat ratiocinationi cæcæ intelligentiæ, & exequitur quicquid suadet. Hæc quia actionum imperatrix est & domina, fit ut & internæ & externæ uires illi obtemperent, & conentur efficere quod illa scelerate imperat. Hi quatuor consiliarij semper sunt efficaces in non renatis, & suis consilijs ad quæuis mala homines prophanos flectunt. Et tametsi ratio interdum ex igniculis honesti in natura relictis* παρακαλεῖ, *ut Aristoteles ait, ad optima tamen uolūtas ipsa impetu quodam carnis & concupiscentiarum eius abripitur, non secus atq; nauicula ab aduersis undis, renitente nauta, propellitur.*

QVINTVS *consiliarius malus, inter externos primus, dicitur à Paulo, Seculum mundi huius, hoc est, mundi peruersi mores, infinita scandala, & omnium scelerum innumerabilia exempla. Hi mundi mores, hæc praua consuetudo pabulum est omnis nequitiæ, quò multi etiam inter eos qui decreuerunt Deum timere ueluti saginati ferociunt, & contra Deum feruntur petulantius. Hinc parentum pessimi mores, hinc pessima*

natorum educatio, hinc peßimi ciues prodeunt. Nam dum homines multitudinem peccantium intuentur, quasi consilio eorum excitantur ad omne malum perpetrandum.

SEXTVS consiliarius malus, inter externos secundus, est princeps huius aeris, hoc est, Diabolus, qui, ut testatur historia de Iuda, intrat in corda hominum, atq; eos ad uaria flagitia hortatur & impellit, ut hoc modo destruat regnum Christi, habeat socios omnium scelerum aduersus Deum, & consortes æternorum suppliciorum.

His sex malis consiliarijs obtemperant omnes, qui non per Spiritum Dei renati sunt. Nam hi alios habent consiliarios, quibus obtemperare conantur, & sunt similiter sex, qui se opponunt malis istis consiliarijs, quos posuimus. Horum PRIMVS est spiritus, qui se carnis consilijs opponit. Est autem hic spiritus motus quem excitat Spiritus sanctus in cordibus credentium, & est fons omnium piarum actionum in hominibus. Vt enim quod natum est ex carne, caro est: ita quod natum est ex spiritu, spiritus est, hoc est, integrum, rectum, sanctum, sincerum.

SECVNDVS consiliarius bonus est concupiscentia Spiritus, quæ in pijs solummodo & conuersis locum habet. Quomodo autem hæc se opponit concupiscentiæ carnis, quam secundo loco posuimus inter malos consiliarios, ostendit

Paulus

Paulus ad Galat. 5. ubi ait: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hæc enim sibi inuicem aduersantur. Quid autem hæc spiritus concupiscentia suadet, exponit Paulus in eodem capite, cum ait: Fructus spiritus est charitas, pax, lenitas, benignitas, fides, mansuetudo, temperantia.

TERTIVS consiliarius bonus est διάνοια spiritus, quæ opponitur διανοίᾳ carnis. Hæc διάνοια spiritus, principia suæ ratiocinationis tãquam consultationes quasdam habet oracula Dei, à quibus nec concludendo nec agendo discedit. Hinc Dauid: Testimonia tua uiri consiliarij mei. Ex his quid credendum, quid faciendum, quomodo patiendum, concludit firmißimis demonstrationibus, tanquam amußi quadam diuina & infallibili. Nihil enim aggreditur, priusquam audiuerit hanc uocem: Hæc dicit Dominus Sebaoth. Vnde fit ut hæc spiritus διάνοια acutum cernat, cum interim διάνοια carnis in rebus ad salutem spectantibus prorsus sit cæca.

QVARTVS consiliarius bonus est uoluntas spiritus, quæ opponitur uoluntati carnis. Hæc spiritus uoluntas consistit in bono proposito, & semper impetrat quæ pia & recta sunt iudicio mentis illuminatæ Spiritu sancto, & doctæ per

uerbum Dei. In hac constanti uoluntate spiritus sita est perfectio Christiana, Nam hæc nihil aliud est, quam constanti uoluntate anteponere omnibus rebus mundi, uel nobis dulcißimis, & pretiosißimis, obedientiam erga Deum, exemplo patris nostri Abrahæ, Genes. 22.

QVINTVS consiliarius bonus, qui opponitur seculo mundi huius, est cœtus castißimorum spirituum & piorum hominum, quibus nihil iucundius, nihil antiquius, nihil charius fuit, quam Deo obedire, pie, sanctèq; uiuendo.

SEXTVS consiliarius, qui opponitur principi aëris huius, hoc est, Diabolo, est CHRISTVS IESVS dominus noster, qui uenit in mundum, ut reparet imaginem Dei in homine. Hic peccatum expiat, obedientiam suam credentibus imputat, Spiritu sanctificat. Breuiter, facit ut & uelimus & faciamus quæ Deo grata sunt.

Hactenus de consiliarijs malis, quorum scopus est mors & damnatio hominum, Et bonis, qui rectum salutis iter monstrant. Iam in hominis potestate est positum sequi uel hos uel illos, iuxta illud Deut. 11. Ecce ego ponam coram uobis hodiè benedictionem & maledictionem. Benedictionem, si obediueritis præceptis Domini Dei uestri: Maledictionem uero, si non obedieritis præceptis Domini Dei uestri, sed recesseritis de uia, quam

ego

ego præcipio uobis. Huc uſq; de imitatione conſilij: Nunc de imitatione factorum ſeu morum dicam, idq; breuißimè. Nam, qualis hæc imitatio eſſe debeat, facilè intelligi ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, poteſt. Vt enim conſilia mala merito uitanda ſunt, & bona imitanda: ita etiam facta, quæ mala ſunt, cauere: Et contrà, quæ uerè bona ſunt, imitari oportet. Verè bona dico propter ea, quæ ſpeciem tantum boni habent: mala igitur à quibuſuis facta, ſunt uitanda, ut ſunt inepta geſtibus ſeu habitu, criminoſa moribus, impia doctrina & cultu, ſuperſtitioſa ſimulatione ſeu hypocriſi. Sunt ſiquidem, qui cum ueras uirtutes magnorum hominum aſſequi non poſſunt, geſtus quoſdam corporis imitantur ineptè, more ſimiarum. Qui cum ſe ridiculos ſpectatoribus præbent, non carent culpa. Sunt qui adulterium Dauidis, ebrietatem Loth &c. imitari uolunt, neglecta illorum pœnitentia, quam potius imitari debuiſſent. Non pauci impiam doctrinam & cultum idolatricum amplectuntur, quia uident multos, eoſq; potentißimos & ſapientißimos in mundo, impiæ doctrinæ & idololatriæ defenſores & patronos eſſe, leuitati aſcribentes à maiorum inſtitutis deficere: qua ratione multi decepti, religionem ueram, cuius tamen aliquem guſtum habent, amplecti recuſant. Nonnulli Monachorum, tanquam hominum ſanctißimorum, ſuperſtitionem

& hypocrisin in admiratione habent. His omnibus opponatur præceptum Pauli: Omnia probate, quod bonum est tenete. Et hæc regula Apostoli nostri: Ne imiteris quod malum est, sed quod bonum est. Summa huc redit. Moralia facta, præcepta lege Dei, imitemur à quibusuis facta. Proponamus nobis fidem, obedientiam & patientiam Abrahæ patris nostri. Proponamus nobis Filium Dei, adeoq; omnes, qui eius uirtutes imitantur. Exemplum, ait Dominus, præbui uobis, ut sicut ego feci uobis, ita etiam & uos faciatis. Item: Diligite uos inuicem, sicut ego dilexi uos.

Qui bene facit ex Deo est, qui autem male facit, non vidit Deum.

Ratio exhortationis ab effectuum contrariorum in contrarijs causis collatione. Qui bene facit, ex Deo est. Est enim Deus & bonus ipse, & omnis boni causa, Quare fieri non potest, quin bonus sit, qui ex Deo est. Contrà uerò, qui male facit, non uidit Deum, id est, non nouit Deum, nam ex Diabolo est, qui & ipse malus est, & omnis mali causa. Hoc pacto concludit Dominus aduersus suos aduersarios, Iohan. 8. Vos ex patre Diabolo estis, & concupiscentias patris uestri uultis facere. Proinde, ut benefaciendi studium, quo declaratur Dei uera noticia & nostri adoptio

ptio

ptio nobis hoc loco commendatur: ita contraria uitia, ut tanquam pestem, summa cura uitemus, monemur, ut quæ homines à Deo separent, eosq; Diabolo adiungant. Iniquitates uestræ (ait Esaias) diuiserunt inter uos & Deum uestrum, & peccata uestra absconderumt faciem eius à uobis

Ex Deo esse quid sit, in prima Iohannis Epistola sæpe declaratum est: Nihil enim est aliud, quàm per fidem à Deo natum esse, & gratia Spiritus sancti regenitum. Quid autem sit benefacere, pulchra distributione docet Ezechias rex Esaiæ cap. 38, cum ait: Obsecro Domine, recordare nunc quomodo ambulauerim coram te, in ueritate, in corde perfecto, & recte fecerim in oculis tuis. Hîc duas partes boni operis facit, uidelicet sinceritatem seu integritatem cordis fide purificati, quæ excludit hypocrisin, & executionem externam operis à Deo præcepti, idq; tanquam in oculis Dei. Nam is qui est scrutator cordium æstimat externum opus ex qualitate animi, qui, si integer fuerit, opus externum Deo probabitur: Sin uero pollutus opus Deo quantumuis in specie bonum & præclarum est abominabile.

Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus, &

 nostis

noſtris quod noſtrum teſtimonium verum eſt.

Vt exemplum Diotrephis affectantis primatum in Eccleſia crudelis in fratres & in hoſpitialis, uitandum admonuit: ita pietatem & integritatem Demetrij imitandam Caio alijsq; pijs proponit. Prædicat autem Demetrium ex eo quod omnes pij, ipſa quoq; ueritas teſtentur de ipſius beneficentia, qua proſecutus eſt omnes qui ad ipſum diuerterunt. Nam cum Diotrephi inhumano aduerſus hoſpites pios, opponit Demetrium, non dubium eſt, quin hæc commendatio Demetrij ſit potiſsimum inſtituta propter hoſpitalitatem ipſius, qua ipſe ſolebat excipere pauperes fratres, qui expulſis ſuis ſedibus in exilium, propter confeſsionem ſanæ doctrinæ, opus habuerunt refocillatione.

Hinc nos duo diſcamus, Vnum, ſilentio non prætereūdos eſſe eos, qui bene de Eccleſia & eius membris merentur. Eſt enim uirtus omnibus meritò prædicanda, Beneficentia erga membra Chriſti, qui ſibi factum reputat, quicquid in ſuos confertur, quemadmodum ſententia iudicis Chriſti in extremo die declarabit. Alterum, exemplo Demetrij, ſtudere honeſtæ famæ, ut ea nobis defunctis ſuperſit apud homines. Nam cum nihil in hac uita ſit melius bona conſcientia coram Deo, & bona fama apud homines: decet profectò

ut

ut præ omnibus rebus demus operam, ut hæc duo ſeruemus integra. Propter nos (ait Auguſtinus) *conſcientia ſufficit nobis, propter uos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in uobis.* Item, *Duæ ſunt res, conſcientia & fama: Conſcientia neceſſaria eſt tibi, fama proximo tuo, qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt.*

Multa habebam quæ ſcriberem, ſed nolo per atramentum & calamum tibi ſcribere, ſpero autem fore, vt breui te videam, vtque coràm loquamur.

De *hac concluſione* Epiſtolæ *uide ea, quæ in ſuperiorem* Epiſtolam *annotauimus.*

Pax tibi.

Votum eſt Apoſtolicum, *adeoque* Chriſtianorum *omnium.* Pacis *nomine ſignificatur & noſtri reconciliatio cum* Deo, *& omnis proſperitas.*

Salutant te amici, ſaluta amicos nominatim.

Salutatio *abſentum admonitio eſt mutui amoris, & teſtimonium beneuolentiæ, quo animi amicorum magis deuinciuntur.*

τῷ θεῷ δόξα.

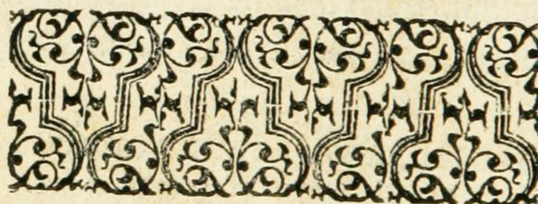

VVITEBERGÆ

Excudebant Clemens Schleich & Antonius Schöne,

Anno

M. D. LXIX.

RGÆ

s Schleich &

öne,

X

4
9
10